STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 07442

SHRIFTEN

Isaac Meir Weissenberg

•

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

שרי־פּטען

פון

א. מ. וויסענבערג.

פּאַרלאג
„וועלט־ביבליאָטעק"

וואַרשא
תרס"ט.

Типографія „Гацефира" Панская 40.

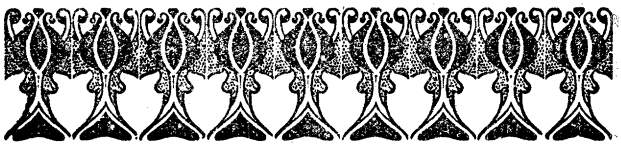

מַזָּל-טוֹב!

(אַ בּ י ל ד).

דאָס שטעדטעל רוישט: דער רֶבִּי איז פלוצלונג אוועקגעפאַ-
לען — און מען זעהט בעשיינפערליך, פון דער ערשטער מינוט
אָן, אַז די טויערען פון הימעל זענען פערמאַכט!

עס טראָגען זיך צונויפגעמישטע האַרץ-רייסענדיגע קולות!
אין טהירען פון געוועלבלעך שטעהען די קרעמערקעס מיט בלאַ-
סע, פערוויינטע פנימ'ער און קוקען מיט נייגיעריגע שטילע בלי-
קען אַהין. אין עק גאַס אַריין. חַוָּה-גיטעל די טעפערקע לויפט
שטאַרק צוטראָגען, דאָס פנים פערפלאַמט. זי בעגעגענט נאָך אַ
יודענע און דערצעהלט עפּעס מיט היץ און מאַכט שטאַרק מיט
די הענד. און הירשל מְלַמֵּד לויפט, מיט'ן דין אויסגעצויגענעם
העלזעל פאָראויס, מיט'ן אויסגעשטרעקטען קעפּעל, די הענד און די
הינטערשטע קעשינעס, די דינע עלענבויגענס זענען אויסגעשטעלט
ווי די פליעגעל בײַ אַ דאַרע גאַנז, וואָס גרייט זיך צו צו'ם פליהען.
און אַ חֵדֶר-יונגעל מיט קליינע שוועקענדיגע פיסעלעך און רויט
פערפלאַמטע בעקעלעך, מיט בלישצענדיגע אויגעלעך לויפט איהם
נאָך פון הינטען.

— אין בֵּית הַמֶּדְרָשׁ אַריין! אין בֵּית המדרש אַריין!

דאָס בית המדרש איז איבערגעפולט.

מְלַמְּדִים און תַּלְמִידִים פון אַלע חֲדָרִים האָבען זיך אַצונד ווי צונויפגעגאָסען אַלע אין אייַנעם.

אַ יוד, אַרומגעגאַרטעלט מיט אַרויטער פאַטשיילע, שטעהט פאַר'ן עָמוד און מיט אויסגעשטרעקטע בעטענדיגע הענד זאָגט ער מיט אַ יעמערליך קול „תְּפִלָּה לְמֹשֶׁה" פסוק בייַ פסוק און דער עולם זאָגט נאָך אַזוי האַרציג, מיט אַזוי פיעל צַעַר און מיט אַזאַ צורודערטקייַט, אַז די קינדער שטעלען זיך מיט אָפענען מייַלעכ-לעך און אויסגעגלאָצטע אייַגעלעך... און אָט בייַ דער וואַנד בע-האַלט אייַנער דאָס פנים אין תהלים ל אַרייַן מיט אַביטערען קרעכץ און הייַבט ווייַטער אויף די אויגען צו'ם באַלקען, און פערמאַכט זיי צוריק, און בלייַבט שטעהן שטיל מיט אַנ'אויסגעשטרעקטען האַלז, ווי יִצְחָק צו דער עֲקֵידָה... און מען זאָגט אַלץ און מען זאָגט, און דעם רבי'ס נאָמען האָט מען שוין צולעגט אויף אַלערליי אופנים, לויט רָאשֵׁי תֵּיבוֹת פון די פסוקים, און דער עולם זיפצט אָב, און זאָגט ווייַטער און זיפצט ווייַטער.

אין רבינ'ס הויף שטעהט מען קעפ אויף קעפ. דער פראָס-טער עולם — שוסטער, שנייַדער, שטעהען מיט אויסגעגלאָצטע שטאַרע אויגען, חסידישע יונגע לייַט דרעהען זיך אַרום יעדערער פאַר זיך מיט אַראָבגעלאָזטע גאַרטעל-עקען, וואָס פלאָנטען זיך זיי פאַר די פיס. שטיל, אייַנער רעדט נישט צו'ם צווייַטען. מלמדים און תלמידים זענען צוריק געקומען פון בית המדרש. די מלמדים שטעהען אין אַ בעזונדער רעדעל, קוקען זיך איבער, שמועסען עפיס שטיל צווישען זיך... חדר-קינדער, קונדסים און גלאַט יונ-גען חאַפען זיך אויפ'ן פלאַנקען פון רבי'ס סאָד, קריכען איבערן דאַך פון אייז-קעלער און צולעגען זיך אין דער לענג און אין דער ברייַט, אַלע מיט די פנימ'ער צו'ם רבי'ס פענסטער... שַׁמָּשִׁים און אייַנגעהער לויפען צעמישט אַרייַן און אַרויס, בחורים, וואָהלער-נער לויפען זיי נאָך און פלאָנטען זיך פאַר די פיס, און פרעגט מען בייַ וועלכען פון זיי, וואָס עס הערט זיך, צעשפרייַט ער די הענד, זיפצט אָב און ענטלויפט ווייַטער. און דאָרט, אונטערן פאָדער-הייַזעל, שטעהט פערדוקט אין אַ ווינקעל אַ גאַנצע מחנה

ווײַבער און קרימען די פנימער און האַלטען די פאַרטוך גרײַט אין די הענד צו׳ם ווײַנען... פלוצלונג לאָזט זיך פון שטוב אַרויס אַ רַעַש, אַ יְלָלָה. דער עולם גיט זיך אַ ריהר — דער דאָקטאָר הײַסט גאָט בעטען! — האָט עמיץ אַרויסגעשריגען פון פענסטער. דער עולם בלײַבט פערשטײַנערט, און די מחנה ווײַבער לאָזט זיך אַרויס און שנײַדט זיך דורך די מענער, וואָס טרעטען זײַ אָב דעם וועג. די ווײַבער לאָזען זיך מיט אַ יְלָלָה אין גאַס אַרײַן. אין גאַס בעהעפטען זיך צו דער מחנה נאָך ווײַבער. געהענדיג אין מאַרק צוטהײַלען זיך די ווײַבער אויף צווײַ מחנות, אײַנע לויפט אין שול אַרײַן, די צווײַטע — אויפ׳ן בית־עלמין.

אין מאַרק דרעהען זיך אַרום די מענער ווי פערלוירענע שווײַגענדיגע שאָף, ביז עס קומט אײַנער מיט אַנ׳ערגערע בשורה, דער עולם בלײַבט שטעהן פערגליווערט און ציטעריגע ליפען שעפציען!

בָּרוּךְ דַּיָּן אֱמֶת! בָּרוּךְ דַּיָּן אֱמֶת!

און אַצונד איז שוין דער עולם בײַ נאָרנישט געבליבען — אָהן האָפנונג, אָהן טרײַסט!... אײַנס נאָר — צו בעדויערען די רבי׳צען מיט די יתומים און איבערצוצעהלען זײַ. זיך אַלײַן האָט שוין קהל אָן אַ זײַט אַ וועקגעשטעלט, געלאָזט זיך אויף גאָטס בע־ראָטה און זײַן גזר־דין אָנגענומען פאַר ליעב. —

די שמשים זענען שוין אויף די פאָסט אַוועקגעלאָפען מיט לאַנגע אויסגעשטעלטע דעפעשען. דאָס פענסטער פון חדר וואו דער רבי איז געלעגען האָט רויט אויפגעפלאַמט — און אַ דין קאַלט רעגענדעל טריעפט פון בלײַערן פערפאַנצערטען הימעל און עס קאַפעט און קאַפעט און עסט זיך אײַן אין לײַב, אַז די גליעדער דרעהען זיך צונויף און קאָרטשען זיך אײַן. בעלי־מלאָכה׳ס שטעלען די קעלנערלעך אויף און טוליען אײַן די קעפ צווישען די אָרים. מלמדים וויקלען זיך מיט רויטע פאַטשײַלעס די העלזער אַרום און די פנימ׳ער ווערען וואָס אַ מאָל פינסטערער. בלויהער און אײַנגע־שרומפענער, די ליפען ציטערן און די אויגען מרוזשען זיך צו.

און נאָך בײַ נאַכט האָבען וועגעלעך חסידים אָנגעהויבען אָנצוקומען פון די אַרומיגע שטעדטלעך, און צומאָרגענס איז געווען

אַ געפֿאָרעריי — די גאַסען האָבען נישט געָרוהט פֿון דראָשקעס און קאָטשען, צו מיטאָג זענען שוין אַלע געוועלבען געווען פֿער־האַקט און דער גאַנצער עולם האָט זיך פֿערזאַמעלט אויפֿ'ן רבי'ס הויף.

פּלוצלונג האָט זיך דערהערט אַ געשרייעריי אין דער טיהר: מאַכֿט אויף!... מאַכֿט אויף!... — די מטָה האָט זיך בעוויזען און דער גאַנצער עולם האָט זיך אַ ריהר געטהון.

מען איז אַריין אין בית־המדרש צום הספּד, און באַלד איז געוואָרען ענג. אַ שפּיעלקע אויף דער ערד נישט צו וואַרפֿען. און קעפּ אויף קעפּ איז מען געשטאַנען, אויסגעמישט מענער און ווייבער, און איבער די טישען און איבער דעם בלעמער, אומעטום איז פֿול און שוואַרץ. און די ברענענדיגע ליכֿט אין די הענגלייכֿטער האָבען שרעקלעך היץ צו געגעבען, אַלע פּנימ'ער זענען רויט, בעגאָסען מיט שווייס. און די לופֿט שטיקט, עס איז הייס און דומפּיג. די מטה האָט זיך אָבגעשטעלט פֿאַר'ן אָרון־קודש, און חסידים חאַפּען זיך אייגם דאָס אַנדערע אויף די פּלייצעס, וועלענדיג אַריבער־דערגרייכֿען מיט די אויגען איבער די קעפּ. און אַלע הענ־גען אין דער לופֿטען, אַלע אייגם אויפֿ'ם אַנדערע און אַלע אין אייגעם. און שטיל איז און אַלעמענס אויגען האָבען זיך אייגגעטיטשעט צום סאַמע מיטען... און באַלד האָט זיך אַ דין קול'כֿעל דערהערט: אַ צו גרויס משכֿון נעהמסט דו, גאָט, אונז צו פֿאַר אונזערע זינד... האָסט אונז אַראָבגעריסען אונזער בֶּתֶר הַתּוֹרָה, און, בַּעֲוֹנוֹתֵינוּ הָרַבִּים, צוגענומען די צוואַנג, אָהן וועלכֿע מען וועט גאָרנישט קאָנען מאַכֿען...

און ווידער איז שטיל געוואָרען און צווישען די ווייבער און מעדלעך, מיט טיכֿלעך אויף די קעפּ ביז אין די האַלבע אויגען פֿערשטעלט, איז געוואָרען אַנ'אייגגעהאַלטען געהעשעריי...

די מטה האָט אַ ריהר געטהון און דער עולם האָט זיך אָנ־געהויבען צו פּאַקען דורך ביידע טהירען אַרויס און דורך די אויפֿ־געפּראַלטע פֿענסטער.

די גאַס איז שוין געוועזן געשלאָסען — אַ קייט חסידים פֿון דער זייט און פֿון דער זייט און אַנ'עולם מיט דער מטה ציהט זיך און ציהט, ווי איין לאַנגער פּאַס מיט טויזענדער פּנימ'ער, און אַ גאַנצען וועג האָט מען פּסוקים געזאָגט. און דער זוהן — דער

יורש, איז נאָכגעגאַנגען צוקאָפּענס אָנגעלעהנט מיט'ן שטערן אויף דער מטה און דאָס פּנים אין די הענד בעהאַלטען...

אויפ'ן גוטען אָרט צווישען די בײַמער איז שוין געווען גרײַט דאָס קבר און דער אָרון, און בשעת קבורה האָט מען דעם רבי'ן אין אָפענעם קבר אַרײַן „מזל-טוב" אָבגעגעבען און דער גאַנצער עולם האָט זיך באַלד געווענדט צום זוהן: „מזל-טוב, רבי!... מזל-טוב!..."

דאָס קבר איז שוין צו; דער נײַער רבי האָט קדיש געזאָגט.

און אַ טרײַסט און אַנײַע האָפנונג האָט אָנגעהויבען צו בלי-הען. די פּנימ'ער האָבען זיך צוריק אויסגעלײַטערט, און אין די אויגען האָט אַ פרישע אַהֲבָה אָנגעהויבען צו שפּראָצען. און אַלע האָבען זיך אַרום דעם רבי'ן אײַנגעזאַמעלט און מיט ליכט אין די אויגען געקוקט. ווי די שכינה האָט אויף זײַן בלאַס פּנים גערוהט,

אויפ'ן בית-עולם איז שטיל געוואָרען. די בײַמער האָבען זיך שטיל געשאָקעלט און „בְּלַחַשׁ" תפלה געזאָגט.

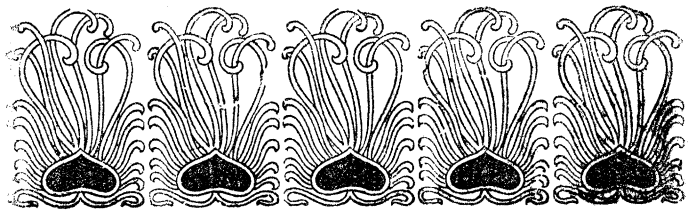

דְבוֹרָה׳לֶע.

(אַ בִּילד).

(פֿאַרנאַכֿט. דבורה׳לֶע, אַ יונג ווײַבעֶל פֿון אַ יאָהר 22 זיצט אַלײַן אין איהר צימער. אברהם, איהר מאַן קומט אָן).

אַ ב ר ה ם. גוטנ׳אָבעֶנד...

ד ב ו ר ה ל׳ ע. (קוים מערקליך) גוט יאָהר.

אַ ב ר ה ם. (רײַבעֶנדיג אײַן האַנד אין דער צווײַטער) וואָס זיצט דו עָפּעֶס אַזוי?... (קוקט זיך ארום אויף די שטימונג אין שטוב) מען קען שוין. דאַכֿט זיך אָנצינדען אַ לאָמפּ...

ד ב ו ר ה׳ ל ע. אַ דאַנק פֿאַר דער עֶצה... מיטאָג עָסען עָסט מען בײַ אַ לאָמפּ... אַזוי פֿיהרען זיך אַלע מענער...

אַ ב ר ה ם. (פֿערשולדיגט) איך האָב פֿריהער נישט געקענט קומען, מען קען נישט איבערלאָזען די גאַנצע אַרבײַט צווישען אַזאַ חברה, אַז מען געהט אַוועק ווערט אַלץ חרוב.

ד ב ו ר ה׳ ל ע. און איבער דעם זאָל איך זיצען און די אויגען זאָלען מיר פֿון קאָפּ אַרויסקריכֿען!...

אַ ב ר ה ם. און די וואָהנונג צוזאַמען מיט דעם פֿאַבריקעל האָט דאָך נאָך גיכֿער נישט געטויגט... און אַז מען מוז שוין ווײַ-

טער געהן א שטיק וועגס. איז נישט אלע מאל קען מען...

דבורה'לע. איך ווייס... פאר מיינעט וועגען קענסט דו קיינמאל נישט... (געהט צום פענסטער, מיט'ן פנים אין דער שויב ארײן) איידער אויף אזא ארט, צו ליגען א גאנצען טאג איינע אלײן אנ-געבונדען ווי א הונד, צו וואס האט מיר געטויגט די גאנצע וואהנונג?

אברהם. (לאזט ארײן דעם קאפ צווישען די אקסלען ווילזיך דארט אײנקורטש ען, דבורה'לע בלייבט מיט אנ'אפען מויל אין דערמיט) דבורה'לע...

דבורה'לע. (קוקט זיך אום) וואס מינטערסט דו מיך?

אברהם. ניין, דבורה'לע, דא מוז עפעס זיין...

דבורה'לע (פערשווייגט, קעהרט צוריק אב דאס געזיכט אויף דער שויב).

אברהם. (לאזט זיך אראב אויף א שטוהל. א שטילקייט). פון דעסטוועגען, דבורה'לע, האב נישט קיין עגמת-נפש... נעם צינד אן דעם לאמפ און קום אהער וועלען מיר עסען...

דבורה'לע (נעהמט דעם לאמפ פון ווינקעל פענסטער, געהט גאכלעסיג צו דער טהיר פון קיך) מן הסתם האב איך מיר אזוי פער-דיענט... דארף אזוי צו זיין... (אב).

אברהם. (זיפצענד) אוי רבונו של עולם... אלץ איבער דאגת=פרנסה... מוז איך זי נעבעך אלײן לאזען... (פערטיעפט דאס געזיכט אין די הענד).

דבורה'לע. (קומט צוריק, שוין אנגעצונדען דעם לאמפ מיט א בלאהען אבאזשור, שטעלט איהם אויפ'ן טיש, ווייטער אב) און ער וועט אפילו נישט איבערפרעגען, מיט וואס איך האב הייַנטיגען טאג איבערגעלעבט?...

אברהם. אוי רבונו של עולם...

דבורה'לע. (קומט מיט וואזעלעך יויך, אין בייידע הענד, א שטילקייט).

אברהם. האסט דו געהערט צו עסען אהן מיר... (פויזע)

דבורה'לע. און דו וועסט נאך אצינד אויך אוועקגעהן?

אברהם. א ודאי, איך מוז, דבורה'לע...

דבורה'לע. נו געה... (ווערט אבהענדיג, לאזט ארויס דעם לעפעל פון דער האנד).

אַ ב ר ה ם. נו וואָס זאָל איך טהון, דבורה'לע?... (פויזע) דו וואָלסט נישט געוועָן צוקריעגט מיט מיין מאַמען, וואָלסטו געגאַנגען צו איהר אַביסעל...

ד ב ו ר ה'ל ע. אַז איך וואָלט מיר געוועָן, הייסט עס, אָבגעהאַקט דעם גאַנצען קאָפּ האָר...

אַ ב ר ה ם. זעה-זשע, דבורה'לע... פאַר וואָס עסט דו נישט?...

ד ב ו ר ה'ל ע. פאַר מיר איז אַזוי אויך געָנוג... (אַ שטילקייט).

אַ ב ר ה ם. נו געה, דערלאַנג פלייש, עס...

ד ב ו ר ה'ל ע. (אויפשטעהענדיג) בייַ מיר איז ב"ה אַלע טאָג אַ תענית, צייט איך האָבן דערקענט. (געהט אָב, אברהם קוקט איהר נאָך, ביז זי קומט מיטין פלייש).

אַ ב ר ה ם. זעהסטו דאָס איז שוין אַנ'עולה פון דיר. וועלכער מענש פייניגט זיך דאָס אַליין... עס פעהלט דיר חלילה דער גראָשען צי דער גילדען, דאַרפסט וואַרטען אויף מיר?... דו ווייסט דאָך, אַז איך בין פעריאָגט, עס, נעם עס...

ד ב ו ר ה'ל ע. (העלפט איהם עסען) אַ נישט בעקלאָג איך מיך דען אויף עפּיס... איך בין נישט ווי אַנדערע — — שוין אפשר צוויי חדשים, אַז דו האָסט מיר צוגעזאָגט צו קויפען אַ בראָשקעלע... פון דעסטוועגען...

אַ ב ר ה ם. איך וועל דיר קויפען, דבורה'שי, קויפען בְּהֵן שֶׁלִי...

ד ב ו ר ה'ל ע. (אַטהעמט אָב) אָט אַזוי פיהרען זיך אַלע מענער... נישט מען לעבט אַליין, און נישט דאָס ווייב ווייסט פון אַ לעבען... און וואָס האָסטו דען הייַנט געגעסען, אַזאַ טאָג אַ יאָהר?...

אַ ב ר ה ם. איך, וואָס זאָרגסטו פאַר מיר? אַ מאַנספערשוין...

ד ב ו ר ה'ל ע. נו, נעם עס חאָטש אַצינד... (הייבט אויף אַ שטיקעלע פלייש אויפין גאָפעל) עס, עס, אָט דאָס, אַברהם'שי...

אַ ב ר ה ם. (מיט האַרצינגער פרייד) ניין, עס דו... (נעהמט זי אָן בייַן עק אַרבעל, ציהט אויס דעם האַלדז מיט דאָרשט, זי שטעלט אונטער די באַק. ער קושט).

דבורה'לע. (צוריקציהענדיג זיך) עס ... עס, אברהם ...

אברהם. נײַן, (גלײַכט אויס דאָס היטעל, צושאָקעלט זיך בײַם בענשען).

דבורה'לע. (געהט אָב מיט דעם געפעס אין קיך קומט באלד צוריק).

אברהם. (שטעהט אויף) נו, איך וועל שוין געהן, מען דאַרף הײַנט אויסצאָהלען די מענשען ...

דבורה'לע. און זיץ ווײַטער אַזוי לאַנג ...

אברהם. נײַן, דבורה'שי ... (קוקט אויפ'ן זײַגער אויף דער וואַנד, געהט צו דער טהיר און בלײַבט נאָך אַלץ שטעהן, נאָך אַ קוק, נאָך אַ שמײַכעלע אויף דבורה'לען, געהט אַוועק).

דבורה'לע. (בלײַבט אַלײַן, דרעהט זיך נאָך אַביסעל אַרום איבער'ן צימער, דערנאָך פערשאַרט זי די קאָלדרע פון בעט, און לעהנט זיך צו, אונטערגעשפאַרט מיט דער האַנד אונטער'ן געזיכט, און קוקט אין בלאָהען ברעגענדיגען לאָמפ אַרײַן. אַ שטילקײַט, דער זײַגער אויף דער וואַנד וויעגט זיך „טיק-טאַק, טיק-טאַק"... עס דערהערט זיך אַ רודער אין דער טהיר פון קיך. שפרינגט אויף) ווער איז עס? (אַ יונגערמאַן).

יונגערמאַן. איך, מנשה!... (בלײַבט שטעהן אין דער מיט שטוב, קוקט זיך אַרום די פאָלעס פון פאַלטאָ) אַ רײַסעניש איך האָב דאָס ערשט געהאַט מיט די הינד ...

דבורה'לע. פון וואַנען לויפסט דו דאָס, מנשה?

מנשה. איך לויף... (אין פערלעגענהײַט) דעם גאַנצען פאַלטאָ האָבען זײַ מיר שיער אָבגעריסען ... (וואַרפט איהם אַראָב פון זיך, בלײַבט שטעהן אין אַ קורץ געהאַקט קאַפאָטקעלע, מיט אַ היטעלע אויפ'ן שפיץ קאָפ, טהוט זיך ממזר'יש אַ נײַג צו דבורה'לען) גוט נאָוועגד (גיט איהר די האַנד).

דבורה לע. זיץ, מנשה — —

מנשה. (טהוט זיך אַ זעץ אַנידער, וואַרפט אַרויס די פיס פאַר זיך) אוי בין איך מיעד! ...

דבורה'לע. (זעצט זיך אויפ'ן עק בעט) פון וואַנען לויפסטו דאָס אַזוי! ...

מנשה. ווער, איך? ... איך לויף פון „עסקאַדראָנעס קאָמאַנדיר"... דער טאַטע האָט מיך געשיקט מיט רעכענקעס פאַר אַ

גאַנצען חודש האָבער צושטעלען... נאָר אַ שנעפסיל האָב איך דאָרט געמאַכט ... אוי אַ פֿיינס, אוי אַ פֿיינס ! ...

דבורה'לע. (פֿערלייגט די הענד אויף די בריסטען, מיט אַ שמייכֿעלע) דו לעבסט גאָר צווישען די אָפֿיצערען ... די בעקעלעך זענען ביי די פֿאַרב ...

מנשה. האַ, האָ... פֿינפֿענצוואַנציגער פֿליהען... אין דר'ערד מיט'ן קאָפּ אַ פֿינפֿענצוואַנציגער !

דבורה'לע. אויף וואָס אַ שטייגער ?

מנשה. אַ דאגה אויף וואָס ! אַזוי ווי פֿאָניע ... וואָס איז ביי פֿאָניע דער עיקר ? ... (שמייכֿעלט שעלמיש).

דבורה'לע. וואָס די מאַנסלייט זענען ...

מנשה. (מיט אַ בעוועגונג) און וואָס זענען זיי ? ...

דבורה'לע. מען ווייסט שוין ...

מנשה. און דיין מאַן ? ...

דבורה'לע. מיין מאַן ?... מיין מאַן קויפֿט מיר אַ קייטעל..

מנשה. און יאָ... (טהוט אַ פֿייפֿעלע שטאַרק פֿערוואונדערט) חאָטש אַ גוטס ? ...

דבורה'לע. (שטאָלץ) פֿון בעסטען סאָרט, וואָס קאָן נאָר געבען ! ...

מנשה. (קלאַפּט זיך אין האַרץ) און איך, דבורה'לע, איך וואָס זאָל דיר קויפֿען ? ...

דבורה'לע. (מיט פֿערצויגענע ליפּעלעך) איך האָב גאָט צו דאַנק אַ מאַן ביז הונדערט און צוואַנציג יאָהר ...

מנשה. נו טאָרסט דו שוין ביי מיר גאָר נישט נעהמען, דבורה'לע ? ... (מיט אַ בעוועגונג) איך וועל דיר אויך קויפֿען אַ קייטעל ...

דבורה'לע. צוויי ? ...

מנשה. ס'שאַד נישט — — זעהסט אָה ... (בייגט זיך צו'ן איהר איבער שמייכֿלענדיג) איינס אויף דער זייט האַלז, איינס אויף דער זייט האַלז ... (קושט זי אויפֿ'ן האַלז).

דבורה'לע. פֿע... (רייסט זיך אַרויס פֿון איהם) אויף מיין וואָרט איך וועל דיך אַרויסטרייבען, זאָלסט שוין מיין שוועל נישט איבערטרעטען ...

מנשה. האָסט אַ ווייך העלזעל ...

דבורה'לע. דו ווילסט מיר אָנמאַכֿען, אַז די גאַנצע גאַס זאָל אויף ווערען מיט מיר... מײַנסט מענשען ווערען נישט געוואָר?

מנשה. די אָפֿיצערקעס האָבען אויך אַזעלכֿע העלזעלעך, נאָר זײַ טראָגען סאַמיט-באַנד... דיר וואָלט אויך געקלײַדט אַזעלכֿעס...

דבורה'לע. אויך מיר אַ גרויס עסק... און וואָס זענען זײַ מיר אַזוי שען, די אָפֿיצערקעס... ווײַל זײַ פּוצען זיך?...

מנשה. אַ ודאי, פּוצען... דו דאַרפֿסט אויך האָבען אַזוינס...

(ציהט ארויס פֿון קעשענע אַ פּאַפּיר, וויקעלט ארויס אַ שוואַרץ-סאַמעטענ-באַנד) דו זעהסט, דבורה'לע!... דאָס איז פֿאַר דײַנעטוועגען...

(זעצט זיך נעבען איהר אויפֿ'ן בעט און מעסט איהר אָן די באַנד ארום האַלז).

דבורה'לע. וואָס טהוט זיך מיט דיר, מנשה... מען זעהט דאָך דורכֿ'ן פֿענסטער יעדעס פּיצעל...

מנשה. שאַ—אַ—אַ... (מאַכֿט אַ שפּרײַז צום פֿענסטער און לאָזט אַריבער דאָס פֿאָרהענגעל).

דבורה'לע. (לויפֿט נאָך) מנשה!... אַזוי לאַנג לעב איך אָהן שלעכֿטס...

מנשה. (צוריקציהענדיג זי) זעץ דיך נאָר אַנידער, זעץ דיך נאָר... (זעצען זיך צוריק אויפֿ'ן בעט) און דו ווײַסט ווי אַזוי דאָס ווערט געמאַכֿט?... מען גיט אַרונטער אַ ראָזע, אָדער אַ הימעל-קאָלירטען זײַדען-שטאָף אונטער דעם באַנד, מיט גאַנץ דינעם זײַד אַרומגע-זוימט, און צוויי העקעלעך קומט מיט צוויי גאַנץ דינע זײַדענע פּעטילקעלעך צום פֿערהעקלען...

דבורה'לע. (מיט אַ געלעכֿטעריל) האַ, האַ... ער לערנט גאָר מיך... שוין גוטע צײַטען...

מנשה. און אַמאָל האָסט דו געהאַט האָר, איז עס געוועזען זײַד אין דער וועלט... (קוקט אויף די לאָקענדלעך, וואָס לאָזען זיך ער-טערווײַז אַפֿער פֿון אונטער'ן שײַטעל).

דבורה'לע. און הײַנט וואָס מײַנסטו?... איך האָב זײַ נאָך ווי פֿריהער...

מנשה. (ריהרט אָן מיט דער האַנד בײַ איהר שטערען, מיט נעבעט) איך וויל זײַ זעהן... לאָז אַפֿער אַ פּאָר לאָקען... דבורה'לע...

דבורה'לע. וואָס ווילסטו פֿון מיר האָבען... דער מאַן קומט באַלד אַרײַן, די טהיר שטעהט אָפֿען...

מ נ ש ה. (פֿערוואונדערט) אָפֿען! ... (לויפֿט אַוועק אין קיך).

ד ב ו ר ה' ל ע. מנשה, נייַן, נייַן! ... (נעמט דערוויל אַראָב דאָס שייטיל פֿון קאָפּ, בלייבט אין די בלויזע האָר מיט צעוואָרפֿענע לאָקען איבער די אַקסלען).

מ נ ש ה. (קומט צוריק) פֿאַר וואָס עפּיס נייַן? .. זעה נאָר, דבורה'לע, ווי שען דו ביזט (נעמט זי אָן הינטען בײַ די לאָקען).

ד ב ו ר ה' ל ע. וועסט דיך נישט אָבטשעפּען — נייַן?

מ נ ש ה. דבורה'לע! — אַצינד ביזט דו שענער, אַכטצעהן מאָל, דבורה'לע! (נעמט זי אַרום).

ד ב ו ר ה' ל ע. (ווערט זיך שוואַך) מנשה'שי, לאָז מיך אָב.

מ נ ש ה. באַלד, באַלד, דבורה'שי (קושט זי).

ד ב ו ר ה' ל ע. זעה נאָר, האָסט דאָך מיר פֿון גאַנצען שייטיל אַ תּל געמאַכט!

מ נ ש ה. אוי — אַ תּל! דבורה'לע, איך קויף דיר שוין אָב אַנ'אַנדערס. (נעמט איהר אַרויס דאָס שייטעל, וואַרפֿט אויפֿ'ן טיש) אַוועק מיט אַזוינע שייטלעך! בײַ מיר אַז אַ שייטעל זאָל עס שוין הייסען אַ שייטעל! (בייַדע שווייַגען אַ מינוט, ער לייַגט די האַנד איבער איהר אַקסעל) נו דבורה'שי? ...

ד ב ו ר ה' ל ע. אוי, מנשה'שי ... כ'האָב מורא דער מאַן וועט אָנקומען ...

מ נ ש ה. נו שאַ, שאַ ... האָב קיין מורא נישט ... מיין קעצעלע ... (זעצט זיך אויפֿ'ן בעט מיט איהר אויף דער שויס).

ד ב ו ר ה' ל ע. נייַן, מנשה ליו, נייַן...

מ נ ש ה. נו נייַן, נו נייַן... (בייַגט זי איבער מיט'ן האַלז אַרויף אונ קושט).

ד ב ו ר ה' ל ע. (מיט אַ צוגאָסענקייט) מנשה'שי — — — (פֿערוואַרפֿט דעם קאָפּ אָהנמעכטיג. מנשה דרעהט טיעף אַראָב דעם לאָמפּ, קוים וואָס ער בלישצעט און פֿאַלט צו איהר אויפֿ'ן בעט אַרויף. אַ ווייַלע איז שטיל. פֿלוצלינג אָבער דערהערט זיך אַ קלאַפּען אין דער טיהר).

אַ ב ר ה ם' ס קול. דבורה'לע — עפֿען! ... (מנשה מיט דבורה'לען שפּרינגען אויף פֿון בעט).

ד ב ו ר ה' ל ע. אוי, אַ בראָך איז צו מיר!

מ נ ש ה. דער מאַן. דער מאַן!

דבורה׳לעֶ. אוי גיך, גיך ... אַ בראָך איז צו מיר — דעֶר מאַן געהט! — בעֶהאַלט דיך, מנשה׳שי!...

מנשה. וואו אַהין, וואו? — (עֶס דעֶרהעֶרט זיך נאָך אַ שטאַר־קעֶר רודעֶרן אין דעֶר טיהר).

דבורה׳לעֶ. (גיט אַ חאַפּ דאָס איבעֶרבעֶט אין דעֶר הייך) אַהעֶר, אַחעֶר!...

מנשה. מיט די שטיוועֶל?

דבורה׳לעֶ. אַרײַן! אַרײַן!

מנשה. (גיט זיך אַ וואָרף מיט די שטיוועֶל אין בעֶט אַרײַן, דבורה׳לעֶ דעֶקט איהם איבעֶר, עֶנטלויפֿט אין קיך אויפֿמאַכֿעֶן די טהיר).

אַברהם. (קומט אַרײַן נאָכֿגעֶהענדיג נאָך דבורה׳לעֶן) גוט נ׳אָבעֶנד!

דבורה׳לעֶ. גוט נ׳אָבעֶנד, גוט יאָהר. זעֶה נאָר, שוין ביזטו געֶקומעֶן! (פעֶרשטעֶלט מיט זיך דאָס בעֶט).

אַברהם. וואָס, ס׳איז צו פֿריה?

דבורה׳לעֶ. נײַן — אדרבה — געֶה נאָך צוריק אַביסעֶל... דו מוזט דאָך מיך שטעֶנדיג לאָזעֶן אַלײַן. נאָך צו פֿריה איז פֿאַר איהם גאָר!

אַברהם. (קוקט זיך אַרום) וואָס איז עֶפּיס אַלץ אַזוי צורו־דעֶרט? — גלײַב מיר, ביזט שוין געֶשלאָפֿעֶן?

דבורה׳לעֶ. נאָר וואָס דעֶן, איך וועֶל זיצעֶן און וואַרטעֶן אויף דיר?

אַברהם. נו ווי הײַסט, נאַרעֶלעֶ, וואָס דעֶן האָב איך גע־קעֶנט טהון, אַז כ׳האָב פֿאָרט געֶמוזט זוימעֶן.

דבורה׳לעֶ. כ׳ווײַס, כ׳ווײַס ... פֿאַר מײַנעֶט־וועֶגעֶן מוזט דו תמיד זוימעֶן, מוזט דו תמיד אַוועֶקגעֶהן און קײַן אײַן רגע זיצט דו נישט אײַן אין שטוב ...

אַברהם. נו שוין, דבורה׳לעֶ, מעֶהר וועֶל איך דיך שוין נישט לאָזעֶן אַלײַן. גוט?

דבורה׳לעֶ. געֶה, דו זאָגסט מיר אַלעֶ מאָל צו דאָס אײַגעֶנעֶ.

אַברהם. שוין — פֿון הײַנט אָן, בלי נדר ובלי מסקנא...

דבורה׳לעֶ. דו זעֶהסט ווי איך האָב מיך שוין געֶהאַט

אויסגעטהון, צעלאָזט די האָר — איך בין שוין געשלאָפֿען, און אַלץ איבער דיר.

אַ ב ר ה ם. נו עס שאַדט נישט, ס'שאַדט נישט, דבורה'לע— נו ביזט דו געשלאָפֿען — טאָ וואָס איז דאָס אומגליק? — און אַז דו האָסט דיר די האָר צעלאָזט איז אויך נישט קיין נרויס אחריות (קראַצט זיך). גלייב מיר, אַז אַזוי ביזט דו נאָך שענער...

ד ב ו ר ה' ל ע. אַזוי שען בין איך דאָס?

אַ ב ר ה ם. הע, הע — וואָס רעדסט דו, דבורה'לע? הע, הע, האָר איז דאָך דאָס צירונג פֿון מענש. (רוקט זיך צו איהר צו טריטעלעך-ווייז, וויל זי אָנריהרען בי די האָר).

ד ב ו ר ה'ל ע. (ציהט זיך צוריק) געה לאָמיך אָב— איך בין דאָך פֿערשלאָפֿען, וואָס ווילסט דו פֿון מיר האָבען? ——

א ב ר ה ם. דבורה'שי, איין קוש'שישי נור...

ד ב ר ה'ל ע. געה, לאָמיך אָב.

א ב ר ה ם. דבורה'שי — — זעה נור וואָס פֿאַר אַ שעהנע הערעלעך דו האָסט.

ד ב ו ר ה'ל ע. געה, לאָמיך אָב — אברהמ'שי, וואָס ווילסט דו פֿון מיר האָבען?

א ב ר ה ם. ניין — גאָר נישט... איין איינציג קוש'עלע... ווייז מיר דיינע הערעלעך... געדענקסט מנשה'לע קעלבאַס האָט דיך געוואָלט פֿאַר אַ כלה?

ד ב ו ר ה'ל ע. אוי אַ בראָך איז צו מיר! אברהם, פֿאַר וואָס שווייגסט דו נישט — יענער איז דאָך אַצינד דאָ נישט דאָ — פֿאַר וואָס האָסט דו צו רעדען אונטער יענעם'ס פֿלייצעס?

א ב ר ה ם. נו שוין, שוין — ווער רעדט דען, ווער דער-מאַנט איהם גאָר, ער איז נישט דאָ, זאָל ער נישט זיין — נור גלאַט עס רעדט זיך אַזוי, ווייל דיך זאָגט מען האָט ער דוקא גע-וואָלט פֿאַר אַ כלה.

ד ב ו ר ה'ל ע: נו שוין נו, מיך פֿאַר אַ כלה — אַנדערש פּאַסט מיר נישט! און דו זאָלסט נור הערען, וואָס מענשען וועלען דיר אָנ'באָמבלען אין קאָפּ אַריין!

א ב ר ה ם. אָבער דו זעהסט שוין, אַז ס'איז גאָר אַזאַ קַל שֶׁבְּקַלִּים! — אָבער דו זעהסט שוין?! אָבער ערשט טהוט דיר שוין הנאָה וואָס דו האָסט מיך און נישט איהם וואָס לויפֿט נאָך

אַלעֶ שיִקסעֶס אין דיִ גאַסעֶן און עֶסט טריפֿות מיט אַלעֶ אָפֿיִצעֶרין!

דבורה'לעֶ. העֶר נור אברהם — איִך וועֶל דיִך שוֹין, זעֶה איִך, נישט פּטור ווערעֶן דיִ נאַכֿט. — העֶר נור, איִך האָב דיִך ערגעֶץ צו שיִקעֶן וועֶסט מיִר טהון אַ קלייֶן טובה'לעֶ? ... ס'אַנדערעֶ, איִך וועֶל שוֹין אַלייֶן געהעֶן ... (הייֶבט אָן צו געהן צו דער קיִך).

אברהם. וואו הין, וואו הין איִז דאָס? — האָסט דו מיִר מוֹרא צו זאָגעֶן?

דבורה'לעֶ. נייֶן, לאָז געמאַך אברהמ'עֶשיִ, איִך וויִל דיִך נישט בעֶלעֶסטיִגעֶן אַזוֹי שפּעֶט בייַנאַכֿט, איִך וויֵיס, אַז דו בּיִסט אָנגעֶאַרבייֶט פֿון אַ גאַנצעֶן טאָג.

אברהם. זאָג מיִר נור, וואָס האָסט דו מיִר מוֹרא צו זאָגעֶן, דבורה? — ווי הייֶסט, דו וועֶסט עֶרשט אַלייֶן געהן ערגעֶץ?

דבורה'לעֶ. נור וואָס דעֶן, דיִך וויִל איִך שיִקעֶן? איִך יוייֶס דאָך אַז דו בּיִסט מיִעד פֿון אַ גאַנצעֶן טאָג אַרבייֶט?

אברהם: ס'שאַדט נישט דבורה'שיִ, ס'שאַדט נישט ...

דבורה'לעֶ. ס'אַנדעֶרעֶ — איִך וועֶל דיִר זאָגעֶן, וואָס קעֶן דאָס מיִך אַרעֶן, אַז געהעֶן וועֶל איִך דיִך סייַ ווי סייַ נישט לאָזעֶן, דו פֿעֶרשטעֶהסט? — געהן וועֶל איִך דיִך סייַ ווי סייַ נישט לאָזעֶן.

אברהם. נו, נו, לאָמיִר שוֹין העֶרעֶן.

דבורה'לעֶ. אברהמ'עֶשיִ, אָבעֶר דו בעֶשטעֶהסט נישט צו געהן וועֶל איִך דיִר זאָגעֶן.

אברהם. אַ סוֹף אַנ'עֶק — וועֶה איִז מיִר. זאָג שוֹין אַמאָל.

דבורה'לעֶ. נו שוֹין ... איִך וויִל דיִר זאָגעֶן. אברהמ'עֶשיִ, זאָלסט דו וויִסעֶן, אַז איִך האָב מיִר הייַנט פֿאָרגעֶנומעֶן אוֹיסצעֶ, וואַשעֶן דיִ האָר מיִט ווייֶך וואַסעֶר פֿון סטעֶקעֶל ...

אברהם. ס'טייַטש וואָס רעֶדסט דו — נו ווילסט דו עֶרשט געהן צו דיִ „וויעֶטראַקיִס" נאָך וואַסעֶר?!

דבורה'לעֶ. יאָ, יאָ, אברהמ'עֶשיִ, איִך מוז ... און ס'אַנדעֶרעֶ וואָס קעֶנסט דו דעֶרלייֶגעֶן, אַז איִך וועֶל מיִך אַלייֶן אַזוֹי איִבעֶר-שפּאַצירעֶן הין און צוריִק ...

אברהם. אַ בראָך איִז צו מיִר ... וואָס דעֶר מעֶנש רעֶדט — איִבעֶרשפּאַצירעֶן גאָר! ... האָסט דו געהעֶרט אַ שפּאַציִר פֿון צוויֵי וויאָרסט וועֶג. און האַלבעֶ נאַכֿט נאָך דעֶר צו ...

דבורה'לעֶ. נו וואָס זשעֶ דעֶן זאָגסט דו מיִר, אברהמ'עֶשיִ

(לייגט איהם ארויף דאָס הענטעל אויפ'ן אַקסעל און קוקט איהם מיט אַ שמייכעלע אין פנים אַריין).

אברהם. איך זאָל אַזוי וויסען פון שלעכטס (דרעהט זיך אַביסעלע צורודערט אויף און אָב איבער דער שטוב, איבערגלעטענדיג מיט דער האַנד איבער'ן שטערען).

דבורה'לע. (דרעהט זיך איהם נאָך מיט דעם זעלבען שמייכעלע און גיט איהם אַלע מאָל קאָקעטיש אַ קוק אין די אויגען אַריין) נו וואָס זשע דען זאָגסט דו מיר אברהמ'עשי...

אברהם. (בלייבט שטעהן) מילא, איך ווייס... אַז דו זאָגסט, דו דאַרפסט.

דבורה'לע. נו יאָ, יאָ, אַברהמ'עשי...

אברהם. נו מילא, וועל איך מוזען געהן...

דבורה'לע. ניין — דאָס וויל איך נישט — גאָט בעהיט!

אברהם. ווי הייסט, דו נאַרישע, נור וואָס דען איך וויל לאָזען דיך געהן האַלבע נאַכט — האָסט טאַקי באַלד געפועלט ביי מיר!

דבורה'לע. נו וואָס אי? נו וואָס אי? דו ביסט דאָך מיעד?

אברהם. נו נישט געטענה'ט קיין סך, גיב אַהער מיר דאָס קריגעלע — איך וועל אַליין געהן, איך בין פאָרט אַ מאַנספערשוין...

דבורה'לע. דו מיינסט, אַז איך וועל מיך מיט דיר רייסען (נעמט דעם לאָמפ פון טיש אַראָב) נור איך בעט דיך אברהמ'עשי, אַז דו זאָלסט נישט געהן... דאָס קריעגעלע שטעהט דאָרט אין קיך...

אברהם: נו קום שוין, נו קום שוין (דבורה'לע געהט איהם נאָך אין קיך מיט דעם לאָמפ אין דער האַנד. בייידע אָב אונטער דער פאַרטיערע. עס דויערט אַ ווייַלע, עס הערט זיך אַ פאָרען, באַלד אַנ'אַרויס-געהן און אַ פערקלאַפען פון אַ טהיר).

דבורה'לע. (קומט צוריק און שטעלט אַוועק דעם לאָמפ צוריק אויפ'ן טיש, עטעמט לייכטער אָב) אוי מאַמעשי, ווי שווער מיר דאָס איז אָנגעקומען, אייַדער איך האָב שוין אַרויסגעפטרט פון שטוב — ניין מאָס רייד האָט ער דאָך אין זיך (טרעט צו צום בעט, הייבט אונטער דאָס איבערבעט) מנשה?...

מנשה. (שטעקט אַפער דעם קאָפ) שוין משלח געוועזן?...

דבורה'לע. (מיט אַ זיפצעלע) קוים מיט צרות...

מנשה. (שפרינגט אַראָב, וויל לויפען) אַ גוטע נאַכט, אַ גוטע נאַכט דבורה'לע!

דבורה'לע. שטעה נור שטעה — ער שטעהט דאך נאך אונטער דער טיהר ...

מנשה. וואו האסט דו איהם געשיקט, וואו, וואו, וואו?

דבורה'לע. שטעה נור א רגע'לע — קאך דיך נור נישט אזוי—צום סטעקיל אזש נאך וואסער ...

מנשה: צום סטעקיל אזש נאך וואסער! אוי, אוי, אוי, (ווייל אזש טאנצען פאר פרייד) אט אזוי לייגט מען אריין א פרייער — אט-אזוי, אט-אזוי לייגט מען אריין א פרייער — — ווייסט דו זשע וואס דבורה'לע — קענען זשע מיר דאך נאך זיטצען א ביסעל.

דבורה'לע. ניין, מנשה'ליו, ניין ...

מנשה. נו, דבורה'שי. מאך זשע מיר שוין נישט קיין קונצען. — — קום נור אהער דבורה'לע — מיר האלטען דאך עפיס אין דער מיט... (נעמט זי צו קושענדיגערהייט צום בעט, דרעהט אין גאנצען אראב דעם לאמפ, אין שטוב ווערט פינסטער. עס הערט זיך א שטיל שארכען. פויזע).

מנשה. (נאך א לאנגער וויילע פלאקערט אויף א שוועבעלע אראבטאנצענדיג פון בעט. אין שטוב ווערט רויט ליכטיג, די פינסטערניש ווערט ווי צושאסען, און מנשה מיט א בעלויכטען פנים פון דעם ברענענדיגען שוועבעלע אין דער האנד צינדט אן דעם לאמפ) נו שוין, דבורה'לע ערשט האב מיר שוין א גוטע נאכט (בייגט זיך איבער איהר וואו זי ליגט אין בעט, דריקט איהר די האנד און גיט איהר נאך א קוש) א גוטע נאכט!

דבורה'לע. א גוט יאהר... (מנשה נעמט אראב דעם פאלטא פון דער וואנד, געהט ארויס. דבורה'לע זעצט זיך אויף אנגעשפארט אויף איין עלענבויגען אין בעט, האלב ליגענדיג, האלב זיצענדיג). נו א מין לאנגקייט ער זוימט זיך — שטענדיג וועט ער מיך נור לאזען אליין — (פויזע).

אברהם. (קומט אריין איינגעבויגען, טראגט א קריגעלע וואסער, בלייבט שטעהן מיט א נאכט-בלישצעל אין די אויגען און קוקט איבער דבורה'לעס בעט).

דבורה'לע. נו שוין, אבי דו ביסט שוין דא... (געהט אראב פון בעט לאנגזאם און ברוגז'לעך).

אברהם. (מיט אנ'אונטערטהעניגקייט) דבורה'שי... נא דיר וואסער.

ד ב ו ר ה'ל ע. געה, נעה, איך בין מיט דיר ברוגז ...
א ב ר ה ם. דבורה'שי, הא, פאר וואס?
ד ב ו ר ה'ל ע. ווייל איך האב דיך געבעטען, אז דו זאלסט נישט געהן האלבע נאכט.
א ב ר ה ם. נו. דבורה'שי, איך בין דאך געגאנגען פאר דיי־ נעטוועגען נאך וואסער.
ד ב ו ר ה'ל ע. איך דארף שוין אצינד נישט קיין וואסער, איך דארף עס שוין אויף כפרות ...
א ב ר ה ם. (עס בעדעקט איהם א קאלטער שוויים) הא? — דבורה'שי? — — נו, נא, נעם נור א קודם צו!
ד ב ו ר ה'ל ע. נו שטעל אנידער. (וויזט איהם אן אויף דער פאדלאגע).
א ב ר ה ם. ווי הייסט?
ד ב ו ר ה'ל ע. איך טאר נישט ...
א ב ר ה ם. (קורטשעט זיך אין, דאס פנים ווערט איהם בלאו ם)
ד ב ו ר ה'ל ע. יא, יא — שטעל אווק ...
א ב ר ה ם. (מיט א פערביטערקייט אין פנים) נו, דו האסט דאך מיר אליין געגעבען דאס קרינגעלע אין דער האנד ארין? ...
ד ב ו ר ה'ל ע. נו, אוב אצינד איז שוין אנדערש געווארען ... דו ווייסט נישט, וואס פרויען זענען? — א ליאדע עגמת נפש'ל.
א ב ר ה ם. אוי, וואס פרויען זענען! — — (שטעלט אווק דאס קרינגעלע פאר איהרע פיס) אוי, וואס פרויען זענען ... (שטעלט זיך אווק אין דער זוים).
ד ב ו ר ה'ל ע. נו אברהם'עשי, פון וואס האסט דו קרעענקונג?
א ב ר ה ם. וי הייסט, כ'האב געברעננט וואסער, וואסער האב איך געברעננט, האלבע נאכט, ווען די נאנצע שטאדט שלאפט שוין, און מען זעהט שוין נישט קיין לעבעדיגען הונד אויף דער גאס, אויסער וואס דער „סטראשניק" מיט די „סטרוזשע" דרעהען זיך ארום — צום סוף זאגסט דו, אז דו דארפסט עס גאר אויף כפרות, אויף כפרות דארפסט דו עס נאר ... און פאר וועמענס וועגען — פרעג איך דיך — האב איך דאס געברעננט? פאר־ן טייוועלס וועגען ...

דבורה'לע. אוי אברהמ'עשי, וואָס טהוט זיך מיט דיר? וואָס דערמאַנסט דו עפּיס בײַנאַכט שדים?...

אברהם. נו שוין נו, וואָס האָסט דו מורא? — זעהסט דאָך, אַז מיך האָט אפילו דער טײַוועל נישט גענומען אויפ'ן וועג...

דבורה'לע. אוי אברהמ'עש'י. עפּיס רעדסט דו דאָך גאָר נישט ווי דער אײַגענער... לאָ'נאָר, אברהמ'עשי... זעה נאָר צו דו געהסט אין כשר'ע ציצית — — נישט געדאַכט זאָל עס זײַן — האָסט דאָך נאָך קײַנמאָל נישט גערעדט אַזוי בײַז...

אברהם. (זיפצט אָב, דרעהט זיך אַוועק) יאָ, יאָ — ציצית.

דבורה'לע. נו אברהמ'עשי, קרענק דיך נישט, קום וועל איך דיר ליבערשט בעטען דאָס בעט, וועסט דו דיך לײַגען שלאָפען.

אברהם. און דו וואָס וועסט טהון?

דבורה'לע. איך, גאָר נישט... איך וועל מיר ווײַטער בעטען מײַן בעט און מיך אויך לײַגען שלאָפען... (געהט צו, בעט איהם דאָס בעט. אברהם דרעהט זיך דערווײַל אַרום איבער דער שטוב אַביסעלע צוטראָגען, וואַרפט אַלע מאָל אַ בליק אויף דבורה'לען, שטעלט זיך אָב).

אברהם. דבורה'שי, איך קען דאָך נאָך אָבער נישט געהן שלאָפען, וואָס לײַגסט דו מיך שוין שלאָפען?

דבורה'לע. נאָר וואָס-זשע דען וועסט דו טהון?

אברהם. און דו געהסט שוין דען אויך שלאָפען? — אפשר וואָלסט דו חאָטש געזעסען אַביסעל בײַ מײַן בעט, ביז וואַנען איך וועל ענטשלאָפען ווערען?

דבורה'לע. יאָ אברהמ'עשי, מיט דעם גרעסטען פער-געניגען...

אברהם. נו שוין — זאָל זײַן חאָטש דאָס... (הײַבט זיך אָן אויסצוטהון, דבורה'לע שטעהט און וואַרט ביז ער לײַגט זיך אין בעט אַרײַן, רוקט זי זיך צו אַ שטוהל נעבען איהם און זעצט זיך. פויזע).

דבורה'לע. נו, אברהם, דו שלאָפסט שוין?...

אברהם. נאָך נישט...

דבורה'לע. נו ווי לאַנג וועל איך זיצען?

אברהם. ביז וואַנען איך וועל ענטשלאָפען ווערען.

דבורה'לע. (שפּרינגט אויף) אַזוי! — נו קום-זשע דו צו

מײַן בעָט, וועָל איך שלאָפֿן און דו זיצן ... (אברהם קריצט ארײַ פֿון בעָט אין די גאַסקעס, מיטאַנאַנדער וויך די אײַנגאַנג שטופּנדיק, אויף וועלכֿע דבורה'לע איז געזעסן — צו אירער בעָט. דבורה'לע קריצט ארײַן אויסגעטהוענערהייט אין בעָט. די ברומטען זעהען זיך ערויס דורכֿן אויסגאַרטען העמד, דעקט זי זיך אין מיט דעם אויבערבעָט, פאסט ערום דערמיט אירער קיללעדינע פֿיגור, וועלכֿע זעהט אויס אויף דעם ערשטן פֿון דער טאַליע, וויך אײַנגאַפֿאלן, האלט אויסגעשטרעקט דאָס קלאָרע גאָטבעלע, לויגענדיג מיט'ן פּנים ערויף צום בעלזיק. די לינקטונג שיין פֿון פּאָפּ בערייטעט אירער איין זײַט געוויכט, די ליפּלעך האלטען זיך צוויי שטיל אין בנעימות פֿערשלאָסען, די אויגען דעסגלײַכען — און אברהם וויצט מיט א געוונקענעם קאָפּ, אײַנגעוויקלט אין א טיפּער שטילקיט און דער זיינער איבער זען קאָפּ וויגענט זיך אויך אזוי שטיל צו: טיק-טאק, טיק-טאק — טיק-טאק, טיק-טאק ...)

אַ שלעכטע פֿרוי.

(ערצעהלונג).

אהרן האָט ערוואַכט פֿון שלאָף. און ליענענדיג אויף דער פּאָפּע זיך א קלײַנער נעהמען מיט'ן פּנים צום פֿענסטער. די האלבע לבנה קוקט צו אים ארײַן בלײַך און פֿערטראַכט, שטאַנדיג אין טונקלע-בלאָהען הימל צווישען די זילבערנע שפּראָצלעך, — קוים בלישצענדע שטערנדלעך. ארום אין שטיל. פֿון צוויטען צימער הערט זיך דעם יינגערס אײַנאַמער טיק-טאק ... און דאָ אין שטוב וועָרען די וועגד פֿלץ טונקלער, זיי האָבען שוין דאַכט זיך, קיין ממשות נישט און זענען צוזאַמענגעוואָבט פֿון א גרויען און א טיפֿען נאַכט-קאָליער; און פֿון אונטערן נאקעטען באַלקען לויערט שוין די שטילקיט פֿון דער טונקלע-גרויער נאַכט.

אהרן שטעהט-אויף פֿון דער סאָפּע, גייהט צו צום פֿענסטער און מאַכט דאָס אויף.

— „און וואו אין זי?" קוקט ער אין מארק ארײַן, — „וואו זענען זיי בײַדע? אָפּשר בײַ פֿאָטער איהרען? ..."

ער גייהנעצט טיף אַב און גייהט אַוועק פֿון פֿענסטער, ארײַנשטעקענדיג די האַנד אין בוזעם-קעשענע. ער נעהמט ארויס

אַ פּאַפּיראָס, און זוכט ווייטער אין די קעשענעס — „נישט דאָ!... קיין שוועבעלע אויך נישט"...

און איהם ערגערט דאָס און ער לויפט אַריין אין צווייטען צימער. זוכט אויפ'ן טישעל צווישען ביידע בעטען, געפינט אָבער נישט. ער לויפט צוריק אין שטוב און זוכט איבער דער קיך — נישטאָ, קיין שוועבעלע אויך נישט!

„און וואו קאָן זי זיין אַזוי לאַנג? דער טאַטע דאַרף זי דאָרט נויטיג?! וואָס אַ נקבה קאָן!..."

ער לויפט אַרויס פון שטוב, צוקלאַפּענדיג די טהיר הינטער זיך.

באַלד קומט ער צוריק אַריין מיט אַ פערריכערטען פּאַפּי-ראָס אין מויל. ער צינדט-אָן אַ שוועבעלע און אין שטוב ווערט רויט-ליכטיג.

ער צינדט-אָן דעם לאָמפּ און שטעלט איהם אַנידער אויף דעם טיש, וואָס אין מיטען שטוב.

ער וואַרפט אונרוהיג אַ בליק און בלייבט שטעהן, ווי פער-טראַכט.

„אַזוי לאַנג, אַזוי לאַנג?..." מורמעלט ער און געהט ווייטער אַרויס פון שטוב.

באַלד קומט ער צוריק מיט אַ מיידעל אין אַ קרעטאָנען בלוזקעלע, הויך ברוסטיג, מיט געזונטע פולע באַקען און מיט אַ בלאָנדען קאָפּ האָר פערלעגט אויף צוריק.

ביידע קוקען זיך אָן בלייבענדיג שטעהן אין מיטען שטוב, און ער בעט זי:

— איך לויף נאָר אַריבער צו'ם שווער, שיק איך זי באַלד; אַ טאָמער טרעף איך זי נישט לאָז נישט די שטוב אַליין, זיי אַזוי גוט...

פלוצלונג מאַכט זיך אויף די טהיר און אַ דיקליכע יודענע מיט אַ געזיכט פון אַ טערק, מיט אַ געשטריקט קאָפּקעלע אויפ'ן קאָפּ בעווייזט זיך אויף דער שוועל. זי טהוט אַ פינקעל מיט די אויגען און רופט מיט אַ גראָבער מאַנסבילשער שטימע.

— איידעל, איידעל, קום נאָר אַרײַן, איך דאַרף דיר עפּעס האָבּען . . .

דאָס מיידעל שאַרט זיך צוריק צו דער טהיר, בלײַבּענדיג שטעהן פאַר דער יודענע ווי אַ פערזינדיגטע מיט אַראָבּגעלאָזטע אויגען .

אַהרן בליקט אונרוהיג :

— שפּרינצע ! וואָס איז ? ... איין מינוט נאָר . . .

— איין מינוט נאָר ? ... טאַקע ? נישט מײַן מיידעל ! . . . — טהוט זי אַ חאַפּ איידלען בײַן אַרבּעל און אַ שלעפּ אַרויס פון דער טהיר .

אַהרן בלײַבּט אַ רגע ווי צומישט . פּלוצלונג טהוט ער אַ שפּרונג, און שטעקט אַרויס דעם קאָפּ דורך די אָפענע טהיר .

— דו אַלטע קאָזאַצקע ! — רופט ער אויס .

— און דערלעב נישט עלטער צו ווערען ! — הערט זיך פון דאָרט אַנ׳ענטפער און באַלד דערויף אַ קלאַפּ מיט אַ טהיר . . .

אַהרן בלײַבּט שטעהן ווי אָבּגעהאַקט אין דער מיטען מיט אַנ׳אָפען מויל און אויגען, וואָס פלאַמען פאַר בעס .

„אַזאַ אַלטע קאָזאַצקע, — טענה׳ט ער שוין צו זיך, אויס־דרעהענדיג זיך מיט׳ן פּנים צו דער שטוב — אַזאַ זעלנערישע קאָזאַצקע !"

ער פערמאַכט די טהיר און נעהמט געהן איבּער דער שטוב אויף און אָבּ, שטאַרק צוטראָגען :

„איינשפּאַרען גאָר וועט זי מיך ? קרענק אַזוי לאַנג, רבקה׳לען דעם קאָפּ אַפילו זאָל מען דיך אַרויס׳גנב׳ענען ! . . ." לויפט ער צו צו דער טהיר .

ער ווארפט אָבּער אַ בליק אויף די שטוב . דאָס פענסטער איז אָפען ... געהט ער צוריק פערמאַכען . און דערנאָך זעצט ער זיך אַוועק אויף דער סאָפע .

אַ ווײַלע איז שטיל .

די טהיר מאַכט זיך אויף, און זײַן פרוי, רבקה׳לע, מיט זײַן שוועסטער דבורה, אַ מיידעל פון אַ יאָהר צוואַנציג, וואָס איז געקומען צו גאַסט, זענען אַרײַן אין שטוב .

— ביזט עפּעס אַ מבין, ווי לאַנג איך האָב מיך געזוימט ? — טענה׳עט רבקה׳לע גלאַט אין דער וועלט אַרײַן .

— צי איך בין אַ מבין ? — חאַפּט אַהרן אונטער מיט אַ

בײַזען שמײַכֿעל — האָ, האָ, האָ, — — צי איך בין אַ מבין ?...
— — זעה נאָר צו, זעה נאָר... — בלײַבט זי שטעהן אין מיטען שטוב, אָנקוקענדיג איהר מאַן אין פּנים אַרײַן — גלײַך עס טענה'ט דאָ עמיצער צו איהם. ס'איז איהם שוין עפּעס גע-פֿלויגען איבער דער נאָז...
— זאָלסט פֿליהען און פֿליהען, אַז עס זאָל דיך די חאָ-לערע טרעפֿען וואו דו שטעהסט! און מיט שפּרינצען אינאײַנעם!...
— חאַ, חאַ, חאַ... — צולאַכֿט זי זיך אויף אַ דין קול'ע-כֿעל, אומקוקענדיג זיך צו דבורה, דבורה'לע, ביסט חאָטש אַ מבין'טע אויף די רעד, אויף דעם משוגענעם'ס רעד ?
— ביזט חאָטש אַ מבין אויף דעם געלעכֿטערעל, דבורה ?
— פֿרעגט אויך אַהרן — דו בעמערקסט חאָטש, וואָס דאָס גע לעכֿטער'ל איז ?...
— וואָס, דיר געפֿעלט דאָס נישט, אַהרן'לע ? — פֿרעגט רבקה'לע ווײַך — אָבער עס שטעכֿט דיך ?...
— ווער דערשטאָכֿען, דערפֿאַר וואָס דו קאָנסט אַוועק-נעהן פֿון דער הײַם אויף אַזוי לאַנג !
— און דַוְקָא וועל איך מאָרגען אויך געהן. אמת, דבורה'לע ? מאָרגען וועלען מיר אויך געהן זיך באָדען אין טײַך ? און דו, — ווענדט זי זיך צוריק צום מאַן, — שטעך דיך פֿאַר צרות.
— זאָל דיר שטעכֿען און ברעכֿען !
— און פּלאַצט דיך די גאַל... בע... און וואָס מאַכֿט דאָס גאַלעכֿעל ?... — שפּילעוועט זי איהם אין די אויגען אַרײַן אַנטקעגען שטעהענדיג מיט אַ שמײַכֿעלע אין פּנים.
— געה ! וואָרום איך מאַך פֿון דיר אַ תל ! שפּרינגט אַהרן אויף דער סאָפֿע מיט אַ ווילד געשרײַ, אויסשטעלענדיג אַ פֿויסט קעגען איהר פּנים און די אויגען זײַנע פֿלאַמען און דאָס געזיכֿט איז אָנגעצונדען.
אַ שטילקײַט האָט די גאַנצע שטוב פֿערגליווערט און מאַן און ווײַב קוקען זיך אין די אויגען מיט צומישטע בליקען...
ער קומט דאָך צו-זיך. אָטהעמט לײַכֿט אָב און לאָזט צוריק אַראָב די האַנד. ער דרעהט זיך אויס. מאַכֿט אַ פּאָר טריט אַ שטעלט זיך ווײַטער אָב, אָנקוקענדיג זי פֿון ווײַטענס.
בײַ'ם טײַך ביסט דו געווען, אַזוי לאַנג געזעסען. האָסט דו

שוין געדאַרפט אַלץ אײַנס אַרײַבערגעהן אײַבער דער בריק צו די קאַזאַרמעס . וואָלסט דו חאָטש גענעכטיגט אין קאַזאַרמע, אָדער אונטערן בערגעל , וואָלט איך געוואוסט פאַר וואָס איך זיץ , אַז פערפאַלען , ביזט נישטאָ, אַ סוף !...

זי ענטפערט נישט , נאָר קוקט זיך איבער מיט דבורה'ן :

— וואָס שטעהסט דו נאָך , דו נאַר דו ?... לעג אַוועק , מיט די וועש אין פאַרטוך , זעהסט דו דאָ ? די נחת פון דער שוועגערין ?... — פרעגט זי מיט א רַחֲמָנוֹת אין קול , ווי אײַנע וואָס דאַרף מן הסתם אָבקומען פאַר אַנ' עונש . נאָר אַהרן חאַפט אונטער מיט אַ ווילדען שמײַכעל .

— זעהסט , דבורה , זעהסט דאָס צדיק'ל ?... וואָס פאַר אַ כשר פנים'ל !...

דבורה טהוט נאָר אַ קוועטש מיט די אַקסלען און געהט אַוועק מיט די וועש אין פאַרטוך אין צווײַטען צימער .

זי קומט באַלד צוריק .

אַהרן איז אַרויס פון שטוב און רבקה'לע זעצט זיך אויף דער סאָפע ، די האַנד אונטערגעשפאַרט אונטער דער גאָמבע :

— נו , וואָס זאָגסט דו חאָטש צו דער כפרה , דבורה'לע ?

— וואָס זאָל איך זאָגען ? — ענטפערט זי שטיל, זעצענדיג זיך נעבען איהר .

— זעהסט חאָטש די נחת ? דאָס האַלט מען שוין ב"ה צווײַ יאָהר נאָך אַ חתונה, איז מען דאָס אויף אַזאַ אופן געקלאָגט . זאָג , דבורה'לע , האָב איך נישט געמעגט אויסגערונען ווערען בײַ דער מאַמען אין בויך ? כדאַי אויף אַזאַ אַרט חתונה צו האָבען ?...

— איך וועל דיר זאָגען דעם אמת , אַ היציגער איז ער שטענדיג , נאָר מיט דיר , האָב איך געמײַנט , איז ער אַנדערש ...

— אַנדערש ?... אַנדערש ?... האָט רבקה'לע אָבגעזיפצט

— נאָר דעם רשע גיט מען דעם וויעדעל ... טהוט אַלדעס בײַז ... און פון וועמען לערנט מען זיך דאָס אָב ? פון די הולטײַעס , אָפיצערען ! פרעסט און זויפט מיט זײַ טאָג און נאַכט , פילט זיך אָן מיט טרפות , אויסגעפילט , אויסגעטיטשעט איז מען מיט קעלבאַס — דערצו זעהט ער דאָך ווי אַזוי זײַ , די הולטאַיעס טהוען מיט די שיקסעס , די טליקעס ... נו , איך בעט דיך , דבורה'לע , פאַר וואָס

זאָל עֶר נישט טהון אַזוי מיט ן וויַב, ווי דער זעלנער מיט דער טלינק?
— אַזא גוט לעבען האָבען דאָ אפֿיצערען מיט יודען?
— מיט יודען, יאָ! ... וואָס, דען ברודער איז אויך א יוד?... וועָר ס'איז א יוד, ווי א יוד עס דארף צו זיין, לאַכען זיי טאקי קאָנען נישט אָנקוקען, — אודאי מיט ר' לייבעלע בלָ"ם וזהן וזע"לען זיי נישט האָבען קיין עסקים. נאָר דען ברודער, פֿערשטעהסט מיך, האָט א טרפֿה'נע זעעל, א גוי איז ער, נישט קיין נשמה נאָר א ריח, — זיי אלײן זאָגען דאָך: אראָן, טו ח'ארא־קטערא ואָיוסיע ניע פֿאָחאדיש נא יעוורעיא... פֿערשטעהסט דו שוין? דער שורש, קינד־לעב, ציהט — — —
— מילא, דען טאָטע אלײן האָט דאָך אים נעמאַכט אז' איינגאנג אין די קושאַרען...
— אזוי?... וואויל ווי די וועלט! היסט עס, דארף מען טאָטע אויך נישט בעסער זיין, וויל ער איז דאָך אויך תמיד מיט זי, א פֿאדראטשיק... נעה זשע נאָר שבת־צו־נאַכטס הערען מען מאָטען הבדלה־מאַכען, מען טאָטענס זמירות, שבת בין מיש... וויבער שטעהען דאָך אונטערן פֿענסטער... א יוד בלײבט א יוד. און א גוי איז באלד א גוי!

דבורה פֿערשווײַנט, קוקט איהר אין פנים אריין, וואָס שפּיעלט אין אלע פֿארבען און אין די אויגען, וואָס גלאַנצען מיט א מין צוגאָסען פֿײַערל.

— נאָר וואַרט, — הײבט רבקה'לע ווײַטער אן — עס איז איהם נאך נישט געשווינגען די היַנטיגע נאַכט. די זעהסט, אֶה? רוקט זי א פֿאָר די האַנד פֿון אונטערן פנים און מיט א פֿינגער ווײַזט זי אן אויף די האַנדפֿלעכע — דאָ אָה, מוז זיין נאָל לינענען, דאָס גאלָאָכעל מוז דאָ צוריבען ווערען!... — ענדיגט זי מיט א ננוג'דעל פֿול פֿון בייזקייט און אין די אויגען בלישצעט א פֿײַערל פֿון נצחון.

— מיין דאגה... — קוקט זי דבורה אן — ווי די פֿער־שטעהסט...

רבקה'לע האָט שוין מעהר נישט געהערט א וואָרט, נאָך העכער זיך ארויפֿגעבוקט אויף דער סאפֿע, אויסגעצויגען דאָס קערפֿער, און דאָס קאָפּ מיט'ן הארשייטעל אָנגעשפּאַרט אן דער וואנד. און געקוקט פֿערטראַכט אינם פֿײַערל פֿון לאָמפּ אויפֿן

טיש . דאָס לענגליכע פנים האָט זיך געָרויטעלט , די אוינען האָ-בען געגלאַנצט ווי בעגייסטערט , און אַזוי שטיל , רוהיג , ווי זיי וואָלטען נאָך עפּעס בענקען . . .

אין אַ ווייַלע אַרום שטעהט זי אויף , און געהענדיג צו דער טהיר פון צימער לאָזט זי פאַלען עטליכע ווערטער , אַזוי גלאַט אין דער וועלט אַריין : — ווילסט נעהם דיר אַריין דאָס בעטגעוואַנד . .

דבורה האָט אַרייַנגעבראַכט פון צווייטען צימער אַ קאָלדרע מיט אַ קישען , אויסגעבעט אַ געלעגער אויף דער סאָפע , דעם לאָמפּ עטוואָס אַראָבגעדרעהט און געלעגט זיך שלאָפען .

שפּעטער קומט אהרן אָן .

— דבורה . . . — געהט ער צו שטילערהייד קוקענדיג איהר אין בלאַסליכען רונדליכען געזיכט און אין די אויסגעשטעלטע שוואַרצע אויגען — עס שלעפערט דיך ? . . .

— נייַן . — ענטפערט זי אַרויסלעגענדיג אַ נאַקעטע האַנד איבער דעם צודעק .

— וואָס האָט זי געזאָגט ? . . . — גיט ער אַ ווינק אויף די טהיר פון צימער .

— וואָס זאָל זי זאָגען ? . . . אַ שענעם דאַנק דיר ? . . .

— איך מיין — זי האָט עפּעס גערעדט ?

— איך ווייַס ? . . .

— וואָס האָט זי געזאָגט ?

— אַז דו ביסט גערעכט . . .

— מאַכסט חוזק ?

— וואָס-זשע פרעגסט דו ?

— גלאַט , זי מוז שוין זיין ברוגז ? . . .

איך ווייַס דען נישט , מיינסט דו , אַז זי איז גערעכט ? וואָס איז אַ זי האָט מיך איבערגעלאָזט אַ ביסעל אין שטוב ? זי זיצט דאָך תמיד ? . . .

— אַודאַי , איז זי גערעכט .

איז אַהרן האָט זיך פערטראַכט מיט אַ ביסעל אַ פערזנקען געמיטה אויפ'ן געזיכט .

— נו, געה שוין שלאָפען , לאָמיך שוין געמאַך—טהוט דבורה'לע אַ שמייכעל — ביסט נאָך זעה איך דער אייגענער משוגענער .

ער גלייַכט זיך אויס , און אַרומקוקענדיג זיך איבער דער

שטוב, ווי ער וואָלט געוואָלט עפּיס געוואָר ווערען און נאָך וואַר-פֿענדיג אַ לעצטען בליק אויף דעם ברענענדיגען לאָמפּ געהט ער אַוועק צו רבקה'לען אין צימער.

אין אַ ווײַלע אַרום קומט ער צוריק אַרויס בלאַס, די אויגען קוקען אַ בּיסל צורודערט, און מיט אַ שטיל קול זאָגט ער דבורה'ן:

— געה נור אַרײַן, בעט מיר דאָס בעט, זי פֿיהרט שוין זעה איך מיט מיר אַ ברוגז'ל...

— וואָס זי שלאָפֿט נאָר נישט?..

— די חאָלערע ווייסט זי, געה אַרײַן וועסט די זעהן...

דבורה חאַפּט אויף זיך דאָס האַלבע קלײדעל און געהט מיט איהם גלײַך אַרײַן.

ער צינדט אָן אַ שוועבעלע און זי דערזעהט — בײדע בעטען שטעהען בײַ די וואַנד פֿערבעט. אין אײַנס, אין סאַמע ווינקעל ליגט אײַן אײַנגעטוליעט גוף'ל אין קלײדער און אין די שיך און דאָס קלײַנע קעפּיל איז אײַנגעקאָרטשיט צווישען די אַקסלען, אויס-געדרעהט מיט'ן פּנים צום קאָפּין-ברעטעל און מיט די הענד פֿער-דעקט, ווי צו ליכטבענשען...

— רבקה'לע — רופֿט דבורה'לע — וואָס ליגסט דו עפּיס? האָסט דאָך נאָך נישט געבעט און דו ליגסט שוין...

רבקה'לע טהוט זיך קײַן ריהר נישט.

דבורה טהוט אַ קוק אויף אַהרנען און ער אויף איהר מיט אַ שטילען אויפֿגערעגטען צער.

דבורה געהט צו נעהנטער, לײַגט צו דאָס אויהער, צי אָט-העמט זי חאָטש...

— זי שלאָפֿט... קוקט זי זיך איהם צו אַהר'נען.

— זאָל אויף איהר קומען אַ שוואַרצער שלאָף. — טהוט ער אַ קריץ מיט די צײַהן — שטעה נישט, דבורה נעם בעט דאָס בעט.

דבורה האָט איהם אויסגעבעט שלאָפֿען און איז אַרײַן צוריק אין דער פֿאָרענדיגער שטוב.

פֿריה-מאָרגען. דבורה דרעהט זיך אַרום אין שטוב, באָרוועס, אין בלויזען האַלקעלע, רויטע אָבגעלעגענע באַקען, ווי ערשט אויפֿגעשטאַנען פֿון שלאָף, און די האָר נאָך צולאָזט איבער די אַקסלען. זי זעצט זיך אויף אַ שטוהל, פֿערלעגט אַ פֿוס אויף אַ פֿוס, דאָס לײַכטע האַלקעלע ווערט אַרײַנגעפֿאַלבט טיעף אין דער

דבורה נעהמט אַראָב אַ קערבעל פון איבער דער קיך אוּ נעהמט געהן צום צימער. רבקה'לע דערזעהט דאָס, שפרינגט אויף און פערלויפט איהר דעם וועג. זי וואַרפט זיך צום טישעל אין צימער און צוטומעלטערהייד טהוט זי אַ חאַפּ דאָס געלד, אַ וואָרף צום פענסטער און אַ שלייַדער אַרויס...

די מטבעות צופליהען זיך איבער'ן מאַרק.

— נו, אַצינד געה קויף!.:. — טהוט זי אַ פּאַטש צונויף בייַדע הענד און אין די אויגען שפּיעלט אַ נקמה-גיפטיגער שמייַכעל

דבורה קוקט איהר גלייַך אין די אויגען אַרייַן, נישט רע דענדיג קייַן וואָרט.

— און דו מייַנסט, אַז שוין? — הויבט רבקה'לע וויעדער אָן... שלאָגען וועט ער מיך, ווי אַ זעלנער די טליק! שוין אָבגע-קומען מייַנסט דו?

— איך מייַן גאָר נישט... איך גלויב דיר — ענטפערט דבורה פערביסען — איך זעה, מען קאָן זיך אויף דיר פער-לאָזען!

— ווען אַזוי קאָן ער זיך באַלד העלפען. זאָל ער מיר, מעגסט דו איהם זאָגען, וואַרפען אַ גט צו די פיס!

— איך, איך קאָן זאָגען?... פון מייַנעט וועגען...

דבורה קעהרט זיך אָב און געהט אַרויס אין דרויסען הינ-טער'ן פענסטער. זי קלויבט צונויף די מטבעות און געהט אַוועק אין מאַרק אַרייַן.

רבקה'לע איז אַרייַן אין שטוב, און זיך צוריק-געזעצט אויף איהר אָרט.

דבורה האָט געבראַכט זעמעל פון מאַרק, נאָר קייַן קאַווע האָט זי שוין נישט געקאָכט.

באַלד קומט אהרן אָן, און שטעהענדיג נאָך אויף דער שוועל וואַרפט ער אַ בליק אויף די קיך. ער בעמערקט אויך באַלד רבקה'לעס פּאָזע, און ער קוקט זיך איבער מיט דבורה'לע אויף שטום לשון.

אהרן מאַכט אַ פּאָר טריט, נאָר אין מיטען שטוב בלייַבט ער שטעהן ווי אָבהענגיג, און נישט הייַמליך ווערט איהם. ער פיהלט זיך ווי אַ פערד אויסגעשפּאַנטערהייַד, אָבער אָט שטעלט ער אָן די בליקען אויף רבקה'לען, די ליפּען קרימען זיך שוין בייַ

מיט אין זי נעמט זיך פוטצען בריה'שדיג א קאמאש.

דערוויל מאכט זיך אויף די טיהר פון צימער און רבקהלע רוקט זיך אריין אין שטוב, די קליידער איהרע זענען צוקנייטשט און צודרעהט, דאס לענגליך פנים איז בלאס, ערנסט און זויער, מיט ברוגז'דיגע אראבגעלאזטע ברעהמען, און זי שארט זיך צו מיט א זייט צום פענסטער, רוקט זיך צו א שטוהל און זעצט זיך. די האנד אונטערגעשפארט אונטער'ן פנים און קוקט אויף דער קעגענאיבערדיגער וואנד...

באלד קומט אויך אהרן אריין. ער וואַרפט א בליק אויף איהר געהענדיג צום קיבעל וואסער, וואו ער נעהמט זיך אבוואשען,

דבורה טראגט איהם אונטער א האנדטוך. ער ווישט זיך בעטראכטענדיג דערביי רבקה'לען פון קאפ ביז די פיס. אין די אויגען שפיעלט איהם א בייזער שמייכעל.

ביין אוועקגעהן, שוין האלטענדיג די קלאמקע אין דער האנד, ווענדט ער זיך צו דבורה'ן:

— דבורה, קאך אב קאווע אויף דער מאשינקע און ברייגג איבערבייסען, געלד ליגט דארט אין חדר אויפ'ן טישעל.

— קאווע... — לאזט זיך רבקה'לע הערען, — א וועהטאג אין זולל וסובא'דיגען גארגעל אריין איז נישט גענוג, הא, דבורה'לע ווי מייגסט דו? — קוקט זי איהר אין די אויגען אריין.

דבורה שווייגט.

— אבער ווער טענה'ט צו דיר? דו זויער שלימזל! — בייזערט זיך אהרן.

— נו, נו, — רעדט רבקה'לע — זויער און ביטער וועט איהם שוין ווערען דאס לעבען, ער וועט שוין וויסען, וואס א זויער שלימזל קען... ווי אזוי זי געהט אונטער'ן בערגעל ארונטער צו די קאזארמעס... דער טרפה'נער ביין! מן הסתם טליקעט ער זיך דארט ארום נאכט ביי נאכט גלייך מיט די אפיצערען, מיט די זעלנער!

— דבורה, הארך נישט... קאך קאווע! — האקט ער אב און געהט ארויס פון שטוב.

יא, קאווע,... קאכען אין האלז וועט עס איהם שוין! — דערענדיגט זי שוין צו דבורה'ן.

דבורה רופט זיך נישט אב. אין שטוב ווערט שטיל.

איהם און האַלטען זיך אַ ווײַלע, נישט אָפֿען, נישט צו, ווי זיי וואָלטען וועלען חאַפּען וואָג.

— זעהסט ווי זי זיצט, די מאַטקאַ באָסקאַ? ...

רבקה'לע שווײַגט, געהט ער שוין צו נעהנטער.

— זאָג, אַדרבה. האָסט שוין געזעהען אַ זוינס, ווי דו ביסט, אין גאַנץ קרוין פּוילען? ...

זי שווײַגט ווײַטער און זײַן שטימע ווערט בײַזערדיג:

— בין איך קײַן יוד נישט, אויב ס'איז דאָ אַ חַבֶר צו דיר! ...

זי שווײַגט.

— זאָג, מאַטקאַ באָסקאַ. — בעט ער זיך כמעט — ס'מוז דאָך עפּיס זײַן? ...

— זאָל איהם דער נאָמען אויסגעמעקט ווערען! — וואַרפֿט זי זײַטיג אַ בליק, און דרעהט זיך אויס מיט'ן פּנים אין פֿענסטער אַרײַן.

אַהרן קוקט זיך איבער מיט דבורה'ן, טהוט אַ ציה מיט די אַקסלען און ווענדט זיך ווײַטער צו רבקה'לען:

— זאָג, וואָס וועט מיט דיר זײַן? — קוים האָט ער די ווערטער אַרויסגעלאָזט. זי טהוט שוין אַ שפּרונג-אויף פֿון אָרט און ענטלויפֿט אין צימער דערלאַנגענדיג הינטער זיך אַ שטאַרקען זעץ מיט דער טהיר.

ער בלײַבט שטעהן ווי אַנ' אָב'געחוזקטער, און קוקט נאָך אויף די טהיר מיט אַנ' אָפֿען מויל און אַרויסגעגלאָצטע אויגען — אַ בלי דאָס איז — שאָקעלט ער נאָך מיט'ן קאָפּ ווי פֿערוואונדערט.

ער טהוט אַקוק אויף דבורה'ן און ווײַזט מיט אַ האַנד אויף דער טהיר.

— נו זעהסט שוין, וואָס דאָס איז פֿאַר אײַנס? — פֿרעגט ער, צוגעהענדיג צו איהר. — און וואָס, מײַנסט דו, דאַרף איך זי? אויף אַ גוטע כפּרה! די קאַווע דעסגלײַכען... נאָר גלאַט, מען קומט אַרײַן אין שטוב, איז די שטוב מיט דיר ברוגז... נו איז דאָס עפּעס ניחה? זעהסט דו אָה, אין גאַס וועל איך מיר ליעבער טרעפֿען מיט צעהן שונאים, אײַדער אין שטוב מיט איהר אַלײַן... מיט יענע, פֿערשטעהסט דו מיך, אָבגעקריגט, אָבגעהרג'עט — אַ סוף; מען קומט זיך שוין מעהר נישט אויף די אויגען! און דאָ מיט איהר, — אויסגעריסען זאָל זי ווערען! שטענדיג איז זי דיר

אין די אויגען , שטענדיג מיט אַנ׳ אָנגעבלאָזענקייט , שיעסט נאָר מיט שטעכווערטלעך . . . וואָרום זי רעדט דאָך נישט קיינמאָל א וואָרט ווי א מענש ... נאָר אַזוי שפּיציג גיט זי דיר זייטיג א וואָרף א ווערטעל ... און איז זי אין גאַנצען ברוגז , איז נאָך ערגער . קאָן איך איהר דען קוקען אין שטילען פּנים אַריין ? . . . מיין דאַגה ! רוק איך מיך אַראָב דעם דאַשעק איבער די אויגען : טרעפט דיך די חאָלערע , לאָז זיך מיר דאַכטען, ביסט געשטאָרבען ! — האַקט ער אָב און געהט אַריין אין צימער .

רבקה׳לע ליעגט שוין אייַנגעטוליעט אין ווינקעל-בעט מיט׳ן פּנים צו׳ם קאָפּען-ברעטעל . ער בלייַבט שטעהן פאַר׳ן בעט מיט אַנ׳ אויפגערעגטען בליק .

— זאָג , מוזט דאָך עפּיס וועלען ? דיין הונד בין איך ? !

זי שווייַגט , און אויף זיין געזיכט צוגיעסט זיך א וועהטאָג און פערדרוס .

— הערסט דו ... — זאָגט ער דורכדרינגענדיג זי מיט׳ן בליק — איך האָב געמעגט בעסער די פאָפּלעקציע קריעגען , אייַדער איך האָב דיך דערקענט !

— קריעג ... — ענטפערט זי לייַכט, און גיעט אפילו נישט קיין ריהר מיט קיין אויג .

— הער זשע ! איך וועל דיך אויך איבערקומען ! מיט עפּעס שטאַרקערס פאַר דיר האָב איך שוין געהאַט צו טהון ...

— מיט׳ן העמד אויפ׳ן לייַב ...

— נאָר אַזאַ חאָלערע האָב איך נאָך נישט געהאַט ! ...

— האָב .

— קרענקסט דו אַזוי לאַנג , ווי לאַנג דו ביסט נאָך נישט מיין ווייַב !

— קרענק .

— מיין ווייַב ! נאַ דיר , זעהסט דו , א ווייַב !

— א ריס אין לייַב .

— זי וועט , זעהסט דו , נישט פערשווייַגען ...

— ווער שטום . —

— פאַר וואָס , ווייַל דו ביסט אַזאַ גוט ווייַב ?

— א ווייַב ? ... — קוועטשט זי צו איין אייַגעל — האָסט דאָך שוין דבורה׳לען , וואָס דאַרפסט דו שוין מיך ? ... געה צו

איהר! דיך קאָוועֿ קאָכּען האָסט דו דאָך אויך איהר נעהײַסען ...
— נו, הײַם איך דיר קאָכּען מיטאָג ...
— מיר? נישט מיר! מען קען זיך שוין בעֿגעהען אָהן מיר ..
— חאָטש פֿלײַש ברעֿנגען ...
— לאָ'מען דיך אויפֿהענגען! איך וועֿל דאָך נאָך וויטער פֿערקריכּען אונטערן בערגעֿל?
— ווי אַלץ שטעהט אַזוי פֿערשרייבען אין בוך בײַן איהר! .. און אַזוי האָב איך געֿזאָגט? אַזוי האָב איך נעֿמיינט? ...
— איך זאָל אַזוי ווײַסען פֿון דיר ...
— עֿס האָט מיך פֿערדראָסען, ווען דו האָסט מיך אײַנ־ געֿשפּאַרט, אָבער וויטער ...
— געהט מען אַוועֿק פֿון דער הײַם. דאָס האָב און גוטס, ווען דו האָסט נעֿבראַכט פֿון דײַן הײַם, וואָלט מען נישט אַרויסגעֿנב'עֿט ...
— אָט דאָס איז די זאַך, זעהסט דו מיט דיר צו טענה'ן ...
— איך ווײַס נישט ווער עֿס שלעֿפּט אײַהן בײַן קאַרק? ... — עֿנטפֿערט זי שוין זײַטיג.
— אָבער ווען טוג מיר דאָרט? ... ווען לײַענסט דו? האָסט שוין הײַנט עֿפּעֿס נעֿגעֿסען?
— מײַן געֿטרײַער מאַן ... עֿס זאָל דיר אַזוי ניחא זײַן דײַן לעֿבען, ווי מײַנם איז מיר ניחא.
— ווער הײַסט דיר?
— זעהסט? עֿר ווײַם דאָך נאָך נאָר נישט ...
— נו, לײַג נישט, לײַג נישט. — דיהרט עֿר זי אָן מיט דער האַנד בײַן אַקסעֿל.
— נעֿהם צו! — ווארפֿט זי אַ בײַזען בליק — מאַך בעֿסער אַ פֿוימט! ...

עֿר קוקט זי אָן, האַלטענדיג די האַנד אויף איהר און שוויַגט.
— ווען פֿאַר אַ פֿערשמאַכטענע אויגען דאָס האָט נאָך! — טהוט זי זיך אַדרעֿה ארויס פֿון אונטערן זײַן האַנד.

עֿר טהוט אַ שמײַכּעל און זי מאַכט זיך אַראָבגעֿלאָזט די נאָז און קוקט אין קישען אַרײַן ... זײַן נעֿזיכט ווערט מיט אַ מאָל העֿלער, אויסגעֿלײַכטערט, און גלעֿנציש גליקליך שטראַהלט זײַן בליק איבער איהר געזיכט.

ער נעהמט ארויס א פאפיראס, און פעררייכערט.
זי הייבט אויף דעם בליק:
— נו, הכלל, ליעג שוין נישט, — שמייכעלט ער צו איהר.
זי לאזט צוריק אראפ דעם בליק און שווייגט.

— איך נעה הייסען דבורה'ן ברענגען עפעס עסען, — רוימט ער איהר אין, איבערבייגענדיג זיך איבער איהר און ריהרט זי ווייטער אן בייז אקסעל. נאר זי טהוט זיך ווייטער ארויס פון אונטער זיין האנד און שווייגט מיט א ברונז'דיג פנים.

— איך גיעה הייסען געשווינד אפקאכען מיטאג. — לעהנט ער ווייטער אן די האנד אויף איהר — וועסט עסען, יא? — טהוט ער זי א רוד'ער.

— איך ווייס נישט וואר עס בעט איהן ער זאל צו מיר טענה'ן? — זאגט זי ווי אין דער וועלט ארין.
— דו — שמייכעלט ער.
— איך? — טהוט זי זיך א וואנרף, און א דרעה אויס מיט'ן פנים צו'ם קאפען-ברעטל.

ער טהוט א קוועטש מיט די פלייצעס און שטעהט א ווייל ווי אבהעדיג. דערנאך גיעהט ער ארין אין שטוב.

דבורה זיצט אויף דער סאפע, פערלעגט די העגד איבער'ן האלצען און קוקט אויף אהרן'ן, וואס גיעהט צו איהר צו מיט עפעס אנואנעדיגע אויגען:
— דבורה — מאכט ער — דו ווייסט גיעהן ברענגען פלייש, קאכען מיטאג.
— איך ווייל קאכען — — נאר זי... וואס טהוט זי?
— נארנישט. זי האט שוין הייגט עפעס גיעגעסען?
— נארנישט. איך האב גיעברענט איבערבייסען. לייענט עס...
— און דו?
— איך, — יא.
— נו גאנץ גוט — נעהמט ער ארויס גיעלד, — נא, גיעה ברענג נאך, איך האב נאך הייגט אויך נישט גיעהאט אין מויל, זאלען מיר אזוי ביידע נישט קראנק זיין. נאר ברענג פריהער א נוטען העריגג, מאך מיט עסיג, אפשר ווייל זי דערווייל עפעס עסען...

ער קעהרט זיך צוריק אום צו דער טהיר פון צימער, קוקט אַרײַן און רופט רבקה'לע

— רבקה'לע ענטפערט נישט, און ער געהט צו צוריק צו דבורה'ן, וועלכע שטעהט שוין גרײַט מיט דעם קוישעל אין דער האַנד.

בײַדע זענען אַרויס פון שטוב.

מיטאָג צײַט. אין שטוב איז שטיל. אַהרן זיצט בײַ'ם טיש, דעם קאָפּ געזונקען, און די פינגער פויקען עפּיס צו שטילערהײַט. בײַ'ם פענסטער זיצט רבקה'לע, אונטערגעשפּאַרט די האַנד אונטער דער גאָמבע, און קוקט אויף דער וואַנד מיט פערוואָלקענטע, אויסגעשטעלטע אויגען, אָן דער זײַט, בײַ דער קיך, שטעהט דבורה און גיעט אויף עסען.

אויפגעגעבען אין דרײַ שיסעלעך, לאָזט זי זײַ שטעהן אויף דער באַנק פאַר דער קיך דעקט דעם טיש און טראָגט צו דאָס עסען.

אַהרן גיט דבורה'ן אַ ווינק אויף רבקה'לען.

— רבקה'לע... — הײַבט זי אָן, צוגעהענדיג צו איהר — רבקה'לע, ס'איז שוין אויפגעגעבען...

זי שווײַגט, און אַהרן קוקט מיט אַרויסגעגלאָצטע אויגען:

— טפו! — טהוט ער אַ שפּײַ אָן דער זײַט געהענדיג מיט דעם שטוהל הינטער זיך און נעהמט געהן איבער דעם שטוב אויף און אָב, די הענד פערלעגט אויף דער ברוסט און דעם קאָפּ אַראָבגעלאָזט.

די שטוב איז נאָך שטילער נעוואָרען אונטער די זעצען פון זײַנע האַסטיגע טריט.

פלוצלונג הײַבט ער אויף דען בליק און בלײַבט שטעהן קעגען רבקה'לען:

— איך האָב געזינדיגט!... נו, נאַ! נעהם! שעכט מיך! — טהוט ער אַ חאַפּ דאָס מעסער פון טיש און שטעלט עס איהר קעגען פנים.

— בינסט חאָטש אַ מבין, דבורה'לע, — קוקט זי זיך אום

מיט א שמייכלענדיג פנים — זעהסט האטש ווי דאס חזיר רייסט דעם זאק און קוויטשעט...

ער אטהעמט שווער אב, לעגט צוריק דאס מעסער און זעצט זיך.

— גיב אהער דאס עסען — זאגט רבקה'לע דבורה'ן — וועמען איך האב דא אבצוטהון!...

דבורה דערלאנגט איהר דאס שיסעלע צום פענסטער. און נעהמט אלייין אויך באלד עסען גלייך מיט אהרן'ען.

נאך דעם עסען שטעהט רבקה'לע אויף, ווישט זיך אב דאס מויל מיט'ן פארטוך און נישט אומקוקענדיג זיך, געהט זי ארויס פון שטוב.

— נו ווי געפעלט דיר אזוינס? — קוקט אהרן דבורה'ן אן

— וואס?

— אט זעהסט דאך, דאס זייטיגע ארויסגעהן...

— ווי זאל מיר דאס געפעלען?..

— א... דו ווייסט נישט... דאס איז שוין עפעס א שפיצעל. איך קען זי גוט, אוי קען איך זי!... שאקעלט ער צו מיט'ן קאפ.

דבורה קוקט איהם שטיל אן. און פלוצלונג טהוט ער זיך א הייב פון שטוהל:

— האסט דו געהערט, דבורה? אז איך וויל, האב איך זי טיעף אין דר'ערד!

ער הייבט זיך אויף, וואַרפט אראב די קאפאטע פון זיך. און זעצט זיך צום קליינעם טישעל מיט די געצייג עפעס טהון נעהמט עפעס פיילען און קוקט זיך אלע וויילע אום צו דבורה'ן.

— שען, הייסט עס, א נקבה זאל מיך ארומפיהרען פאר'ן נאז?... א רוח אין איהר הארץ אריין!

עמיצער קראצט ביי דער טיהר. זי עפענט זיך, און א וואסער-עגער מיט צוויי עמער וואסער שטופט זיך זייטיג אריין.. נאך איהם קומט נאך רבקה'לע און זי הייסט איהם אנידערשטעלען די עמער ביי דער קיך.

אהרן און דבורה קוקען פערוואונדערט און זי לויפט ארויס פון שטוב, זוימט זיך א מינוט און קומט צוריק מיט צוויי גרויסע אייזערנע טעפ און שטעלט זיי אנידער פאר ן וואסער-טרעגער.

ער גיעסט זיי אן פול. עס בלייבט נאך וואסער; שטעהט

אויף דער קיך נאָך צווײַ טעפלעך, — חאַפּט זי זײַ, שטעלט אונטער און ער לעדיגט אויס די רעשט פון די עמער.

דער וואַסער-טרעגער איז אַרויס פון שטוב און זי נעהמט פערנאַנדערברענען אַ פײַער אונטער דער קיך. לעגט האָלץ אויף האָלץ און עס פלאַקערט, קנאַקט און היטשעט.

אַהרן וויל שוין גאָר נישט וויסען. זיצט ער אַרײַנגעטהון אין דער אַרבײַט; אויך דבורה אויף דער סאָפע מאַכט זיך נישט וויסענדיג.

בֶּרְיָה'שדיגער, פערטוהענער ווי תמיד, פערקאָכט און פערריטעלט דאָס פנים, לויפט רבקה'לע אַרום פון ווינקעל צו ווינקעל, פון שטוב אין צימער, פון צימער ווידער אין שטוב, זוכט און ברענגט צונויף קופקעס מיט גרעט, אָנוואַרפענדיג דאָס פאַר דער קיך, זי דערלאַנגט אַחאַפּ אַ טאָפּ וואַסער אויף דער קיך אַרויף, נאָך אײַנעם און נאָך אײַנעם, צושאַרט די פײַערקעס, צו-רוקט און לאָזט אַראָב די טעפּ צום פײַער. זי טהוט נאָך אַ מאַך אויף דאָס טהירעל, אַ קוק אַרונטער און וואַרפט האַסטיג צו אַ העלצעל, חאַפּט ווײַטער די טעפּ, דרעהט, הויבט פון אײַן פײַערקע אַרויס אין די אַנדערע אַרײַן, עס ברענט אונטער די הענד, דאָס פנים פלאַמט און אין די אויגען גלאַנצט אַ בײַזער שמײַכעל, אַ ניעדעריגער, פערבעהאַלטענער מײַן.

פאַרנאַכט איז שוין רבקה'לע געשטאַנען אין אונטער-קלײַדעל און אין בלויזען העמד, די אַרבעל פערקאָלערט ביז אונטער די אָרעמס, און געוואַשען דאָס גרעט. שטעהענדיג איבערגעבויגען איבער אַ באַליע מיט הײַסען וואַסער, פון וועלכער עס געהט אַ לײַכטע פאַרע אין רבקה'לעס פנים אַרײַן, זי רײַבט, זײַפט, האָ-רעוועט מיט'ן גאַנצען קערפּער.

אַהרן שטעהט שוין אָנגעטהון די קאַפּאָטע נעבען דער טהיר מיט דעם מײַן אַרויסצוגעהן. ער קוקט אויף רבקה'לען, וויל עפּעס זאָגען, און שלאָגט זיך נאָך מיט דער דעה.

— רבקה'לע, — הײַבט ער שטיל אָן — וואָס האָסט דו אַוועקגעיאָגט דבורה'ן פון זיך? זי וויל דאָך דיר העלפען, טויג נישט?

רבקה'לע איז פערטיעפט אין דער אַרבײַט, און ער רוקט זיך צו נעהנטער:

— רבקה'לע, צי איז דאָס פאַר דיר אַנ' אַרבייט? ביסטו דאָס געוואוהנט?...

— געטרייַ גאָר געוואָרען פלוצלונג — רעדט זי צו זיך, — איך ווייס נישט, ווער עס בעט איה'ן?

ער חאַפּט אָן דאָס שטיקעל גרעט אין איהר האַנד:

— גענוג געוואַשען!

— נואַף! — רייסט זי זיך אַרויס, אָבשפּרינגענדיג מיט אַנ' אויפגעפלאַמט פּנים.

ער מעסט זי אָב מיט אַ קאַלטען בליק פון אויבען ביז אַראָב.

— לאָז דיך טרעפען די ערשטע חאָלערע, רויטער טשוואָק! — טהוט ער זיך אַלאָז צו דער טהיר און לויפט אַרויס.

— זאָל דיר דער נאָמען אַ הייס קומען! — שרייט זי איהם נאָך, און נעהמט זיך ווייטער צו די וועש.

און געוואַשען האָט זי ביז שפּעט אין דער נאַכט און אויף מאָרגען — נאָך אַ גאַנצען טאָג. זי האָט די ערשטע די לאָדענס געעפענט און באַלד זיך צו דער באַליע געשטעלט. געקראָכמאַלעט, געבלויט, און אַרויסגעהאַנגען צו'ם טריקענען. און אַ גאַנצען טאָג האָט זי זיך ברויגז'ליך געפיהרט, דבורה'ן אויף די אויגען נישט צוגעלאָזט, — זי דאַרף נישט איהר הילף, — און צו אַהרנ'ען מיט דעם רוקען געשטאַנען, — זאָל זי איהם אין פּרצוף אַרייַן נישט קוקען, — און ער האָט זיך אַ גאַנצען טאָג געדרעהט אַרייַן און אַרויס פון שטוב און נישט געקאָנט זיך קיין אָרט געפינען.

פאַרנאַכט האָט רבקה'לע אַרייַנגענומען די וועש פון דרויסען און אָנגעוואָרפען זי אויף דער סאָפע. דערווייַל איז די נאַכט צוגעפאַלען און זי האָט דעם לאָמפּ אָנגעצונדען.

דער נאָך האָט זי גענומען אָבגעקליעבען אַביסעל וועש בעזונדער און פערבונדען אין אַ לייַלעך. מיט אַ טוך אין איין האַנד און דעם לאָמפּ אין אַנדערער געהט זי אַרייַן אין צימער, וואו אַהרן און דבורה זיצען. זי נעהמט צונויף דאָס בעטגעוואַנד פון איהר בעט און פּאַקט עס איין אין טוך. אַהרן און דבורה קוקען זיך אָן פערוואונדערט, און זי — גאָרנישט... קוקט זיך אום איבערן צימער, ווי זי וויל זיך אָן עפּיס דערמאָנען, און אַזוי שטעהענדיג ווענדט זי זיך צו דבורהן מיט אַ זיס שמייכעלע:

— זעהסט, דבורה'לע? אַצונד לאָז איך דיר שוין אָב מיין

ארט אין נאנצען. מעגסט שוין אפילו זיין ווייב אויך וועלן, אין מרעט איהם שוין אב . . .

— ווי הייסט ? — קוקט זי דבורה אן .

— נאָרנישט, איך געה מיר אהיים צום טאטען . . .

— דאַרפסט דו מיר נעבען א מאן ? וועל איך וועלן . וועל איך קריגען אהן דיר אויך, און טהו מיר נישט קיין טובה !

— דיר א טובה ? ... איך מיין נאָר מיין טובה ...

— הער נאָר ! — רופט זיך אהרן אן מיט א געלאַכענהייט — טהו וואָס דו ווילסט און דערצעהל נישט קיינעם קיין מעשיות . קיינער פרעגט דיך נישט .

— אז נישט, דערצעהלט טען איהם ! וועמען עס איז דאָ דאָ צו דערצעהלען ...

— אבער זעהסט שוין, דבורה, — האקט ער איבער — האָב איך דיר גענאָגט ? זעה־זשע מיין קוק... א גאנצען טאָג זאָג איך דיר, אז זי שפּיצט שוין עפּים אוים ! ...

— א וודאי אזוי — שמייכעלט רבקה'לע גוטמיטהיג — און וועמען עס געפעלט נישט, זאל ער צופלאצט וועלן קוקענדיג .

— וועל צופלאצט . — ענטפּערט ער .

— וואו נעהמט מען א טרעגער ? — דערעהט זי זיך אוים מיט פּנים אויף דער שטוב, פּרעגענדיג אנ'עצה גלאַט אין דער וועלט ארין .

— מילא, פּיהר, פּיהר אוים . — שאקעלט ער צו מיט'ן קאָפּ .

— א פּנים, עמיצער פּרעגט איהם א דעה ? — וועגד זי זיך לאנגזאם צו דבורה'ן — דבורה'לע, רוף מיר א טרעגער .

— זי איז נישט קיינעם'ס מְשָׁרת'טע, — לאַזט אהרן דבורה'ן נישט אויספּשטעהן .

— געה איך אליין — ענטפּערט רבקה'לע, פּאמעלעך ארויסגעהענדיג פּון צימער .

אין א ווייל ארום קומט זי צוריק מיט א טרעגער, — א הויכער יוד מיט א ברייטע בארד, אין א בלויזען לייבעל און מיט א שטריק ארום גא רטעל .

— גוט'ן אבענד . — זאָגט דער יוד, קנייטשענדיג די אויגען קעגען ברעגענדיגען לאמפּ אויפ'ן טישעל. קיינער האָט איהם נישט

געענפערט. רבקה'לע לויפט צו צוים פעקעל בעטגעוואַנד, בעקומט דעם קניפּ און פרובט'ן, צי איז ער פעסט.

— וואָס קוקסט דו? — פרעגט אַהרן מיט האַס — האָסטו מורא, מען האָט דיך בעגנב'ט?...

— און נאָר ער העקעלט זיך צו מיר! — טהוט זי זייטיג אַ זאָג — שוואַרץ יאָהר ווייסען איהם, ווער עס טענה'ט צו"ן איהם! ווי געפעלט דיר דבורה'לע? ס'ביסל בעטגעוואַנד איז איהם אויך צו גרויס אין די אויגען; נאַקעט וואָלט ער געוואָלט זאָל איך אַ הייס געהן!

— געוואָלט וואָלט איך? ... הייסט עס, ווען איך וויל אַזוי, וואָלסט דו עס גענומען?

— ר' משה, — טהוט זי אַ רוף דעם יוד — נעהמט דאָס פעקעל!

דער יוד קוקט אַמאָל אויף איהר, אַמאָל אויף אַהרנ'ען, און אין זיינע אויגען זעהט זיך אַ פערלאַנג עפּעס צו פרעגען.

— וואָס שטעהט איהר, איהר ווילט נישט פערדיענען?

איך וויל — ענטפערט ער, — נאָר...

— וואָס, נאָר? — חאַפּט זי אונטער, — ווייל ער איז אַ גזלן? איהר האָט מורא פאַר איהם. — ווייזט זי אָן מיט אַ האַנד אויף אַהרנ'ען.

פון די לעצטע ווערטער ווערט אַהרן ווי אָנגעצונדען.

— מ!! — טהוט ער אַ ברום — וואָס טהוט מען מיט אַזאַ קאָלבאַסניצע?! וואָס טהוט מען, וואָס טהוט מען?!

דער יוד טהוט זיך אַ רוק אַרויס פון דער טהיר, רבקה'לע מאַכט אַ טריט, וויל איהם נאָכלויפען, האַלט זיך אָבער צוריק בלייבענדיג שטעהן קעגען אַהרנ'ען פנים צו פנים, אויג אין אויג...

דבורה שפּרינגט אַריין אין דער מיט, צודריקענדיג זיך צו זיינע קניע, אָננעהמענדיג איהם פאַר די עלענבויגענס, און שרייט אויסער זיך:

— זיץ אַהרן, זיץ!

— לאָז געמאַך, דבורה, לאָז געמאַך, — נעהמט ער זי אָן בייַ די הענד — נאָר נישט... דו זעה בעסער, ווי זי שטעהט שוין אויף די שפּיץ נעגעלעך...

— זיץ, זיץ...

— אַ גאָרנישט דאָס איז! וועֶר קען מיט איהר אויסקומען?
אַז זי בלײַבט אַ גוטעטשקע פאַר דער גאַנצער וועלט, פאַר'ן יוד
אויך... איך בין אַ גזלן, דאָס ווײַזט, הײַסט עס, ווי מען שרעקט
זיך פאַר מיר... נאָר זי נעבעך איז אַ פערפאַלענע... אַרײַנגעפאַלען
אין מײַנע הענד...

— אַ קלאָג זאָל איהן טרעפען, ווי ער קען צושפרײַטען אַ
זאַך... פלאַמט איהר דאָס געזיכט, וואָס דען ביסט דו, נישט
קײַן גזלן? און אַ זעלנער אויך! און ווילסט, איך זאָל אויך זײַן
אַזוי... איך — אַ טליק און דו — אַ זעלנער, פריהער מיט'ן קוש,
דערנאָך מיט דער פויסט!

— פריהער מיט דעם קוש?... שאָקעלט ער מיט'ן קאָפּ—
עפּעס אַ סך האָב איך דיך שוין געקושט?

— חאַ, חאַ, חאַ! — שפּיעלט איהר דאָס גערל אין די
אויגען — אַ מערכה, — איך לאָז מיך.

— אַזוי... אַזאַ מערכה האָסטו דו?... און לאָ'דיך טאַקי
טרעפען די ערשטע חאָלערע פאַר'ן שמײַכעל דײַנעם!...

— און אויף די פויסט — ציהט זי ווײַטער — האָב איך מיך
אויך נישט געוואָלט לאָזען, נאָר ווער האָט אַזוינע גזלני'שע פויסטען?

— פויסטען פעהלט איהר גאָר! פון אַלעס, זעהסט דו, גיב
איהר גאָר פויסטען, וואָס אַ נקבה קאָן אײַנפאַלען! — שאָקעלט ער
צו דבורה'ן מיט'ן קאָפּ.

— נו שוין, נו, לאָז שוין זײַן געגנוג—בעט דבורה.

— אַ נישט, ווער רעדט? זאָל זי טהון, וואָס זי ווילּ. וואַשען,
איז וואַשען, נישט קאָכען, איז נישט קאָכען, אַ הײַם צו טאַטען,
געה... נו טאַקי נו, ווער האָט אַ דעה?

— אַ וודאי נישט. און איך וועל טאַקי געהען צום טאַטען,
בע... וואָס מאַכט דאָס גאַל'עכעל? און עס וועט באַלד זײַן אַנ'
אַנדערער טרעגער.

— אַפילו פונפצען! איך מיט דיר האָב שוין סײַ ווי סײַ
געענדיגט, אונזער רעכענונג איז אויס... דו געה דיר צום טאַטען,
און איך בין אויך נישט קײַן זעלנער, אַפילו בײַ'ם סאַמע טײַוועל...

— און אַ ווײַב? — שמײַכעלט זי.

— דאָס איז שוין מײַן זאַך.

— אונטער דער קאַזאַרמע?...

— און זײַן זאָל ...

— איך ווייס, מען קריגט ... מאַכט זיך שוין אַנ'ערנסטע מינע, צוליבֿ־עטלעכֿנדיג איין פֿינגער צום גאָמבע — אַזוינע אַרעמע־לײַט מעגשען קריעגען.

— איז גוט ...

דבֿורה זאָגט זיך צורײַק אויף איהר אַרט און בײַדע קוקען זיך שוין גלײַך אין.

— און אין דער אֶמת'ן — הײבט זיך ווײַטער אָן — וואָס א ווײַב, אַנ'עולֿ, אַז א טלוק איז אויך געזונ? ... וואָס בײַסט דו, דען מעהר יַחסן ווי דער זעלנער?

— אַגעשעפט, אַבי מען קריגט, פֿערשטעהסט? ... און מען קושט אויך, און מען קריגט צורײַק געקושט אויך? ..

— א קלאָג האָב איך צו דיין קאָפּ — מאַכט זיך מיט א שמײַכעל איהם מיט די העגד איבערן קאָפּ — ברענג דיר, חאָטש, א מאָל א היים ... לאָמיך די זכֿיה האָבען צו זעהן ... אֶפֿשר וועל איך מיך אויך אויסלערנען קושען.

— און וויפֿל וועט זיין ברוגז?

רבקה'לע פֿערשוויגט, זי האָט זיך ווי דערמאָנט אין עפּעס, און דער שמײַכעל איז צורײַק פֿון פּנים פֿערשוואונדען ...

— נו וואָס שווײַגסט דו? ... ווײַל ער צורײַק דערחאַפּען.

— מיט וועמען מען האָט דאָ צו רעדען, זעהסט דו!

— וואָס, איך בין נישט ווערט?

— זי שווײַגט, שאָקעלט מיט דעם קאָפּ, ווי מען בעדויערט אײַנעם.

— זאָג פֿאַר וואָס? — בעט ער זיך.

— דערפֿאַר ...

— ווײַל איך בין נישט גוט?

— א שאָלה? די העגד מעגען דיר אָבגערוסען וועלען ...

— וועל איך שוין זײַן בעסער.

— זעהסטו אָה, דעם הונד אין דרויסען מעג מען גיכֿער גלויבען.

— מאַכען א צלם פֿאַר דיר? שטעלען זיך אויף די קניע? ... זי שווײַגט מיט אײַן אַראָפּגעלאָזט פּנים, טרעט אָב

אונטערוויילעכס א פאר טריט, און זעצט זיך אויפ'ן בעט הינטער דבורה'ס שטול.

— ער שווייגט אויך און קוקט אויף איהר. ענדליך טהוט ער א רוף:

— דבורה, גיב נאר א קוק דארט אין שטוב. די פושקע פאפיראסען האב איך געלאזט אויפ'ן טישעל...

דבורה שטעהט אויף און געהט.

— דבורה, דבורה — רופט ער צוריק — נא, נעהם דעם לאמפ, וועסט נישט געפינען אזוי...

ער טראגט איהר אנטקעגען דעם לאמפ, און געהט אריין אין שטוב צום קליינעם טישעל צו...

זוכט, זוכט, און געפינט נישט. זי וואַרפט נאך א בליק אויף דעם גרויסען טיש אויך, און קעהרט זיך צוריק מיט דעם לאמפ אין דער האנד. זי דריקט אן אויף דער קלאמקע, — די טיהר איז צו — — —

א רגע שטעהט זי, ווי אבהענדיג, נאר באלד קומט זי צו זיך, לאזט לאנגזאם נאך די קלאמקע און טראגט זיך אב אויף די שפיץ נעגעל, שמייכלענדיג פאר זיך . . . . . .

שפעטער א ווייל איז אהרן אריינגעקומען מיט צוויי קישענס און מיט דער קאלדרע, און מיט א שיינענדיג פנים איבערגעגעבען עס דבורה'ן.

דבורה האט אראבגעדרעהט דעם לאמפ און האט זיך גע-לעגט שלאפען.

אויף מארגען איז אהרן אויפגעשטאנען פריה. רבקה'לע איז געשלאפען א ביסל לענגער.

דבורה זיצט ביי דעם טיש און בייסט שוין אן.

רבקה'לע געהט אריין, מיידט זי אויס מיט די בליקען. און געהט גלייך צו דער קיך.

די מאשינקע איז אויפגעשטעלט, קאווע קאכט זיך אין א פענדעל און די פארע שווינדעלט און הויבט זיך איבער דער קיך.

רבקה'לע גיעסט זיך אן קאווע און זעצט זיך צום טיש קעגענ-איבער דבורה'ן.

— די קאַוועֶ וועֶט קאַלט ווערען, און מען זעהט איהם נישט... — רופט זיך דבורה אָן.

— ווי געטרייַ זי איז איהם — רעדט רבקה'לעֶ ווי פאַר זיך, קוקענדיג אין גלאָז אַרייַן — אַ קלייַניגקייַט, אַזאַ ברודער...

— איך בין נישט געטרייַ, ער האָט געהייַסען קאָכען, און עס ווערט קאַלט.

— ער האָט געהייַסען? ... וועסט דו דאָס מיטאָג אויך קאָכען, אַז דו ביזט יאָ אַזוי געטרייַ!

דבורה שווייַגט, זי ווייַסט, אַז עס איז אויף אַ שטאָך, און רבקה'לעֶ שטעלט אַוועק דאָס לעדיגעֶ גלאָז און געהט אַוועק פון טיש.

רבקה'לעֶ וואַרפט אַ בליק איבער דער שטוב און ווענדעט זיך צו דבורה'ן:

— די אייַזערנעֶ טעפּ דאַרף מען צוריק אַרייַנטראָגען... דער מיט די צוויי אויערן, — ווייַזט זי מיט אַ האַנד אין ווינקעל קיך, — איז פרייַדעלס, דער אַנדערעֶ — שפּרינצעס.

אָבגעזאָגט, געהט זי צוריק אין צימער.

דבורה נעהמט די טעפּ און געהט אַרויס פון שטוב.

דערווייַל קומט רבקה'לעֶ צוריק אַרייַן און באַלד איז דבורה אויך דאָ, און דערצעהלט, אַז שפּרינצעֶ קנייַפּט זיך די באַקען אויס. — דער גאַנצער טאָפּ איז איהר איבערגעפיהרט, דאָס גע גלעז איז אָבגעשפּרונגען.

אין דער אייַגענעֶ רגע פּלאַצט אויף די טהיר און די גראָבעֶ שפּרינצעֶ מיט'ן צופלאַמטען טערקישען פּנים, די קופּקעֶ אָנגערוקט, טהוט מיט אַ ירגזון אַ שטעל-אַרייַן דעם טאָפּ איבער דער שוועל:

— עס זאָל אַזוי מייַנעֶ שונאים שטעכען און ברעכען, ווי מען האָט מיר מייַן טאָפּ צושטאָכען און צובראָכען! — שרייַט זי אויס און טהוט באַלד אַ קלאַפּ-צו די טהיר.

דבורה און רבקה'לעֶ קוקען זיך אָן מיט שטומעֶ בליקען, נעהמענדיג זיך בעטראַכטען דעם טאָפּ.

דערווייַל קומט אַהרן אָן.

ער דרעהט זיך איבער דער שטוב און קוקט אַלעֶ ווייַלעֶ אויף רבקה'לען, ער וויל עפּיס זאָגען, צי פרעגען, נאָר זי איז פערטהון מיט'ן טאָפּ.

— דבורה, גיעב דו עסען! — רופט ער.

דבורה חאפט דאס טישטיכעל און דעקט צום טיש. רבקה'לע מיט דעם טאפ אין דער האנד געהט ארויס פון שטוב, אפענלא־זענדיג די טהיר נאך זיך. אין הויז קעגענ־איבער עפענט זי א צווייטע טהיר, און אויף דער שוועל שטעהט איהר שוין אקעגען, פנים צו פנים, שפרינצע די בעל־הבית'טע פון טאפ.

— שפרינצע, — הייבט רבקה'לע גלייכגילטיג אן — וואס וואַרפט איהר מיר עפעס צו דעם טאפ.

— וואס? טרעף — וואס? ... זאלסט האבען א סך צו קאכען!

— איהר זענט גרעבער און דארפט מעהר צו עסען!

— זאל'ץ אין די אויגען, פעפער אין די נאז, שטיינער אויפ'ן הארץ און א שפיז אין בויך... צעהלט שפרינצע אויס ווי א מעשה גלאט אין דער וועלט אריין — וואס! זעה נאר די פריצטע, — הייבט זי אויף דעם טאן — זעה נאר, א טאפ צופלאצט, מיינט זי, ס'וועט איהר זיין געשוויגען!

— צופלאצט? צי איז ער נישט אזוי געוועזן?

— אזוי שוואַרץ, אזוי אבגעריסען? געה דיר געזונדער־הייט, וועסט אבקויפען!...

— דער איז אויך א נייער?

— א ודאי, האסט'ן אזוי צופלאצט!

— אזוי וואהר זאלען מיינע שונאים ווערען חושך, ווי — נישט.

— אזוי וואהר זאלסט דו, — ווערט שפרינצע אנגעצונדען, און שאקעלט צו מיט די בענש־הענד איבער רבקה'לעס קאפ, זאלען מיינע שונאים ווערען שוואַרץ ווי א קויל, ווי — יא!

און ביידע ווייבער שפרינגען זיך אין די אויגען אריין מיט אנ'אנגעצונדענעם בעס; רבקה'לע לאזט אב דעם טאפ און הייבט אויך אויף די הענד איבער שפרינצעס קאפ. א שטורם פון ברע־נענדיגע קולות און יללות חאפט זיי ארום און די געוואלדען מי־שען זיך צונויף, איינע די אנדערע וויל איבערשרייען און די קולות ווערען העכער און שטארקער, ביז רבקה'לע קריגט א שטויס־אראב פון דער שוועל און עס פליעהט איהר נאך דער טאפ הינטער דער פערקלאפטער טהיר. זי פרובט רייסען, ברעכען די קלאמקע און שרייט:

— שפרינצעלע, אבער וועמען מאמען האט מען געשמיסען אין דער פאוסטאניע? שפרינצעלע, הא?... און זי לאזט אב די טהיר, און לויפט א צומישטע אויף דער גאס קלענען אידער שפרינצעם אפענעם פענסטער. שכנים לויפען זיך אן און עם ווערט א גאנץ רעדעל מיט רבקה'לען אין דער מיט, וועלכע שרייט אין פענסטער ארין.

— שפרינצעלע, הא? וועמען האבען זעלנער געשמיסען נאקעטערהייט איבערן גאלען?...

— אבער דיין מאן, — שרייט שפרינצע פון פענסטער ארויס, — האב איך ארויס געיאגט?... ער האט זיך ארײַנגענומען מיין מיידעל? אבער ד'האב איהן ארויסגעיאגט?...

— אבער ער האט איהר אנגעפאטשט אונטערן קלייד פאר דיר אין די אויגען?...

— אזוי וואהר זאלסט וי געפאטשט ווערען פון גאט! רבקה'לע! דאם פלעשעלע רויטס צומארגענס אונטער די פלאכטע רבקה'לע, רבקה'לע! די גאנצע שטאדט ווייס!

און רבקה'לע טהוט זיך א ווארף ווי א שלאנג און דרעהט זיך ארויס פון רעדעל, און חאפט א שטיין פון דער ערד און מעסט זיך אן קלענען פענסטער מיט אן'אויפגעהויבענער האנד. נאר וויבער בעפאלען זי און זי ראנגעלט זיך, דאם הארשיטעל רוקט זיך ארונטער, און עם זעהען זיך ארויס עטליכע צעהנדליג אײַנגענע האר אויפ'ן קאפ.. און זי רייסט זיך און ווארפט זיך, און מען האלט זי:

— רבקה'לע, אין גאלען קאפ, אין גאלען קאפ!... טומלען די וויבער מיט דערשראקענע פנים'ער. און זי ווערט ווי אבהענן דיג, לאזט אב דעם שטיין און האפט אן דאם שייטעל. זי שטעהט א ווייל א צומישטע, און לויפט פלעצלינ ארײַן צו זיך אין שטוב

די שטוב איז לעדיג, לויפט זי דורך מיט א געשרי אין צימער ארײַן, וואו אהרן און דבורה זענען.

— בעהאלטען זיך?... בעגעגענט זי איהם מיט א פלאמענדיג געזיכט—איך וועל מיך דאם מיט דער גאנצער וועלט אויסשעכטען פאר דיינעטוועגען? זי האט דיך געהאפט, וועט זי דאם זאגען! מיט דער מויד איהרער?...

אהרן נעהמט נישט אראפ קיין אויג פון איהר.

— און וואָס נאָך האָט זי געזאָגט ?... בײַסט ער זיך די ליפּען
— אַז זי האָט דיך אַרויסגעיאָגט ?...
— און דו האָסט נעבעך געשוויגען ?... דו שטילס !
— געענטפֿערט, אַז מײַן מאַן זאָל זײַן די כפּרה פֿאַר כל ישראל ! !
— אַוועק ! — טהוט ער אַ ברום, אָבמעסטענדיג זי מיט אַ שאַרפֿען בליק, און געהט אַרויס אַ צוקאָכֿטער אין שטוב.
— זעהסטו, דערשלאָגען זאָל ער ווערען—קוקט זי איהם נאָך אין דער אָפֿענער טהיר, צולעגענדיג אַ פֿינגער צום פּנים,— דאָס ווײַב צו שלאָגען איז ער אַ בריה...
— אָננעהמען זיך פֿאַר דיר ? קעהרט ער זיך צוריק אום. קוקענדיג איהר אין פּנים אַרײַן.
— פֿאַר מיר ? טפֿו זאָלסט דו ווערען ! — טהוט זי איהם אַ שפּײַ גלײַך אין פּנים אַרײַן.
ער טהוט אַ ציטער פֿאַר כעס, און לאָזט איהר אַראָב אַ פּעטשיל, און זי מיט אַ פֿערשטיקטען ברום פֿאַלט איהם אַרײַן מיט די נעגעל אין געזיכֿט און מיט די צעהן אין בערדעל אַרײַן ער טהוט זי אַ חאַפּ בײַן האַלז, און—אַ קוועטש !
— אוי ! — טהוט זי אַ ריס-אַוועק דען קאָפּ און ער טהוט זי נאָך אַ שטויס פֿון זיך און טרעט אָב צום טיש. זי וואַרפֿט זיך נאָך ווי אַ שלאַנג, שפּרינגט אַרויף אויף דער סאָפֿע, שטרעקט אויס די הענד צום שרענקעל מיט די געפֿעס, חאַפּט אײַן טעלער נאָך דעם אַנדערן און שלײַדערט מיט אימפּעט, ציעלענדיג זיך איהם אין קאָפּ אַרײַן, און ער מיט אויפֿגעשטעלטע הענד חאַפּט אונטער יעדען טעלער, איטליכֿע כלי, און די טעלער גליטשען זיך אַראָב און צושיטען זיך אין צעהנדליגער שטיקער, און די שאַרבענס צופֿליהען זיך מיט גערויש איבער דער פּאָדלאָגע. דבורה וויל צולויפֿען צו איהר, נאָר זי קען נישט צוקומען... אַהרן פֿערליערט שוין די געדולד צו בײַגען זיך, אַוועק צו חאַפּען דעם קאָפּ אַלע רגע... לויפֿט ער רבקה'לען אַנטקעגען, חאַפּט זי אָן בײַ די הענד און שלעפּט זי אַראָב פֿון דער סאָפֿע. אַצונד נעמען זײַ זיך אַרומפֿיהרען בײַ די קעפּ די גאַנצע שטוב, און מען וואַרפֿט זיך און מען שלײַדערט זיך פֿון אָרט צו אָרט, זי איבער איהם און ער איבער איהר, בײַדע צוזאַמען און דבורה נאָך...

און רבקה'לע מיט אן'איינגעשפארטקייט ווילעלט זיך ארום איהם און ער קען זיך פון איהר נישט ארויסדרעהען, און דבורה רייסט זי מיט אלע כוחות ביי דין הענד און קען נישט פאנאנדער רייסען. בין ער בייגט רבקה'לען איבער מיט דעם רוקען איבער'ן טיש און איהרע הענד פערשלינגען ער אין זיינע, פעסט צודריקענדיג צום ברוסט. רבקה'לע האט זיך דערשפיערט געפאלען, בעזיענט זו זי קען זיך קיין ריהר נישט נעבען, און איהרע אויגען האבען געשפיגען אין דער רגע מיט דעם שרעקליכסטען סם! דבורה שרייט און רייסט איהם דין הענד, נאר ער אין אזוי צוקאבט און דאם פנים מיט דין אויגען פערגאסען מיט א בלוטיגען בעם, אז ער פיהלט נישט קיין שום זאך.

נאר בינעלעכווייז לאזט ער זי אליין אב, רבקה'לע נעהמט זיך אויפן ניי ווילקרען ארום איהם און אנהענגען זיך אויף דין אקסלען, און דבורה שלעפט זיך זיי נאך מיט א געשרייי, און אלע דרייי שלעפען זיך צו דער טהיר פון צימער. דא טהוט ער רבקה'לען א שטויס פון זיך און מיט א ווילדען אימפעט טהוט ער א קלאפ צו דין טהיר, בלייבענדיג מיט רבקה'לען אליין פון יענער זייט. דבורה'ס א האנד בלייבט פערקלעמט, און א מורא'דיג געשרייי פערהילכט דין שטוב.

דין טהיר לאזט פלוצלונג נאך, און דבורה חאפט ארויס דין האנד: דין פינגער טיעף אין־נעקארבט און ברוין־און־בלאה פערלאפען ... זי צעווייגט זיך אויף א קול און לויפט אוועק צום טיש צוהאלטענדיג דאם בינטעל פינגער מיט דער אנדערער האנד, און רבקה'לע שטעהט, ווארטענדיג אונטער דער טהיר מיט א גיפטיג פייערל אין דין אויגען ...

אין פענסטער בעויזען זיך קעפלעך, מיט פנים'ער ווי אנגעקלעבט אויף דין שויבען.

פלוצלונג רייסט זיך אויף דין טהיר פון צימער און אהרן שטויסט אב מיט האסט רבקה'לען, וואס ווילעלט זיך איהם נאך, און לויפט ארויס פון שטוב. . . . . .

דבורה ווייקט דין האנד אין א גלאז קאלט וואסער.

לאנג האט געדויערט אייער רבקה'לע האט זיך בערוהיגט. בינעלעכווייז פערציהט זיך איהר נעזיכט מיט א מרה שחורה, דין אויגען ווערען טונקעל און טרויעריג, עס ליגט אין זיי פער־

זונקען א טיעפער האס און א נישט ניחה'קייט צום לעבען .

זי נעהמט אנ'אלט קליד פון דער וואנד אראב , שפרייט עס אויס אויף דער ערד פאר דער סאפע און לעגט זיך אניעדער אייגנעטוליעט ... און דבורה געהט אוועק אין צימער .

און די שטילקייט אין שטוב ווערט שווערער און שווערער . דאכט זיך , א סוד האט זיך דא ארייגנעגאסען און די שטוב האט דעם אטהעם פערהאלטען . צייטענווייז הערט זיך נאר א פערשטיק-טער זיפץ פון רבקה'לעס צוגעדריקטע דינע ליפען . דאס פנים בייאיהר איז נאך רויטליך און די ברעמען אראבגעלאזט , ווי צום דרעמלען , און אויף דעם גאנצען געזיכט איז אויסגעגאסען א מין טרויעריגע רוהיגקייט , ווי בי איינע , וואס האט שוין אלץ אויף דער וועלט אבגעטהון , האט שוין אלץ געהאט , און האט שוין גאר נישט , אויף וואס צו ווארטען מעהר .

די זון שיינט אריין אין פענסטער און מאלט רבקה'לען צו-פוסענס צוויי זעקס-געקעסטעלטע ראמען ...

די שטילקייט ווערט טיעפער , שווערער .

פון באקאוויען גיעסט זיך דאס טרויעריגע גרילצען פון א נריל , און מאכט נאך די שטילקייט שרעקליכער , שווערער ...

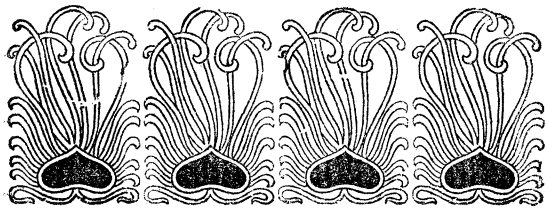

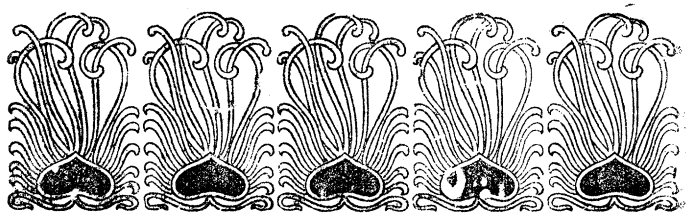

אַ טאָטע מיט בָּנִים.

(ערצעהלונג.)

שלמה דער גראָבער קאָפּ, — אַזוי האָט אים חנה לאה, זײַן ווײַב, אַ צונאָמען געגעבן, ווײַל פֿרײַטאָג פֿאַרנאַכט, ווען יודען גיהען שוין אין שול אַרײַן, נעהמט ער מיט זײַנע צוויי בנים ערשט דעם טאָפּ צימעס צווישען די פֿיס אַרײַן, און אַלע דרײַ מיט די קעכערע-לעפֿעל אין די הענד און מיט רויטע דערהיצטע פּנימער, ווי די טערקען, רײַבען לעפֿעל אײַן און לעפֿעל אויס אין די „פּיסקעס" אַרײַן, בין עס בלײַבט קײַן שריד ופּליט נישט איבער פֿאַר חנה לאה'ס ווענען אויף שבת אין דער פֿרי"ה, — אָט דער „שלמה דער גראָבער קאָפּ" נעהמט זיך זונטאָג בענינען דאָס זעקל מיט דעם שטעקל אין האַנד אַרײַן, — ער האָט זיך די נע־נעל אפֿילו נישט אָבגענאָמען — און מארש אין דאָרף אַרײַן, ער מיט דעם יונגערן זוהן, משה'לע ברומאַן, דעם עלטערן, פּנחס'לען האָט ער מורא צו טשעפּען. ווי אַנ'אמת'ער „סאָלדאַט", די מו־טער רופֿט אירם מאַקי „זעלנערטשיק" — לינגט ער זיך אויסנעלענט אויף זײַן טאַפּטשאַן פֿון לאָקשען-בר'עטער אויף שטולען מיט מול־

טערם צוקאָפּענס און מאַכט פֿול מיט זיין חראָפּען דאָס קלייַנע שטיבעל מיט די גראָהע ווענד, ליגענדיג מיט די נאָזלעכֿער צום בעליק אָנגעשטעלט און מיט די נאַקיטע עלענבויגען פֿערוואָרפֿען אונטער'ן קאָפּ.

— זאָל ער שלאָפֿען, דער יונג — ניט שלמה צום יונגערן זוהן אַ זאָג, אויף די שפּיץ נעגעל צולעגענדיג אַ פֿינגער צום מויל, ווי אייַנער רעדט: האָב איהם אַ שוואַרץ יאָהר, און לאָמיר זיך אַרויסמאַכֿען אוּ ענטלויפֿען אין דאָרף אַריין, וועסט דו האָבען דאָס „אָנרייַסעניש"...

און מען גנב'עט זיך שטיל מיט דעם זעקיל אויף די פּלייַצעס און מיט דעם שטעקען אונטער'ן אָרים פֿון שטוב אַרויס, אַז חנה לאה אין דעם ווייַסען שלאָף-קופּקעל, וואָס ליגט דאָרט בעגראָבען מיט'ן קאָפּ אין קישען אַריין, הויבט גאָר ניט אָן צו הערען אפֿילו דעם סקריפּ פֿון דער טהיר, ווען איהרע צוויי פּרנסה-געבערס שאַרען זיך אַרויס אין דרויסען.

אין שטוב ווערט שטיל. דער ווייַסליכֿער טאָג לייַכֿט שוין דורכֿ'ן פֿענסטער אַריין און ווייַסט דאָס שטיבעל אויס. נור שלמה מיט דעם זוהן זענען שוין אַצונד צוויי פֿרייַע פֿויגעל.

— זעהסט, טאַטע — ווייַזט איהם משה'לע ברוטאַן אַ צו-קאַליעטשעטען באָרוויסען פֿוס, הויבענדיג איהם אין דער הויך און אונטערטאַנצענדיג דערווייַל אויפֿ'ן צווייטען — זעהסט, דאָס האָב איך מיר אָן אַ שטיין אָבגעכֿמאַלעט... ער ווייַזט איהם אַ רויטע וואונד פֿון רוי-פֿלייש אויף אַ שוואַרצען פֿערבלאָטיגטען פֿוס.

— אַ כפּרה פֿאַר אַ הונד! — ענטפֿערט איהם דער טאַטע מיט אַ זייַטיגען קוק. — איך קען אויף אייַך מיין קאָפּ ניט אַרויפֿ-זעצען. יונגען זאָלען זיך טאָג און נאַכֿט אַרומיאָגען.

און משה'לע ברוטאַן פֿערשנירט זיך שטאַרקער די הויזען און מאַרשירט מיט דעם טאַטען גלייַך, פֿיהלענדיג, אַז ניט פּנחס'ל נור ער איז דעם טאַטעס רעכֿטע האַנד. אין דער וועסטיל-קעשענע האָט ער אַ פֿינגער-הוט, אַ נאָדעל-טעשיל מיט נאָדלען, דאָס, וואָס געהערט צו אַ מיטהעלפֿער, צו אַ האַנד-יונג, און דער טאַטע האָט בייַ זיך אין זעקיל דאָס, וואָס געהערט צו אַ מייַסטער — אַ שלאַך אַ מאָס צו נעהמען, אַ קויל ווייַס-ליים צום צייַכֿענען און אַ שער צום שנייַדען. און זיין בֶּן, משה'לע ברוטאַן, איז איהם מקנא.

ער וועט נור חאַפּען דעם שניט פֿון טאַטען — וועט ער זיך אַלײַן אויפֿחאַפּען אין אַ זונטאָג בעגינען און אַוועקלויפֿען אין דאָרף אַרײַן אײַנער אַלײַן, אַזוי אַז מען זאָל נישט וויסען, וואו ער איז אַהינגע־קומען: די מאַמע וועט אַרומלויפֿען, ווי פֿער׳סס׳ט, און ברעכֿען די הענד, ווער ווײַס, אפשר איז איהר זוהן דערטרונקען געוואָרען, אָדער אפשר האָבען איהם טײַוואָלים אַוועקגעשלעפּט אין אַ וואַלד און חתונה געמאַכֿט מיט אַ קאַלב... אפשר אַזוי... — און ער, משה׳לע ברוטאַן, וועט זיך זיצען ערגיץ אין אַ דאָרף אַ גאַנצע וואָך, עסען געבראָטענע קאַרטאָפֿלעס מיט זויער־מילך, און פֿרײַטאָג פֿאַרנאַכֿט וועט ער ערשט געבען אַ קום צוריק אין שטעדטיל אַרײַן, — די ברענענדיגע בענש־ליכֿט וועלען שוין פֿון אַלע פֿענסטער אַרויסשײַנען, און ווײַבער וועלען איהם נאָכֿקוקען, וואָס פֿאַר אַנ׳אײַנרײַסער (אַ פֿערדינער) פֿון אַ יונג ער איז... ווי ער געהט אַ דערהיצטער פֿון וועג, אַ פֿערשטויבטער... — און דעמאָלט וועט ער געבען אַ קום אַרײַן צו זײַן מאַמען חנה לאה׳ן, וועט געבען אַ וואָרף אַראָב דאָס זעקיל פֿון זיך, און געבען איהר אַ גיב אַוועק אַ גאַנץ פֿינפֿער־קערביל, אַחוץ אַ „קאַלענדע", וואָס ער האָט אין זעקיל געבראַכֿט: אָטאָ דאָ האָסט דו — נאַ מאַמע!... — וועט ער איהר געבען אַ זאָג: — אָטאָ דאָס האָב איך פֿערדיענט, און אָט דאָס נאַ דיר!...

און ער שטעלט זיך פֿאָר, וואָס פֿאַר אַ שבת עס וועט דעמאָלט זײַן, ווי די מאַמע וועט איהם רוקען שיסלען, אײַנע נאָך דער אַנדערער, און ער וועט זיך מאַכֿען דעמאָלט פֿאַר אַנ׳אײַדעלען, פֿאַר אַ שטילען, און אַ קלײַנעם עסער...

פֿאַר גרויס פֿרײַד גליהען בײַ משה׳לע ברוטאַן די אויגען, און ער קוקט מיט אַ גלאַנץ אין זײַ אויפֿ׳ן זאַמדיגען וועג אַרויס, שוין אַרויסקומענדיג מיט דעם פֿאָטער אויפֿ׳ן באַרג אונטער דער שטאָדט, וואו דאָס גרינע פֿעלד מיט דעם ווײַטען בלאָהען וואַלד שפּרײַטען זיך פֿאַר זײַערע אויגען אויס, ערגיץ אין דער ווײַטער וועלט אַרײַן.

משה׳לע קוקט, ווי אין מזרח־זײַט פֿאַר זונען־אויפֿגאַנג שפּיעלט דער הימעל אין אַלערלײַ פּאַסען, פֿײַער־רויטע און ברוין־רויטע — און ער בלאָזט אָן די באַקען און פֿרעגט דעם טאַטען, צי עס האָט נישט אַמאָל געברענט די נאַכֿט אין דאָרף, וואו זײַ געהען ערשט?...

— גראָבֿער קאָפּ... — זאָגט דער פֿאָטער — דו זעהסט ניט, אַז די זון געהט אויף?...

און משה'לע קוקט זיך נאָך אַמאָל אַיין אויף יענער זייט, זעהט, ווי די זון שטעהט טאַקי אין לאַנגען תּכלת'נעם וואָלקען-פּאַס אַרונטער פֿערדוקט, און שיינט אַפֿער פֿון אויבען מיט שפּיצען ליכֿטיגקייט אין הימעל אַריין, ווי מיט לאַנגע הערנער — און פֿערשטעהט ערשט, אַז דער טאַטע איז גערעכֿט...

ער זעהט, ווי פֿריה ס'איז נאָך... אין טיעפֿען פֿעלד, ווייט אין טאָל — שטעהען אַ פּאָר אָקסען און אַ פּויער מיט דעם העמד איבֿער די הויזען און אַ ברייטען שטרויענעם קאַפּעלוש אויפֿ'ן קאָפּ — און אויף אַלץ אַרום ליגט נאָך די נאַכֿטיגע שטילקייט, און אַ טונקעלע רוהיגקייט רוהט אונטערן ווייטען בלאָהען וועלדיל, — אַזוי אַז די אָקסען און דער פּויער זעהען דאָ אויס ווי פֿערסוד'עט, ווי גלאַט אַרויסגעשטעלט אונטערן בלאָהען הימעל אַרונטער.

נור אין דער לופֿט קעגען דעם לאַנגען בלאָהען וואָלקען-פּאַס, וואָס ליגט אויסגעשפּרייט איבֿער'ן מזרח-ראַנד צווישען הימעל און ערד — דערהויבט זיך שוין אַנ'אייניציגער פֿויגעל, הויך און גלייך איבֿער איין אָרט, און דאָס שאַרפֿע מאָרגען-געשוויטשעריי פֿון דעם קלייניטשיקען בעשעפֿעניסעל, וואָס טונקט זיך מיט פֿלאַטערדיגע פֿליגעלעך אויף און אָב אין דעם וואָלקען-פּאַס — פֿילט אָן די לופֿט מיט אַ זיס געשפּילעריי, און אַ זיסקייט צוגיסט זיך אין דעם מאָרגענדיגען ליכֿט — ביז דער פֿויגעל קומט אַלץ העכֿער און העכֿער, ווי אַ שוואַרץ פּינטעלע אין וואָלקען אַריין, און דאָס פּישטשען זיינס הערט זיך קוים, ווי פֿון אונטער אַ ווייטער וועלט אַפֿער. און אָט אונטער יענער ווייטער וועלט, וואו דער פֿויגעל איז שוין איצט, וועט משה'לע זיין שפּעטער, ערשט אין צוויי שעה אַרום, ער מיט דעם טאַטען זיינעם. דער פֿויגעל מוז שוין אַודאַי אַרויסזעהען, קוקענדיג פֿון דער הויך אַראָב, יענע ווייטע שטרויענע דעכֿלעך מיט די אָבגעוויסטע ווענד. מיט די אייניציגע פֿענסטערלעך, וואָס קוקען אויפֿ'ן זאַמדיגען וועג אַרויס. דער פֿויגעל מוז זיי שוין אַודאַי זעהן — און ער וועט ערשט זיין שפּעטער דאָרט.

ווי גוט וועט דאָס — טראַכֿט ער — זיין... דער טאַטע וועט זיך שטעלען דאַוונען אין פּאַכֿטערס טלית און תּפילין, אין פּאַכֿטערס שטוב ביי דעם פֿענסטער, ער וועט זיך אויך שטעלען

דאַוונען, — און דער פאַכטער וועט דערנאָך געבען אָנבייסען א שיסעל צוואָריך מיט א שטיק שוואַרץ „אָקריץ" — אַז דער רוח וועט עס נעהמען.

נור דער טאַטע שלאָגט איהם איבער, און מיט א וויש פון זיין אַרבעל אָן משה'לעס, ווי ער וואָלט איהם געוואָלט עפּעס א טשעפּע טון, גיט ער איהם א פרעג:

— צי דו, משה'לע, האָסט נישט געהערט, די מאַמע האָט עפּעס געקרעכצט?...

— וואָס געקרעכצט? — פרעגט משה'לע ברוטאַן, אָנקוקענדיג דעם טאַטען מיט א האַלב אָפען מויל און אויפגעבלאָזענע ליפּען.

— צי זי האָט נישט געקרעכצט?...

— וואָס געקרעכצט?

— געה, דו בהמה דו! — גיט ער איהם צוריק, ווי א וואָרף אָב פון זיך. און ווייטער מיט א זייטיגען קוק: — דו פערשטעהסט ניט, וואָס מען רעדט צו דיר...

נור משה'לע מאַכט זיך גאָר נישט פערשטעהן... ער ווייס, אַז דער אַלטער מאַכט נאָך א ברית, און די מאַמע, חנה לאה, ריכט זיך א ליאַדע טאָג אַרויסוואַרפען נאָך א בן פון די געדערים אַרויס... נור וואָס אַרט דאָס איהם? לאָז דער אַלטער מיינען, אַז ער פערשטעהט זיך גאָרניט אויף אַזוינע געשעפטען...

און אַזוי נאַרענדיג זיך איינער דעם אַנדערן, הויבען ביידע די לעפעל, שטעלען וואָס אַמאָל געשווינדערע פיס אין דאָרף אַריין.

— רודער צו מיט אַנ'אַבר!... — טענה'ט דער טאַטע צום זוהן. — איך בין מיט א יאָהר עלטער ווי דו — טענה'ט ער — און זעה, ברוך השם, ווי איך געה!

און אַזוי געהענדיג מאַכט ער וואָס אַמאָל גרעבערע שפּרייזען, שאָרכענדיג מיט די חאָליאַוועס אָן די פאָלעס. און ווען ער שטעלט זיך נאָך אָב א מינוט אויפ'ן גראָז ביי דער זייט וועג און וואַרפט די שטיוועל אַראָב פון זיך — דעמאָלט לויפט שוין משה'לע אונטערטאַנצענדיג א גאַנצען וועג אויף דעם צוקאַליעטשעטען פוס — און קאָן איהם דעם גאַנצען וועג ניט דערחאַפען, ביז זיי ווערען פערשוואונדען ווייט איבערן פעלד אַוועק...

עֶרשט דעֶמאָלט חאַפּט זיך חנה לאה אויף פֿון שלאָף. דאָס עֶרשטעֶ זעֶהט זי, אַ בּיסעֶל אונטעֶרהויבּעֶנדיג דעֶם קאָפּ פֿון געֶלעֶ-געֶר, אַז דאָס צווײַטעֶ בּעֶט איז שוין לאַנג אויסגעֶלײַדיגט. און דעֶרנאָך — ווען זי גיט אַ קוק אין פֿעֶנסטעֶר אַרײַן און זי דעֶרזעֶהט, ווי הויך די זון שטעֶהט שוין אין בּלאָהעֶן הימעֶל — שטעֶלט זיך איהר פֿאָר דאָס פֿעֶלד מיט איהרעֶ צווײַ פּרנסה-געֶבּעֶר, ווי זײַ בּײַדעֶ באָרוויסעֶרהײַט, די היטלעֶן פֿעֶרקאַשעֶרט איבּעֶר די שטעֶ-רעֶנס, די פּנימעֶר דעֶריאַכמעֶרט, און עֶר, דעֶר אַלטעֶר, טראָגט די שטיוועֶל אויף דעֶם אַקסעֶל. זי גיט אַ קוק צום זוהן אויפֿ'ן געֶ-לעֶנעֶר, ווי שנאָרכעֶן עֶר שנאָרכט מיט זײַן געֶזונד רויט געֶזיכט, ווי די ליפּעֶן בּלאָזעֶן זיך און ווי די נאָזלעֶכעֶר הויבּעֶן זיך. עֶפּעֶס פּונקט ווי אַ גאַנצעֶ פּאַרעֶ-מאַשין וואָלט דאָ געֶאַרבּײַט — טראַכט זי זיך: רבּונו של עולם, וואָס פֿאַר אַ נבוזראדן האָסטו דו דאָס דאָ אָנגעֶשיקט אויף מיר?.. — נור, אַז זי גיט אַ קוק אויף זײַנעֶ צווײַ פֿעֶרמאַכטעֶ אויגעֶן, טראַכט זי שוין אַ בּיסעֶל שטילעֶר, אַז ס'איז נאָך פֿאָרט גוט, וואָס דעֶר רשע שלאָפֿט אַמאָל ... און דעֶ-מאָלט פֿיהלט זי עֶרשט, וואָס פֿאַר אַ מחיה ס'איז פֿאַר דעֶר וועֶלט ווען דעֶר רשע שלאָפֿט.

וואָרום פּנחס'ל טוט נישט מעֶהר ווי אַזוי: פּאַקט זיך אין דעֶר פֿריה אָן צווײַ קעֶשעֶנעֶס מיט פּלעֶץ — און הײַדאַ אַרויס אויפֿ'ן פּלאַץ צו אַ חברה יונגעֶן, צו אַ חברה טויבּעֶן. אָדעֶר עֶר גיט גאָר אַ כאַפּ אין מיטעֶן העֶלעֶן טאָג אַ פֿעֶרדיל פֿון מאַרק אַראָב, נישט קײַן נפקא מינה. ווער עֶס האָט עֶס אַנידעֶרגעֶשטעֶלט — און עֶנטלויפֿט דעֶרמיט צום טײַך באָדעֶן עֶס אויף אַ גאַנצעֶן טאָג, און פּאַשעֶן עֶס אויף אַ גאַנצעֶן טאָג אויפֿ'ן „פּאַסטעֶרניק" אונטעֶר דעֶר וואַסעֶר-מיהל. און טאָמעֶר וויל ווער קומעֶן פֿון שטאָדט. דאָס פֿעֶרד אָבּנעֶהמעֶן, אָדעֶר אַ פּאָר יונגעֶן מיט טײַטלעֶנדיגעֶ העֶנד ווילעֶן לויפֿעֶן פֿאָראויס: אָטאָ דאָ, דאָ — איז עֶר... — שטעֶהט עֶר די גאַנצעֶ צײַט, מיט אײַן אויג קוקעֶנדיג אויף יעֶנעֶר זײַט לאָנקעֶ... און ווי נאָר עֶס מאַכט זיך עֶפּעֶס אַ שטיקעֶל מהומה, עֶר זעֶהט, אַז דעֶר שטומפּ קומט אָן, — גיט עֶר זיך אַ וואָרף אויף דעֶם פֿעֶרד אַרויף — און — „פּאָשאָל און פּאָשאָל" — גאָר מיט אַ הינטעֶר-וועֶגיל אונטעֶר סמעֶנטאַרזש — גלײַך אויפֿ'ן שאָסײַ אַרויף. דאָרט איז עֶר שוין ווײַטעֶר אַ פֿרײַעֶר פֿויגעֶל, — און געֶהט טוט איהם

עֶפּעֶס, ווען עֶר זיצט אויפ'ן פֿערדיל... דאָס פֿערדיל שטעלט עֶר צוריק אָב אויף דעם אָרט. וואו עֶר האָט עָס גענומען, ווען זיין האַרץ גלוסט, און ווען דאָס גאַנצע שטעדטיל ריכֿט זיך שוין נישט דערויף. און אין אַלע ווינקעלעך קאָכֿען רעדלעך מענשען. אַז פּנחס'ל האָט געגנב'עט אַ פֿערדיל...

נור איינמאָל האָט עֶר טאַקי אָבגעטהון אַ מאוס'ע מעשה, עֶר האָט בײַ אַ שיקסע, געהענדיג פֿון „טומאה" צווישען נאָך פּויע-רים און פּויערטעס, אַרויסגעכֿאַפּט אַ בינטעל שפּראָצונגען, — די ערשטע שפּראָצונגען פֿון זייערע גערטנער, צונויפֿגעקליבען פֿון אַלע מינים, וואָס זיי ברענגען זיי, דער גלח זאָל בעשפּריצען, אַז ס'זאָל הײַ-יאָהר גערָאָטען — האָט עֶר אַזאַ בינטעל אַרויסגעכֿאַפּט בײַ אַ שיקסע און זי נאָך גאַנץ גוט אָנגע'הרג'געט. דעמאָלט האָט מען געשמועסט אַז אַהאַ, פּנחס'ל וועט שוין די ליכֿטיגע שיין נישט אָנקוקען. און דער טאַטע האָט איהם פֿאָרגעוואָרפֿען, וואָס עֶר כֿאַפּט שיקסעס אין מיטען דער גאַס. נור פּנחס'ל האָט דעם טאַ-טען געגעבען צוריק אַנ'ענטפֿער, אַז עֶר ווייסט נישט, וואָס עֶר האָט געטאָן בחור-ווייז, איידער עֶר האָט מיט זיין מאַמען חתונה געהאַט... אַזוי האָט עֶר איהם געענטפֿערט, און דער טאַטע מיט דעם זוהן האָבען זיך דעמאָלט געפֿיהלט אָנגעשטויסען איינער אויף דעם אַנדערען, ווי צוויי ציגען, אָנטרעפֿענדיג זיך הערנער אין הערנער אויף איין ברעט...

נור פּנחס'ל האָט שוין געוואוסט, ווי אַזוי דעם טאַטען אי-בערצובעטען... פֿון דער מאַמען האַלט עֶר נישט, נור מיט דעם טאַטען וויל עֶר נישט פֿיהרען קיין ברוגז'ן...

האָט גאָט געהאָלפֿען, און אין שטאָדט אַריין איז פֿערבלאָנ-דזשעט אַ „קאַראַזעליע" מיט קונצען-מאַכֿערס. פּנחס'ל איז דער-פֿרישט געוואָרען, און ווי נאָר דער עֶלסטער קונצען-מאַכֿער מיט דעם גאַנצען געזינדעל שיקסעלעך און שוואַרצען ווייבער'ל, וואָס האָט אויסגעזעהן, ווי אַ ציגיינערין מיט צעפּ — ווי נאָר זיי האָבען דעם מיטעלסטען סלופּ אויפֿגעשטעלט אין מיטען מאַרק, האָט שוין פּנחס'ל געהאָלפֿען די שטריק מיט די פּלאַכֿטעס אויפֿציהען, די הילצערנע פֿערדלעך צו די געפֿאַרבטע בריטשקעס צוטשעפּען און אויף די דרענגער אָנטון. און דעם ערשטען זונטאָג, ווען די שיקסעס מיט די שקצים פֿון די אַרומיגע „פּאַראַפֿיעס" זענען גע-

קומען אין שטאָדט אַרײַן מיט די גלאַנציגע דאַשקעס. מיט די ווײַסע אויפגעשטעלטע פאה'לעך — און די שיקסעס מיט די ווײַסע פאַטשײַלעכלעך אויף די קעפּ — האָט די „קאַרראַזעליע" תיכף אָנגעהויבען צו רודערן.

פנחס'ל האָט שוין שטאַרק געהאַט נושא חן געווען בײַ דעם עלטסטען קונצען-מאַכער; ווען ער וואָלט מיט איהם מיטפאָהרען, וואָלט ער איהם אפשר אויך אַ שיקסעל געגעבען פאַר אַ ווײַב — מי יודע, וואָס פאַר אַ לײַט, וואָס פאַר אַ קונצען-מאַכער מיט אַנ'אײַגענער „קאַראַזעליע" ער וואָלט שוין הײַנט אַלײַן געווען פאַר זיך... נור עפּעס האָט איהם דאָס האַרץ נישט געלאָזט מיטפאָהרען, כאָטש דער אַלטער האָט איהם צוגערעדט, און דאָס עלטסטע שיקסעל, אַשוואַרצע מיט קאַרעלען-ליפּען, האָט איהם דוכט זיך, צו געוואונקען און געקוקט אין די אויגען אַרײַן, ער זאָל בעשטעהן... נור ער האָט נישט געוואָלט... האָט ער גענומען דעמאָלט דעם טאַטען זײַנעם, ווײַזען כאָטש, וואָס פאַר אַ כבוד ער האָט בײַ דעם עלטסטען קונצען-מאַכער — און אַרויסגעפיהרט איהם אין מאַרק אַרײַן.

און ווי שלמה האָט דערזעהן דעם קײַלעכדיגען דאַך, אַ קאָפּעל פון פלאַכטעס אויפגעצויגען מיט אַ רויט פעהנדעל אין סאַמע שפּיץ, און ווי אַרום און אַרום שטעהט אַ האַלבע שטאָדט יונגען און מײַדען און ווײַבער אויסגעמישט מיט שיקסעס און שקצים פון די דערפער, — און ווי איבער זײַערע קעפּ, פון אונטערן דעכיל אַפער, מיט וואָס פאַר אַ סאַמעט און פערשיעדענע צירונגען פון אַלערלײַ פאָטשערקעס דאָס מיטעלסטע בודעלע איז עס בעקלײַדט — און וואָס פאַר אַ מיני מעשענע טרומײַטען עס שטעהען עס מיט די אָפענע מײַלער גלײַך אין מאַרק אַרײַן אָנגעשטעלט — האָט עס איהם אַזש בײַ דעם האַרץ פערכאַפּט, נאָך מעהר ווי דעם זוהן, אַז אַזאַ שענקײַט זאָל זיך גאָר קאָנען געפינען בײַ קונצען-מאַכער אין דער וועלט. און ער האָט זיך גערידכט, אַז קונצען זאָלען דאָ פאָרקומען, שוין אײַנמאָל קונצען!... און ער האָט אַ פרעג געגעבען דעם זוהן:

— וואָס פאַר אַ קונצען וועלען עס דאָ פאָרקומען?—

— הילצערנע פערדלעך וועלען אַלײַן לויפען, און ווער עס וועט בעצאָהלען אַ זעקסער — וועט רײַטען, ווער אַ פיערער—וועט

פֿאָהרען ... — האָט דער זוהן צוריק געענטפֿערט קורץ און שאַרף.

שלמה האָט זיינע אויגען ניט געגלויבט: פֿאָהרען און רייטען אויף הילצערנע פֿערדלעך? ... און ערשט אַרייַנשטופּענדיג זיך צווישען עולם און דערזעהענדיג די פֿערדלעך געזאָטעלט, הינטען בריטשקעס און נאָך די בריטשקעס ווייטער פֿערדלעך — האָט ער מויל און אויערן אויפֿגעמאַכט...

— און דאָס אַלץ — האָט איהם דער זוהן דערצעהלט מיט גרויסקייט — האָב איך געהאָלפֿען צונויפֿשטעלען. — דו מיינסט, אָהן מיר וואָלטען זיי שוין אַזוי גיך צונויפֿגעשטעלט? ... און אַז דו ווילסט, טאַטע, וועסט דו קענען רייטען אויף אַ פֿערדיל אויך, אומבעצאָהלט, ווי דו זעהסט מיך לעבען, אומבעצאָהלט.

שלמה'ן, דעם גראָבען קאָפּ, האָבען זיך אַזש די באַקען צושמייכֿעלט, און די אויגען זיינע האָבען געקוקט מיט גלאַנץ אויף דעם געבעטען סאַמיט און צירונג פֿון אַלערליי פּאָטשערקעס ...

— וואַרט, וועלען מיר זעהן ... — האָט ער זיך אַ גלעט געגעבען איבער דער באָרד מיט אַ בליק אויפֿ'ן זוהן.

און ווי נור די מעשענע אָבגעפּוצטע טרומייטען האָבען געגעבען אַ זעץ אַרויס: טאַ-טאַ-טאַ-ר-ר-ראַ! טאַ-טאַ-טאַ-ר-ר-ראַ! — האָט זיך שוין שלמה נישט געקאָנט איינהאַלטען און אין זיך אָנגעהויבען מיטצוזינגען דעם מאַרש, וועלכֿען ער האָט זיך באַלד אויסגעלערנט און זינגט נאָך עד היום מיט איהם די שבת'דיגע זמירות, אַזוי אַז זיין ווייב חנה לאה זירעלט איהם אַזש: ווי האָט עס אַ מענש נישט קיין חרפה, טאָג מיט נאַכֿט דעם אייגענעם ניגון? —נור דאָס איז נישט שלמה'ס דאגה, נישט שלמה'ס עסק: טאַ-טאַ-טאַ-ר-ר-ראַ! האָבען די טרומייטען געקנאַקט, און ער האָט אונטער געהאָלפֿען: טאַ-טאַ-טאַ-ר-ר-ראַ! ... — און אָנגעבלאָזען זיך מיט דעם קאַרק, ווי ער וואָלט געוואָלט בשעת-מעשה מאַכֿען פֿון איהם אַ טרומייט. און די „קאַרזעליע" מיט די פֿערדלעך, מיט די בריטשקעס און מיט דעם דעכֿיל — אַלץ איז שוין געפֿלויגען אין אַ ראָד, און דערהיצטע פּנימ'ער מיט בליצענדיגע אויגען פֿון שיקסעס און שקצים האָבען געמידניעט פֿאַר'ן אויג, אַזוי אַז שלמה האָט זיך שוין לענגער נישט געקאָנט איינהאַלטען, און האָט צום זוהנדיל אַלע מאָל געוואָרפֿען אַ פֿערליעבטען בליק, — ביז די „קאַראַזעליע" האָט זיך געשטעלט — און פּנחס'ל האָט געחאַפּט דעם

מאטען און נעגעבען א וואַרף ארויף אויף א פּערד, און א ווינק זיך איבער מיט דעם קונצען־מאכערס וויבל, אז דאס איז זיין פּאטער — און אליין איז ער ארויף אין דער הויך אונטער דער פּלאכטע פון דעכיל, דרעהען דעם דראנג און פּיהרען די נאנצע קאראוואליע.

שלמה׳ס אויגען האבען נעבליצט מיט פּייער אויף די אלע מיידלעך און ווייבער, וואס זענען דא נעשטאנען ארום און צוגעזעהן, וואס פּאר א גדולה ער האט דורך זיין זוהן דערגרייכט. און ער האט א פּייף נעטאן אין דער הויך: — פּנחס׳ל, פּאהר! ...

באלד האט זיך דערהערט א קלינגען אויף א גלעקיל פון אונטער דער סאמעטענער בוידקעלע אפּער, וואס איז נעווען אוים־נעהאפּטען מיט אלערלייי ווייסע און בלאהע פּאטשערקעס — די פּאסאזשירען האבען גיך נעחאפּט די בילעטען, ארויף אויף די פּערדלעך, און די פּאסאזשירקעס ארײַן אין בריטשקעס, און די טרומייטען האבען ווייטער נעגעבען א זעץ ארויס: טא־טא־טא־ר־ר־ר־א! און שלמה דער גראבער קאפּ האט אנגעהויבען צו פּלי־הען, ער מיט דער נאנצער קאראוואליע — אלץ האט זיך נע־דרעהט און נעפּלויגען, נור צווישען די אלע רויטע דערהיצטע פּנימ׳ער איז שלמה׳ס רויט דערהיצט פּנים נעווען דאס אײַנצינ יו־דישע — און חברה יונגען, וואס זענען נעשטאנען ארום דער קייט, ווי צוגעקלעפּט, מיט שטעקענס אדער באטישקעס אין די הענד — האבען זיך מישב נעווען און אנגעהויבען אונטערצושמיי־סען שלמה׳ס פּערדיל. ארום און ארום זענען א וואכט יונגען נע־שטאנען, און פון אלע זייטען איז נעווארען א נעקאכערי מיט א מין הילכערדיג נעלעכטער: וויא, וויא! — — און נעהאלטען נור אין אײַן אונטערפּאטשען און אונטערשמייסען. שלמה׳ן האט זיך דער קאפּ פּערדרעהט, די כּארד איז זיך צופּלויגען אויף בײדע זייטען לאצען, ווי א צעווארפּענער בעזים, די אויגען האבען נעבליצט און נעבליצט, און יונגען האבען נעקאווט און נעכמאליעט איבער אידם דאס פּערד — און פּלוצלונג, מען גיט זיך א קוק אום, יאגט שלמה נאך א שיקסע, די שיקסע, וואס איז געזעסען פּאראוים אידם אויף א בריטשקע, און ער הינטער איהר אויף א פּערד: זי, די שפּיצען פּאטשיילעכיל צופּלויגען איבער׳ן קאפּ, מיט די צי־טער שפּילקעס — און ער, מיט דער בארד צופּלויגען אויף די

לאַצען — האָט עס אויסגעזעהן, ווי ער יאָגט זי כסדר אָהן אויפ־
הער, און עס האָבען נישט געהאָלפען די געשרייען און דאָס גע־
פייפערי, וואָס די יונגען האָבען שלמה'ן אויסגעפייפט, — שלמה
האָט געהאַלטען אין איין נאָכיאָגען די שיקסע — ביז דעם זוהן
האָט זיך דאָרט אין דער הויך דער קאָפּ פערדרעהט, און ער האָט
פריהער געגעבען א בראָך אַראָב דעם טאַטען אויפ'ן קאָפּ, מיט
וואָס ער האָט פאַר צעהן יאָהר געגעסען, און אָבגעוואַשען איהם,
אַז עס האָט גערונען איבערן פנים און איבער דער באָרד — און
דערנאָך געגעבען א פאַל אַראָב פון בוידים אַראָב צו דער שיקסע
אין בריטשקע אַריין. ס'איז געוואָרען א געקלינגערי — און די
„קאַראַזעליע" האָט זיך אָבגעשטעלט.

דעמאָלט איז דער טאַטע מיט דעם זוהן ענטלאָפען, ווי
צוויי אָבגעשמיסענע, איבערן מאַרק — און א חברה יונגען נאָך
זיי מיט א געטומעל און א געלאַף. עס האָט געקאָכט, ווי צווישען
די ביהנען: שלמה, דער גראָבער קאָפּ, האָט געיאָגט א שיקסע!..
נור יודען האָבען זיך נישט געשראָקען פאַר דעם חטא. אַלע האָ־
בען געוואוסט, אַז דאָס מיינט מען אויף דער „קאַראַזעליע" —
און קרעמער, פערקעהרט, האָבען זיך נאָך מיט פערגניגען גע־
שטעלט אויף די שוועלען פון די געוועלבער און מיט א שמייכעלע
אין דער באָרד אַריין נאָכגעקוקט שלמה'ן. ווי ער איז געלאָפען,
מיט צופלויגענע פאָלעס, איבער'ן מאַרק פאָראויס, ווי אַנ'אַלטער
אַשמדאַי, דאָס זיהנדעל נאָך איהם און א חברה יונגען — ווי א
מחנה צונויפגעקליבענע פויגעל צום אַוועקפליהען — פון הינטען...

חנה לאה איז אַקעגען פון שטוב אַרויס מיט אויסגעשפרייטע
הענד דעם מאַן און דעם זוהן צו בעשיצען. זי האָט געמיינט,
מי יודע ביי וואָס פאַר א גנבה מען האָט זיי געחאַפּט, און,
אַרייַנחאַפּענדיג זיי גיך אין שטוב אַריין, איז זי געוואָר געוואָרען,
אַז דער אַלטער אַשמדאַי איז גאָר געפאָהרען אויף דער קאַראַזעליע...

זי האָט געשאָקעלט מיט'ן קאָפּ און געקוקט אויף שלמה'ן
מיט רחמנות: ווי פערגינט זיך דאָס א טאַטע פון קינדער זיך אַזוי
נאַריש מאַכען.

שלמה האָט געפיהלט, אַז זי איז גערעכט, אַז ער האָט
געטהון א נאַרישקייט — האָט ער אָבגעלעגט דעם גאַנצען בייגעל
אויפ'ן זוהן, נאָר מיט דעם זוהן האָט זי גאָרנישט געקאָנט מאַכען.

זי האָט געזעהן, וואָס אַ טאָג ווערט ער אַלץ ערגער — און פֿון הײַנטיגען טאָג אָן האָט זי זיך שוין אינגאַנצען מיאַש געוועען פֿון איהם, און פֿעסט בעשלאָסען, אַז פֿון דעם יונג וועט שוין קײַן גוטס ניט אַרויסקומען...

און איצונד, ווען זי זעהט איהם ליגען אויפ'ן געלעגער, פֿערקאַשערט די אַרבעל פֿון העמדיל, זעהט זי בחוש, ווי דער זעלנער שפּיעלט איהם פֿון פּנים אַראָב — און זי דאַנקט און לויבט גאָט. וואָס דער רשע שלאָפֿט האָטש, און וואָס די וועלט איז זיך גאָר מחיה מיט זײַן האַלטען צו די אויגען...

חנה לאה שטעהט אויף פֿון געלעגער נעהמט די פֿאַטשײַלע אויפ'ן קאָפּ און געהט צו דער שכֿנ'טע אַרײַן מיט אַ שטאַרץ אין דער האַנד נאָך אַ קויל פֿײַער.

די שכנ'טע שאַרט איהר אַ פּאָר לעבעדיגע קוילען, און דערפֿון הויבט זיך אָן אַ שמועס. חנה לאה רעדט פֿאַר איהר אויס דאָס האַרץ, אַז זי האָט נישט קײַן נחת פֿון קינדער, די שכֿנ'טע פֿרעגט זי, ווי זי האַלט שוין מיט דעם איצטיגען אין דער וועלט... — ענטפֿערט זי איהר צוריק, אַז זי ריכֿט זיך שוין אַ ליאַדע שעה אין בעט אַרײַן.

און עס טוט איהר באַנג די גאַנצע מעשה... בײַ משה'לע ברוטאַן האָט זי זיך פֿערשוואָרען... זי געדענקט, וואָס פֿאַר אַ שוועד האָבען זי האָט געהאַט. — זי האָט געהײַסען דעם מאַנ'ס אַ פּאָר הויזען אַראָברײַסען פֿון וואַנד, ווײַל זײַ זענען געהאָנגען געגענאיבער איהר, און זי האָט דעם מאַן געשאָלטען דעמאָלט מיט טויטע קללות, — צום סוף האָט זי זיך ווײַטער געלאָזט אַרײַנגאַרען...

די שכֿנ'טע טרײַסט זי, אַז אַדרבה, גאָט קאָן העלפֿען גאָר אַ גרינג האָבען, און עס קומט ווײַטער אַרויס אַ שמועס, ווי קינ-פּעטאָרינס דאַרפֿען שמירה.

און חנה לאה דערצעהלט, אַז נישט הײַנט געדאַכֿט, אויף אַלע וויסטע וועלדער געדאַכֿט, האָט זי געהאַט אַ קינד צווישען דעם עלטערן און דעם יוננערן, אַזוי ווי אײַנס פֿון אַ האַלב יאָהר...

און די שכֿנ'טע דערצעהלט איהר צוריק, ווי טשײַטיל די קופּקע-מאַכֿערין איז אײַנמאָל געזעסען אין אַ שבת צו נאַכֿט און האָט גענײַט אַ קופּקעלע בײַ אַ לעמפּיל, און דאָס פֿענסטער איז

אַרויסגעגאַנגען אין אַ מיטשאַנקעלע — האָט זי דערזעהן, ווי פאַר דעם פענסטער איז פאַרבייגעפלויגען אַ נקבה מיט צולאָזטע האָר און צום בוזים האָט זי געהאַלטען צוגעטוליעט אַ קינד ... דאָס איז געווען פון יוטע מאָטעל'ס שנור. מ'שטיינס געזאָגט ...

חנה לאה שפייט אָב דריי מאָל און געהט אַ היים.

און זי בעט פנחס'לען, ווען ער שטעהט אויף, אַז ער זאָל אַראָבנעהמען די מזוזות און געהן צום סופר איבערזעהן.

זי האָט זיך וויקעלעך אָנגעגרייט, העמדעלעך, אַ קלאָר לייליך דאָס בעט צו פערהענגען — און בייגאַכט איז זי שוין נישט געגאַנגען שלאָפען אָהן אַ חומש צוקאָפענס, נאָר דאָ האָט שוין ניט געטויגט איהר טייטש-חומש, דוקא דעם מאַנ'ס.

און וואָס קלערט איהר? אין דער אייגענער נאַכט האָבען זי שוין אַ פאָר שכנ'טעס געוואַרטעוועט, און אַרום דריי פאַרטאָג אָנ-געקלאַפט ביי דער „באָבע"...

זי האָט געבוירען אַ יונג, און באַלד מיט אַ שוואַרצען קענז-שער האָר, ווי נור ער איז אויף דער וועלט געפאַלען ... נישט אומזיסט האָט שלמה איבערגעטראַכט, אַרויסגעהענדיג הינטער'ן שטאָדט, צי האָט זי שוין נישט געקרעכצט. ער האָט זיך געריכט אויף אַ פרעהליכען שבת, ער וועט אם ירצה השם אַ היים קומען, און זיין חנה לאה וועט שוין האָבען בשלום איבערגעקומען.

איצונד איז זיך שוין חנה לאה געלעגען אין בעט ווי אַ גרע-פין צולעגטערהייט, פערהאַנגען מיט אַ פאָרהאַנג, אויף אַ שנירעל אונטערן בעליק אויפגעצויגען, בעקלעפט מיט שיר-המעלות-בריוו-לעך, און נור פון צייט צו צייט, אַז זי האָט געדאַרפט, מען זאָל איהר וואָס דערלאַנגען, האָט זי דעם קאָפ מיט דער שלאָפקופקע-לע אַפער געשטעקט פון אונטער דעם פאָרהאַנג — — אויף איהר פנים האָט זיך שוין אָנגעזעהן אַנ'איבערגעלייטערטקייט. זי האָט גערעדט ווייכער און צאַרטער, ווי שוין אַנ'איבערגעקומענע, נור איין זאַך האָט זיך נאָך געהאַט אויפ'ן זינען: דאָס קינד צו היטען, עס זאָל חלילה נישט טרעפען ווי מיט יענעם, אָדער מיט דעם, וואָס די שכנ'טע האָט דערצעהלט. זי האָט בעשלאָסען דאָס קינד פון דער האַנד נישט אַרויסצולאָזען, פון אונטערן אָרים נישט אַפערצורוקען, און אין שלאָף צו האַלטען עס מיט אַלע בחות, צו ליגען דעריבער, ווי אַ טרייע מאַמע.

און אָט איז געקומען דאָנערשטאָג בײַנאַכט. זי ווערט ענט-שלאָפען מיט זיסע געדאַנקען, מאָרגען וועט שלמה אַהײַם קומען און וועט דערזעהן, וואָס פאַר אַ יונג זי האָט איהם אָנגעגרײַט, גאָר אָהן זײַן וויסען — שוין איצונד דעם דריטען...

און זי שלאָפט — —

און עס דאַכט זיך איהר, אַז די אײַגענע מלכת-שבא מיט די נאַקיטע ברוסטען, מיט די לאַנגע צולאָזטע צעפּ אין עפּיס אַ פאַרצײַטיש קײַלעכדיג קלײַד — אַ קרינעלינע פון טערקישען סיץ מיט אַזוינע בלימעלעך און אויגעלעך — פאַקט זיך צו איהר דורך אַ האַלבער קיואַרטיר אין פענסטער אַרײַן — און פאַקט זיך, און פאַקט זיך — אַזאַ גראָבע און אַזאַ שווערע — אַז חנה לאה'ן חאַפּט אָן אַ פאָרכט, און מיט פערדומעפּנע קולות שרײַענדיג אין זיך אַרײַן, דריקט זי דאָס קינד צו זיך. און עס האָט שוין טאַקי קײַן בעסערע מלכה-שבא נישט געדאַרפט, ווי עס האָט געהאַט...

עס איז קוים טאָג אין דרויסען, עס בלאָהט דורכ'ן פענ-סטער. שלמה קלאַפּט שטיל אָן אין טיר, און פּנחס'ל, צונויפ-געמישט אין דער גראָהקײַט פון דער נאַכט און יונגען מאָרגען, וואָס פאַלט אין שטיבעל אַרײַן — לויפט פון געלעגער אַראָב די טיר אויפמאַכען. שלמה קומט אַרײַן אויף די שפּיץ נעגעל, משה'-לע נאָך איהם, עס האָט איהם די נאַכט נישט געלאָזט רוהען אין דאָרף, און ער איז געקומען צולויפען מיט'ן טאָג צוגלײַך — און איצונד, דערזעהענדיג דעם אויפגעצויגענעם פאָרהאַנג איבערן בעט — לײַכט אַ שטילער בלישטש אין זײַנע אויגען אויף און, ווענדענדיג זיך צום זוהן, גיט ער איהם אַ צופּ בײַם אַרבעל, אויף שטיל געהאַנדעלט, ווי צווישען זיך:

— וואָס האָט זי געהאַט?...

— אַ יונגעל — ענטפערט פּנחס.

— אַ יונגעל? צוגיסט זיך איהם אַ ליכטיגער שמײַכעל אי-בערן גאַנצען פּנים. משה'לע ברוטאַן חאַפּט באַלד אונטער, אונטערטאַנצענדיג:

— וועט זײַן אַ שלום-זכר, וועל איך האָבען אַ פולען קויש מיט אַרבעס!...

— שא, דו בענקארט! דו מאמע שלאפט. — טוט אידם דער טאטע א שטורך.

— שא, א רוח אין דיין! .. — קומט פנחס'ל אויך צו הילף.

— די מאמע האט אודאי געכוזט ערשט ענטשלאפן ווע־רען? — מאכט דער פאטער.

— ניין, זי שלאפט א גאנצע נאכט ... — האט פנחס'ל געענפערט.

— א גאנצע נאכט? .. —

בײ שלמה'ן האט זיך עפעס אין הארצען אבגעריסען. מיט שטילע פאמעליכע טריט האט ער אנגעהויבען צוצוטרעטען צום פארהאנג:

— חנה לאה, חנה לאה ... — רופט ער שטיל מיט אנ־אנגעצויגענעם בליק אין זיך ארײן, ווי ער וואלט געוואלט דאס קול נישט לאזען געהן צו ווײט, — חנה לאה ...

חנה לאה שלאפט.

— לאז, טאטע, וועל איך זי אויפוועקען — רופט זיך אפ משה'לע ברוטאן מיט א גראב קול.

— שטיל, בענקארט — פערבײסט שלמה מיט א פינגער די צעהן צו אידם — דו וועסט זי אויבערשרעקען ...

— — חנה לאה, חנה לאה ...

— האַ־אַ־אַ ... — הערט זיך א לאנגער אויסגעצויגענער מרישש פון אונטער דעם פארהאנג.

— חנה לאה, וואו האסט דו דאס קינד? ..

— נעוואלד, דאס קינד ... — טוט זי א געשרײ מיט אנ־אימפעט, אנ'אויפגעחאפטע פון שלאף. און שלמה טוט זיך א וואַרף נישט מויט נישט לעבעדיג אונטער דעם פארהאנג ארונטער. בײדע זיהן בליבען פערשטיינערט מיט גלעזערנע אויסגעזעצטע אויגען אויפ'ן פארהאנג.

— נעוואלד דאס קינד! — טוט זי נאך אמאל א געשרײ אויס און א הויב עם אין דער לופטען בײ איין העמטיל, וויַ א מויט געזויל, דאס קינד טוט א דרעה מיט'ן קעפל, טוט זי עם א חאפ מיט דערשראקען ארויסגעזעצטע אויגען בײם פנים על און הויבט עם אן צו רײסען.

— און לאז דיך שוין די ערשטע חאלעריע טרעפען! ... —

גיט שלמה איהר אַ בענש מיט בייִדע הענד איבערן קאָפּ. — חנה לאה'לע די קאָלבאַסניצע, האָסט מיר שוין גע'הרג'עט אַ זוהן אויף טויט — שרייט ער אויס, דערזעהענדיג, אַז דאָס קינד האָט קיין אָטעם נישט און איז שוין קאַלט, ווי אַ שטיק טייג. מיט אַנ'אַראָבּ-געלאָזטען קאָפּ רוקט ער זיך צוריק אַפֿער פֿון אונטער דעם פֿאָרהאַנג.

חנה לאה מאַכֿט אַ געוואַלד, די זיהן נאָך — שלמה לויפֿט אום אויף אום אָב איבער דער שטוב, ווי אַ בערען-טרייבער מיט געזונטע גראָבע שפּרייזען און וואַרפֿט גלאַנצענדיגע אויגען אויף דעם פֿאָרהאַנג, באַלד קומען צו לויפֿען אַ פּאָר שכֿנ'טעס, און מען ווערט געוואָר, אַז דאָס קינד איז טויט.

דעמאָלט ערשט נעהמט חנה לאה זינגען אַ קלאָגליעדעל.

— איך האָב דאָך אַנ'אומגליק געהאַט, די מלכת-שבא האָט זיך דאָך געפּאַקט צו מיר דורכֿ'ן פֿענסטער, דורך דעם פֿענסטער... אַזוינע צוויי גראָבע ציצען האָט זי געהאַט, האָט זי מיר דאָס קינד דער'הרג'עט מיט די ציצען...

— ציצען?! — שרייט שלמה — מען דאַרף גרעבערע ציצען, ווי דו אַליין האָסט? — גיך צום רב, גט. טרעפֿט דיך די ערשטע חאָלעריע:

— שלמה'שי... וואָס ווילסט דו?... — האָט זי געוואָלט אָנהויבען פֿאַר איהם צו וויינען. נור עס האָט גאָרנישט געהאָלפֿען. די צוויי זיהן האָבען זיך ווי איינגעקאָרטשעט אין אַ ווינקעלע, און געדאַנקט גאָט, אַז זיי זענען אין דעם נישט שולדיג... און שפּעטער, ווען אַ חברה-מאַן האָט דאָס קינד צוגענומען אין בוזים אַריין — האָט די מאַמע געמוזט צוריק דאָס בעט פֿערבעטען, צוריק דעם פֿאָרהאַנג אַראָבּנעהמען און געהן מיט'ן טאַטען צום רב.

— גוטער רב! — האָט שלמה אַ צוקאָכֿטער און מיט האַרץ גע'טענ'ט — זי האָט דאָך מיך בדלות געשטעלט, זי האָט דאָך מיר שוין צוויי זיהן דעם טויט געמאַכֿט! צוויי זיהן! — — —

— און וואָס זאָגט איהר, זייט זשע מוחל, יודענע — האָט דער רב געפֿרעגט.

— צוויי זיהן נעבּיך ... — גיט זי א וויין אַרויס מיט א צושיטענדיג מאַמע־קול.

— וואָס ווילסט דו פון איהר, שלמה? — א יודענע ... זי האָט אַודאַי געוואָלט זיי זאָלען לעבּען — בעט זיך בּיי איהם דער רב.

טאַטע, דו געהסט אַהיים! — פאַלט אַריין פנחס'ל צום רב אין שטוב אַריין מיט א קנאַק אויף דער טיר, ווי א דונער, און נאָך איהם משה'לע ברוטאַן מיט א ריטש: מאַמע! ...

דער רב חאַפּט זיך אויף א דערשראָקענער, מיט בּיידע הענד אויסגעשטעלט צו פנחס'ן.

— דו וועסט גט'ן מיין מאַמען? — טוט ער א קנאַק מיט א פויסט אין טיש אַריין — אַהיים, וואָרום איך האַק דיר א זייט אונטער ... — —

— אָט האָט איהר, רבּי, געהט נעהמט זיך אָן פאַר קינדער! גיט ער א ווייז אָן אויף פנחס'לען און אויף דער מאַמעס בּויך — און גיט א לויף אַרויס, פערהאַקענדיג נאָך זיך די טיר.

— און דו, מאַמע — נעהמט פנחס אַרויס א מטבּע פון קעשענע — גאַ דיר א פערציגער און געה אַהיים און קאָך אָנבּייסען!

צוריק געהענדיג פון רב דורך א הינטער־געסיל פאַרבּיי א פּלייט, עס זאָלען איהר גיט קומען קיין הייִמישע אין פנים אַריין, וואָס איז איהר אַזוי פערשעמט געוואָרען גענוג פון גאָט אַליין, — האָט איהר משה'לע א גאַנצען ווע געדרעהט דעם פאַרטוך, זי זאָל צושטעלען דעם גרעסערן סאַגאַן צום קאָכען, נישט דעם קלענערן, און פול זאָל ער זיין אָנגעפּאַקט מיט קאַרטאָפלעס, וואָרום ער האָט שוין נישט געגעסען פון דאָרף אָן ...

אַזוי איז זיך חנה לאה צוריק אַהיים געגאַנגען. אויפ'ן אַנדערן פרייטאָג איז שוין שלמה צוריק געזעסען מיט דעם טאָפּ צימעס צווישען די פיס — און די צוויי בנים ווי די בּיקעס — צרום איהם, אַלע מיט די קעכער־לעפיל אין די הענד, מיט דערהיצטע פנימ'ער, וי די טערקען — און חנה לאה האָט ווייטער געהאַלטען אין איין שרייען, פאַרוואָס זיי לאָזען נישט איבּער קיין שריד ופּליט אויף שבּת אין דער פריה.

נור פרייטאָג צו נאַכטס, ווען די ליכט אין די לייכטער האָבּען געבּרענט. און שלמה מיט די צוויי בנים זענען געזעסען

בײַם טיִש און געהאַלטעֶן בײַ „בנים ובני בנים" — האָט זיִך חנה לאה פֿעֶרקוקט מיִט ליִכֿטיִגעֶ אויגעֶן אויף דיִ צוויֵי זיִהן, זיִ ווײַס אַלײַן נישט, עֶפּיִס פּנחס'ל איִז איִהר גאָר ליִעבּעֶר געֶוואָרעֶן. און זיִ האָט אַלײַן נישט געֶפֿיִהלט. ווי אַ טרעֶר האָט זיך איִהר אַראָבּ־געֶקײַקעֶלט איִבּעֶר דעֶר באַק און אַרײַן אין שיִסעֶלעֶ באָבּעֶלעֶך מיִט יויך. נור דעֶמאָלט האָט עֶרשט שלמה געֶקוקט אויף איִהר מיִט נקמה: האָב איִהר אַכֿט און אַכֿציִג שוואַרץ יאָהר! שיִסקאַ!... מיִט אַזוינעֶ פֿיִער זיִהן וואָלט עֶר געֶקאָנט אַ ויִעֶלט מיִט אַ מדיִנה אײַננעֶהמעֶן. און נישט ווילעֶדיִג שוין מעֶהר קוקעֶן אין איִהר זײַט אַרײַן, האָט עֶר צו דיִ בנים אַ מאַך געֶטהון מיִט דעֶר האַנד, און אַלעֶ דרײַ האָבּעֶן געֶגעֶבּעֶן אַ זעֶץ אַרויס דעֶם מאַרש פֿון דעֶר „קאַראַזעֶליעֶ" מיִט אַ שבּת'דיִגעֶן זמר! — —

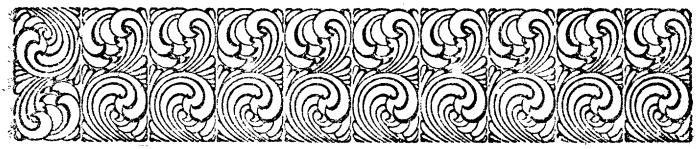

בֶּעריל און שְׁמֶעריל.

(ערצעהלונג.)

איינמאָל האָבען זיך צוויי חברים געוואָהנט אויף איין וואָהנונג. איינער האָט געהייסען בעריל און דער אַנדערער שמעריל. האָבען די צוויי חברים געהאַט איין חבר'טאָרין, וואָס האָט, ווייטער, געוואָהנט אויף אַ בעזונדער וואָהנונג. וואו הין זיי פלעגען אַמאָל פערבלאָנדזעט ווערען צו גאַסט.

אַלע דריי זענען זיך געווען שטילע נשמות: מען האָט נישט געבענקט, זיך נישט געריסען איינס צו דאָס אַנדערע, נור אַזוי זיך איז מען זיך צונויפגעקומען, האָט מען זיך געזעהן, נישט— זענען זיך די חברים געזעסען אין זייער היים, און די חבר'טאָרין אין איהר היים.

מאַכט זיך אַ מעשה, אונזערע חברים ווערען פערבלאָנדזעט איינמאָל ביינאַכט צו אונזער חבר'טאָרין, גלאַט אַזוי זיך, אומגעריכט — און האָבען דאָרט געטראָפען נאָך אַ פריילין זיצען, אויך גאָר אומגעריכט.

שמעריל, וואָס האָט זי גאָר אין גאַנצען נישט געקענט, פערבייסט אַזש מיט די ליפען פאַר איהר שענקייט:

„פאַראַן שענע מיידלעך אויף דער וועלט"... — האָט ער זיך געטראַכט, אַראָבלאָזענדיג באַלד די אויגען, ווי נור ער האָט מיט דעם ערשטען בליק דערהאַפט איהרע שוואַרצע ברעמען מיט איהר שוואַרצען קאָפ האָר. ווען ער האָט אָבער דערזעהן, אַז בעריל דערלאַנגט איהר אַ האַנד, ווי אַנ'אַלטער בעקאַנטער — האָט זיך אין איהם אַ שטיק נשמה אַריינגעזעצט, און שטילינקערהייד, מיט

די שפּיץ פֿינגער, האָט ער אָנגעהויבען אונטערצוקיפּלען בערלען בײַם אַרבעל, ער זאָל איהם אויך בעקענען מיט איהר.

דערווײַל האָט דער לאָמפּ אָנגעהויבען אויסצוגעהן, און אונ־זערע חברים און חבר׳טאָרינס זענען זיך געבליבען אין דער פֿינ־סטער, נאָך אײַדער שמעריל האָט זיך צײַט געהאַט פֿאָרצושטעלען פֿאַר דער נײַער חבר׳טאָרין.

אין דער פֿינסטער חברים מיט חבר׳טאָרינס — האָט יעדער געוואָלט ווײַזען זײַן אָרענטליכקײַט, רוקט זיך די ערשטע, וואָס האָט דאָ געוואָהנט, אַוועק צום אויווען וואַרימען — שמעריל לאָזט זיך אַראָב אויפֿ׳ן בעטעל; נאָר בעריל, וואָס האָט זיך שוין געקענט מיט דאָס פֿרעמד מײַדעל, בלײַבט זיצען נעבען איהר, ער אויפֿ׳ן טישעל און זי בײַ דעם טישעל. עס האָט זיך איהם פּשוט נישט געגלוסט אַנדערש, און וואָס איז ער שולדיג געווען!

דערווײַל האָט ער זיך אָנגעהויבען עפּיס אונטערצוזינגען אַלײַן פֿאַר זיך, ווי גלאַט אַזוי, אין דער וועלט אַרײַן... און שמעריל, וואָס איז געזעסען פֿון דער ווײַטענס, — אַ נאָך נישט־פֿאָרגעשטעלטער, האָט איהם נור אונטערגעבאָמקעט, נישט מעהר׳ן און אויך גלאַט אַזוי זיך, אין דער וועלט אַרײַן... און אפֿשר האָט זײַ עפּיס דער שוך געקוועטשט, ווער ווײַסט?

נור דאָס נײַע מײַדעל — נישט אַרײַנגעהענדיג אין בײַדענס לאַגע, האָט זיך ווײַטער, סתם פֿאַר זיך, אויך אָנגעהויבען עפּיס צו זינגען — און זי האָט זײַ געוויזען, וואָס עס הײַסט זינגען: נישט הויך, נאָר מיט אַ זיס פֿרויען־קול׳כעל, האָט זי עס געמאַכט אַ בּיסעל מעלאַנכאָליש, וואָס עס האָט זעהר געפּאַסט צו דעם זיצען אין דער פֿינסטער.

און דאָס זינגען האָט אַזוי אָנגענומען אונזערע צוויי חברים בײַ די הערצער, אַז מען האָט זיך גאָר פֿערגעסען אָן יענער, נע־בעך, וואָס האָט זיך געוואַרימט בײַם אויווען — און אינגאַנצען זיך אָנגעשטרענגט אין דעם שטילען, שטילען געזאַנג, וואָס האָט זיך געגאָסען פֿון אַ קלײַן אָפֿען מײַלכעלע אַרויס אין דער פֿינסטער און זיך צוגאַנגען אַרום די ווענד פֿון דעם קלײַנעם שטיבעל.

מען האָט זיך פֿערגעסען אַזוי ווײַט, אַז בעריל האָט נישט געפֿיהלט. ווי אַזוי זײַן האַנד האָט זיך דערנעהנטערט צו דער פֿרײַלינס האַנד און זי אַרומגעהאַלטען, און שמעריל האָט גאָר

נישט געשפּירט, ווי פֿערריסען ער זיצט מיט אַ האַלב אָפֿען מויל פֿון דער ווייטענס, אַרייַנגעדרונגען מיט אַלע חושים אין דעם זיסען פֿרויען-בעשעפֿעניש — און אַלע דריי צוזאַמען האָבען נישט אָנגע-הויבען צו הערען דאָס זיפֿצען פֿון יענעם מיידעל, וואָס איז זיך געשטאַנען די גאַנצע צייט פֿאַר'ן אויווען.

עס האָט זיך עפּיס אָבגעטהון אין דער נאַכט. די אַלטע חבר'טאָרין, וואָס האָט געזיפֿצט אָן אַ זייט, האָט פֿון צומאָרגענס-אָן זיך אָנגעהויבען צו זוכען אַ ניי וואָהנונג, גאָר נישט אויסענזיי-ענדיג דערמיט, נור זאָל מען איהר נישט זינגען אין די אויערען אַריין דעמאָלט, ווען איהר ווילט זיך גאָר זיפֿצען. בעריל, ווייטער, האָט זיך פֿון דער נאַכט אָן דערוואוסט, אַז דאָס לעבען האָט אַ סך פּאָעזיע, און ער האָט זיך גענומען צום פֿאָרשען פֿון די ביכֿער אַרויס אויך די פּאָעטישע און פּסיכֿאָלאָגישע זייטען פֿון לעבען. אָנשטאָט דעם, וואָס ער האָט זיך ביז אַהער געהאַט אָבגעגעבען מעהר מיט אַזעלכֿע, וואָס געהערען צו אַ „עקסטערן".

שמעריל איז שוין געווען אַ ביסעל צוטראָגען אויף אַ רעכֿטען אמת, און געזאָגט, אַז אַזאַ זיסקייט אויף דער נשמה האָט ער שוין נישט געהאַט פֿון אַ גאַנץ לאַנגע צייט ... האָ, האָ, אַזאַ זיסקייט פֿון אַ קול, אַזאַ זיסקייט ... און דערהויפּט איז איהם אַ לאַנגע צייט דערנאָך געשטאַנען פֿאַר די אויגען איהר ווייס בלוז-קעלע, וואָס האָט זיך אין דער פֿינסטער אַזוי געבלייכֿט אויף איהר בוזים, איהר ווייכֿע אייַנגעקאַרבטע טאַליע — און וואָכֿענ-לאַנג, איז איהם אין חלום אויסגעקומען צו זעהן זיך מיט איהר ליכֿטיג געשטאַלט אויג אויף אויג, און דעמאָלט פֿלעגט אונזער שמעריל פֿיהלען אַ מין הימליש פֿערגעניגען. עס האָבען זיך אָנגעהויבען פֿאַר איהם גליקליכֿע נעכֿט און גילדערנע חלומות.

פֿאַר דעם חבר, אָבער, בערלען, האָט ער אַ וואָרט נישט געדאַכט, ווי ווייט שען זי איז, און ווי זי קומט איהם אַלע נאַכֿט צו חלום.

נור אייַנמאָל, אין אַ פֿיער וואָכֿען אַרום — אויך אין אַ אָבענד, זיצענדיג בייַ זיך אין שטיבעל בייַ אַ גלעזעל טהע, פֿער-קריכֿען זיך אונזערע צוויי חברים אין געדאַנקען, יעדער פֿאַר זיך; בעריל, אַ שטייגער, פֿערטראַכֿט זיך וועגען די גייסטיגע זייטען פֿון דער פֿרויענצימער אין אַלגעמיין. וואָס איז דאָס פֿאַר אַ מין

בעשעפֿענִיש — און שמעריל, ווידער, פֿערטראַכֿט זיך שוין מעהר וועגען גשמיות, וועגען דעם גלאַטיגען קערפּעריל פֿון אַ פֿרויענצי־מער, און אויך נישט אין אַלגעמײַן, ווי בעריל, נור אין ענגערען זין פֿון וואָרט, ס'הײַסט, טאַקי נור פֿון דער וועגען וועלכֿע־ער טראַכֿט...

און אַזוי, פֿערקריכֿענדיג זיך, וואָס אַ מאָל ווײַטער, ווײַטער אין די געדאַנקען — האָט זיך שמעריל געוועגדעט צו בערלען גאַנץ סאָליד, נישט געאײַלט, מיט אַגאַנץ קעלטליכֿען אויסדרוק אויפֿ'ן פּנים, ווי עס פּאַסט פֿאַר אַזאַ, שטײַגער, רוהיגען יונגען מאַן און געשטעלט איהם נישט מעהר ווי אַזאַ, שטײַגער, פֿראַגע:

— צי האָסטו בעריל שוין געליעבט אַמאָל?..

— פֿון וואַנען פאַלסטו עפּיס פּלוצלונג אויס? — פֿרעגט בעריל צוריק אויך זעהר געלאַסען, אונטערשפּאַרענדיג דעם נאָגעל פֿון גראָבען פֿינגער אונטערן קלײַנטשינקען בלאָנדען בערדעלע.

— נײַן, גאָרנישט... גלאַט אַזוי... ענטפֿערט שמעריל צו־ריק. מאַכֿענדיג זיך אַביסעל תמ'עוואַטע, ווי ער איז גאָר נישט אויסען געוועען.

און שוין. דאָס איז געוועען אינגאַנצען דער שמועס אויף דערווײַל.

אין אַ צווײַטער נאַכֿט, האָט ער איהם ווײַטער געפֿרעגט, ווער יענע נײַע פֿרײַלין איז געוועען, וואָס איז געזעסען מיט זיי אין דער פֿינסטער.

און בעריל האָט איהם אָנגעקוקט:

— וואָס פֿאַר אַ שאַלה?

— נײַן... גאָר נישט... — האָט שמעריל ווײַטער געענט־פֿערט, און בײַ גאָרנישט איז אַלץ נאָך דערווײַל געבליבען.

נאָר אויף דער דריטער נאַכֿט „פֿרעגט ער איהם ווײַטער:

— ווער איז זי? —

— זאָלסט מיר לעבען, שמעריל, וואָס דרעהסט דו מיר עפּיס אַ קאָפּ? — האָט זיך שוין בעריל אָנגעהויבען בײַזערן — דער בעל־בית'טעס איז זי פֿון דאָרט, פֿון יענער שטוב דאָרט, דער בעל־הבית'טעס!..

„אַזוי איז שוין עפּעס אַנדערש"... — האָט זיך שמעריל גע־

טראַכט טיעף בײַ זיך אין האַרצען. און אין אַ שענעם פֿריה־מאָרגען איז געוואָרען דער סוף פֿון דעם שמועס אַזוי:

שמעריל האָט זיך פֿערפּאַקט זײַנע זאַכען, דאָס בעטעל, מיט דעם קישען, מיט די קאָלדרע, ווען בעריל איז גאָר נישט געווען אין דער הײַם; און—ואיננו! פֿײַף מיר אויפֿ'ן דראָנג.—

די זאַך דערפֿון איז געשעהען גאַנץ אײַנפֿאַך. שמערלען האָט די לעצטע צײַט אָנגעהויבען צו נודזשען די שטוב. שוין אַ צײַט, ווי ער חלומט עפּעס וועגען אַ גוט אָנגעהײַצט אָפֿען אײַוועלע מיט רויטע פֿלאַמען, און ער מיט אַ מײַדעל, זי מיט צולאָזטע האָר און פֿערלעגט דאָס קעפּיל אויף זײַן אַקסעל, זיצען זיך בײַדע מיט אויסגעצויגענע פֿיס קעגען אײַוועלע און די פּנים'ער פֿלאַקערן מיט אַ רויטע צוגאָסענע שײַן. אַזוי האָט שמעריל געחלומט—נור נישט געשעהען זאָל עס—אַז ער קוקט זיך גוט אַרום, בעגעגענט ער אויף אײַן אָרט אַנ'איבערגעבליעבען קאַלט האַלבע גלאָז טהע, איבערגעדרעהט אין דעם טעצעלע, צוזאַמען מיט דעם לעפֿעלע, און עפּעס אַ מונדשטיק מיט אָנגעפּרישיט אַש שווימט אַרום פֿון אויבען, אַ געלער, אַ דורכגעווײַקטער, מיט אַ שוואַרץ קעפּיל, אויפֿ'ן צווײַטען אָרט, ליגען צוריסענע שטיקלעך זעמעל, מיט עפּעס אַנ'איבערגעלאָזט פֿערײַליצט שטיקעל פּוטער אויף אַ פּאַפּיר אַזוי, אַז עס שלאָגט שמערלען שטאַרק צום האַרץ, און דערצו נאָך, איז איהם דאָס גאַנצע שטיבעל ענג געוואָרען און פֿינסטער. ער האָט געמוזט חאַפּען די זאַכען גאָר אומגעזעגענט מיט דעם חבר און אַנטלויפֿען אין דער וועלט אַרײַן.

בעריל האָט דערנאָך זיך געבראָכען דעם קאָפּ, קלערענ־דיג, וואו איז איהם זײַן חבר פֿערשוואונדען געוואָרען—נאָר זײַן חבר האָט שוין געוואָהנט דאָרט בײַ יענער בעל־בית'טע, פֿון וועל־כער מען האָט גערעדט—און טאַקי אין יענעם אײַגענעם צימעריל.

די מעשה, ווי קומט ער אין צימעריל איז אויך געשעהען גאַנץ אײַנפֿאַך. שמעריל פֿלעגט אין דער לעצטער צײַט זעהר אָפֿט פֿערבלאָנדזעט ווערען אַהין, פֿאַר יענעם טויער. ער ווײַסט אַלײַן ניט ווי אַזוי—עס פֿלעגט אָבער דאָך אַזוי זײַן. האָט ער אײַנמאָל בעגעגענט, ווי מען הענגט אַרויס אַ צעטעל, דאָס אײַ־גענע שטיבעל צו פֿערדינגען—און אַזוי איז עס געשעהען.

אַ נײַער לאָקאַטאָר—האָט ער געוואָלט, די הײַמישע מענ־

שען פון דאָרט זאָלען זעהן זיין געשמאַק וועגען רייַן און ציכטיג וואָהנען. אַז גאָר ניט—אַ טאָמער וועט ווער עס איז פון דאָרט נור אַרייַנשטעקען דעם קאָפּ אין דער אָפענער טיר,— זאָל מען זאָגען, אַז דאָס שטיבעל בלאַנקט ווי אַ פינגערייל... האָט ער זיך אויס-געקלאַפּט אַלע ווענד מיט קאַרטעס, אָנגעשטעלט פאָטאָגראַפיעס אויפ'ן טישעל, וואָס איז געווען בעצויגען מיט לעש-פּאַפּיער — אַוועקגעשטעלט אַ טינט און פעדער, אַרויפגעלעגט אַ צוויי שענע ביכלעך מיט די רוקענס אויף דער שטוב אַרויס, און אָנגעצונדען זיך אַ שטעהענדיג לעמפּעל מיט אַ בלאָהער שיין. אַז אין שטוב זאָל רוהען שטענדיג אַ טונקעלע שטילקייט — און זיך אַליין האָט ער אויך אַנידערגעזעצט אין אַ זעהר אַנשטענדיגער פּאָזע איבער אַ בוך.

מילא, איבער אַ בוך. זיצט ער אָב דעריבער איין נאַכט, און די טיר פון זיין צימעריל עפענט זיך ניט, די צווייטע און די דריטע — און אויף דער פיערטער האָט ער קוים אין צרות דער-הערט איהר קול דורך דער פיערטער וואַנד, ווייטער אַ זינגענ-דיגס, די אייגענע גרויסאַרטיגע שטימע, און ער איז אַ פערגלי-ווערטער געבליבען שטעהן אין מיטען שטוב, מיט צוויי אָנגע-שטרענגטע אויערן, ווי אַ האָז אונטער אַ וועלדעל. דערהערענדיג אַ ווידער-קול אָבקלינגען פון צווישען די בוימער אַרויס.

ערשט אין אַ צייט אַרום איז ער צו זיך געקומען.

— אַזוי איז די מעשה... — האָט ער פערביסען מיט דער הינטערשטער ליפּ, און זיך שטאַרק גע'חדוש'ט פאַר וואָס זי קומט ניט אַריין.— ס'איז דאָך אין איין שטוב...— האָט ער זי בייַ זיך אין געדאַנק געוואָלט פערענטפּערן — וואָסי, זי וואָלט איהם דען עפּיס אָבגעגריזשעט? —

און ער איז זיך מישב און לעגט אייַנמאָל אָן אַ טיש מיט פּאָמעראַנצען און פערבעט זי אַריין...

איז זי נישט פויל און שיילט כסדר איין פּאָמעראַנץ, די צוויי-טע מיט איהרע קלאָרע, ווייסע פינגערלעך, מיט איהר שמייכעלע אויף די רויטע ליפּען — און פּאַקט קליינטשינקע, האַלבע פּענ-יצ-לעך פּאָמעראַנץ אין מויל אַריין, פערציהענדיג דערבייַ גאַנץ שמאָל די ליפּעלעך, אַז עס זאָל אויסקומען אַ מיילכעלע, נישט קיין מויל, און גאָרנישט...

עסט זי איהם איין נאַכט אויף די פאָמעראַנצען און צום אַוועקגעהן, געהט זי זיך צוריק אַרויס מיט אַ גאַנץ ערנסט פּנים, מיט אַראָבגעלאָזטע בּרעמען, און זאָגט איהם אַפילו קיין גוטע נאַכט נישט, און עסט איהם אויף אויף דער צווייטער נאַכט די בּוקאַליעס, וואָס ער האָט אָנגעלעגט פאַר איהרטוועגען — און געהט זיך ווייטער אַרויס און זאָגט איהם קיין גוטע נאַכט נישט. און אויף דער דריטער נאַכט, בּרענגט זי מיט זיך מיט אַ בּחור, אַ הויך געוואַקסיגער מיט אַ פּנים אַ ראָזעוועס, אויגען ווי די רעדער און צייהן וואָס בּלאַנקען פאַר ווייסקייט. און די בּעל־בּית׳טעס טאָכטער געהט צו איהם צו און בּעט איהם זעהר איבּער, אַז ער זאָל איהר ענטשולדיגען, וואָס זי מוז אויפנעהמען געסט דאָ בּיי איהם. ווייל דאָס שטיבּעל, זאָגט זי, איז עפּיס בּעסער צו דער האַנד, ווי בּיי זיי אין שטוב...

— אַך, מיט דעם גרעסטען פערגעניגען! ... — חאַפּט זיך שמעריל אויף מיט צוויי אויפגעשטעלטע הענדלעך, אַקעגענשטעלענדיג זיך איהר בּרוסט מיט איין איינגעקאָרטשעט קעפּיל, ווי אַ זשאַבּקעלע אַ שטייגער, אַז עס פערנעהמט זיך מיט די פאָדערשטע צוויי פיסעלעך אַ האָפּטשע איבּער צו טהון פון איין שטיקעלע פּלאַץ אויפ׳ן צווייטען — אַזוי, דאָס ווען זי גיט איהם נור איין וואונק, פליהט ער אינגאַנצען אַרויס פון שטיבּעלע מיט אַ פּראַלאויף די טיר.

ס׳איז אָבּער נאָך נישט געוועזן אַזוי געפעהרליך, און שפּעטער, גאָרנישט — איז זיך די בּעל־הבּית׳טעס טאָכטער געלעגען צולעגט אויף שמעריל׳ס בּעטעל, ווי בּיי׳ם טאַטען אין ווייַנגאָרטען, דער בּחור איז זיך געזעסען נעבּען איהר און אויך אין בּעטעל, און שמעריל — שמעריל איז זיך געזעסען בּיים אָפענעם בּוך — און מוראָ געהאַט דעם קאָפּ אומצודרעהען. און בּיי יעדען גריבּעל, בּיי יעדען סקריפּ וואָס דאָס בּעטעל האָט געטון, און בּיי יעדען שאָרך בּיי זיי בּיידען, וואָס זיי האָבּען אַ ריהר געטהון מיט אַנ׳ אבר — איז שמעריל רויט געוואָרען איבּער די אויערן, און דער קאָפּ האָט איהם די גאַנצע צייט נישט אויפגעהערט צו שווינדלען. ערשט בּעגינען האָט מען איהם צוריק אָבּגעלאָזט דאָס בּעטעל. דער בּחור האָט זיך אַרויסגעמאַכט פון שטוב, די טאָכטער איז אַוועק צו דער מוטער — און שמעריל איז געבּליבּען אַליין.

— אָה, האָ... — האָט עָר עָרשט דעָם אָטעָם אָבגעָחאַפּט אויפֿשטעָהעָנדיג פֿון טישעָל, און דרעָהעָנדיג זיך שוין איבעָר דעָם צימעָריל אויף און אָב, האָט עָר זיך עָרשט אַ פּאַטש געָטון מיט אייַן האַנד איבעָר'ן שטעָרעָן און אויסגעָשריגעָן:

— וואָס פֿאַר אַ וועָלט דאָס איז!...

און עָר האָט בעָשלאָסעָן אויף צומאָרגעָנס, זי צו פֿרעָגעָן, צי האָט זי זיך ניט אַ מאָל אָנגעָלעָזעָן מיט הערמאַלינ'ס ביכֿעָר...

— עָס קאָן זייַן... אַ פּראָסט מייַדעָל... — האָט עָר געָ-טראַכֿט, נור אויב יאָ... אויב יאָ... וועָט עָר איהר עָרשט געָבעָן צו פֿעָרשטעָהן, ווי ווייַט נאַריש אַזאַ מחבר איז — און ווי ווייַט זייַנעָ אידעָעָן טראָגעָן נור אַרייַן שעָדליכֿקייַט און אונרוהיגקייַט הן אין געָזעָלשאַפֿטליכֿעָן, הן אין געָשלעָכֿטליכֿעָן לעָבעָן...

נאָר דעָרווייַל האָט זיך שמעָריל שוין געָדרעָהט, ווי אַ וואָרים, און שטאַרק בייַ זיך אַראָבגעָפֿאַלעָן אין יעָנעָר נאַכֿט.

— — וואו איז די מאָראַל — האָט עָר מיט זיך אַלייַן געָ-טענ'עָט — דעָר פֿעָרנונפֿט... עָר איז דאָך פֿאָרט געָזעָסעָן אין דעָם זעָלבעָן צימעָר. אָט אָ-דאָ בייַ דעָם טישעָל?..

„בייַ דעָם טישעָל!" — האָט עָר עָס זיך ניט געָקאָנט מוחל זייַן.

און שפּעָטעָר, וועָן עָר איז אַנטשלאָפֿעָן געָוואָרעָן, האָבעָן זיך עָרשט אין איהם די אמת'ע לייַדעָן צושפּיעלט. איהם האָט זיך געָחלומ'ט אַ חלום, אַז עָר איז אַראָבגעָפֿאַלעָן פֿון אַ בוידעָם, און אַז עָס איז געָוואָרעָן אַ גרויסעָ מהומה, און מעָנשעָן פֿון אַלעָ זייַ-טעָן זעָנעָן געָקומעָן צו לויפֿעָן, און עָר איז געָלעָגעָן אַ צו'הרגעָ-טעָר אויף דעָר עָרד עָפּיס אין אַ הויז, עָרגיץ אונטעָר אַ לייַטעָר, עָר ווייַסט אַלייַן ניט, ווי אַזוי עָר קומט דאָרט אַ הין. און אין מיטעָן קומט אָנצולויפֿעָן דעָר בעל-הבית'טעָס טאָכֿטעָר אויך, און מעָנשעָן קוקעָן מיט אַזוי פֿיעל רחמנות אויף איהם, שטעָהעָנדיג אַרום איהם אין אַ רעָדעָל מיט אייַנגעָבויגעָנעָ פּנים'עָר צו איהם:

— נעָהמט מיך גוטעָ מעָנשעָן אין אַ שפּיטאָל אַרייַן — האָט עָר זיך געָבעָטעָן בייַ זיי. און די בעל-הבית'טעָס טאָכֿטעָר האָט איהם נאָכֿגעָקרימט:

— נעָהמט מיך... ע... ע... — —

און זי האָט איהם אַ צונג אַרויסגעָבלייַזט.

יענעם פֿריה־מאַרגען איז שמעריל אויפֿגעשטאַנען פֿון שלאָף, אַטויטען נעהמט מען א שענערען פֿון דער ערד ערוים — די נאָז איז איהם גלווען פֿערשפּיצט און די אויגען פֿערגאָסען מיט אזא מין פֿייכטקייט, אזוי פֿישטשענדיג, אז אין גאָט האָט זיך געמעגט איבער איהם רעכט־ארמען. און א גאנצען טאָג איז ער ארומגענאַגעגען מיט א צופֿרידענעם פּנים און ניט גלווען אז ער וואָלט זיך נישט ווי ער געשטאַרבען. ווען ער וואָלט זיך ניט גלווען פֿון זיין חבר בערלען ארויסגעהאפט אזוי בגנבה. וואָלט ער זיכער אריבערגען גאנגען צו איהם, זיך אַברעדען אבינעל פֿון הארץ.

נאָר פֿערפֿאַלען.

— איך בין אריינגעפֿאַלען מיט דער דירה — האָט ער זיך געטראַכט — נישטא אין איהר קיין אַברוה ...

און א גאנצען טאָג האָט ער זיך ארומגעשלעפּט ווי א שאָטע, איבער די גאסען, און א גאנצען טאָג איז דער בעל־הבית'טעם טאַכטערם מויל געשטאַנען פֿאר זינע אויגען און זיך איהם נאָכגעקרימט:

— נעהמט מיך... ע... ע... —

און האָט איהם די צונג ארויסגעבלייזט. און דאָם האָט איהם שוין נאָר דאָם לעבען דערעסען און געטריבען איהם פֿון אין ארט אויפֿ'ן אנדער'ן.

ערשט בייאַכט, אז ער האָט זיך שוין צוריק געהאט אנגעצונדען דאָם לעמפּיל מיט דער בלאָהער שין און גלווואָלט זיך אנידערעצען אין זין צימערייל אַברוהען פֿון א גאנצען טאָג — האָט זיך די טיר ווידער שטילינקערהייד אויפֿגעמאַכט און די בעל־הבית'טעם טאַכטער מיט דעם זעלבען בחור זענען זיך וויטער אריינגעקומען און אויעקגעזעצט זיך אויפֿ'ן בעטעל.

און אַצינד האָט שמעריל געטראַכט, אז אט א דאָ וועט ער שוין ניט שווייגען.

נאָר פֿונדעסטוועגען, ווי עס פּאסט פֿאר א רוהינגען יונגען מאן, ניט צו אייליג, ניט צו קאַלען זיך, האָט ער גאנץ געלאסען אנגעהויבען מיט דעם בחור א שמועס ווי־עגען הערמאַלינ'ען ...

און אז די פֿרייליין האָט דערהערט פֿון בייכער — ניט זי א שטעל־פּאָר אונזער שמערלען פֿאר איהר בחור, „אז ריוער מאן איז זעהר א געלערנטער מאן"...

און איהר בחור דערלאַנגט שמערלען אַ האַנד און צו איהר זאָגט ער אַזוי:

— יאָ, די לייט אין די צימערלעך קענען גוט אין די ביכער... — און בשעת־מעשה קוקט ער אויף איהר מיט אַ ממזר'יש אויג, און דאָס היטעלע אַ ביסעל פערשפיצט אָן אַ זייט, ווי אייגער רעדט: דער ערל ווייסט, וואָס ער דבר'ט...

און זי זאָגט איהם צוריק מיט אַ שטיפעריש שמייכעלע.

— און דו וואָלסט דיר יאָ געוואונשען, אַזוי צו קענען אין די ביכער, ווי דיזער מאַן קען...

און ער ענטפערט איהר נאָך אַ מאָל:

— יאָ... די לייט אין די צימערלעך קענען גוט, אין די ביכער... — און נאָך אַמאָל אַ וואונק־צו מיט אַנ'אויג אַזוי, אַז אונזער שמערלען ווערט אַזש פינסטער פאַר די אויגען. און ער זעהט אַז ער האָט שוין ניט מיט וועמען צו טענה'ן... נאָר זיך אויסדרעהען אין גאַנצען, פאַסט ניט, דאָס וואָלט הייסען ווייזען אונצופרידענהייט, און ער מוז זיצען און קוקען, ווי איהרע אויגען קוקען שטיפעריש אויף דעם בחור, און מיט אַ ממז'ריש געלעכטערל פרעגט זי איהם:

— און דו וואָס קענסט?...

נאָר מיין בחור שווייגט, קוקענדיג אויף איהר מיט אַ פייערל אין אויג. און זי ווייטער מיט דעם זעלבען פייערל קוקט אויף זיינע געזונדע לאַפעס און שטאַרקע אָרעמס, און אַ פערשמייכעלטקייט צוגיסט זיך איהר אין די ווינקלען ליפען. שפירענדיג מיט וואָס פאַר אַ כח ער וואָלט זי געקענט געבען אַ דריק צו, צו זיין האַרץ.

„און דו וואָס קענסט?..." — קלינגט עס אונזער שמערלען אין די אויערן. און וואָס אַמאָל ווערט מיט איהם ערגער, און ביסלעכווייז, ביסלעכווייז הויבט ער זיך שוין ווייטער ניט אָן צו קענען קיין אָרט געפינען...

און ער האָט זיך מישב געוועען — און איבערגעקעהרט זיך מיט'ן פנים צום טישעל, צוריק אויפגעמישט אַ בוך, און דער בעל־הבית'טעס טאָכטער מיט דעם בחור ווייטער אָבגעלאָזט דאָס בעטעל אויף אַ האַלבע, און אפשר אויף אַ גאַנצע נאַכט.

נאָר צו מאָרגענס אין דער פֿריה האָט שמעריל געשפּירט , אַז שוין, דאָ איז־עס שוין איבער די גרעניצען ...

— אַזאַ אונערהערטע אונמאָראַליטעט , בײַ יענעם אין שטוב, אויף יענעם׳ס בעטעל אין געגענוואַרט ... אַך , אַך , אַך ! ..

און ער האָט זיך שוין אויף דער דריטער נאַכט ניט געקענט אײַנהאַלטען , ווען זײַ האָבען זיך ווײַטער אַוועקגעזעצט אויף זײַן בעטעל — און ער איז אַוועק אין קיך אַרײַן : מילא , וואָס זאָל ער טון ? ...

דערווײַל איז נאָך די דיענסט נישט געשלאָפֿען , זי האָט זיך נאָר־וואָס געהאַט געלעגט אין בעטעל אַרײַן נאָך דעם צורוימען די קיך מיט די שיסעל און טעלער . און אַזוי ווי אונזער שמעריל איז אַהין אַרײַן , דעם קאָפּ אַ ביסעל צורודערט און צוטראָגען איבער דער מעשה אין זײַן צימעריל , האָט די דיענסט ניט געקאָנט פֿער־שטעהן , פֿון וואַנען דער גאַסט נעהמט זיך פּלוצלונג האַלבע נאַכט צו איהר אין קיך אַרײַן , אַ צוטראָגענער .

אָבער אונזער שמעריל מאַכט זיך גאָרנישט וויסען , נעהמט אַ בענקעל און זעצט זיך אַוועק נעבען איהר בעטעל , זי אויפֿקלע־רען מיט אַ פֿלאַם־פֿײַער , ווי ווײַט דאָס לעבען איז הײַנט פֿערזונ־קען און אַראָבגעפֿיהרט פֿון די רעלסען , און אַז אַזאַ מײַדעל , ווי זי , די דיענסט , אַ שטײַגער , איז , טוען מיט איהר הײַנטיגע יונגע לײַט אַזוי : פֿריהער ווערט זי פֿערפֿיהרט , דערנאָך זינקט זי וואָס אַ מאָל טיעפֿער און טיעפֿער , דערנאָך קומט זי אָן אין די געמײַנע הײַזער און מוז האַנדלען מיט איהר גוף , און איהר לעבען ווערט צוטראָ־טען אויפ׳ן טראָטואַר ! ... און איהר לעבען איז קײַן גראָשען ניט ווערט , האָט ער צום סוף אַ פֿינקעל צוגעגעבען מיט די אויגען .

און ווי די מויד הערט דאָס , אַז זי מוז האַנדלען מיט איהר גוף , אַז זי מוז אַוועקגעהן אין די געמײַנע הײַזער , און אַז איהר לעבען מוז צוטראָטען ווערען אויפ׳ן טראָטואַר — ניט זי אויף איהם אַ זעץ־אויס אַ פּאָר אויגען און , נאָך ניט פֿערשטעהענדיג קלאָר , וואָס ער וויל איהר דאָ טון , מאַכט זי אַ גוואַלד , אַז אין שטוב זענען אַלע פֿון די בעטען אַרויסגעפֿאַלען . און שמעריל , ווידער , זעהענדיג , ווי זי מאַכט אַ געשרײַ , שפּרינגט ער אויף און הויבט זיך אָן קאָנוואולסיוו צו חאַפּען אָן איהר , זי אײַנצושטילען , נאָר איהר גוואַלד ווערט , אַ דאַנק דעם , נאָך גרעסער . די טיר פֿון שטוב טוט

זיך אַ פּראַל־אויף, עס פֿאַלט אַרײַן די בעל־בית'טע, אַ נאַקעטע מיט בלי־צענדיגע אויגען און צושויבערטע האָהר אויפֿ'ן קאָפּ פֿאַר שרעק. נאָך איהר לויפֿט אַרײַן די טאָכטער מיט דעם בחור און אַלע בלײַבען שטעהן פֿערגליווערטע, טרעפֿענדיג שמערלען מיט דער דיענסט.

— שמעריל, וואָס טוט זיך מיט אײַך? — האָט מען איהם אָנגעחאַפּט. און די בעל־הבית'טע האָט ערשט אָנגעהויבען אויס־צובײַטלען:

— צו מײַנע שונאים'ס קעפּ, צו מײַנע שונאים'ס הענד און פֿיס!... האָט זי זיך אין גאַנצען געטרײַסעלט, וואָס האָט איהר צו טון בײַנאַכט בײַ מײַן דיענסט?...

— איך נישט, איך נישט!... שרײַט שמעריל — אַז מײַן בעטיל איז געוועזען פֿערנומען...

— קריכט מען דערי־בער צו אַ דיענסט?! האָט די בעל־הבית'טע געגוואַלדעוועט.

— אַז אײַער טאָכטער איז געלעגען אין מײַן בעטעל — האָט שמעריל אַ ווײַ זגעטהון מיט דער האַנד—מיט אָט דעם בחור...

— שאַ... מײַן טאָכטער?...

— מאַמעליו — גיט די טאָכטער זיך אַ חאַפּ בײַ בײַדע באַקען — מאַמעליו, וואָס איז דאָס פֿאַר אַ מענש..

— גאַנץ גלײַך, גאַנץ גלײַך... איך האָב אַ הנאה אויף אײַך!... — האָט דער בחור געפֿינקעלט מיט די אויגען.

און שמעריל האָט זיך שוין אינגאַנצען געהאַט פֿערלאָרען...

צו מאָרגענס האָט מען שמערלען די זאַכען אַרויסגעשטעלט פֿון צימעריל, און גענומען דעם שליסעל צו זיך — און אונזער שמעריל האָט גענומען דאָס פּעקעל אונטער'ן אָרעם און איז אַוועק צוריק צו זײַן חבר בערלען.

אַזוי האָט ער געהאַט אַ נײַע דירה. און אַ גאַנצען וועג, געהענדיג צוריק אויף דער אַלטער דירה, האָט ער אַלץ געטראַכט וועגען דעם, וואָס פֿאַר אַ גרויסער אונטערשיעד עס איז צווישען לעבען און לעבען... אָט, למשל, ער ווײַסט, ווי לאָגיש ס'איז דאָס, וואָס ער ווײַסט... אָט, ווי למשל, בײַ „דאָסטאָיעווסקען" בלאָנזען אַרום טיפּען און טוען דאָס, וואָס זײַ ווילען נישט... און וואָס זײַ ווילען טאָן — טוען זײַ נישט... אָבער פֿונדעסטוועגען,

דאָך ? .. נע־אוזשעלי ? ... — בלייבט ער שטעהן מיט אַ קלאָץ קשיה אין מיטען דער גאַס ... — און ער האָט בײַ זיך בעשלאָסען, „אַז דאָס לעבען איז אַ גראָבע האַנד !" ...

אַנ'אַנדערש מאָל האָט ער עס געגליכען צו אַ „קולאַק", צו אַ פויסט. נור אַצינד איז איהם עפּיס גראָד אײַנגעפאַלען — אַ גראָבע האַנד ...

נור סײַ־ווי־סײַ איז שוין אַלץ אײַנס, ער איז אַוועק צוריק אויף זײַן אַלטער דירה, און אַרײַנגעחאַפּט זיך אויך שטילינקער־הײַד, אָהן רעש, אַז די פיער ווענד זאָלען נישט וויסען און בעריל אַוודאַי נישט, אַזוי ווי ער האָט נישט געוואוסט, ווען ער איז אַרויס.

נאָר ערשט בײַ נאַכט, ווען די צוויי חברים זענען זיך צו־ריק געזעסען בײַ אַ גלעזעל טהע, ווי גאָר אין די פריהערדיגע טעג. האָט בעריל איבערגעפרעגט שמערלען, וואו ער איז געלאָפען אָהן זײַן וויסען, און אָנגערופען איהם שלימזל'ניק ...

נאָר שמעריל האָט זיך פערענטפערט:

— עס שאַדט נישט. אַמאָל זיך איבערצולויפען אויך ... — האָט ער אַראָבלאָזענדיג די אויגען געזאָגט.

נאָר אַלע פאַרנאַכט, ווען ער שטעהט פאַר זײַן פענסטער, קוקט אַראָב אויף דער גאַס און זעהט דעם בחור פערבײַגעהן צו דער בעל־הבית'טעס טאָכטער — קאָן ער זיך עס גאָר נישט שענ קען, מיט וואָס פאַר אַ שעלמיש אויג דער בחור האָט דעמאָלט געקוקט אויף איהר און צוגעוואונקען:

— די לײַט קענען גוט אין די ביכער ...

און אַז ער דערמאָנט זיך נאָך, ווי שטיפערישׁ און מיט וואָס פאַר אַ ברענענדיגען לוסט אין די אויגען זי האָט צוריק געקוקט אויפ'ן בחור, און דערנאָך, וואָס פאַר אַ סוף ער, שמעריל, האָט נעהאַט פון דער דיענסט און פון דער בעל־הבית'טע שטעלט זיך איהם אַ טרעהר אין אויג, און אָבווישענדיג זי מיט דער האַנד פון דער באַק. קעהרט ער זיך צוריק אָב פון פענסטער, פערגעהט זיך ביז געוויין, און אין האַרצען צופּט אַ מאָדנע מין בענקעניש און אַ שטילע בעלײַדיגונג.

— „די לײַט קענען גוט אין די ביכער" ...

שריפטען

פון

א. מ. וויסענבערג .

פֿערלאג
„וועלט-ביבליאטעק"

וואַרשא
תרס"ט .

Типографія „Гацефира“ Пинская 40

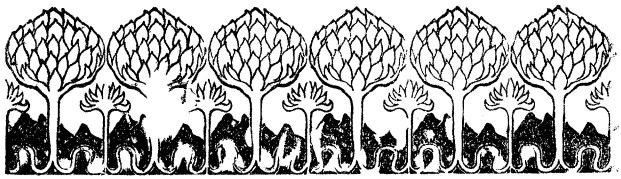

דֶער בַּעַל־תְּשׁוּבָה.

(אַ מַעֲשֶׂה)

אַמאָל איז געוועֶן אַ יוד—אַ געהער. איז ער געגאַנגען איבער
די דערפֿער מיט'ן פֿעקעל סחורה אויף די פֿלייצעס — נאָדלען,
בענדלעך, קאָרעלען און נאָך אַנדערע קלייניגקייטען און דערפֿון
האָט ער זיך מְפַרְנֵס געוועֶן מיט זיין ווייב און קינד, קוים בדוחק.

און אייַנמאָל, ווינטער צייט, געהט דער יוד אין אַ לייַכט
חאַלאַטעל מיט אַ גאַרטעלע אַרומגעבונדען און מיט'ן פֿעקעל אויף
די פֿלייצעס. אונטערוועגענס מאַכט זיך אַ גרויסער שנעע מיט אַ
ווינד גלייך אין פֿנים אַריין, אַז ער קאָן קוים דעם אָטהעם חאַפּען.
און מיעד איז ער אויך, קוים וואָס ער שלעפּט די פֿיס פֿון שנעע
אַרויס. דאַנקט ער גאָט, אַז ער קומט צו צו'ן אַ וועלדעל, און
נעמהט און זעצט זיך אַנידער אונטער אַ בוים אָברוהען. זיצט ער
אַזוי אַביסעל פֿערשטעלט פֿאַר'ן ווינד, איז ער דאָך אָבער זעהר
מיעד, פֿאַלען איהם די ברעמען צו, און ער דרימעלט איין, און
פֿערגעסט, אַז עס איז אַ גרויסע סַכָּנָה אייַנצושלאָפֿען אויפֿ'ן פֿראָסט.
אַז מען קאָן חַס וְשָׁלוֹם, דערפֿרוירען ווערען. דרימעלט ער אַזוי
איין מיט'ן פֿעקעל אויף די פֿלייצעס, אָנגעשפּאַרט מיט'ן קאָפּ אָן

בוים, און האָט נאָך גוטע חֲלומות — עס דאַכט זיך איהם, אַז ער האָט איין אוצר געפונען און צעהלט רענדלעך — און דערווייל פריהרט ער וואָס אַמאָל מעהר, און ער וואָלט בודאַי אַזוי גע־פרוירען געוואָרען צעהלענדיג די רענדלעך אין חלום און אַוועק־געגאַנגען פון דער וועלט.

איז אָבער אין וואַלד אַרייַן אָנגעפאָהרען אַ גויה מיט אַ שייקצעל איינגעהילט אין אַ „קוליעם" מיט אַ פעלץ, האָבען זיי דער־זעהן דעם יוד ליגען, האָבען זיי גרוים רחמנות געקראָגען און גענומען איהם ראַטעוועען. האָבען זיי איהם אַזוי לאַנג גערִיבען מיט שנעע, ביז דער יוד האָט אַנ' אַנדערע מראֶה געקראָגען און האָט שטיל אָבגעזיפצט, האָבען זיי איהם געחאַפט אויפ'ן שליטען און אויסגעדרעהט צוריק אַהיים אין דאָרף אַרייַן. מען האָט אַרייַנ־געחאַפט די קאָריטע, אָנגעגאָסען מיט קאַלט וואַסער פון דעם ברונען און אויסגעטהון דעם יוד, ווי די מאַמע האָט איהם געהאַט אַרייַנגעלעגט איהם אין די קאָריטע און גענומען איהם רייבען דאָס לייב מיט'ן קאַלטען וואַסער, ביז ער האָט זיך דערהיצט און רויט געוואָרען און ער האָט אָנגעהויבען ביסלעכווייז צו זיך קומען, הילען זיי איהם ווייטער איין אין אַ פלאַכטע און לעגען איהם אַרויף אויפ'ן פיעקעליק, ער זאָל זיך איבערשלאָפען.

חאַפט זיך דער יוד אויף צומאָרגענס בעגינען — דער טאָג האָט נאָר־וואָס אַרייַנגעבלויט דורכ'ן קליינעם פענסטערעל, אויפ'ן בוידעם האָבען ערשט אָנגעהויבען די הענער צו קרעהען — זעהט ער, אַז ער ליעגט אויף אַ פרעמדען פיעקעליק אין אַ שטאַרקער וואַרמקייט, ווערט ער נִבְהָל וְנִשְׁתּוֹמֵם; קוקט ער אַראָב אין שטוב אַרייַן, זעהט ער, אַז אין ווינקעל הענגט אַ הייליג בילד און אַ קנייטעל בלישצעט... ביי דער וואַנד שטעהט אַ „ווערִיקיל"[1] און דערינען שלאָפט אַ גויה מיט צולאָזטע האָר און מיט אַ צֶלֶמ'ל אויפ'ן האַלז. און פאַר'ן אויבען אויף אַ באַנק ליעגט אַ שייקעצל און שנאָרכט... ווייסט ער נישט וואָס דאָס בעדייט, טראַכט ער: אַ חלום. פערלאָזט ער זיך אויף גאָטס בעראָט און מאַכט צוריק די אויגען צו און שלאָפט ווייטער איין...

חאַפט ער זיך נאָך אַמאָל אויף, זעהט ער ווי די גויה האָט

1) בעט.

זיך שוין אויפגעהויבען, נעהמט אויף זיך דאָס האַלבע־קלייד [1]) און קומט צו צום פיעקעליק אַ קוק טהון, ווי ער ליעגט ... פערמאַכט ער ווייטער די אויגען. ער איז נאָך אַלץ זיכער, אַז דאָס איז אַ חלום, און אַז ער עפענט ווייטער די אויגען, זעהט ער ווי די גויה האָט זיך אָבגעוואַשען און קניעט אין ווינקעל פאַר'ן „בילד" און זאָגט עפעס שטילערהייט מיט אויפגעהויבענע אויגען און צלמ'ט זיך ... רייבט ער זיך איבער די אויגען, דאַכט זיך ער שלאָפט נישט, וויל ער נאָך ריהרען מיט איין אבר. דאָס קאָן ער נישט, אַלע גלידער ברעכען איהם, נאָר פערשטעהן פערשטעהט ער שוין, אַז עס איז קיין חלום נישט, אַז איהם האָט זיך עפעס אַ סבה געטראָפען און ליגט לא עליכם קראַנק. נאָר ער קאָן זיך באַין אופן נישט דערמאַנען, וואו און ווען ער איז קראַנק גע־וואָרען. און ווי ער קומט אַהער; דערווייל איז די פויערטע אויפגעשטאַנען פון קניען און דרעהט זיך אויס און אַז זי זעהט, אַז ער שלאָפט נישט, שמייכעלט זי צו איהם לייטזעליג צום פיע־קעליק אַרויף און זאָגט איהם „דזיען דאָברי". האָט ער אַלץ נאָך מורא צו ענטפערן, טאָמער איז ער חס ושלום ערגעץ פערפיהרט געוואָרען ... זעהט זי, אַז ער שרעקט זיך, בערוהיגט זי איהם אויף איהר לשון. פערצעהלט זי איהם אַלץ, וואָס איז מיט איהם גע־שעהן און ווי ער קומט אַהער. ווערט נעביך דעם יוד זעהר ביטער אופ'ן האַרץ, זעהט זי דאָס און פרעגט איהם וואָס ער איז אַזוי טרויעריג.

זאָגט ער איהר: ווי זאָל איך נישט זיין אַזוי טרויעריג, אַז איך בין ווייט פון דער היים און בין אַזוי קראַנק. טרייסט זי איהם און נעהמט און לעגט אָן אַ פייער און קאָכט איהם אָב אין אַ גע־גלעזטען טאָפּ אַ ביסעל מילך און דערלאַנגט אין אַ ריין גלאָז, וויל ער נישט נעהמען, זאָגט זי איהם, אַז אַ קראַנקער מוז טרינ־קען. האָט ער געקלערט אַ מינוט און גענומען. און זי האָט דער־ווייל אויפגעוועקט דאָס שקעצל, ער זאָל געהן די קוה אָנטרינ־קען און זי האָט זיך צוריק גענומען צום פייער, צוגעשטעלט צוויי גרויסע טעפּ וואַסער אויפצוקאָכען, צו פערמישען קלייען פאַר די קוה אונ חזרים. און דאָס שקעצל איז שוין געשטאַנען אין מיטען

1) ספאָדניצע.

שטוב און האָט זיך אָנגעטהון און וואָס אַ מאָל אַרויפֿגעקוקט צום יוד און געשמייכֿעלט. האָט דער יוד פֿערשטאַנען, אַז דאָס טהוט איהם אַ הנאָה, וואָס ער מיט דער מוטער האָבען איהם דערהאַל־טען בייַ׳ן לעבען, האָבען זיך איהם געשטעלט טרעהרען אין די אויגען... דערנאָך איז נאָך אַמאָל די פֿויערטע צו איהם צוגעקומען און האָט איהם איבער געפֿרעגט, אויב איהם איז נישט צו הייס צו ליגען אויפֿ׳ן פּיעקעליק און זי האָט איהם אַרייַנגעברענגט אַ בינדעל שטרוי און האָט איהם אויסגעבעט אַ געלעגער פֿאַר׳ן אויבען. איז ער, דער יוד, אַזוי אָבגעלעגען אַ צייַט, און זי האָט איהם בעדינט מיט גרויס געטרייַשאַפֿט און האָט איהם מאכֿיל ומשקה געווען פֿון אַלעם גוטען, וואָס אַ יוד מעג נאָר עסען און טרינקען אין אַ גוי׳ש הויז.

און דערווייַל האָבען אין דער הייַם דאָס ווייַב און קינד איהם אויסגעקוקט, און אופֿ׳ן שטעדטעל האָט מען שוין געשמועסט, אַז ער איז אומגעקומען אין פֿרייַען פֿעלד פֿון פֿראָסט אָדער פֿון הונ־גערינגע וועלף און דער שנעע האָט׳ן פֿערשיט און זייַן גוף אָדער חאָטש די בייַנער וועלען ערשט געפֿונען ווערען פּסח־צייַט, ווען עס וועט צוגאַנגענווערען דער שנעע. און אַזוי איז געגאַנגען אַ טאָג נאָך אַ טאָג און דער יוד איז שוין געזעסען געזונדערהייַט אין דאָרף בייַ דער גויה. ער האָט זיך שוין אַזוי צוגעוואוינט צו איהר און זי צו איהם, אַז ער האָט ביסלעכֿווייַז אָנגעהויבען צו פֿערגע־סען אָן דער הייַם.

און אייַנמאָל בייַנאַכֿט — דאָס פֿענסטערעל איז פֿערקראָכֿען מיט אַ ווייַסען פֿראָסט און אין שטיבעל איז שטיל, דער יוד ליעגט אַזוי פֿאַר׳ן אויבען אויף זייַן געלעגער און די פֿויערטע איז געזעסען אויף דער לאַנגער הילצערנער באַנק מיט אַ שפּינדעל אין דער האַנד און געשפּונען פֿלאַקס בייַ׳ן אַ שטיק קיהן, וואָס האָט געברענט אויפֿ׳ן קוימען. גיט דער יוד אַ קוק אויפֿ׳ן פֿענסטערעל, ווי דער־פֿרוירען דאָס איז, געהט איהם אַ דורך אַ גרויל איבער׳ן לייַב און ער טראַכֿט מיט אַ ביטער האַרץ: מי יודע, וואו ער וואָלט אַצונד שוין געלעגען אונטערן שנעע, ווען נישט זייַער הילף!... פֿער־געהט איהם דאָס האַרץ און טהוט אַ זיפֿץ. הערט דאָס די פֿויערטע, הויבט זי די אויגען אויף און זעהט, ווי זייַן פּנים איז אַזוי נשתַנה געוואָרען, קריגט זי אויף איהם גרויס רחמנות און

פֿרעגט איהם: — וואָס איז דיר, ליעבער יוד, וואָס דו זיפֿצט אַזוי און דײַן פּנים איז אַזוי פֿערענדערט געוואָרען!

ענטפֿערט ער איהר:

— וואָס זאָל איך נישט זיפֿצען, אַז דאָס לעבען מײַנס איז פֿול מיט צרות.

הײַבט זי איהם אָן צו טרײַסטען:

— זעה, ביסט נאָך אַזאַ יונגער מענש, צו וואָס זאָלסט דו דיר צולאָזען אַזוי פֿיעל זאָרגען! זאָג מיר וואָס דיר פֿעהלט, און מיט וואָס איך וואָלט דיר געקאָנט העלפֿען?

— איך פֿערלאַנג נישט פֿון דיר גאָרנישט און וואָס די האָסט געטהון פֿאַר מײַנעטוועגען ביז הײַנט וועל איך אויך נישט אימשטאַנד זײַן דיר אָבצודינען.

— נײַן, מײַן ליעבער יוד, — ענטפֿערט זי איהם — איך האָב נאָך פֿאַר דײַנעטוועגען גאָרנישט געטהון, און אויב דו לעבסט אַזוי אין דַחֲקות בײַ דיר אין דער הײַם, בלײַב בײַ מיר, עס וועט דיר דאָ גאָרנישט פֿעהלען. איך האָב אַ גאַנצע ווירטשאַפֿט, אַפֿעלד, תבואָה אין דער סטאָדאָלע און אַ גאָרטען מיט ביהנ־שטאָקען און עטליכֿע שטיק בהמות — נאָר אַ בעל־הבית פֿעהלט.. און אויב דו ווילסט, קאָנסט דו ווערען דער גאַנצער בעל־הבית און עס וועט דיר פֿון גאָרנישט פֿעהלען.

ווי דער יוד האָט דאָס דערהערט איז איהם דאָס בלוט געקומען אין פּנים אַרײַן און ער האָט די אויגען אַראָבגעלאָזט און געשוויגען, און זי קוקט אויף איהם מיט אַ ליעבע וואַרמקײַט אין די אויגען ווי אַ שוועסטער אויף איהר אײַנציגען ברודער. און זי איז שטיל אויפֿגעשטאַנען פֿון אָרט און האָט איהם אָנגענומען בײַ דער האַנד און געקוקט איהם אין די אויגען אַרײַן און געוואָלט פֿרע־גען, וואָס ער שעהמט זיך, דערשפּירט זי אָבער ווי זײַן האַנד ציטערט אין איהרער, האָט זי איהם צוריק אָבגעלאָזט, ווײַל זי איז בטֶבע געוועען אַ גוטע און האָט איהם נישט געוואָלט מצַער זײַן.

און זי האָט פֿערלאָשען דאָס קיהנדעל אויפֿ'ן קוימען און געלעגט זיך שלאָפֿען.

און דער יוד האָט שוין אַ גאַנצע נאַכֿט נישט געקאָנט קײַן אויג צומאַכֿען, און האָט שטילערהײַט אויפֿ'ן געלעגער גאָט גע־בעטען, ער זאָל איהם בײַשטעהן אין נסיון... אַז ער האָט אָבער

א קוק געטהון צו איהר בעט און געזעהען ווי זי שלאפט, און דער רויטער בלישץ פון ברענענדיגען קנייטעל אונטערן בילד פאלט אויף איהר געזיכט און אויף איהר אויפגעדעקטען אויבערשטען לייב, איז איהם דער ייצר הרע מיט א מאל בעפאלען און האט גובר געווען. און צו מארגענס אין דער פריה, ווען זי איז נאר אויפגעשטאנען האט זי שוין געוואוסט, אז דער יוד בלייבט שוין בי איהר און בעשטעהט אויף אלעם... און פאר פסח ווען דער גלח פאהרט ארום אויבער די דערפער צו שווייענצען ווערע חלות איז דער יוד צוזאמען מיט דער גויה מיטגעפאהרען מיט'ן גלח אין א קלויסטער ארין, האט זיך געשמד'ט און חתונה געהאט ...

און יאהרען זענען ארויבער און דער געשמדטער האט שוין גאר פערגעסען, אז ער איז נעווען א יוד. און איין מאל איז געווען א קוה פערבלאנדעט געווארען אין וואלד, איז ער זי נאגענען זוכען. געהט ער און געהט איבער'ן וואלד, אנגעטהון אין א סאקמאן, מיט א היטעל פון פיער שפיצען, מיט א בייטש אין האנד און פייפט זיך צו א גוי'ש לידעלע, און אזוי איז ער פערקראכען, וואס אמאל טיעפער אין וואלד ארין צווישען נעדיכטע בייטער און דו קוה האט ער אלץ נישט געפונען. געהט ער אלץ ווייטער און ווייטער, דערוואהט ער א פאלע פון א קאפאטע קוקט ארויס פון אונטער א קופע מאך... טהוט ער א שאר מיט'ן פוס. דערוואהט ער א מת מצוה, א געהרגט'ן יוד, קריגט ער גרויס פחד, נעהמט ער און שארט איהם צוריק צו און געהט געשווינד אווע. אזוי וויז ער איז אבער אבגענאגען עטליכע טריט, דערהערט ער ווי דאס מת רופט איהם נאך: וואו לאזט דו מיך איבער... ביסט דאך פארט א יוד? מיינט ער, אז ער דאכט זיך איהם נאר, לויפט ער ווייטער. יאגט איהם אבער דאס קול נאך און ער ווערט וואס אמאל העכער און ווינענדיגער: לאז מיך נישט איבער... מיין ווייב ווער בלייבען אנ' ענונה ... און אמת מצוה בין איך. ווערט דער געשמד'טער דערציטערט, געהט ער צוריק און זעצט זיך היטען דעם מת, און זיצט איינער אליין אין דעם טיעפען וואלד און קוקט אויפ'ן מת פערצאגט אין טרויערינג געדאנקען. צוגיעסט זיך איהם דאס הארץ און פאר אימה און בעגגשאפט דערמאנט ער זיך דעם נגון פון „שלש עשרה מדות" און זינגט מיט די ווערטער

פֿון „אדיר אָיום ונורא", בין עס אין פֿאַרבײַגעפֿאַהרען דער מיידי־
ניאַרוש *) פֿון דעם וואַלד, ער האָט א ברית געמאַכט און געפֿירט
צו זיך אהיים דעם שוחט פֿאַר אַמוהל, און זיי האָבען דערהאָרט
דאָס טרויעריג קול וענען זיי צוגעקומען און דערזעהען וואָס דאָ
טהוט זיך. לעגען זיי קודם ארויף דעם בר־מנן אויף דער פֿוהר,
און דעם געשמד'טען האָבען זיי שוין נישט דערקענט. פֿרעגען זיי
איהם פֿון וואַנען ער האָט געוויאוסט, אז מען טאָר נישט אויעק־
גאַהן פֿון א מת מצוה. האָט ער נישט געענטפֿערט נאָר אויעק־
געדרעהט זיך מיט טרעהרען אין די אויגען. זענען די יודען צוריק
געפֿאַהרען אין שטאָדט ארײַן מקבר צו זיין דעם מת, און דער
געשמד'טער איז געגאַנגען זיך וועגם אַהיים, און אויפֿ'ן וועג האָט
ער זיך אראָפּגענומען דאָס צלם'ל פֿון האַלז און האָט עס אויעק־
געוואָרפֿען צווישען קאָרן ...

און פֿון דעמאָלט אָן איז איהם בעפֿאַלען א גרויס בענגשאַפֿט
בפרט פֿרײַטאָג צו־נאַכטס צו קבלת שבת ..: ער געהט שוין נישט
מיר אַלע מאָל צוזאַמען מיט די שכורע פֿויערים אין קרעטשמע ארײַן,
נאָר זעצט זיך פֿאַר דער טהיר און קוקט זיך אויפֿ'ן פֿעלד ארויס
מיט שטילער בענקשאַפֿט. און מײַל־מאָל פֿלעגט ער זיך ארויס־
גנב'נען פֿון דער היים, דאָס וויב זאָל נישט וויסען, און לויפֿען
צווישי וויאָרסט וועג צום מיידיניאַרוש אונטערן פֿענסטער און
א נידערלענען זיך אויפֿ'ן גראָז און קוקען פֿון ווײַטען, שטיל און
פֿערצאָגט אין פֿענסטער ארײַן. וואו עס ברענען שבת־ליכט, אין
דער יוד מיט'ן ווײַב און די קינדער זיצען אין די שבת'דינע מלבושים
און מיט לויטערע פנימ'ער ארום ליכטיגען טיש ... און פֿרעהען זיך
און זינגען זמירות און לויבען גאָט ... און שבת פֿלעגט ער אָבלינגען
א גאַנצען טאָג אײַנער אלײן אין גאַרטען אונטער די בײהנשטאָקען
און האָט זיך קיין ארט נישט געקאָנט געפֿינען ... און אז ער פֿלעגט
פֿאָהרען אין וואַלד ארײַן נאָך א פֿוהר האָלץ, חאַפּט'ן אמאָל אָן
א האַרץ־וועהטאָג, וואַרפֿט ער אויעק די האַק און זעצט זיך אונטער
א בוים און הייבט אָן תהלים צו זאָגען מיט א ווײַנענדיג קול, און
זאָגט אזוי בין א שטיק אין דער נאַכט ארײַן. ערשט וועָן שטערען
זענען שוין געשטאַנען האָט ער אויפֿגעלעגט א פֿוהר האָלץ און א

*) סמאָליאַרוש.

הייִם געפאָהרען קיינער זאָל נישט וויסען.

און איינמאָל, ער האָט שוין געהאַט אַראָבגענומען די תבואָה פון פעלד און דאָס צווייטע מאָל הייִ אָבגעשניטען, און די ביהנ-שטאָקען אונטערגענומען, האָט ער מיט נאָך אַ פאָר גוים שכנים, אָנגעלאָדען זיך פוהרען הייִ און געפיהרט אין שטאָדט אַריין צו פערקויפען. ווי זיי זענען אָנגעקומען אין מאַרק אַריין, זעהט ער, אַז דער מאַרק און די גאַסען אַרום זענען לעדיג, מען זעהט נישט קיין לעבענדיגע בריה און די טהירען פון די הייזער און געוועלבער זענען פערהעמערט און די „בודקע" אין מיטען מאַרק און די טישלעך פון געבעקס און פון חֲזיר שטעהען פערוואָגעלט, און אַרום איז פוסט, גלייך דאָס שטעדטעל איז אויסגעשטאָרבען. נאָר פון דער זייט וואו די שול איז הערט זיך אַ גרוים גע'רעש. לאָזט ער איבער די פוהרען און לויפט צו דער שול. דורך די אָפענע טהירען זעהט ער ליכט ברענען, און די יודען אין קיטלען און אין טליתים שאָק-לען זיך און בעטען צו גאָט, און אַ פאָר ווייבער וואָס האָבען זיך פערשפעטיגט, ביי קראַנקע אָדער ביי זייגענדיגע קינדער, לויפען אין די זאָקען און אין די ווייסע קליידער און איילען זיך צו דער ווייבערשער שול מיט אַ שרעק און אימה. און עס דערהערט זיך פלוצלונג פון דער שוהל נאָך אַ העכער גע'רעש פון טויזענדער, טויזענדער קולות אויף איין מאָל, און דער געשמד'טער ווערט דערציטערט ווי אַ פיינעלע אין אַ שטורם-ווינד. און די אימה פון יום כפור פאַלט אויף איהם און לויפט צוריק און וואַרפט זיך אַנידער אויף דער ערד אונטער דער פוהר הייִ און ליעגט אַזוי, און עס ווייינט אין איהם אַזוי יעמערליך, און זיין גאַנץ לייב ציטערט. פרעגען איהם די גוים, צי זאָל מען אויסדרעהען צוריק אַהיים, ענטפערט ער נישט, מיינען זיי, אַז ער איז משוגע געוואָרען און געהען אַוועק צום גוישען בעקער און ער בלייבט אַליין ליגען. און דאָס גערעש און געוויין פון דער שול שטאַרקט זיך און דאָס יע-מערליכקייט טראָגט זיך איבער'ן גאַנצען מאַרק, און ווי עס קומט צו „ונתנה תוקף", הייבט עס איהם אָן צו וואַרפען, און אַ קוואַל טרערען האָט זיך איהם אַ גאָס געטהון פון די אויגען, און ער האָט אָנגעהויבען יעמערליך צו ווייינען און האַרציג צוצוזינגען מיט'ן נגון פון „ונתנה תוקף"... און אַזוי איז ער אָבגעלעגען אַ גאַנצען טאָג איינער אַליין אונטער דער פוהר הייִ מיט'ן פנים אַראָב, אין סאַקמאַן

מיט דער „קוטשמע" אויפ'ן קאָפּ און מיט פֿערשטויבטע שטיוועל און קלאָגט, אַז די שטיינער צוגעהען פֿון געוויין. און פֿאַרנאַכט צו, די זון האָט זיך אָנגעהויבען אַראָבצולאָזען נידעריגער און דער טאָג הייבט אָן צו פֿערגעהן און אין שול האָט מען זיך שוין גע-שטעלט דאַוונען נעילה, האָט ער זיך נאָך הייסער צעוויינט — און פּלוצלונג טהוט ער אַ האַרציג געשריי און אַ שפּרונג-אויף און לויפֿט אַריין אין שול אין טהוט זיך אַ וואָרף-אַנידער אויף דער שוועל: יודען בני רחמנים, איך וויל תשובה טהון! — האָט ער אויסגעשריען, און איידער דער עולם איז צו איהם צו געלאָפֿען איז איהם די נשמה אויסגעגאַנגען...

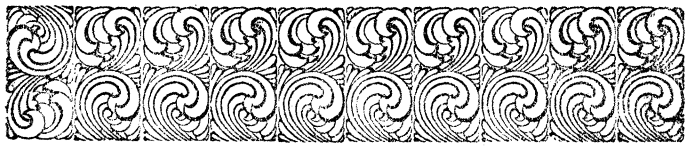

דור הולֵך וְדור בָּא.

(ערצעהלונג).

אײַן אויסגעשטערנטע נאַכט. אַ הײַליגע, פֿאָרכטיגע סליחות־נאַכט. שטילע, פֿונקעלדיגע שטערנדליך קוקען אַראָב פֿון הויכע בלאָהען הימעל אויפֿ'ן האַלב אײַנגעשלאָפֿענעם שטעדטיל. אין האַלב אײַנגעשלאָפֿענעם, ווײַל אין מאַנכע הײַזער איז מען נאָך וואַך. בײַ זעליג שוסטער איז נאָך אָפֿען טהיר און טהויער, און זײַנע געזעלען זענען אַזוי פֿערטיעפֿט אין דער אַרבײַט. אַז זײַ בעמערקען ישט די ליכטיגע אײַגעליך פֿון הימעל, וואָס האָבען געוואונקען צו זײַ דורך די אָפֿענע פֿענסטער. די בליץ־לאָמפּען אין שטוב בלענדען זײַ די מיעדע אויגען, און זײַ לאָזען זײַ גערנוויליג אַראָב צו דער אַרבײַט:

פֿערנומענער פֿאַר אַלע איז דער לאַנגער נאָטע. ער וויל זיך פֿערשלאָגען מיט'ן האַמער די געדאַנקען; זײַ לאָזען זיך אָבער נישט.

„עס געהען אַזעלכע הײַליגע טעג. אַנ'אוצר געלד דאַרף מען... און פֿון וואַנען? איבערן זומער האָט ער נישט פֿעראיבעריגט קײַן רובעל... פֿאַר זיך עפּיס צו קויפֿען אויף יום־טוב, איז קײַן רעדע נישט, זאָל נור אין שטוב זײַן צו לײַטען גלײַך".

„אַ מאַסע הוצאות: אויף ראש־השנה — ברוינע פֿײַגעל... אויף יום־כפּור — עופות; חאָטש, צו אײַנציגע כפּרה'לעך פֿאַר יעדען קינד. דערנאָך געהט ערשט סוכות. מען זיצט מיט מענשען

אין אײַנעם אין סוכה, דאַרף מען האָבען אַ לעשציקיל, צוקער־באָבים גרויסע, — נישט פֿערשעמט צו ווערען פֿאַר לײַט. און ער טרײַבט זיך צו; בעסער אַרבײַטען אין דער נאַכֿט אַרײַן, אַבי צו זײַן אַ מענש צווישען מענשען".

און ער הײַבט און לאָזט אַראָב אַלס האַסטיגער און האַסטיגער דען האַמער אויף דער האַרטע פּאָדעשווע, אַרומפֿאָהרענדיג מיט איהר איבער'ן שטײַן, וואָס איז געלעגען אויף זײַן אויסגע־דאַרטע דינע קניע. חיים'ל, זײַן אַכֿטצעהן יעהריג יונגעל, וואָס העלפֿט איהם אונטער און גרײַט איהם צו אַרבײַט, זיצט אָן דער זײַט, כמעט הינטער דעם פֿאָטערס אַקסעל, און קאָוועט אַ שטיוועל, קלאַפּענדיג שוואַך און לאַנגזאַם מיט'ן העמערל. די פֿלעקלעך [1]) האָבען זיך דאָס מאָל נישט גלאַטיג געגליטשט אין דער געלעכֿערטער זויל אַרײַן. טהײַל צערברעכֿען זיך, טהײַל שפּרינגען אין גאַנצען אַוועק, גלײַך זײַ וואָלטען געגאַרט זײַער יונגען מײַסטער, שפּיעלענדיג מיט איהם אין בעהעלטעניש. קוים מאַכֿט ער צו אײַן אויג פֿאַר מיעדקײַט. און די מיעדקײַט בעפֿאַלט'ן פֿון צײַט צו צײַט. דעמאָלט טהוט ער זיך אַ וויעג, לאָזט אַראָב דען קאָפּ צו דער שוים; נור, דערשפּירענדיג דאָס קאַלטע אײַזערנע העמערל בײַ'ם שטער'ן, חאַפּט ער זיך אויף און קוקט זיך אום מיט צוויי אָפֿענע, דערשראָקענע אויגען, צי לאַכֿען נישט פֿון איהם די געזעלען. מען האָט עס גראָד נישט בעמערקט, נור ער בײַזערט זיך אויף זיך אַלײַן: „עס איז קײַן תכלית נישט צו שלאָפֿען". ער ווײַסט, אַז דער פֿאָטער וועט וואַרטען אויפֿ'ן שטיוועל. „פֿע, אַ מאוסע זאַך דער שלאָף!"

אום מעהר נישט אײַנצושלאָפֿען, לעגט ער אַוועק דען שטיוועל, און געהט צו צום קובעל וואַסער, דערפֿרישט זיך מיט'ן קאַלטען וואַסער דאָס פּנים מיט די אויגען, און געהט שטאָלץ צוריק צו דער אַרבײַט. אויפֿ'ן וועג וואַרפֿט ער אַ דרײַסטען בליק צום וואַנד־זײַגער. „אַ, וואַ, האַלב צוועלף! מען דאַרף זיך צו ריהרען". ער אײַלט זיך צו זײַן אָרט, און פֿון אונטערן העמערל שיטען זיך לעבענדיגע קלעפּ איבער די קעפּליך פֿון די אונרוהיגע שטיפֿטען. ווי אַ האָגיל שיטען זײַ זיך, די קלעפּ, און קלינגען אָב פֿון די

1) שטיפֿטען.

לעֶערע גרויסע פֿעסער, וואָס שטעהען אין דרויסען בײַ׳ם אָפֿענעם פֿענסטער, אָבוואַרטענדיג, מען זאָל זיי אָנפּאַקען מיט שוך־וואַרג און אַוועק־שיקען אין די רוסישע גובערניעס.

עלקע, אַ דיקליך ווײַבעל, ווי עס פּאַסט פֿאַר אַ בעל־הבית׳טע, איז געשטאַנען בײַם קוימען און געפּרעגעלט פֿעטס אויף אַ פּאַטעלניע. דערבײַ האָט זי פֿון די וויעטשערע אויך נישט אַראָבגעלאָזט קיין אויג. זעליג, דער מאַן, דאַרף באַלד צוריק־קומען פֿון גאַס, און זי ריהרט זיך צו, ער זאָל טרעפֿען דאָס עסען פֿאַרטיג. געשיקט, טהוט זי פּלוצלונג אַ גאָס נאָך עטליכע לעפֿעל פֿעטס אויף דער פּאַטעלניע, דער זאָד פֿון צאַפּעלדיגען פֿעטס אויף דער קאָכענדיגער פּאַטעלניע. וועקט דען לאַנגען נטע פֿון זײַנע יום־טוב׳דיגע דאגות.

— אָט אַזוי איז אַ תענוג! — טראַכט ער, אַנ׳ אויג וואַר־פֿענדיג צום קוימען — גרויסע באָבים מיט ברייטע קלאָרע פֿער־פֿעל, מיט אַ יויך בעגאָסען, דערנאָך מיט פֿעטס... אַ מאַכל! דאָס מאָג שוין ראָטשילד עסען! דאָס וואַסער קומט איהם אין מויל אַרײַן... דערבײַ דערפֿיהלט ער אָבער, אַז דאָס האַרץ ווערט איהם אויך וואַסעריג, אַז דער געשמאַק פֿון „ראָטשילד סמאַכל" וואָס צוגעהט זיך אין שטוב, שוואַכט׳ן וואָס אַ מאָל מעהר אָב.

ער קען לענגער שוין נישט זיצען און ער דרעהט זיך איבער צו חיים׳לען און זאָגט איהם:

— ווי האַלטט דו מיט דער אַרבייט? שוין צײַט צו געהן אַהיים.

— באַלד, טאַטע — ענטפֿערט חיים׳ל דערפֿרייט. און אין אַ ווײַלע אַרום האָבען זיי בײַדע אַוועקגעלעגט די אַרבייט, אָנגעטהון די חאַלאַטליך און געוויינשען אַ גוטע נאַכט דער בעל־הבית׳טע. דערבײַ האָט נטע אַ פֿרעג געטהון, וואו ער, איהר מאַן, קאָן זיך אַצינד געפינען. זי פֿרעגט: צו וואָס? און ער ענטפֿערט, אַז ער דאַרף אַביסיל געלד. עלקע גיט אַ ציה מיט די אַקסעל, אַז זי ווייסט נישט, און נטע מיט׳ן יונגעל האָבען זיך אַ לאָז געטהון צו דער טהיר, זאָגענדיג נאָך אַמאָל „אַ גוטע נאַכט" צו דער בעל־הבית׳טע מיט די איבערגעלאָזטע געזעלען.

אויף יענער זייט שוועל־האָט נטע דערזעהען פֿאַר זיך דען שענען לויטערן הימעל מיט די פֿינקעלדיגע שטערן, און האָט דער־פֿיהלט, אַז זיין האַרץ ווערט פול מיט שטילער פֿרייד; דען הונגער האָט ער פֿערגעסען.

— גאָט האָט בעשאַפֿען אַזאַ שענע וועלט! — זאָגט ער צו חיים'לען, און טראַכֿט באַלד, אַז דאָס אַלץ איז נישט פֿאַר די, וואָס מוזען זיצען און אַרבייטען אין שטוב! דאָס זאָגט ער שוין חיים־לען נישט.

— פּרנסה! — טראַכֿט ער ווייטער — מען מוז אַהיים־ברענגען האָטש אַ קערביל...

נישט ווילענדיג טהוט ער זיך אַ טאַפּ אין קעשענע און רונ־צעלט איין דען שטערן. „וואָס זי וועט זאָגען, וועט זי גערעכֿט זיין" — טראַכֿט ער — „זונטאָג געגעבען איהר אַ רובעל נו, איז שוין, געלויבט איז גאָט, דינסטאָג ביי־נאַכֿט. איהר שווער ביטער האַרץ וועט זי, דאַכט זיך, צו מיר אויסגיעסען".

ער וויל זיך קלאָר מאַכֿען, צי וועט עס נאָך קאָנען אויס־האַלטען, דאָס מאָל אַהיים־צו־קומען אָהן געלד. ער פּריווט זיך טרייסטען: עס איז שוין שפּעט, צינד דאַרף זי דאָך קיין געלד נישט! דען טאָג האָט זי שוין איבער־געקומען. אֶלאָ, מאָרגען?! וועט ער באַלד אין דער פֿריה חאַפּען צוויי־דריי רובעל און אַהיים־טראָגען. אָבער נאָכֿ'ען גאַנצען ישוב־הדעת, איז איהם דאָך שווער אַהיים־צו־געהן מיט די לעדיגע הענד, „זי ווייסט גאָר נישט, ווי שווער עס קומט אָן דאָס קערביל אַרויס־צו־קריגען!" — פֿערענט־פֿערט ער זיך פֿאַר זיך אַליין, „זי מיינט, איך רעד נישט, מאָן נישט! רעד, אַז ווען מען דאַרף אַ רובעל, ווערט ער נעלם!" „קום טאַטע!" וועקט איהן חיים'ל, אָנריהרענדיג איהן ביים אַרבעל. נטע בעמערקט עס נישט און שפּרייזט נאָך שטילער. ער דערמאָנט זיך, אַז נאָך ביים אָנבייסען, האָט זי איהם דערמאַנט, און ער האָט איהר צו־געזאָגט, אַז ער וועט איהר שפּעטער שיקען. האָט זי, נעביך, געמוזט שוואַרצען זיך דאָס פּנים און געהן באָרגען אויף וועטשערע אין קלייטעל. און אֶפֿשר האָט זי גאָר נישט בעקומען! דאָס וואָלט שוין גאָר שרעקליך געווען. ניין — בעפֿעסטיגט ער זיך אין דער דעה — אַזוי געהט מען נישט אַהיים!

חיים'ל ציהט איהן ביים אַרבעל און ער טראַכֿט: ווען האָטש

אַ צווייֵ זילבערנעֶ רובעֶל. געה איך אויף אַנ׳ אייזערנעֶ בריק... איך קום אַהיים מיט אַ מליץ־יושר... וואָס געוועֶן איז געוועֶן, נור געוואוסט וואָלט זי, אַז מאָרגען האָט זי מיט וואָס אַרויס־צו־געהן אין גאַס אַרייַן... עס וואָלט געוועֶן ווי בייַ לייַטעֶן... ווי אַמאָל... זי וואָלט איהן גאָר אַנדערש מקבל־פנים געוועֶן... זי וואָלט געוועֶן אַזוי ליעב... דאָס טעֶלעֶריל פון הימעֶל וואָלט זי איהם צו־געבויגען.

— העֶר, חיים׳ל! — ווענדט עֶר זיך צום זוהן. דו געה אַהיים, און איך וועֶל אָבזוכען זעֶליגען. און חאַפּען בייַ׳ן איהם אַביסעֶל געלד.

— וועסט׳ן דען געפֿינען אַ צינד?

— אפֿשר. ר׳איז אַוודאי אין שענק.

חיים׳ל לאָזט זיך עס צווייֵ מאָל נישט זאָגען, נעמט זיך אַראָב אין אַ זייַטען־גאַס און זייַנעֶ יונגעֶ פֿלינקעֶ טריט הערען זיך וואָס אַמאָל ווייַטער און ווייַטער און ווערען באַלד פֿערהילעכט.

די געסלעך זענען שוין שטיל און לעֶער, די קלייֵנעֶ נידריגעֶ הייַזלעך שלאָפֿען שוין לאַנג מיט פֿערמאַכטעֶ לאָדען. ווי אַראָב־געלאָזטעֶ ברעמען אויף פֿערשמאַכטעֶ אויגען. זעלטען, דורך אַ שפּאַלט פון אַנ׳ אייַנגעֶטרוקענטען לאָדען, ציטערט אַרויס אַ רויט־ליכעֶ שייַן און לעֶגט זיך איבעֶר די־ברייֵט פון געסעֶל ווי אַ העֶל פּאַסיקיל. ס׳מערסט שלאָפֿט מען שוין, און נאָטעֶס מיעדעֶ אויגען און מידעֶ פֿיס האָבען זיך אויך געבעֶטעֶן רוה. נאָר עֶר האָט גע־מוזט שפּאַנען איבעֶר די שטילעֶ געסלעך. די ברעמען זענען איהם שווער געוואָרען ווי בלייַ: די פֿיס הייֵבען זיך קוים, אין גאַנצען פֿיהלט עֶר זיך. ווי נאָך אַ לאַנגען שווערען תעֲנית. אַזוי דערגרייֵכט עֶר די שוהל־גאַס. אויף די טרעפּליך פון דער ווייַבערשער שוהל, האָט עֶר דערזעהן אַ זיצענדיגעֶ געשטאַלט. עֶר איז צו געגאַנגען אַ ביסעֶל נעהענטער און האָט זיך אָבגעשטעֶלט פֿערציטערט. עֶר האָט דערקענט די „משוגענעֶ חייה׳קעֶ". „וואָס פון אַ מענש קען ווערען" — שוידערט איהם דורך די ביינער. „געהאַט דרייַ אייֵגענעֶ געוועֶלבער, אַנ׳ אייֵגען הויז, קומט גאָטס שטראָף, — שלאָפֿט זי אייַנגעהויקערט אויף די טרעפּלעך אין אַ שטיקעֶל צעריסענער פֿאַ־טשייֵלעֶ. וואָס וואָלט עס בעֶריהרט ר׳ דן דעם וואָכעֶרעֶר, ווען עֶר

לאָזט זי איבערנעכטיגען בײַ זיך? חאָטש אונטער דער טהיר! ער דערפֿיהלט, ווי אַ ביטערקײַט קומט איהם פֿון האַרץ צו צום מויל. ר' דן, ווײַסט ער, איז אַ פֿרומער יוד, „מיר אַזאַ מזל", טראַכט ער, „יום־כפּור דאַווינט ער נעילה פֿאַר'ן עמוד אין שוהל, און אַזוי יעמערליך, מיט אַזאַ מתיקות!" „ער מוז דערפֿון נישט וויסען... און קײַנער זאָגט איהם נישט... ער האָט איהר דאָך אַלץ צוגענומען"... „מאַ, — טרײַסט ער זיך — עס פֿעהלט נישט קײַן אונגליק אויף דער וועלט, און אפֿשר — טראַכט ער איבער — איז איהר גאָר בעסער פֿאַר אַלע... זי ווײַסט נישט! אַנדערע אַלמנות איז ערגער"... און ער דערשרעקט זיך פֿאַר'ן געדאַנק וועגען אַנדערע אַלמנות... עס איז טאַקי אַלץ בײַ זײַן ליעבען נאָמען אין דער האַנד, נור פֿון אַ קורצער צײַט ווערט דאָס שפּאַרעניש בײַם האַרץ אַלץ עפֿטער און עפֿטער... וואָס אַמאָל פֿאַלט ער אַ וועק, און יעדעס מאָל, ווען ער פֿאַלט אַ וועק, מײַנט מען, אַז ער איז פֿער בײַ! מעהר אויף יענער, ווי אויף דער וועלט.

און ער שפּרײַזט ווײַטער און איז פֿון דער שוהל־גאַס אַרײַן אין מאַרק, וואו ער האָט פֿון ווײַטענס דערזעהן די שענק, צו וועלכער ער איז געגאַנגען. די טהיר פֿון שענק איז שוין צוגעמאַכט. עס איז אָבער נישט מעגליך! ער גלײַבט זײַנע אויגען נישט און געהט צו פּריוועען די טהיר. און ער האָט זיך דערפֿרײַט, אַז זי איז נישט מעהר, ווי צו געלעהנט פֿאַר יוצא זײַן, ער האָט דאָך נישט געוואוסט, ווי צו חאַפּען וואָג: „אַרײַן געהן, צו נישט אַרײַן געהן?" ער קלערט, אַז גלאַט אַרײַנקומען, עמיצען זוכען, און גאָר נישט געבען צו לײַזען, האָט גאָר קײַן פּנים נישט. און צוריק געהן מיט וואָס ער איז געקומען, ווילט זיך איהם אַוודאי נישט. וואָס טוהט מען?.. וואָלט ער געהאַט חאָטש אַ פֿינף קאָפּעקים טראַכט ער, אומזוסט זוכענדיג אין בײַדע וועסטעל־קעשינעס. ווען ער האָט 5 קאָפּ' וואָלט ער אַרײַנגעקומען טרונקען אַ גלעזיל ביער. און וואָלט אַגב געוואָרפֿען אַ בליק אין אײַן שטוב, און דער צווײַטער, ביז ער וואָלט'ן דערטאַפּט. נור „טהו עפּיס אָהן אַ גראָשען בײַ דער נשמה. אַזוי פּאַסט נישט... ער וועט זיך אומזיסט נאָך אײַנרימען דאָס פּנים... איז ער אַפֿילו דאָ, זיצט ער נישט אַלײַן, זיצט ער מיט אַ גאַרבער, און שמיעסט וועגען יוכטען, צי מיט אַ סוחר, און רעדט וועגען עקספּעדיציע. „נו, — טראַכט ער טרויריג —

וועל איך... נאָטע... צו געהן גלאַט פֿון דער העלער הויט: זעליג, איך דאַרף געלד.. נײַן! עס פּאַסט נישט". און נאָך אַ לאַנגען ישוב בײַ דער טהיר פֿון שענק. האָט ער זיך איבערגעדרעהט און צוריק אַהײַם געגאַנגען.

מרים איז נאָך נישט געשלאָפֿען, אָבוואָהל זי איז שוין גע־לעגען אין בעט. חיים'ל האָט איהר איבערגעגעבען, אַז דער טאַ־טע איז געגאַנגען אויפֿזוכֿען זעליגען, און זי האָט וואַכֿענדיג געוואַרט אויפֿ'ן מאַן מיט'ן נעלד. אין קלײַנעם נידריגען שטיבעל האָבען געעטעמט אַכֿט נפֿשות, מרים מיט צוויי קינדער זענען געלעגען אין אײַן בעט, חיים'ל אין דער העלפֿט פֿון צווײַטען; די צווײַטע האָט ער איבערגעלאָזט פֿאַר'ן פֿאָטער. צופֿוסענס דעם מענישען בעט אויף אַ שלאָף־באַנק שלאָפֿען צוויי קינדער. איבער געדעקט מיט'ן פֿאָטער'ס אַנ' אַלטע קאַפּאָטע, נאָך אײַנס ליגט קעגען איבער דער שלאָף־באַנק, אויף אײַן אַלט־מאָדישען, פֿלאַכֿען קאַסטען, צוגעדעקט מיט דער מוטער'ס פֿאַטשײַלע, נישט ווײַט פֿון איהר בעט. דאָס בלאַסע פּנים'ל אויפֿ'ן טונקעל קלײַנעם קי־שאַלע, וואָס איז אָנגעשפּאַרט אָן קוימען, שימערט פֿאַר בלאַס־קײַט, איבער'ן קוימען שײַנט אַ קלײַן לעמפּיל און וואַרפֿט זײַנע דינע טרויריגע שטראַהלען צום שכן, — דעם מעשענעם, פֿון פֿליגען־געשפּרענקעלטען, הענגעל־לײַכֿטער. דאָס אָרימע פֿײַע־רעל האָט אויך אַזוי טרויעריג געקוקט אויפֿ'ן גאַנצען „כלי בית"; דער עיקר — אויפֿ'ן קלײַנעם, רויט געפֿאַרבטען טישעל מיט'ן ווײַס־האָלצערנעם שטוהל, מיט דער צופּלאַצטער דעק, וואָס פֿלעגט זיך אָפֿט עפֿענען, ווי פֿליגעל פֿון אַ סובה, עס הערען זיך טריט אונטער'ן פֿענסטער, מרים דערקענט דען גאַנג, און שטעלט אָן די מאַטע אויגען צו דער טהיר, אין וועלכֿער דער „לאַנגער נאָטע" האָט זיך באַלד בעוויזען. שטיל ווי אַ גנב איז ער אַרײַנגעקומען, און געהיט זיך, די טהיר זאָל, בײַם עפֿענען און פֿערמאַכֿען, קײַן סקריפּ נישט טהון. אויף די שפּיץ־נאָגיל איז ער צו געגאַנגען צום טישעל, אויסמײַדענדיג דען הענגעל־לײַכֿטער, פֿון וועלכֿען ער האָט שוין נישט אײַנמאָל געחאַפּט אַ פּסק פֿאַר קריכֿען איהם אין וועג אַרײַן. ער וואַרפֿט אַ פּריפֿענדיגען בליק איבער מרים'ס בעט,

צי זי שלאָפֿט נישט, און דערזעהט איהרע אָפֿענע אויגען. זי קוקט אויף איהם, בעטראַכֿט זיין אויסגעדאַרטע פֿיגור, זיין בלאַס געזיכֿט, און פֿלוצלונג דערפֿיהלט זי צו איהם אַזאַ האַרציג מיטליד, אַז זי וואָלט איהם די נשמה אַוועקגעגעבען, אַבי ער זאָל בעווייזען אַ פֿרייערן מוטה. זי ווייסט, אַז נור צו ליעב איהר און די קינדער, ווערט ער אַזוי פֿערשוואַרצט און געפֿייניגט. זי שטאַרקט זיך און פֿרעגט שטיל ווי אַ שטילע טויב: „נטע, האָסט'ן געפֿונען?" ער שאָקעלט מיט'ן קאָפּ: „ניין"! זי פֿערשטיקט אַ זיפֿץ און זאָגט איהם: „נעם דיר דאָרט די וויעטשיערע פֿון אויפֿ'ן קוימען". און ניט צו מיט אַ שווערען אָטהעם: „נאָר וואָס פֿאַר אַ טעם וועסט דו שוין פֿיהלען... באָבעלעך מיט פֿאַרפֿעל, אַז עס שטעהט לאַנג"... און ער טראַכֿט: „באָבעלעך מיט פֿאַרפֿעל... טאַקע אַ שאָד, פֿרישערהייט שמעקט עס גאָר אַ מאַכל"... ער ווענדט זיך צום קוימען, נעמט אַרויס אַ טעפּעל פֿון קאַלטען אַש, און, צוריקגעהענדיג צום טיש, נעמט ער מיט דאָס לעמפּיל מיט דער צווייטער האַנד. „געוואָרען אַ פּאַפּ דערפֿון. אַ פּאַפּ צום וואַרשטאַט", זאָגט ער, נעמענדיג דען לעפֿעל צום מויל. ער דערמאַנט זיך אָן זעליגס וויעטשערע, „אַ שענער חלוק" טראַכֿט ער, און בייזערט זיך באַלד אויף זיך אַליין, ווי עס פֿאַלט איהם נאָר איין צו פֿערגלייכֿען זיך מיט זעליגען. „קבצן-אייגער! — טראַכֿט ער — אויך מיר אַ מענש!... פֿיעל עסען קען ער דאָך נישט: „פֿאָרט אַ פּאַפּ", און מעהר נאָך — פֿאַר מיעדקייט. ער האָט אַוועקגעשטעלט דאָס טעפּעל, און הייבט אָן אויפֿ'ן בעט זיצענדיג, צו לייענען „קריאַת שמע". נור ער ענדיגט זי אויך נישט און ווערט אייגעשלאָפֿען אין די קליידער.

עס איז נאָך אַ פּאָר שעה צו טאָג און דאָס שטעטיל וואַכֿט שוין. אפֿשר שלאָפֿען נאָך עטליכֿע נגידים. די שוהל-גאַס רודערט שוין. די בית המדרש-פֿענסטער גלאַנצען, פֿון אַלע עקען פֿון שטעדטיל איילט זיך דער עולם מיט סליחות אין האַנד. דורך די ציטערדיגע, האַלב אויסגעבראָכענע שויבען פֿון בית-המדרש רייסט זיך דעם בעל תפֿלה'ס קול אויף דער גאַס אַרויס, און אין דער פֿאַרטאָגעדיגער קיהלער לופֿט וויעגט זיך שוין דער טרויעריג-יעמערליכֿער נגון פֿון „יתגדל". פֿון דער פֿינסטער אין עק גאַס

שווימט אַרויס דער לאַנגער נאָטע, ער געהט האַסטיג... זײַן שווע־רער אָטהעם הערט זיך פון ווײַטענס, ער אײַלט צום בית המדרש, צום קוואַלן פון געשרײַ, וואָס האָט זיך פלוצלונג אויסגעבראָכען פון הונדערטער מײַלער. דער יאָמער איז איהם דורך די בײַנער געגאַנגען, ער איז פערציטערט געוואָרען און האָט זיך אַ שאָקעל געטהון, ער האָט זיך דערפיהלט, ווי אַנ' עלענד שוואַך פײַגעלע אין אַ שטורם־ווינד: „אַזעלכע הײַליגע טעג, פאָרכטיגע נעכט" און ער האָט פערשלאָפען, און „גיב נאָך דעם זינדיגען גוף!" ער איז אַרײַן אין בית המדרש, געבליבען שטעהן בײַ דער טהיר, און האָט אָנגעהויבען בלעטערן די סליחה ווי אַ צוטומעלטער. ענדליך האָט ער געפונען דעם „יום רביעי" און ער איז ביסליכווײַס צו זיך געקומען, און אָנגעהויבען מיט עולם; „לך ה' הצדקה". וועט ער זאָגען שפעטער. נאָך גוט, וואָס ער האָט דען „פזמון" ניט פערזאָמט. „חוקר הכל וסוקר"... הײַבט אָן דער בעל־תפלה, און נטע זאָגט נאָך פסוק בײַ פסוק, ערנסט נאָר קאַלט ווי אײַז, אָהן מתיקות, אָהן טרעהרען. „שמע קולנו"... הערט ער נאָך זײַן אײַגען מויל זאָגען, די ווײַטערע ווערטער ווערען דערטרונקען אינ'ם ים פון קולות. ער וויל אַרײַנשרײַען, זאָל זיך זײַן קול אויך הערען ער קען אָבער קײַן העכערע טענער נישט אַרויסברענגען; ער קען אַפילו נישט ווײַנען. דאָס האַרץ איז איהם ווי פערגליווערט אויף קאַלט, און די אויגען זענען טרוקען און ברענענדיג, „אַל תשליכנו לעת זקנה, ככלות"... און שטיל בעט ער זיך מיט פער־טריקענטע ליפען און קנײַצט זיך מיט אַלע כחות אויס אַ רחמנות פנים, פערשטעהענדיג, די טײַטש פון די ווערטער, דער „פזמון" האָט זיך געענדיגט, און ער שטעהט נאָך אַ ווײַלע איבער דער אָפענער סליחה. ער האָט זיך נישט אומגעקוקט צו קײַנעם, און קײַנער נישט צו איהם, אַפילו דער „שמש" מיט דער קלינגענדי־גער פושקע האָט איהם פערבײַגעלאָזט...

ביסלעכווײַז האָט דער הימעל אָנגעהויבען העלער ווערען אין מזרח זײַט. אַרבײַט־מענשען האָבען מיט געהאַט טלית און תפילין, און שטעלען זיך דאַוונען; לעדיג־געהער האָבען נאָך גע־האַט צײַט.. מען האָט גערײַכערט, געגעניצט, געשמועסט מכח אַ הײַסער מקוה, וואָס מען וועט האָבען איבער אַלע סליחות טעג, און אַ קלער געטהון, צי „יענע" מעגען שוין דאַוונען שחרית, צי

מען דערקענט שוין דען חלוק פון אַ הונד ביז אַ וואָלף... ענדליך איז טאָג געוואָרען, און דער גאַנצער עולם האָט זיך גענומען צום דאַוונען. נטע האָט געדאַווינט מיט׳ן עולם, נור עפּעס אָהן „לעבען" אָהן כח. ערשט דאָס שופר-בלאָזען האָט איהם דערמאַנט, וואו ער איז אין דער וועלט... ער האָט אַ קוש געטאָהן די מזוזה און איז אַ וועק אַ הייַם.

אַז ער איז אַרייַן צו זיך אין שטוב, איז שוין מרים געווען האַלב אָנגעטהון. ער האָט געזאָגט „גוט מאָרגען", און זי האָט איהם שטיל און ברוגז, ווי איהם האָט זיך געדאַכט, געענפערט „גוט יאָהר". חיים׳ל איז געשטאַנען אָנגעטהון, און האָט גענומען בייַם פאָטעד די תפילין, און איז אַוועק אין בית המדרש.

מרים האָט אַראָבגענומען פון קאַסטען דאָס פערשלאָפענע קינד און איבערגעטראָגען עס צו זיך אין בעט אַרייַן. נאָכהער האָט זי גענומען די פאַטשייַלע איבער׳ן קאָפּ, און איבערלאָזענדיג דען מאַן אין שטוב, איז זי אַ וועק אין מאַרק אַרייַן. דאָרט האָט זי זיך אָבגעשטעלט נישט ווייַט פון די טישלעך מיט געבעקץ. „נור באָרגען און באָרגען — טראַכט זי — פון אויפשטעהען ביז׳ן שלאָפען" עס איז איהר שווער אַזוי בעגינען צו נעמען אויף באָרג. „זי געטרויעט מיר אַפילו, אָבער אַזוי פריה! זי האָט נאָך אפשר קייַן „פאָטשאָנטעק" נישט געהאַט... און עס קומט איהר שוין אַזוי אויך צוויי גולדען מיט צוועלעף גראָשען". זי שטעלט זיך אָב נישט ווייַט פון טישעל. און קלעהרט: זאָל זי צוגעהן. פיהלט זי, אַז דאָס בלוט פאַלט איהר צו די פיס פאַר שרעק, טאָמיר זאָגט מען איהר אָב. און צוריק אַהייַם געהן מיט לייַדיגע הענד איז איהר אַ וועהטאָג... זיי (חיים׳ל און דער מאַן) וועלען דאָך אַוועקגעהען צו דער אַרבייַט אום איבערגעביסען. אייַדער זי האָט דען ישוב, האָט זיך די בעקער׳ן גראָד אומגעקוקט, און האָט זי דערזעהן — „וואָס שטעהסט דו דאָרט מרים? קום אַ הער!" האָט זי גערופען. מרים איז צוגעגאַנגען, שפּירענדיג, אַז איהרע אויגען ציהען זיך צו דער ערד. נאָר זי האָט זיך געשטאַרקט אָנצוקוקען די בעקער׳ן אין פנים אַרייַן. „גוט מאָרגען!" „גוט מאָרגען, גוט יאָהר!" „איך האָב קייַן האַרץ געהאַט צו זאָגען אייַך"... האָט מרים פערשעמט אַרויס גערעדט. „נו, נו, ס׳שאַדט נישט!" האָט זי די בעקער׳ן געטרייַסט

„זאָל דיר וואָהל בעקומען. וואָלט איך אַזאַ דאַגה געהאַט מיט די חובות בײַ היעגע שענע בעל־הבית׳טעס, ווי איך האָב אַ דאַגה מיט דײַן חוב!".

מרים׳ן איז אַ שטײַן אַראָב פון האַרץ. זי הײַסט זיך אָבווענען צווײַ פונט פלעצלעך. „ווײַסט, טאָכטערשי. וויפיעל עס איז שוין?" „יאָ, צווײַ מיט צוועלף פון פריהער, ערשט — פערצעהן, איז שוין מיט זעקס און צוואַנציג". האָט מרים בערעכענט, און איז אַ וועק אַהײַם.

אַ גליקליכע איז מרים אַ הײַם געקומען. אויף נטע׳ס געזיכט האָט זיך אויך בעוויזען אַ שוואַכער שײַן פון אַ שמײַכעל, דערזעהענדיג, אַז זי טראָגט עפּעס אין פאַרטוך. זי צעהלט די פלעצלעך אַרויס אויפ׳ן טיש. און ער ווערט צוריק ערנסט און פערטראַכט: „זי האָט נישט פערמאָגט דאַרויף, ווײַטער זיך דאָס פנים פערשוואַרצט..." און ער פיהלט זיך זינדיג קעגען איהר. ער האָט זיך געוואַשען און געזעצט צום טישעל עסען. זי איז געזעסען אויפ׳ן בעט און קוקט אויף איהם. זי זעהט, ווי בלאַס, ווי „טויט" ער זעהט אויס, און איהר האַרץ געהט אָב און דערפולט זיך מיט גרויס רחמנות אויף איהר אויסגעמאַטערטען מאַן. ער דערשפּיערט איהרע רחמנות׳דיגע אויגען און טראַכט: „אַ דימיט! זי קוקט נאָך אויף מיר אַזוי גוט... לא דַי, וואָס איך גיב איהר נישט קײַן געלד צו דער צײַט און איהר דאַרט דער קאָפּ אויף וויעטשערע, אויף אָנבײַסען..." ער ענדיגט דאָס עסען מיט אַ זיפץ, בענשט אָב און געהט צו דער אַרבײַט.

ער האָט שוין געטראָפען אײַניגע געזעלען בײַ די וואַרשטאַטען. דער „גיכער פײַוועל" האָט שוין געהאַט „פערשנאָריוויט אַ פּאָר צום קאָווען". נטע זעצט זיך צו, און, נישט פיעל שפּעטער, איז איהם חיים׳ל געקומען צו הילף. אַ שווערער אומעט ליגט אויף נאָטעס געזיכט. „וואָס זיצט דו עפּעס הײַנט אַזוי?" האָט פײַוועל געפרעגט. „עט?, גאָר נישט!... סליחות טעג... וואָס? טאַנצען זאָל איך?" ענטפערט נאָטע, אָהן אַ בליק צו טהון צום פרעגער. דערווײַל איז זעליג אָנגעקומען פון גאַס. נאָטע האָט געפאַסט מוטה, און געבעטען עטליכע רובעל. זעליג האָט איהם געגעבען דרײַ

רובעל, חיים'לס אויגען האָבען אָנגעהויבען שטראַהלען פאַר פרייד, ווען דער פאָטער האָט איהם דערלאַנגט דאָס געלד, אַ הייס צו טראָגען דער מוטער, און איז מיט אַ רוישענדען קלאַפּ אין טהיר, אַרויסגעפלויגען פון שטוב. נטע וויל זיך אויך פרייען, נור ער קען נישט, עפּעס פיהלט ער זיך נישט גוט. ער האָט דערפיהלט ווי אַ קנויל אונטער'ן האַרץ און בעקומען אַ שרעקליכע וועהטאָג. פאַר די אויגען איז איהם פינסטער געוואָרען, און די הענד האָבען איהם אָנגעהויבען שטאַרק צוציטערין. עס מאַכען זיך איהם די אויגען צו און דער שטיוועל פאַלט איהם אַרויס פון דער האַנד: עס ווערט איהם הייס אין אַלע גלידער. מיט אַלע קרעפטען עפענט ער די אויגען און וויל זיך אויפהייבען, און אַרויסגעהן זיך אָבקיהלען אויף דער לופט, דאָרט וועט איהם אויך גרינגער זיין צו אָטהעמען; נור ער קען נישט. ער שפּיערט, אַז ער וועט אומפאַלען, ווי ער וועט זיך נור רירהען פון אָרט. פייוועל האָט עס בעמערקט און פרעגט, וואָס איהם איז. „ס'איז מיר נישט גוט". ענפערט ער מיט אַ קורצען, שטילען אָטהעם און ווייזט איהם, אַז עס קלעמט'ן אונטער'ן האַרץ. די חברים לויפען צו איהם צו, מען האָט'ן געוואָלט אָנלעהנען אויף זעליג'ס בעט, נאָר נטע גיט אַ צייכען, מען זאָל איהן אַרויספיהרען אויף דרויסען. מען טהוט זיין ווילען, פייוועל נעמט'ן אָן בייַ אייַנער, נאָך אַ געזעל בייַ דער צווייטער האַנד, און מען פיהרט'ן לאַנגזאַם אַרויס פאַר דער טהיר, זיי האָבען איהן אַ וועקגעזעצט אויף אַ שטיין, וואָס איז דאָרט געלעגען, און ער האָט אונמעכטיג. אָנגעשפּאַרט דען קאָפּ אָן דער וואַנד מיט אַ פערשטיקט ברומען פון אַ פרעסענדיגער וועהטאָג. — „סאיז דיר בעסער?" פרעגען די חברים. ער שאָקעלט מיט'ן קאָפּ אויף „ניין"... און קען קוים אַרויסברענגען אַ שטיל געבעט, מען זאָל איהן אָבפיהרען אַ הייס, פייוועל האָט געהייסען אַרויסדערלאַנגען פון שטוב די חאַלאַטלעך; זיי האָבען זיך און נאָטען אָנגעטהון, און אַ הייס געפיהרט אונטער די הענד. נטע פיהלט זיך אַלץ שווערער און שווערער, די פיס האָבען זיך איהם נור אונמעכטיג נאָכגעשלעפּט. פאַר דער טהיר איז זיי מרים, וואָס האָט זיי דורכ'ן פענסטער געזעהן, אַ קעגען געלאָפען מיט אַ געשריי און פערבראָכענע הענד, נאָך איהר — חיים'ל — „גאָט אין הימעל!" האָט זי פערצווייפעלט אויסגעשריגען, „וואָס איז מיט'ן געשעהן?

ראַטעוועט, ראַטעוועט אַ מענש? אַ טאַטען פֿון קלײַנע קינדער". חיים'ל האָט ביטערליך געוויינט און געקלאַפּט זיך מיט די פֿויס-טען אין קאָפּ. אַ ביסעל וואַסער! קאַלט וואַסער ברענגט אַרויס" האָט פֿײַוועל געשריגען. חיים'ל האָט גיך אַרויסגעטראָגען אַ שעפּ וואַסער פֿון שטוב און מיט האַסט אַ גאָס געטהון אויפֿ'ן פֿאָטער'ס געזיכט. דער פֿער'חלש'טער האָט געעפֿענט די אויגען און גע-לאָצט אויף אַלע זײַטען, נאָר ער האָט זיי באַלד צוריק צו געמאַכט, שכנים זענען זיך דערווײַל צוזאַמענגעלאָפֿען, מעהר געשריגען, ווי עפּעס געטהון, און עס האָט נישט געהאָלפֿען. מען פֿיהרט נטען אין שטוב אַרײַן, מען לעגט'ן אויפֿ'ן בעט, און פֿײַוועל לויפֿט נאָך אַ דאָקטאָר. אין דער לופֿט פֿון קלײַנעם שטיבעל, וואָס איז אָנגעפֿילט געוואָרען נאָך מיט מענשען פֿון גאַס, האָט נטע דען רעשט אָטהעם פֿערלוירען.. דאָס געשרײַ און געוויין ווערט העכער. דערויף קומט אָן דער דאָקטאָר, וואָס האָט שוין גע-טראָפֿען צוגעלעגטע וואַרים-פֿלעשער און האָט זיי פֿערטוישט אויף הײַסע קאָמפּרעסען, אויך האָט ער אַ רעצעפּט פֿערשריעבען און איז אַ וועקגעגאַנגען. נטע איז אַלץ כמעט ווי אָהן אָטהעם. מיט אַ מאָל האָבען זיך איהם הויך אויפֿגעריסען די ברעמען, די אויגען האָבען זיך פֿון קאָפּ אַרויסגעזעצט און איבערגעקעהרט זיך מיט די שוואַרצע אַפּעל, אַרויף אונטער'ן שטערן. ער האָט אָנ-געהויבען חאָרחלען; ער גוס'עט. מבינים זאָגען: קאָנוואולסיע. מען האָט געחאַפּט אַנ' ערדענען טאָפּ מיט אַ מולטער, די מולטער האָט מען אָנגעשפּאַרט אָן קאָפּין-ברעטעל פֿון נטע'ס, בעט און גיך אַ שטאַרקען קלאַפּ געטהון אָן איהר מיט'ן טאָפּ. די שאַרבען זענען זיך צופֿלויגען מיט רעש, אַז דאָס בעט האָט געציטערט. דאָס האָט געהײַסען גבריאַל טאָקער, וואָס איז געשטאַנען די גאַנצע צײַט נעבען נטעס בעט. אַ סגולה — זאָגט ער — פֿון בערדיציעווער, זכרונו לברכה! נטע איז אַ ווײַלע געבליבען שטי-לער, נור נישט אויף לאַנג. באַלד האָט זיך איהם דאָס געזיכט משונה אויסגעקרומט. זײַנע אויגען האָבען בײַ איהם שאַרף און געשווינד אויפֿגעגלאָצט, ווי בײַ'ן אַ צאַנקענדיג ליכט, און האָבען זיך באַלד צוריק פֿערשלאָסען... און עס האָט זיך צוריק געהערט דאָס חאָרחלען פֿון האַלז.

— וואָס איז דאָס? פֿרעגט עמיץ.

— די „טרויעריגע כלי־זמר" — ענפערט פייוועל מיט א ביטערקייט אין דער שטימע: א פאר מאל רייסט ער זיך און וואַרפט זיך, זוכענדיג לופט, ווי א פריש געפאנגען פישעל זוכט וואַסער. דערנאָך א שטאַרקער און לעצטער חאָרחעל... און נטע'ן איז אויסגעגאַנגען די נשמה. מען האָט אָנגעצונדען א ליכט, א ברכה געמאַכט און אַראָבגעהויבען דעם טויטען אויף דר'רעד. די אַרויסגעשטויסענע מרים בעוויינט'ן פאַר דער טהיר. „לאָזט מיך!" שרייט זי. „לאָזט מיר נאָך איין מאָל אָנקוקען מיין מאַן, רייסט מיך נישט אַוועק פון איהם, לאָזט אויך צו מיינע שוועלבלעך, זאָלען זיי איהם בעוויינען... קלאָגט אויף אייער בראָך!" — קלאָגט, יונגע יתומים'לעך, אויף אייער טאַטען!" זי האָט זיי געוויזען צום פענסטער אין שטוב אַריין: „דאָרט איז אייער געטרייער שפייזער, אומגליקליכע פייגעלעך..." חיים'ל איז געשטאַנען ביי דער זייט און אַלץ געשלאָגען זיך קאָפּ אָן וואַנד.

„זאָל שוין זיין געגונ", האָבען אייניגע מאַנסלייט געשריגען „נעמט זי א וועק ווייטער, ווייט... מען טאָר נישט מצער זיין קיין טויטען". מען האָט זי מיט געוואַלט א וועקגעפיהרט צו א שכן. פייוועל האָט א וואונק געטהון צו צוויי פון זיינע חברים. — „קומט צו זעליגען, מען מוז נעמען עטליכע רובעל אויף תכריכים." האָט ער זיי געזאָגט, און אַלע דריי זענען אַרויס פון שטוב.

זעליגס בעל־הבית'טע האָט שוין דערפון געוואוסט און איז זיי א קעגען געלאָפען, קלאָגענדיג און מיט פערבראָכענע הענד: „אַנ'אונגליק, אַזאַ אומגעריכטער חורבן, קינדער קרוין! וואָס זאָל איך אייך זאָגען! דער פינסטערער „ונתנה תוקף"! נאָך פאַר יאָהרען אָנגעחתמ'עט געוואָרען!".

„וואו איז זעליג?" האָט פייוועל איבערגעריסען די קלאָג. זי ווישט זיך אויס די אויגען און ענטפערט טרוקען און בעליידיגט, אַז ער וועט באַלד קומען: „זעצט אייך!". זעליג איז אויך באַלד געקומען און האָט, צוגעהענדיג צו זיי, געפרעגט: „איהר זענט שוין געווען ביי דעם גבאי פון חברה קדישאָ"? „ניין", האָט פייוועל געענטפערט. מען דאַרף געלד אויף תכריכים, חאָטש א רובעל זעקס, און איהר מוזט די טובה טהון און געבען". זעליג האָט

פֿײַוולען א צײַכן געגעבען. ער זאָל נישט רעדען אזוי הויך פֿאַר׳ן וויַב. עס איז אָבער שוין צו שפּעט געווען. זי גיט איהם א זיַה בײַם ארבעל. זי ווייל איהם עפּעס זאָגען אָן א זײַט. ער מאַכט זיך נישט העָרענדיג, גיט פֿײַוולען וועקס רובעל. פֿײַוועל מיט די חברים געהען ארוים. דעמאָלט ערשט פֿרעגט ער, וואָס זי ווייל איהם זאָגען?

— ווער וועט אָבאַרבײַטען דאָס געלד? פֿרעגט זי צאָרנוג, „דיר חלום׳ט זיך, אז נטע לעבט נאָך?...“ „נישט דײַן דאגה! — ענטפֿערט ער, און גיט צו:

— מיט׳ל וועט אָבאַרבײַטען, דור הולך ודור בא!

צום אֵיידֶעם אויף קֶעסְט.

מנחם „שווײַגער", אַזוי פֿלעגט מען איהם רופֿען, אַרבײַט בײַ יענעם פֿון אין דעם פֿריה ביז אויף דער נאַכֿט. ווען ער קומט אַרײַן, געהענדיג אויף אָנבײַסען, צו זיך אויפֿן הויפֿעל, פֿלעגט ער שוין נאָך אונטער דער טהיר דערקענען, צי איז זײַן פֿרײַדע אין שטוב, צי נישט. אַז זי איז געווען, פֿלעגט זי זיצען פֿאַר דער טהיר, אָנגעטהון אַ פּאָר געלע מעשענע ברילען, פֿערלעגט איבער די אויערן, און פֿלעגט פֿעררי̇כֿטען, לאַטען, אָדער שײַלען קאַרטאָפֿלעס, מיט אַנ׳אַראָבגעלאָזט אײַנגעשרומפּט פּנים. דאָס רוב אָבער פֿלעגט איהר דאָס מאוס ווערען, און זי פֿלעגט זיך דורכֿגעהן אַ ווײַלע צו אַ שכֿן. דעמאָלט פֿלעגט מנחם אַלײַן אַרײַנקומען אין זײַן שטיבעל, גאָר נישט זיך מאַכֿען ווי̇סענדיג, שלעפּט אַרויס דאָס טעפּעל פֿון אַש אויפֿן קוימען, גיסט זיך אַלײַן אײַן אין אַ שיסעל, וואָס אין טעפּעל איז געווען, און זעצט זיך עסען אָנבײַסען. ער פֿלעגט זיך זעצען אַנטקעגען דעם קלײַנעם פֿענסטערל מיט די טונקעל פֿערגאַנגענע שויבען בײַ דעם רויט געפֿאַרבטען טישעל, אײַנגעטיעפֿט מיט די בליקען אין שיסעל און געזשאַמזשעט, קוים, קוים וואָס דאָס שוואַרצע ציגענע בערדעל מיט דער שפּיציג אויסנעצויגענער געמבע האָבען זיך גערי̇הרט. דערבײַ פֿלעגט ער אַפֿילו

נישט בעמערקען, ווי די צוויי געלע בעטען, לייגג אויס ביי דער וואנד, שטעהען נאך נישט אויפגעבעט, ווי אויף דעם קעסטעל אונטער'ן חנוכה-לעמפעל איז אנגעוואָרפען דאָס ברודיגע גרעט, וואָס בלייכט זיך טונקעל ברודיג, ווי קריינקליכע פנים'ער פון א טונקעל ווינקעל אַרויס, — און ווי אויף דער באַנק פאַר'ן באַק-אייווען שטעהט נאָך אָנגעשטעלט די דעניצע מיט נאָך אַנדערע געפעס, נישט אָבגעוואַשען נאָך פון שבת, און די לאַנגע העלצער, וואָס האָבען פון אונטער'ן סופיט אַרויסגעשטאַרט, אַראָבקוקענדיג פון אויבען צום פענסטערל, ווי דאַרע אויסגעשטרעקטע הענד, וואָס בעטען זיך רחמים צום שטיקעל הימעל וואָס בלייכט זיך אַריין דורכ'ן פענסטערל. דאָס אָפענע מויל פון שוואַרצען באַק-אייווען פלעגט נאָך מוראָ'דיגער מאַכען דאָס שטיבעל. נאָר מנחם'ן פלעגט דאָס נישט אַרען, ער פלעגט זיך זיצען אָבעסען און אַוועקגעהן צוריק צו דער אַרבייט.

אויף דער שוועל ערשט פלעגט ער זיך בעגעגנען מיט זיין פריידען. יענע פלעגט אויף איהם א קוק טהון, בשעת מעשה אַרויסגעשלעפט א שפיזעל פון זאָק. פערזעצט איהם צו זיך אונטערן אויער, און א פרעג טהון:

— שוין? ...

— שוין ... — פלעגט איהר מנחם ענטפערן, אַרויסשטופענדיג זיך פון דער טהיר.

זי פלעגט איהם ווייטער נאָכרופען:

— שטעה נור אַרגע.

ער פלעגט זיך אומקוקען און שווייגען.

— א טאַטע דאָס איז — פלעגט זי צושאָקלען מיט'ן קאָפ — ער פרעגט זיך אַפילו נישט, וואו די טאָכטער איז...

— איך ווייס, ס'איז מיין דאַגה — — פלעגט ער אָבענטפערן.

— ביים טייך ליגט זי דאָך פון באַגינען אָן — — פאַטשיילעכלעך מיט נאָך, דאָרט, איהרע שמאָכטעס איז זי געגאַנגען אויסוואַשען.

און מנחם פלעגט שטעהן מיט א שאַלה אין די אויגען, ווי איינער רעדט: — „נו איז וואָס?"

— טאָמער זעהסט דו זי דאָרט — פלעגט זי איהם אָנזאָגען — שיק זי אַהיים, חאָטש עסען..

מנחם פֿלעגט איהר צושאָקלען מיט'ן קאָפּ, און אַוועקגעהן.
שבת האָט ער מעהר צײַט.

ער דאַוועגט בײַם ערשטען מנין, און פֿרײַדע בײַ דעם צווײַ-טען און פֿערציהט נאָך אַ שטיק אין דריטען, ביז צו דער ערשטער קדושה.

דעמאָלט איז דאָס מעדעל זײַנס אויך נישט דאָ אין דער הײַם — בײַ חבר'טאָרין מוז זי אַודאַי זײַן. און ער, מנחם, חאַפּט זיך דורך פֿון הויפֿעל דורכ'ן הויז אין דער גאַס אַרײַן, און שטעלט זיך וואַרימען אויף דער זון.

די גאַס איז שבת'דיג, פֿאַר די שטיבער איז אויסגעקעהרט, בערגעלעך מיסט ליגען אין מיטען דער גאַס, און ווײַבער מיט רוישענדיגע זײַדענע קלײַדער, און מענער אין די טוכ'ענע קאַפּאָ-טעס, מיט שבת'דיג אויפֿגעשטעלטע היטלעך און די טליתים אונ-טער די אָרעמס געהען שוין צוריק פֿון שוהל.

מנחם קוקט דעמאָלט צווישען אַלע קרענצלעך ווײַבער, ער וואָלט שוין גערן דערלעבט פֿרײַדען צו זעהן פֿאַר די אויגען, דאָס געזיכ'ט קאָרטשעט זיך איהם פֿאַר הונגער, נאָר זי קומט נישט.

— מנחם — פֿרעגט אַ שכן, וואָס שטעהט בײַ דעם צווײַטען הויז — וועמען קוקסט דו אַזוי אויס?

— זי... פֿרײַדען... — ענטפֿערט מנחם. און די אויגען קריגען דעמאָלט אַזאַ פֿערלאָפֿענעם פֿײַכ'טען גלאַנץ, אַז ס'איז אַ גאָטס רחמנות.

— און האָסט נאָך נישט געגעסען?... — פֿרעגט ווײַטער יענער וואָס קוקט אויך אַלע מינוט אויפֿגערעגט אין גאַס אַרײַן.

מנחם ווילזיך אַזש צעווײַנען.

— אַזוי, אַזוי — רעדט יענער ווײַטער — פֿיהרען זיך די ווײַבער. בײַ אַלע קדושות מוזען זיי אויס זײַן, און די הײַם האָט מען אין דר'ערד...

נאָר מנחם הערט איהם שוין נישט, געהט זיך צוריק אַוועק צו זיך אין שטיבעל, אפֿשר וועט ער חאָטש געפֿינען אַ לעפֿעל קאַלטע פֿאַרפֿעל פֿון נעכ'טען, אַ פּאָר פֿלוימען, חאָטש אַ פּאָר יענגאָלקעס, דער הונגער צו שטילען.

דערפֿאַר גיט איהם פֿרײַדע שפּעטער אַקוגעל מיט עהל, און ער עסט זיך שוין אָן אײַנמאָל פֿאַר אַלע מאָל.

שלוש סעודות איז שוין נישט פון די גרויסע זאַכען, דעמאָלט איז נור אַבי טועם צו זיין, אַבי אַ כזית.

און בײַ דעם כזית דערמאָהנט ער זיך אַ ניגונד'ל פון אַ רבין, וואָס איז אַמאָל דאָ דורכגעפאָהרען... און מנחם'ן ציהט דאָס ניגונד'ל, ווי אַ מאַגנעט, אין שטוב אין פינסטערליך. אַ געלער בלייכער שיין שלאָגט נאָך קוים אַרײַן דורך דאָס קלייִנע פענסטערל, און מנחם זיצט, דער אונטערשטער טהייל אינגאַנצען פערזונקען אין פינסטערניש, נור וואָס דער קאָפּ שטאַרט אַרויס געגענאיבער דעם פענסטערל, און ער זינגט זיך זיין וועגס.

דאָס ווייַב מיט דער טאָכטער זיצען דעמאָלט אויפ'ן בעט הינטער זיינע פלייצעס, פערשטעלט שוין אין דער פינסטערניש. נור וואָס די געזיכטער בלייכען זיך אַרויס פון דער טונקעלהייט. זיי הערען זיך איין, און דאָס ניגונ'ד'ל איז זיי שוין אַזוי גוט בעקאַנט, אַז נישט ווילענדיג חזר'ן זיי עס אַליין נאָך אין געדאַנק שטילערהייד,

ווען דאָס ניגונד'ל הערט אויף צוזאַמען מיט די לעצטע ווערטער פון אַתקינו סעודתאָ, שוועבט נאָך לאַנג אַרום אין דער הוילער פינסטערניש דער אָבקלאַנג פון אַ זשומען, ווי פון אַ געפּייניגטער פליג, וואָס האָט זיך ערגיץ אין אַ ווינקעל אונטער'ן סופיט פערפלאָנטערט אין אַ נעץ פון שפּינוועבס און צאַפּעלט זיך און ראַנגעלט זיך דאָרט יעמערליך קלאָגענדיג.

אַז ער האָט אָבגעבענשט, שטעהט ער אויף, קוקט דורך דאָס פענסטערל, מיט אַזוינע שטילע טרויעריגע בליקען. ווי דער שטערן, וואָס האָט זיך שוין אויפ'ן הימעל בעוויזען.

באַלד געהט ער אַוועק אין בית המדרש.

פרייִדע בלייַבט פערטיעפט אין איהרע געדאַנקען. זי האָט אַ מייִדעל שוין לייַטען גלייַך און דער טאַטע איהרער מאַכט זיך גאָר נישט וויסען...

נור אייִנמאָל, ווען זי האָט שוין אַ לאַנגע צייַט. נאַכט בײַ נאַכט נישט געקאָנט קיין אויג צו טהון, האָט זי איהם אָנגעחאַפּט.

— מנחם. וואָס וועט זיין דער סוף?... האָסט שוין אַ מייִדעל. קיין עין הרע. אַ שדוך צו טהון — — און וואָס זאָגסט דו?

מנחם האָט געוועהנטליך געשוויגען און זי האָט איהם ווייַטער דערצעהלט.

— דער בחור, וואס איז געבליבען נאך אברהמ'ן עליו השלום — א וואוילער בחור... די מיטער זינען, אסתר, האט מיך דאך אנגעהאפט און דערצעהלט מיר, וואס פאר א גוט קינד ער איז. ס'איז דאך גלאט א ציהרונג פאר א מאמען... מען האט געמיינט, או נאך אברהמ'ס טויט מעג זי זיך אויך בעגראבען לעבעדיגערהייד — — צום סוף... דער בחור איז א וואוילער בחור.. שפייזט זי, קליידט זי, שוכט זי. כ'לעבען, ער האט הי-יאהר פערדינענט שען געלד אן א נארטען, א נארטען האט ער געהאלטען — און וואס פעהלט איהם, כ'לעבען!... און ווידער, אנ' איינען הייזעל האט ער דאך אויך, זיין ירושה...

— מילא... ווי דו פערשטעהסט... — האט מנחם געענטפערט און צוגעשאקעלט מיט'ן קאפ.

האט נאט געהאלפען, עס איז געקומען א שבת נאכ'ן שלאף: האט זיך אויף דער שוועל פון דעם קליינעם שטיבעל בעווייזען א מחותנת'ש אין א שוואַרץ קאשמיר קליייד מיט א ברוין טיכעלע אויף די אקסלען און א קופקע מיט ציטער-שפילקעס אויפ'ן קאפ. זי האט זיך שמייכלענדיג ארייגעשטופט אין דער אפענער טהיר. און נאך איהר איז נאכגעגאנגען אן'אויסגעפוצטער חתן א שטילער, מיט אייגן האנד צופענדיג זיך בכי דעם קוים אויסגעשפראצטער וואנסעלע אויף דער אייבערשטער ליפ, און שארט זיך נאך נאך דער מוטער. ווי ער וואלט נישט געקאנט קיין צווייי צעהלען.

— גוט שבת, גוט שבת! — האט די מחותנת'ש אויפריכטיג געשאקעלט מיט'ן קאפ, ס'הייסט, ווי דאס בין איך, און דאס איז מיין זוהן.

— גוט שבת, גוט שבת — האט אויך פריידיג נוטהארציג געענפערט. און יוכבד'ל, די כלה, האט זיך פערשעמט און נעריטעלט זיך אויף די באקען, ווארפענדיג א צומישטען בליק אויף די מחותנת'ש און אויף דעם חתן. און ארומבלאזענדיג די אויגען אויף דעם בוזעם, האט זי עפעס געצופט מיט די קלאָרע פינגערלעך און נעגליכט זיך דאס פארטוכעל.

— שעם דיך נישט, כלה... — האט זיך די מחותנת'ש א געלעכטערל געמאכט. אזש דער חתן האט די אויגען ארומבגלאזט. און די ברוינע באקען האבען זיך אויהם פערשעמט. יוכבד'לם ליכטיג געשטאלט, א פנים ווי א שיסעל מיט צוויי גרויסע קארשען-

אויגען איז איהם אַנטקעגען געשטאַנען און פֿאַר זיינע אויגען האָט געציטערט דאָס ראָזע בלוזקעלע איבער איהר פֿולען בוזעם.

— זיץ, זיי זשע מוחל, אסתר... — האָט פֿריידע אַזוי זיך גוטמוטהיג געבעטען, און יוכבד'לס ברוסט האָט אויך אַזוי גוטמוטהיג צאַפּלענדיג בעוואויגען און געבעטען זיך — „זיצט, מחותנת'טע, זיצט"...

— נישט קשה... — האָט אסתר געענפֿערט, און מיט אַ שמייכעלע אויפֿ'ן געזיכט אָנגעהויבען זיך נעהנטער צו צושאַרען צו דער ליעבער כלה. און דער אויסגעפּוצטער ו תן האָט אויך אַזוי שטיל, אַזוי בגנבת'דיג צוגעוואָרפֿען אַ בליק אויף יוכבד'לען און אין זיך אַזוי שטיל, אַזוי האַרצענדיג געבעטען „שעם דיך נישט, יוכבד'ל, שעם דיך נישט... די מאַמע וועט דיר גאָרנישט טהון... די מאַמע האָט דיך ליעב"...

און יוכבד'ל האָט זיך שעמענדיג אַ לאָק אונטער'ן אויער אַרונטערגעמאַכט און באַלד זיך פֿון שטוב אַרויסגעשאַרט, געלאַסען, פּאַמעליך גלייט אַזוי זיך...

— זי שעמט זיך... האָט די מוטער שטראַהלענדיג מיט די אויגען געגעבען אסתר'ן צו מערקען.

און אסתר האָט איהר אין דער אָפֿענער טהיר נאָכגעקוקט מיט אַ ליעבען שמייכעל און נישט געקאָנט די אויגען אָברייסען, און ווען זי זאָל נישט קיין מוראָ האָבען, אַז פֿריידע זאָל זיך נישט צו פֿיעל איבערנעהמען, וואָלט זי איהר אין איין אויער אַריין איינגערוימט, וואָס פֿאַר אַ כשר קינד זי האָט... און אַז זי איז עס טאַקי גאָר נישט ווערט...

— וואו איז עס דיין מאַן?... — האָט זיך אסתר ערשט אומגעקוקט.

— ער? — האָט פֿריידע פֿערצויגען דאָס פּיסקעלע — די גוטע יאָהר ווייסען איהם... אַזוי ווי אַ מאַנספּערשוין... נישט זיין דאַגה, נישט זיין עסק... — און קעגען וואָס, אסתר'שי, פֿרעגסט דו דיך?...

— גלאַט אַזוי זיך... — האָט אסתר אָבגעענטפֿערט און אויך פֿערצויגען דאָס שנאָבעלע.

— איך האָב געמיינט, ווילסט עפּעס שמועסען...

— טאַקי שמועסען...

— און וואָס בין איך, חלילה... און דו, חלילה... עס פֿעהלט אונז אַ שטיקעל מויל, מען דאַרף אונז חלילה די צינגלעך האַקען?

— נייַן, חלילה... — האָט אסתר געענטפֿערט און אָבגערו-רופֿען דעם זוהן אין ווינקעל אַרייַן אויף אַ סוד...

— נעהם, מאַך, טהו! ... — האָט דער זוהן איהר אַ זאָג געטהון — און פֿאַרטיג אַנ'עסק!...

ער האָט איהר אָנגעזאָגט, אַז זי זאָל נישט זייַן קייַן יודענע... און נישט שטעלען זיך אויף קייַן נדן, אויף קייַן מתנות, און נישט אָבלעגען די חתונה אויף אַ לאַנגען טערמין — אייַנס און צוויי, און פֿאַרטיג! ...

און דערבייַ האָבען די פֿולע ליפֿען געדאָרשט און געבּרענט, און די ברוינליכע באַקען געגליהט.

— אייַנס און צוויי! ... — האָט ער נאָך אַמאָל דער מוטער אָנגעזאָגט און איז אויך אַרויס פֿון שטוב, איבּערלאָזענדיג בייַדע ווייַבער — „שמועסט אייַך, טהוט אייַך וואָס איהר ווילט"... און ער איז געלאָפֿען זעהן, וואו יוכבד'ל איז ערגיץ... און וואָס זי האָט זיך אַזוי צו שעמען...

דערנאָך איז געווען חתונה. אַ שכן האָט אַ שטוב אויסגע-קאַלכט, אַנטליהען בייַ נאָך שכנים טישען, אויפֿגעהאַנגען דעם בית-המדרש-לאָמפּ, און פֿרייַדע האָט אויף איהר שטיבעל אָנגעהאַנ-גען אַ שלעסעל און גערופֿען מנחם'ן אויף חתונה.

איז געווען אַ חתונה, האָט מען געהוליעט ביז טאָג.

נאָך דעם מצוה-טענצעל, אין דרויסען האָט שוין געבלאָהט, פֿרייַדע מיט אסתר'ן און נאָך אַ קופּע מחותנת'טעס זענען שוין געהאַט פֿערפֿאַלען געוואָרען מיט דער כלה מיט'ן שלייַער און דער חתן דעסגלייַכען — האָט זיך אין שטוב ערשט אָנגעהויבען אַ נייַ לעבען. עס האָט זיך אַ פֿריש פֿלעשעל בראַנפֿען אין אַנ'אויפֿ-געהויבענער האַנד איבּער אַלעמענס קעפּ בעוויזען און מיט אַ הייַזעריג זינגעדיג קול האָט יענער אַ „לחיים ברודער" געמאַכט, און דאָם העלזעל פֿון פֿלעשעל צו זיך אין מויל אַרייַן אַראָבגעלאָזט. דעמאָלט האָבען זיך אויפֿגעחאַפּט די בויגענעס אין די פֿערשלאָ-פֿענע כלי-זמרים'ס הענד, וואָס האָבען ביז אַהער געקראַצט, ווי פֿרענטען איבּער לאָדענס וואָלטען זיך גערייבען — און דער עולם

האָט זיך ערשט אויף דאָס נײַ אַ לוסטיג טענצעל געהײַסען מאַכען.

אַ ברײַטליכען יודעל מיט אַ געל בערדיל, אַ לוסטיגס, מיט לויפענדע אויגעלעך האָט זיך פערגלוסט אַ קובעל וואַסער איבער־צוקעהרען אויף דער פאָדלאָגע, און לעבעדיג און לעבעדיג! — האָט ער מיט דעם קעפעל געגענאיבער די כלי־זמרים געדרעהט, די אַרבלען פערשאַרצט, דעם דאַשעק פערדוקט און מיט די פאָ־לעס אין די הענד האָט ער אינ'ם וואַסער אַ טענצעל געמאַכט. דער עולם האָט זיך אין אַ רעדעל אַרומגעחאַפט. הענד איבער אָרעמס און קעפ צו קעפ האָבען זיך אין אַ טענצעל געהויבען, און דער לאָמפ אונטער'ן סופיט האָט אַזש אַ שטויס געקריגען און צושאָקעלט זיך מיט אַ גערויש. מנחם'ן האָט מען פון אַווינקעל אַרויסגעשלעפט און אין רעדעל אַרײַנגעחאַפט און געהויבען איהם אַ טענצעל. מען האָט אין איהם אַ גלעזעל אַרײַנגעוואָרפען, מען האָט געמײַנט, אַז דאָס וועט העלפען, צום סוף אין ער אינגאַנצען שוין איבער די פיס געפאַלען, אַ מיעדער, אַ פערסאָפעטער, ביז מען האָט איהם צוריק אָבגעלאָזט. דעמאָלט האָט ער זיך פון עולם אָבגעגנבה'ט און אַוועק צו זיך אויפ'ן הויפעל. די טהיר איז פערשלאָסען, האָט ער זיך אָנגעלעהנט אויף אַקויש פון היהנער, וואָס איז אין ווינקעל פון הויף געשטאַנען. פון דער ווײַטענס האָבען זיך געטראָגען אָבגערִיסענע צוהאַקטע טענער פון די פיד־לען, און מנחם איז געלעגען שוין און געדרעמעלט. נור אײַן מחשבה האָט זיך געוואַלגערט נאָך אין מוח, דאָס שלעסעל וואָס הענגט אויף דער טהיר, און פרײַדע מיט דעם שליסעלע, ביז ער איז אײַנגעשלאָפען, אײַנגעטוליעט אויף אַ זײַט און די האַנד אונ־טער צוקאָפענס.

ווען פרײַדע איז אַהײַם געקומען, פאַר גאָט און פאַר לײַט יוצא געוועזן, האָט זי אַ פערטיעפטע אין איהרע געדאַנקען דאָס שטיבעל אויפגעשלאָסען, און אַלײַן אין איהרע פיער ווינקעלעך גאָט געדאַנקט פאַר דעם חסד, וואָס ער האָט איהר געבעט אויס־געהערט, אַז זי זאָל נישט פערשעמט ווערען, לײַט זאָלען איהר נישט האָבען די אויגען אויסצושטעכען. „אַ מאַמע דאָס איז, מען האָט אַזאַ דערוואַקסענע בתולה און מען מאַכט זיך אַזוי גאָרנישט וויסען"... שטיל האָט זי גאָט געדאַנקט, שטיל זיך אויסגעטהון און אײַנגעשלאָפען מיט אַלע איהרע מידע געדאַנקען אָנגעזאַפט מיט

קולות און געשרייען, וואָס האָבען זיך אויף איהר מוח ערשט ווי אַ נעבעל צוגאָסען.

ווען די זון האָט זיך איבער'ן דאַך דערהויבען, דעם ווינקעל הויף בעלויכטען און מנחם'ן אין פנים אַריינגעקוקט, האָט ער זיך אָנגעהויבען צו דרעהען פון איין זייט אויף די אַנדערע. און וואָס העכער די זון האָט זיך געשטעלט איבער איהם צוגיעסענדיג אַ העלע ליכטיגקייט אַרום און אַרום, אַלץ אונרוהיגער איז זיין פערחלשט פנים און די פערמאַכטע ברעמען געוואָרען, און איינציגווייז, פערשלאָפען, האָט ער פון זיך פריהער די קאַפאָטע, דערנאָך די שטיוועל אַראָבגעשלעפט, אויפ'ן קויש אויסגעשפרייט און צוקאָפענס אונטערגעלעגט, צוריק אַנידערפאַלענדיג ווי אַ שטיין און געשנאָרכט מיט אַ שווערען אָטהעם, מיט אַ הויבענדיגער ברוסט אויף און אָב.

פריידע איז פריהער אויפגעשטאַנען פאַר איהם. ווען זי איז אַרויס פון שטוב אָנצוקוקען דעם ליכטיגען טאָג, האָט זי אויך דעם מאַן דערזעהן אין ווינקעל אויפ'ן קויש, באָרוועס, אָהן די קאַפאָטע און דאָס היטעל פון קאָפ אַראָבגעוואָרפען. „אַ מחותן בייַ לייַט"... — האָט זי זיך געטראַכט, צוגעהענדיג נעהנטער און איינגעקוקט זיך אין זיין שלאָפענדיג געזיכט.

זי האָט איהם בעטראַכט פון אויבען ביז אַראָב. פון געזיכט, וואָס איז געלעגען אַנטקעגען דער זון, האָט געשלאָגען אַ היץ. אַ הייסער געשטיקטער אָטהעם האָט זיך געפיהלט איבער איהם, אַזוי מיעד, אַזוי דערשלאָגען, און דאָס האַרץ האָט זיך געהאַלטען אין איין הויבען. עפיס איז איהר דער שלאָף נישט געפעלען, און זי האָט זיך מיט די אויגען אין זיין קערפער איינגעטיעפט. באַלד האָט אַנ'אונרוהיגקייט אָנגעהויבען צו קוקען אויף איהר געזיכט. די פיס, דאַכט זיך איהר, זענען געשוואָלען, גראָב און גלאַנצענדיג... וואו קומט צו איהם אַזוינע גראָבע פיס! ... האָט זיך אַ געדאַנק אין איהר מוח אויפגערימען, און דאָס געזיכט און דער שטערן האָט זיך אָנגעהויבען צו רונצלען.

— הער נור, הער נור ... — האָט זי איהם אָנגעהויבען שטיל צו וועקען און צו רודערן בייַ אַנ'עלענבויגען, וואָס האָט פון קויש אַראָבגעשטאַרט.

נאָר ער איז פערשלאָפען געוועען.

זי האָט איהם קוים דערוועקט. און דעמאָלט האָט ער זיך האַסטיג אַ הויב געטהון און אָנגעקוקט זי מיט צומישטע בליקען אין די אויסגעגלאָצטע אויגען.

— וואָס לינסט דו אַזוי קעגען דער זון? — האָט איהר קול שוין געקלונגען אָנגעזאַפּט פון ביטערקייט.

ער האָט זיך פּאַמעליך אַראָבגעקליבען פון קויש, געקנייטשט זיך, אויסגעגלייכט און געצויגען, ווי ער וואָלט זיך נישט געפיהלט, אָדער קיין גאַנץ אַבר נישט געהאַט. דערנאָך האָט ער זיך געלאָזט געהן נאָך פרייִדען אין שטוב אַריין, מיטטראָגענדיג די קאַפּאָטע אונטער אייִן אָרעם און די שטיוועל אונטער'ן אַנדער אָרעם.

אין שטוב האָט זיך פרייִדע אַ ביסעל בערוהיגט. זי האָט געזעהן, ווי ער טהוט זיך אָן, וואַשט זיך, געזונד ווי אַלע מאָל, האָט זי נישט געפרעגט וועגען קיין זאַך און ער האָט איהר נישט דערצעהלט.

עס פלעגט אויך געבען, אַז אין שטוב איז שטיל, פרייִדע זיצט פערטראַכט, אַ שווערע אַנגסט ליגט איהר אויפ'ן געקנייטשטען געזיכט, און פלוצלונג הויבט זי אויף אויף איהם אַזאַ שטילען לייַדענדען בליק, אַז איהם, מנחם'ן, דאַכט זיך דעמאָלט, אַז זי ווייסט, ווייסט פון אַלץ... נאָר פרעגען אָדער אויסזאָגען שרעקען זיי זיך אייִנס פאַר דעם אַנדערען.

אין דער שטיל פלעגט ער לייַדען, דאָס רוב אויף דער נאַכט נאָך דער אַרבייט. שווער ווי אַ שטיק לייהם פלעגט ער זיך פיהלען. און אַז פרייִדע פלעגט איהם נאָך הייסען אונטערפיהרען די קינדער אַהייִם, ווייַל די שבע ברכות זענען געוועען אין שטאָדט און דעם חתן'ס הייַזעל איז אונטער דער שטאָדט — דעמאָלט ערשט פלעגט ער פיהלען, אַז ס'איז זיין עק...

— טאַטע... — האָט איהם אייִנמאָל די טאָכטער געפרעגט. בשעת ער האָט זיי אונטערגעפיהרט אַ הייִם — טאַטע... וואָס סאָפּעסט דו אַזוי?...

— ווער, איך?... גאָרנישט... האָט ער געענטפערט און ווייַטער געגאַנגען, ווייַטער געסאָפּעט הויבענדיג יעדען פוס, וואָס איז געוועען שווער ווי אַ קלאָץ.

— שוין, טאַטע... עס וועט שוין זיין גענוג אונטערגעפיהרט. געה שוין אַ הייִם — האָט איהם די טאָכטער געבעטען.

— שוין, שווער ... — האָט דער אײַדעם אויך געבעטען — עס לײַכט זיך שוין אַרויס אונזער הײַזעל, אָט דאָס פֿענסטערל ...

מנחם האָט די אויגען אויפֿגעהויבען, געקוקט פֿערשטײַנערט, אויף דאָס בעלויכטענע פֿענסטערל, וואָס האָט ווײַט פֿון דער פֿינסטערער נאַכט אַרויסגעשײַנט, דערנאָך האָט ער זיך געזעגענט נעוואונשען אַ גוטע נאַכט די קינדער און פּאַמעליך געלאָזט זיך געהן צוריק צו דער ווײַטער שוואַרצער קופּע דעכער, אײַנס אונ־טער'ן צווײַטען, מיט די רויט אויפֿגעפֿלאַמטע פֿענסטער, וואָס האָבען אַרויסגעקוקט ווי פֿלאַמענדיגע אויגען אין דער שוואַרצער נאַכט אַרײַן.

דער הימעל איז געוועען ווי אָנגעגאָסען מיט בלײַ, פֿער־שטײַנערט אין אַ נאַכט־קאָליר. איבער דער ערד און געגען די ליכטיגע אַרויסשײַנענדיגע זײַלען פֿון די פֿענסטער האָט זיך אַ גע־דיכטער נעבעל געוויקעלט, און מנחם, פֿערזונקען אין איהם, האָט זיך שווער געשלעפּט אויף דעם זאַמדיג נאַסען וועג, און דאָס שווערע אָטהעמען זײַנס האָט זיך אין דער שטילער נאַכט אָבגעגע־בען ווי דאָס סאָפּען פֿון אַ פֿערד ערגעץ פֿון דער ווײַטער נאַכט אַרויס.

און קוים האָט ער זיך אַ הײַם דערשלעפּט. האָט ער פֿרײַ־דען געהײַסען זיך גלײַך מאַכען דאָס בעט און געלעגט זיך שלאָ־פֿען. אונטער'ן איבערבעט האָט ער זיך געפּריווט מיט די הענד בײַ די זײַטען. זײַ זענען אַזוי גראָב אויסגעפּאַשעט, אַז דאָס לײַב איז איהם געוואָרען ווי אַ פּאַנצער, און ער פֿיהלט עס שוין, דאַכט זיך, גאָר נישט ... און גאָר צוזעהענדיג איז עס אַזוי געוואָרען ... ער פֿלעגט אויך בעמערקען אַלע אין דערפֿריה, ווי די הויזען ווע־רען איהם וואָס אַ מאָל ענגער, ווי זײַ ליגען איהם שוין צו ווי אַ פֿלאַסטער אויפֿ'ן לײַב. בײַ די שטיוועל אָנטהון פֿלעגט ער זיך אָברוהען דרײַ מאָל, און די קאַפּאָטע קאָן זיך שוין באַלד אויך נישט צוקנעפּלען. נאָר דערצעהלען טאָר ער נישט. זאָלען זיך נור מענשען דערוויסען, און מען וועט איהם שוין קײַן שעה לעבען נישט וועלען געטרויען ... אַפֿילו די בעל־הבית'טע וועט אויך מורא האָבען, אַז זי וועט שוין נישט האָבען בײַ וועמען קײַן דירה־געלד צו מאָהנען..

נאָר אַז עָר האָט נישט דערצעהלט, האָט מען עס איהם דערצעהלט.

אין איין פריה־מאָרגען, ווען עָר איז צו דער אַרבייט געקומען, איז ר' מאָטעל דער פאַבריקאַנט געשטאַנען אין מיט'ן הויף, מיט איין פוס פאָראויס, דעם דאַשעק פערדוקט, די הענד בייַ די זייטען מיט אויסגעשטעלטע עלענבויגענס און האָט געקוקט, ווי די אַרבייט געהט. טהייל אַרבייטער האָבען געזעגט, געשניצט, נאָך אַנדערע האָבען קלעפקעס אויפגעשטעלט צום טריקענען און דערנאָך פאָסאַצקעס צו שניידען. מנחם האָט שוין געוואָלט די קאַפאָטע פון זיך אַראָבוואַרפען און אויך נעהמען עפעס טהון, איז צו איהם צוגעקומען ר' מאָטעל, אַ קוק געטהון איהם אין די אויגען אַריין און געזאָגט:

— מנחם, דו ביסט, דאַכט זיך מיר, קראַנק?...

מנחם איז דערשראָקען געוואָרען, געשטאַנען אַ ווייַלע אָהן לשון, מיט אַראָבגעלאָזטע אויגען און די קאַפאָטע שוין העלפט אויף די אַקסלען,

— נו וואָס קלערסט דו? — האָט ר' מאָטעל ווייַטער געפרעגט — ביסט דאָך קראַנק!... די אַרבייטער האָבען דאָך מיר דערצעהלט...

מנחם האָט אויפגעהויבען דעם קאָפ:

— איך קאָן אַרבייטען, איך קאָן!... האָט עָר זיך פערענטפערט.

— לאָז נור — האָט ר' מאָטעל איהם אָבגעמאָסטען מיט די בליקען פון אויבען ביז אַראָב — וואָס ביסט דו עפעס אַזוי אויסגעפאַשעט?...

מנחם האָט דערפיהלט, ווי אַנ'עקבער וואָלט איהם אין האַרץ אַרייַנגעקראָכען. אַ היץ האָט איהם אַ שלאָג געטהון אין געזיכט, טראָפען שווייס האָבען אָנגעהויבען אַרויסצוקומען אויפ'ן שטערן.

— געה זשע, מנחם, אַ הייַם... — האָט איהם ר' מאָטעל שוין גוטמוטיג געזאָגט — איך זעה, דו ביסט קראַנק...

מנחם האָט צוריק אַרויפגעהויבען די קאַפאָטע איבער די אַקסלען און אָבגעקעהרט זיך מיט אַ ברוגז'דיג פנים. עָר ווייַסט,

אַז ר' מאָטעל איז איהם נישט געטרייַ, און וואָס ער איז אויסען. און דאָס האַרץ האָט איהם זעהר וועה געטהון,

ער האָט זיך שוין אַפילו ניט געוואָלט בעגעגנען מיט די איבריגע אַרבייטער, גלייך ער וואָלט אַ גנבה געטהון, און שטיל, ווי קיין מאָל גאָר נישט, האָט ער זיך אָנגעהויבען אַרויסצושאַרען פון הויף.

— זעהסט דו, מנחם, — האָט ר' מאָטעל געטענה'ט אונטערפיהרענדיג איהם — עס דאַרף דיך נישט פערדריסען — אַ מענש טאָר זיך נישט אַרייַנפיהרען אין קיין קרייַנק... איך בין דיר חלילה נישט קיין שונא... האָסט דאָך אַ סימן, מיר קומט דאָך פון דיר עטליכע קערבלעך, וואָס איך האָב דיר אויסגעלעגט צו דער טאָכטערס חתונה... נו, וואָלט איך דען נישט געוואָלט, אַז דו זאָלסט זיי מיר אָבאַרבייטען?...

מנחם האָט געשוויגען און איז אַוועק אַ היים אַ צובראָכענער, אַ פערביטערטער.

פרייַדע איז געזעסען בייַ'ם פענסטער און געשטריקט אַ זאָק. זייער בייַדענס בליקען האָבען זיך בעגעגענט מיט אַ רעטעניש אין די אויגען.

ער האָט זיך צוגעשאַרט צום קעסטעל צו און געזעצט זיך.

אין שטוב איז שטיל געווען. אַ פערבאָרגענע שטילקייט האָט זיך צווישען מאַן און ווייַב אַרומגעטראָגען, און בייַדע האָבען מוראָ געהאַט די אויגען אויפצוהויבען.

ער איז קראַנק...

זי האָט זיך גערייכט דערויף נאָך יענע וואָך. זי זעהט ווי ברוין-און-בלאָה ער געהט אַרום... ער מיינט, אַז קיינער איז קיין מבין נישט דערויף...

ער ווידער זעהט, אַז זי איז בייַז... איהם דאַכט זיך, אַז זי זיצט צו שטיל, וואַרפט צו געשווינד מיט די שפיזלעך, און אַז דער שטערן רונצעלט זיך איהר...

— מנחם — האָט זי אָנגעהויבען — ביסט עפעס נישט געזונד?...

צוויי גרויסע טרעהרען האָבען זיך איהם אין די אויגען געשטעהלט און געבליבען הייַנגען ווי בייַ אַ קינד.

פרייַדע האָט אָבגעלעגט דעם זאָק אָן אַ זייַט, אויפגעשטעלט

זיך מיט אַשטיל לײַדענד פּנים און געבעט איהם דאָס בעט.

מנחם האָט זיך אויסגעטהון. געלעגט זיך, און פֿרײַדע האָט געזיפֿצט:

— פֿערליגען זיך, פֿערזעצט נאָך פֿון דער חתונה, און דאָ דרעהט מען מיר דעם קאָפּ אָב — דירה־געלד...

ער האָט אָבער נישט געענפֿערט. נור דערנאָך, ווען ער האָט געזעהן אַז זי געהמט דאָס טיכֿעלע אויפֿ'ן קאָפּ, האָט ער געפֿרעגט שטיל.

— געהסט ערגעץ, פֿרײַדע?

— איך געה... איך ווײַס וואו? צו מײַנע צרות... אפֿשר וועל איך קריגען אַ דרויבע, אָדער וואָס אויף אַ בּיסעל יוך...

מנחם האָט איהר לײַטזעליג נאָכֿגעקוקט און זי איז אַרויס פֿון שטוב.

ער ווײַסט נישט, פֿאַר וואָס עס קומט איהר אַזוי פֿיעל אויס־צושטעהן פֿון איהם... זי האָט נישט געשלאָפֿען טאָג און נאַכט, האָט געזעהען די טאָכֿטער חתונה צו מאַכֿען, און ער — נאָר נישט... זי האָט איהם אויף די חתונה גערופֿען, און ער האָט נאָך אַ וועטשערע פֿערדיענט...

די טהיר האָט זיך אויפֿגעמאַכֿט, און יאָסעל, אַ יונג מיט גראָבע בעק, וואָס אַרבײַט מיט איהם צוזאַמען, איז אַרײַן.

— איהר זענט שלאַף, מנחם?...

— נישט געזונד... — האָט מנחם געענפֿערט.

— וואָס איז אײַך?

— איך ווײַס... מען וואָלט געדאַרפֿט דעם דאָקטאָר...

— ווײַזט נור עקסטרע! — האָט יאָסעל אַ וואָרף געטהון מיט די אויגען, אָנווײַזענדיג מיט דער האַנד אונטער'ן איבערבעט.

מנחם האָט זיך שווער אויפֿגעזעצט, קנײַטשענדיג דערבײַ דאָס געזיכֿט, האָט מיט מיה אַרויסגערוקט אַ פֿוס פֿון אונטער'ן איבער־בעט, און יאָסעל האָט זיך אַנידערגעזעצט אויפֿ'ן קראָווינטש, אײַנ־געבויגען זײַן גרויסען קאָפּ, און אומגעלומפּערט אויסגעשטעלט די אויגען אויפֿ'ן פֿוס.

— נו וואָס זאָגסט דו? — האָט מנחם געפֿרעגט, קוקענדיג איהם אין די אויגען אַרײַן און מיט בײַדע הענד געהאַלטען זיך אַרום גאַקעטען פֿוס.

יאָסעל האָט געשווינד אַ פּריוו געטהון מיט דעם פֿינגער, אַ קוועטש אַרײַן איהם אין פֿוס, אַזוי אַז אַ גריבעלע איז שטעהן געבליבען ווי אין אַ טײַג אַרײַן, און קוקענדיג דערויף, ווי מײַס־טעריש פֿלינק דאָס איז געשעהן, האָבען זיך בײַדענס בליקען בע־געגענט און עפּיס נאַרישליך זיך אָנגעקוקט...

— האַ... — האָט מנחם ווײַטער געפֿרעגט.

— ס'איז געשוואָלען... — האָט יאָסעל געענטפֿערט.

— אָט קוק, וועסט דו זעהן... — האָט מנחם איהם בע־וויזען אַראָבקריכֿענדיג פֿון בעט, האָטש ער האָט זיך אונטערגע־שפּאַרט מיט די הענד אָן קראָווינטש און פֿערביסען די ליפּען, נור פֿאָרט זיך גלײַך געשטעלט אויף די פֿיס און אַקוק געטהון אויף יאָסלען, אַז ס'איז גאָר נישט אַזוי, ווי מען מײַנט...

— אַוודאַי, אַזוי זענט איהר דאָך געזונד... נור וואָס די פֿיס... — האָט יאָסעל מודה געוועזן.

— אַזוי אין מיר פֿיהל איך גאָרנישט... — האָט מנחם אַראָב־פֿיהרענדיג מיט די הענד איבער'ן גוף אַ זאָג געטהון, און דערבײַ האָט ער דעם בויך מיט'ן אָטהעם אײַנגעצויגען און אויסגעשטעלט זיך, אָנקוקענדיג יאָסלען מיט אַמאָדנעם בליק פֿון איבערצײַגונג.

— פּריווט נור געהן — האָט יאָסעל איהם אַ ווײַז געטהון פֿאָראויס מיט דער האַנד איבער דער פּאָדלאָגע, און מנחם אין בלויזען העמד און מיט דעם אַלטען שלאָף־היטעל אויפֿ'ן קאָפּ האָט גענומען שטעלען האַרטע טריט אויף און אָב איבער'ן שטיבעל. באַלד איז ער ווײַטער שטעהן געבליבען פֿאַר יאָסלען מיט דעמ־זעלבען בליק פֿון פֿריהער און איז צוריק אַרײַן אין בעט, ווי אַנ' אויסגעמושטירטער זעלנער.

— און זאָג איהם דאָרט דעם בעל־הבית דײַנעם, ס'הײַסט מאָטלען, אַז ס'איז נאָך נישט ווי ער האָט געמײַנט!... — האָט ער מיט אַ הויכֿען טאָן צוגעגעבען, און אין די אויגען האָט עפּיס געפֿינקעלט.

— אוי, אוי — — איהר וועט נאָך אַרבײַטען — האָט יאָסעל ווי צוגעקלאַפּט מיט זײַן גראָב קול.

— און קײַן אײַן גראָשען איהם נישט שולדיג בלײַבען!...

— איהר וועט איהם נאָך אָבאַרבײַטען!

— מיט גאָטס זײַנער הילף! און זאָג איהם דאָרט... דו

זעהסט דאָך . . — האָט ער ווייטער עפּיס מיט אַ בעטענדיג פּנים זיך אַ חאַפּ געטהון און אַראָבגעפּיהרט מיט בייִדע הענד איבער'ן גוף — וואָס ? ... ער קאָן מיר נישט געטרויען נאָך אַ קערביל ?

— אַפילו צוויי — האָט יאָסעל צוגעבאַסעוועט און אין אייִנ-וועגס איהם אַ טאַפּ געטהון דעם בויך — וואָס איז עפּיס אַזוי הויך ? ! — האָט ער ווי ערשט דערזעהענדיג פּלוצלינג אַ פּרעג געטהון .

בייִדע האָבען זיך פּלוצלונג ווי אָנגעשטויסען מיט די בלי-קען און אַ שטילקייט איז געוואָרען צווישען זיי . אַנ'אייִנגעהאַלטע-נער אָטהעם האָט זיך געפּיהלט , און די אויגען מנחם'ס האָבען נאָך געפּינקעלט עפּיס צו זאָגען , נור אַ מין נאַרישקייט האָט זיך איהם שוין געהאַט איבער'ן פּנים צוגאָסען און ער האָט געשוויגען .

דערווייל איז פּרייִדע אָנגעקומען פּון גאַס און נאָך איהר יוכבד'ל , פּערוויקעלט אין אַ גראָבער וואָלענער פּאַטשיילע און די אויגען פּערוויינט . זי איז גלייך צו צום פּאָטערס בעט אַ קוק גע-טהון אויף איהם און שטיקענדיג זיך אין טרעהרען געפּרעגט :

— טאַטע , אפּשר וועל'ן מיר געהן צום דאָקטאָר ?

— מען דאַרף נישט קיין דאָקטאָר ... — האָט מנחם זיך געשטאַרקט .

יוכבד'ל האָט זיך געזעצט אויף דער באַנק אַנטקעגען און די טרעהרען האָבען זיך נישט אויפגעהערט צו גיסען פּון איהרע אויגען .

יאָסעל האָט אויסגעשטעלט די אויגען , אַ מאָל אויף מנחם'ן , אַ מאָל אויף די טאָכטער , דערנאָך האָט ער זיך אויפגעהויבען און איז אַרויס פּון שטוב .

פּרייִדע האָט זיך דערווייל אַרומגעדרעהט מיט דער דרויבע , וואָס זי האָט געבראַכט פּון גאַס , און געזוכט דעם ווייק-טאָפּ . דערנאָך איז זי אויך צוגעקומען .

— ער לאָזט זיך נישט אַזוי גיך אייַנרעדען ... — האָט זי דער טאָכטער בעמערקט , ווייַזענדיג אויף מנחם'ן , און ווענדענדיג זיך צו איהם אַליין האָט זי ווייַטער געפּרעגט :

— פּאַר וואָס ווילסט דו נישט געהן צום דאָקטאָר ?

מנחם האָט געשוויגען און געקוקט , ווי די טאָכטער ווייַנט איבער איהם . ביז ער האָט אַליין אויך אָנגעהויבען צו ווייַנען .

— ווײַנען קאָן ער חאָטש, ווי אַלע קלײַנע קינדער ... — האָט איהם פרײַדע פאָרגעוואָרפען.

מנחם האָט זיך פאַמעליך אַנידערגעזעצט און גענומען זיך אָנטהון.

— וועסט געהן, טאַטע? — האָט ווײַטער יוכבד'ל געפרעגט.

— איך געה.

יוכבד'ל איז אויפגעשטאַנען און געוואַרט ביז דער פאָטער האָט זיך אָנגעטהון.

— ס'איז נאַס אין דרויסען? — האָט ער געפרעגט, שוין שטעהענדיג אין מיט'ן שטוב.

— מאַמע, גיב איהם דאָס טיכעל אויפ'ן האַלז. — האָט יוכבד'ל דער מוטער געזאָגט.

פרײַדע האָט אַרומגעוויקעלט דעם האַלז מיט דעם טיכעל, און יוכבד'ל איז אַוועק מיט איהם צום דאָקטאָר.

די טהיר האָט זיך ווײַטער געעפענט, און ציפע די בעל הבית'טע פון דעם הויז, אַ יודינע מיט אַ ווערצעלע אויף דער גאָמבע, איז אַרײַן אין שטוב. אַ ווײַלע האָט זי שטיל געקוקט אין אַלע ווינקעלעך, האָט אויך אַריבערגעקוקט צו מנחם'ס בעט, וואָס איז געשטאַנען צורודערט, און געפינענדיג נור פרײַדען אַלײַן האָט זי אָנגעהויבען:

— צי דײַן מאַן איז עפּיס נישט געזונד?

— ער איז עפּיס קראַנק געוואָרען. — האָט פרײַדע געענטפערט.

— דאַכט זיך, דײַן טאָכטער איז ערשט דאָ געוועזן? ...

— יאָ.

— און וואו איז דער מאַן דײַנער?

— זיי זענען בײַדע געגאַנגען צום דאָקטאָר.

— צום דאָקטאָר ... — האָט ציפע ווי צוגענויגט מיט דעם קאָפּ.

זי האָט זיך ווײַטער אַרומגעקוקט אויף אַלע ווינקעלעך, אָבגעטראָטען אַ ביסעל אָן אַ זײַט און געקוקט איבער'ן פענסטער, אויף די ווענד, און גערעדט דערבײַ ווי צו זיך אַלײַן, אָדער גלאַט אין דער וועלט אַרײַן:

— עס געהט צו ווינטער, דאַכט זיך, עס הויבט זיך אָן

אַרײַנצוחאַפּען פֿײַכֿטקײַט... וואָס דען... מען וואָלט דאַרפֿען אויס־קלעפּען פֿון אויסענוועניג און פֿון אינעוועניג...

פֿרײַדע אָבער האָט זיך נישט וויסענדיג געמאַכֿט, און ציפּע האָט ווײַטער און ווײַטער געקוקט אויף די ווענד, דערנאָך ערשט קוים צוריק אָנגעשטעלט די אויגען אויף איהר:

— זאָלסט מיר לעבען, פרײַדע'שי... וואָס וועט ווערען דערפֿון?...

— גלויב מיר, ציפּע, — האָט פֿרײַדע זיך פֿערענטפֿערט, ענדערענדיג, זיך אויפֿ'ן פּנים בײַ יעדען וואָרט — גלויב מיר... וואָס זאָל איך דיר טהון... איך האָב דיר שוין נישט וואָס צו זאָגען...

— און אַצונד איז דיר נאָך דער מאַן אויך קראַנק געוואָ־רען... וואָרום פֿערשטעהסט דו מיך, כל זמן דער האַר שטעהט אויף די שפּענער איז ער אַ האַר, און געהט ער אַראָב בלײַבט ער אַ נאַר!...

אין פֿרײַדעס אויגען האָט זיך עפּיס אויסגעלאָש ען, און ווי־דער אַ שײַן געטהון:

— געגען וואָס מײַנסט דו דאָס, ציפּע?...

— מילא, איך ווײַס געגען וואָס?.. געגען דירה־געלד...

— ציפּע, ווי גאָט איז דיר ליעב... איך וועל נישט עסען, איך וועל נישט טרינקען און דײַנס בעצאָהלען!.

— דו ביסט דאָך נישט קײַן קינד... איך דאַרף דאָך דיר נישט פֿערשטעהן צו געבען, נור קײַנער אין דער וועלט וואָלט דאָס נישט געטהון. פֿריהער האָסט דו אַלץ געזאָגט: עט'עך, מע'ט'עך... הײַסט עס, איך זאָל נאָך וואַרטען. וואָס נאָך ווילסט דו? האָסט שוין ב"ה די טאָכֿטער אויך חתונה געמאַכֿט, אַ תירוץ — פֿאַר חתונה... און אַצונד, אַצונד איז ער ווײַטער קראַנק, האַ?...

פֿרײַדע האָט זיך קײַן אָרט נישט געקאָנט געפֿינען, געזוכֿט און געצאַפּעלט, ווי אַזוי זי אײַנצושטילען:

— מיט גאָטס הילף, ציפּע...

— וואָס טויג מיר דאָרט די רײַד — האָט איהר ציפּע איבערגעריסען — איך שײַנק דיר דאָס דירה־געלד אויך!... פֿון אַ שלעכֿטען משאָ־מתן שנײַדט מען אָב, נור דו וואָלסט געוואָלט, איך זאָל דיר נאָך צושטײַער געבען אַ פּאָר פֿינף־און־צוואַנצינער — נאַ דיר, פֿרײַדע'שי, אַבי ציה דיך אַרויס פֿון מיר?...

— איך וואלט נעוואלט? ... מיינע שׂונאים זאלען דאס האבען אויף אנאנבייסען, וואס איך וואלט פערלאנגט וועמענס... — האט זיך פרייד ארויסגעהאפט.

— זאל זיין ... — האט ציפע געלאסען געענטפערט — אבי נישט שולדיג צו בלייבען אומעטום, וואו מען קלאפט נור אין שוהל ארין ...

— ציפע! וואס ווילסט דו? געה ארוים, ווארום איך טהו דיר אן די דאיניצע — איך צוואג דיך אב פון קאפ ביז צו די פים.

— או ווהר זאל מען מיינע שונאים אבווארשען ...

— ציפע! — האט זי נאך א מאל א נעשריי געטהון ווילד, זיך שטעלענדיג אנטקעגען מיט א בליק אין די אויגען.

ציפע האט זיך א רוק געטהון הינטערווייליכס. א וויילע האבען זיך בייד ווייבער אנגעקוקט, ווי די היהנער אין פלוצלונג האט זיך ציפע ארויסגעריסען פון שטוב מיט אן אימפעט און דורכ'ן פענסטער ערשט ארייגעפליקט מיט די פינגער און ארייגעשריען מיט א פערקרימטער העזיה אויפ'ן פנים צונויפגעמישט פון כעס און צערטליכקייט:

— פרייד'ש'ו! .. א פישעל נא דיר! ... געה צו דער קויקע, פרייד'ש'ו! ... א פישעל אונטער'ן פארטוך, ווילסט? ...

פרייד האט זיך א לאז געטהון צו דער טהיר, נור יענע איז שוין געווען אנטלאפען.

א קוואל טרערען האט אויסגעבראכען פון איהרע אויגען, און זיצענדיג אליין צווישען איהרע פויער ווינקעלעך האט זי געשריען, ווי דאס הארץ איהרם האט זיך געריסען און האט געצערט מיטין גאנצען גוף.

זי האט זיך קוים ווי עס איז איינגעשטילט און געזעצט זיך אויפ'ן בעט. זי האט נישט געווייגט אזוי אויף דאס, וואס ציפע האט איהר אויפגעווארפען, ווי דערויף. וואס זי האט אויף איינמאל דערשפירט די גאנצע ביטערקייט פון צוגעדרוקטען לעבען.

באלד איז יוכבד'ס צורייקגעקומען מיט דעם פאטער. זי האט שוין נעהאלטען אנ'אנגעשריבענעם רעצעפט אין דער האנד. און בעטראכטענדיג די מוטער, ווי זי זיצט פערווייגט. איז זי שטעהן גלייבען פערשטייגערט.

— וואָס איז עס דאָ געוועָן? — האָט זי קוים געקאָנט אי-בערפֿרעגען.

— גאָרנישט... האָט די מוטער געענטפֿערט.

יוכֿבד'ל האָט זיך איבערגעקוקט מיט דעם פֿאָטער, און ער ווייטער האָט זיך באַלד אָבגערוקט און פֿון אַ זייט געקוקט אויף פֿרייִדען, ווי מיט שרעק.

— וואָס האָסט דו מוראָ צו זאָגען? — האָט יוכֿבד'ל ווייטער איבערגעפֿרעגט שוין מיט טרעהרען אין די אויגען.

— וואָס פֿרעגסט דו, קינד... — האָט פֿרייִדע געענטפֿערט, שטיקענדיג זיך און שאָקלענדיג מיט דעם קאָפּ — אַז מען האַלט שוין אין די יאָהרען, און מען איז שוין אין אַזאַ לאַגע... אָט וואַרפֿט מען שוין אונז אויפֿ'ן מיסט אויך אַרויס...

— וואָס רעדסט דו, מאַמע?

— יאָ, יוכֿבד'ל, יאָ... דירה-געלד...

— נו וויין נישט, מאַמע!... — האָט יוכֿבד'ל אויסגעשריען און אַלייִן געגעבען אַ וויין אַרויס — איך האָב נאָך עטליכֿע קערבלעך פֿון דרשה-געשאַנק, וועסט דו דינגען אַ דירה, האָט זי איהר געטרייסט און טרעהרען גרויס ווי אַרבעס האָבען זיך אַראָבגעשאָטען איבער איהרע בלאַסליכֿע באַקען.

מנחם איז געשטאַנען אָן אַ זייט, געציטערט ווי אַ בלעטעל. דאָס פּנים האָט זיך מאָדנע גע קרימט און געציטערט. ער האָט געפֿיהלט, אַז אַלץ איבער איהם איז עס. אַז איבער איהם וואַרפֿט מען זיי פֿון דער דירה אַרויס, און אַלע צרות וואָס זיי לייַדען איז איבער איהם. און שרעקליך איז איהם געוואָרען. איהם האָט זיך געדאַכֿט, אַז אין גיכען וועט ער אַלעמען פֿערמיאוסט ווערען, און קיין אַנדער אָרט, ווי אויפֿ'ן בית-עולם, האָט ער שוין נישט געזעהן פֿאַר זיך וועגען...

ער האָט זיך אַוועקגעלעגט אין זיין ווינקעלע אויפֿ'ן בעט, צוגעמאַכֿט די אויגען, ווי אַ היהנדעל בייַ'ן איינדרעמלען, און אַזוי שטיל. אַזוי רוהיג איז ער זיך געלעגען איינגעקאָרטשעט, ווי קיין זאַך געהט איהם שוין מעהר נישט אָן, און ווי ער וואָלט שוין געוואַרט, אַז דאָס גאַנצע הויז, די ווענד מיט דעם סופֿיט מיט אַלץ זאָלען איינפֿאַלען איבער איהם.

אַז פֿרייִדע האָט זיך בערוהיגט, האָט זי יוכֿבד'לען געפֿרעגט:

— וואָס האָט דער דאָקטאָר געזאָגט ?

— ער האָט פֿערשריבען ... — האָט יוכבד'ל איהר געוויזען דעם רעצעפּט — און ער האָט געזאָגט, אַז ער דאַרף „פּילנאָשטש" און דאַרף נישט געהן צו דער אַרבייט, ווייטער איז איהם גאָר נישט . . .

— געלויבט צו גאָט ... — האָט פֿרייִדע די הענד אויפֿגעהויבען.

— און מיט דער דירה — האָט די טאָכטער ווייטער גע־טרייסט — זאָרג נישט, וועסט קריגען אַ דירה . . .

— מיט גאָטס הילף ! . . . — האָט פֿרייִדע זיך געלאָזט טרייסטען, פֿיהלענדיג זיך אַ ביסעל גרינגער אויפֿ'ן האַרצען נאָך דעם דאָקטאָרס ענטפֿער .

— אָבער וואָס האָט ער געזאָגט — אַרויז איז עס ? ...

— נייִן, אַ נירען־שלאַפֿקייט, האָט ער געזאָגט. דאָס קומט פֿון פֿערלאָזטקייט, פֿון נישט דערעסען און פֿעריאָגטקייט ...

— מילא וואָס דען ... ס'איז דען נישט אמת ? ... — האָט פֿרייִדע זיך אומגעקוקט צו מנחם'ס ווינקעלע און צוגעשאָקעלט מיט'ן קאָפּ באַלד צו יוכבד'לען.

פּלוצלונג האָט זיך די טהיר האַסטיג אויפֿגעעפֿענט, און יאָסעל מיט די גראָבע בעק איז אַרייַן, פֿערפֿלאַמט, און האָט עפּיס געטראָגען צונויפֿגעלעגט אין דער פּאָלע.

— נאַט אייַך יאַלאָוויץ, מנחם ! ... — האָט ער אַ רוף גע־טהון, בלייַבענדיג שטעהן אין מיט'ן שטוב מיט אַנ'אויפֿגעשטעלטער פּאָלע. דערנאָך האָט ער פֿון איהר אַ שאָט געטהון אויפֿ'ן טיש אַזאַ קרייַטעכץ, ווי גרינע אַרבעסלעך, וואָס וואַקסט אויף יאַלאָוויץ־בוימלעך, און דערבייַ געפֿינקעלט מיט די אויגען צו פֿרייִדען :

— סטאַך האָט געזאָגט, אַז דאָס איז גוט צו געשווילעכטס — דאָס קאָכט מען און מען טרינקט ! . . .

— וואָס פֿאַר אַ סטאַך ? וואָס פֿאַר אַ סטאַך ? ...

— סטאַך דער זעגער ... — האָט מנחם געענפֿערט פֿון זייַן ווינקעל אַרויס, אַריבערפֿינקלענדיג מיט די אויגען צו זייַ

— יאָ ... סטאַך, וואָס אַרבייט מיט אונז ... — האָט ערשט יאָסעל נאָך אַ מאָל פֿערטייַטשט .

דערנאָך האָט ער פֿרייִדען בעזונדער געגעבען צו פֿערשטעהן, ווי אַזוי מען בעגעהט זיך דערמיט, און קריגענדיג אַנ'ענטפֿער, אַ

מען וועט באלד אזוי טהון, האט ער ווייטער צוגעזאגט מנחם'ן, אז אזוי לאנג קריינקט ר' מאטעל, דער פאבריקאנט זיינער, ווי לאנג ער מוז נאך ביי איהם אויסרייסען א רובעל און ברענגען איהם צוטראגען.

מנחם האט דאנקבאר צוגעשאקעלט מיט'ן קאפ פון בעט אראב און יאסעל איז אוועק א צופרידענער.

אין עטליכע טעג ארום האט פריידע שוין געהאט אנ'אנדער דירה. מיט דעם טיכעל אויפ'ן קאפ איז זי אוועק צו ביילען דער וואטע-מאכערין און געגעבען איהר 2 רובעל אנ'אויפגאב אויף דעם שטיבעל, וואס איז ביי איהר געשטאנען ליידיג, נור אויסצוקלעפען, דעם קוימען און אייווען איבערצושמירען און אריינצוציהען זיך. ביילע האט א שם פאר א בעל-הבית'טע. א יודינע אין א ברייט פארטוך פון פלוטשענקעס און מיט א רייפעל שליסעלעך פער-שטעקט אין גארטעל, געהט זי שטענדיג ארום דעם הייזעל, קלעפט, שמירט. טאמער געפינט זי א שפענדעל אין גאס, הויבט זי עס אויף, א שטיין, טראגט זי עס אוועק צו זיך אונטער'ן פענ-סטער, און אז עס קומט די צייט פון פאדאטקעס צאהלען, ניי-יאהר, דעמאלט טהוט זי דעם מאן אן דעם פארצייטיגען פעל'ן, שטעלט איהם אויף דעם קאלנער אונטערגעבונרען מיט א רויטער פאטשיילע, גלייכט איהם אויס דאס קאשקעטעל אויפ'ן קאפ, דער-נאך זוכט זי איהם אויס ביי זיך אין א קופער די קוויטען פון פאריאהריגען אבצאהל, שטעקט זיי איהם אריין אין בוזעם און זאגט איהם אן, אז ער זאל נישט פערגעסען דאס קאפיל אריינצולעגען אין קעשענע, און אזוי ווי ער וועט נור איבערטרעטען די שוועל פון דער קאנצעלאריע, זאל ער למה"ש באלד אראבחאפען דאס היטעל... אט ביי דער ביילען האט דאס פריידע געדונגען איהר דירה.

— למה"ש, פריידע, — האט איהר ביילע אנגעזאגט — שוין נישט אנדערש...

— שוין נישט אנדערש... — האט איהר פריידע צוגעזאגט.

— ווען דיין מאן וועט קומען פון דער ארבייט — לערנט

זי זי געלאַסען — נעהמט מען בײדע צוזאַמען און מען טראָגט זיך איבער די זאַכען בּיסליכווײַז...

יאָ, מײַן מאַן... מען דאַרף איהם אַלײַן איבערטראָגען...— האָט איהר פֿרײדע דערצעהלט.

— וואָס? — — קראַנק?... — האָט זיך בײלע ווי דער־שראָקען.

— קראַנק... האָט שוין פֿרײדע עפּיס ווי נאָכגעשטאַמעלט און די פֿאַרב אין געזיכט האָט זיך אָנגעהויבען בײַטען, זעהענדיג, וואָס פֿאַר אַנ'אײַנדרוק דאָס האָט געמאַכט אויף בײלען.

— און ער געהט גאָר נישט צו דער אַרבײט?..

— איך ווײס, אָט... זאָל ער נאָר געזונד זײַן.

— און זאָלסט מיר לעבען... מען דאַרף דאָך דערווײַל עפּיס האָבען?..

— מילאָ...

— איז טאַקי נישט גוט, האַ?..

פֿרײדען האָט שוין דאָס פּנים געגליהט, און זי האָט זיך עפּיס מאָדנע געפֿיהלט, ווי פֿערפּלאָנטערט אין אַ נעץ, און אומ־בעהאָלפֿען איז זי געשטאַנען פֿאַר בײלען.

— און ווײסט וואָס נאָך, פֿרײדע'שי... איך האָב דיך גע־וואָלט פֿרעגען? וואָס איז די מעשה וואָס אין מיטען יאָהר ציהסט דו דיך?... די דירה טויג נישט פֿאַר דיך?..

— נײַן... וואָס איז די נפקא־מינה?.. מען קאָן נישט וואוינען שטענדיג אויף אײַן אָרט!

— אַזוי... האָט בײלע, ווי צוגעשאָקעלט מיט'ן קאָפּ — נו, נו, מילאָ... קאָנסט דיך נאָך הײַנט אַרײַנציהען.

פֿאַרנאַכט צו האָט פֿרײדע געדונגען בינוש'ן דעם וואַסער־פֿיהרער מיט זײַן הויכען שפּאַק, וואָס שלאָמפּערט זיך אויף די לאַנגע פֿיער פֿיס ווי אויף שטאָלצען, און איז פֿערפֿאָהרען אויפֿ־צולעגען די זאַכען.

מנחם איז אַרויסגעקראָכען פֿון בעט און זי האָט פֿערבונדען דאָס בעטגעוואַנד אין אַ פּלאַכט, אַרויסגעטראָגען עס צו דער פֿוהר און געשטעלט מנחם'ן פֿאַר אַ היטער, זי מיט בינוש'ן האָבען צו־נומען די בעטען, אויסגעשאָקעלט די סענניקעס אויף דער ערד אָבגעשטויבט און אָבגעקראַצט יעדעס ברעטעל און צו דער פֿוהר

אַרויסגעטראָגען. די באַנק, דאָס קעסטעל, דאָס טישעל און נאָך אַנדערע קלייניגקייטען האָבען שוין די פֿוהר פֿול געמאַכט און הויך ווי אַנ'ערשטער שטאָק. צולעצט האָט זי נאָך אַ בליק געוואָרפֿען אויף די לייִדיגע פֿיער ווינקעלעך פֿון שטיבעל, אויף די קופּקעלעך שטרוי, וואָס האָבען זיך אַרומגעוואַלגערט אויף דער פּאָדלאָגע, און באַלד געהייסען בינוש'ן פֿאָהרען.

נאָך אייִדער דער שפּאַק האָט אויסגעשטעלט אַ פֿום, נאָך אייִדער בינוש האָט איהם אויף זיין לשון אָנגעהויבען צו בעטען, ער זאָל זיך ריהרען, איז שוין ציפּע די בעל־הבית'טע צוגעקומען מיט אַ שלעסעל אין דער האַנד און אויפֿגעהאַנגען עס אויף דער טהיר.

— וויאָ... — האָט בינוש דאָס פֿערד אַ רודער געטהון מיט די לייטשעס איבער'ן רוקען. דאָס פֿערד האָט זיך אַ וויעג געטהון אויף די הינטערשטע צוויי פֿיס, אויסגעשטרעקט דעם לאַנגען האַלז און די פֿוהר האָט אַ סקריפּ געטהון און איז פֿון אָרט אַוועק.

פֿאָראויס געהט פֿרייִדע, בינוש בייַ דער זייט פֿון וואָגען און מנחם אַרומגעוויקעלט מיט פֿרייִדעס טיכֿעל דאָס פּנים, שלעפּט זיך נאָך פֿון הינטען, קראַנק, געבויגען, ווי אַנ'אָבגעשלאַפֿטער זעלנער נאָך דעם „אָבאָז". די פֿוהר האָט זיך געשאָקעלט, געסקריפּעט, דאָס טישעל, וואָס איז געלעגען גאָר אויבען איבערגעדרעהט מיט די פֿיס אַרויף, האָט זיך מיטגעשאָקעלט, מיטגעטאַנצט אויף אַלע זייטען, און דער שפּאַק שפּרייזט זיך זיין וועגס, גאַס אויס און גאַס איין, ביז ער איז שטעהן געבליבען פֿאַר בייִלע דער וואַטע־מאַכֿערינס טהיר.

בייִלע איז אַרויס פֿון שטוב, און האַלטענדיג די צוויי רובעל אַנטקעגען, איז זי אַרויפֿגעפֿאַלען אויף פֿרייִדען:

— גילדענע, האַרציגע, כָּשר'ע. אַ בראָך איז צו מיר, אַז מען האָט נישט קיין דעה בייַ קיין מאַן אויף אַזוי גרויס — האָט זי איהר מיט אַ געבעט פּנים אָבגעמאָסטען אַ שפּיצעל פֿינגער — מיין אַברהם וויל דאָך נישט פֿערדינגען. עס געהט, זאָגט ער, צו ווינטער — גאַס, ווילגאָטש, וויל ער האַלטען דאָס שטיבעל אויף די וואַטע... און דו ווייסט דאָך, גילדענע, אַז וואַטע האָט ליעב טרוקען, אַז נישט, ווערט מען בדלות...

— ווי הייסט, בייַלע, וואָס רעדט איהר ? ! — האָט פֿרייַדע אויסגעשריען דערשראָקען.

— אין, כשר'ע — — נאַ דיר צוריק דעם אויפֿגאָב ! — האָט זי איהר אויף גיך געגעבען אַ שטופּ אַרייַן די צוויי רובעל אין דער האַנד און איז אַנטלאָפֿען אין שטוב אַרייַן.

פֿרייַדע איז געבליבען שטעהן אַ צוטומעלטע, דער קאָפּ האָט זיך איהר אָנגעהויבען דרעהען, פֿאַר די אויגען צו שווינדלען, און זי האָט זיך מיט דעם אָרעם אָן דער פֿוהר אָנגעלעהנט. מנחם ווידער האָט געקוקט אויף איהר מיט קינדערשען שרעק אין די אויגען, און דאָס געזיכֿט זייַנס איז געווען אייַנגעקאָרטשעט און געל, ווי וואַקס.

— אָ, וואַ, וואַ ! .. — האָט זיך בינוש געוואונדערט — צוגעוואָרפֿען דעם אויפֿגאָב ... און וואוהין וועט מען אַצונד פֿער-פֿאָהרען .. אויף יענער דירה איז שוין אויך אָנגעהאַנגען אַ שלעסעל.

אַלע דרייַ זענען געשטאַנען בייַ דער פֿוהר פֿערגליווערטע.

דערווייַל האָט אָנגעהויבען נאַכֿט צו ווערען. דער הימעל איז ווי מיט אַ גראָהען שימעל פֿערקראָכֿען, אַ דין רעגענדעל האָט אָנגעהויבען צו טריפֿען אויף די שטייַנער פֿון ברוק. די ערד ווערט וואָס אַ מאָל נאַסער, פֿינסטערער, די דעכֿער שוואַרצער. פֿערוואַ-סערט און אַלץ פֿון הימעל ביז דער ערד האָט זיך אייַנגעהילט אין אַ נאַסע ברודיגקייַט, אין אַ שווערען אומעט.

יודען מיט אויפֿגעשטעלטע קעלנער און אַרייַנגעלאָזטע קעפּ צווישען די אָרעמס, מיט פֿערשטעקטע הענד אין די אַרבלען האָ-בען זיך בלאַס שווייַגענדיג געשאַרט אין דער בית-המדרש-נאַס אַרייַן. אין די פֿענסטער האָבען זיך אייַנציגווייַז אָנגעהויבען צו בעווייַזען פֿייַערלעך, אַרויסשטראַהלענדיג מיט אַנ'אומעטיג רויטער ליכֿטיג-קייַט אין דער פֿייַכֿטער נעבעלדיגער לופֿט, און מנחם מיט פֿרייַדען מיט בינוש'ן זענען נאָך אַלץ געשטאַנען פֿערזונקען בייַ דער פֿוהר זאַבען. אַ קאַלט שנייַדענדיג הערבסט-ווינטעל האָט געבלאָזען. מנחם האָט געציטערט ווי אַ פֿיש, פּונקט ווי די גלידער וואָלטען זיך איהם געוואָלט פֿונאַנדערשיטען, און ער האָט זיך מיט די הענד אָן וואָגען צוגעהאַלטען, קרעכֿצענדיג שטיל, אַז פֿרייַדע זאָל נישט הערען.

וואָם וועט ווערען? — האָט בינוש געפֿרעגט, אויפֿהויבענ־דיג זײַן אומעטיג שטילען בליק אויף פֿרײדען.

פֿרײדע האָט אויך אויפֿגעהויבען דעם קאָפּ, שטיל, טרויעריג, ווי נאָך אַ לאַנגער פֿערזונקענהײַט אין אַ שווערען חלום, און קו־קענדיג מיט אַ פֿערגליווערט שטילען בליק אויף בינוש'ן האָט זי שטיל אויסגערעדט:

— זאָל זײַן ווי גאָטס ווילען, פֿאָהר צו צו דער טאָכטער...

בינוש האָט שטיל אָבגעזיפֿצט, גענומען די לײטשעס און אַ ריהר געטהון דאָס פֿערד:

— וויאָ!...

דער וואָגען האָט זיך אַ ריהר געטהון, און פֿרײדע מיט מנחם'ן זענען נאָכגעגאַנגען הינטען, מיט שווער אַראָבגעזונקענע קעפּ, אײַנגעשרומפּען, צו בראָכען, ווי נאָך אַ לויה, און די פֿוהר האָט זיך געשאָקעלט און געשאָקעלט.

אונטער דער שטאָדט ערשט האָט פֿרײדע בעמערקט, ווי מנחם צאַנקט אין טריט, נור אונטערצובערעכען זיך און אומצופֿאַ־לען. זי האָט געהײסען בינוש'ן בלײַבען שטעהן.

דער וואָגען האָט זיך געשטעלט.

— קריך אַרויף... — האָט פֿרײדע געהײסען מנחם'ן און געהאָלפֿען איהם זיך אַרויפֿזעצען, און טיעף האָט ער זיך אַרײַנגע־רוקט מיט די פּלײצעס אונטער די הויך אָנגעלאָדענע זאַכען און מיט די פֿיס אונטער זיך.

ער האָט געפֿיהלט ווי אַ הײלונג אין לײַב, אַ זיסקײַט אין די בײנער.

— „צום אײדעם אויף קעסט"... — האָט איהם פֿרײדע צו־געשאָקעלט מיט'ן קאָפּ.

מנחם האָט דעם קאָפּ אַראָבגעלאָזט און דער וואָגען האָט זיך ווײַטער געריהרט. דאָס טישעל מיט די פֿיס אַרויף האָט זיך געהוידעט אַ גאַנצען וועג איבער זײַן קאָפּ. די רעדער האָבען צו־געסקריפּעט, די כלים, טעפּ, שיסלען האָבען הילכיג אָבגעקלונגען פֿון דער מיט אַרויס און מנחם'ס געל געזיכט און דער שטערן האָ־בען זיך געקנײטשט: „צום אײדעם אויף קעסט"... נור באַלד האָט זיך אָנגעהויבען אַרויסצוזעהן פֿון ווײַטען נעבעל יענץ הײזעל מיט דעם שטילען פֿײערל פֿון יענעם קלײנעם פֿענסטערל, און אין

מנחם'ן האָט זיך צוגאָסען אַ וואַרימעס זיסעס געפֿיהל איבער'ן האַרץ און אין אַלע גלידער און אין די אויגען האָט זיך אַ שטיל גליסטיג בלישצעל אָנגעצונדען צום יענעם שטילען בעלויכטענעם פֿענסטערל, וואָס האָט פֿון דעם פֿערנעבעלטען אָווענד אַרויסגעשיינט, ווי אַ רויט פֿייערדיג אויגעל ..

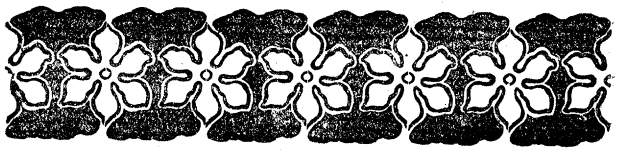

חַנָה'לֶע.

(אַ בִּילְד).

אַז דער זייגער האָט אָבגעשלאָגען צוועלף האָט זיך חנה'לע פֿון שלאָף אויפֿגעחאַפּט. דרעמלענדיג איז זי געזעסען בייַ'ם טיש. אָנגעשפּאַרט מיט דעם קאָפּ אויף דער האַנד און געוואַרט אויף איהר מאַן. דער הענג-לאָמפּ אונטערן בעליק בעפּוצט מיט רויט פּאַפּיר אַרום טעלער — האָט זיך רוהיג געברענט און געוואָרפֿען אַ רויטליך מאַטען שיין אויף דעם שלאָפֿענדיגען קינד אין וויעגעל. חנה'לע איז אויפֿגעשטאַנען פֿון טיש, און בלייבענדיג שטעהן אין מיטען שטיבעל האָט זי זיך געצויגען אויסבייגענדיג און צי-הענדיג איהר שלאַנקע טאַליע, ווי זי וואָלט קיין גאַנץ אַבר נישט געפֿיהלט. מיעד און צובראָכען איז זי פֿון דעם שלאָף. עפּיס האָט זי אַליין נישט געשפּירט צי זי האָט געשלאָפֿען צי זי איז וואַך געוועען. שווער ווי בליי האָבען איהר די געדאַנקען געדריקט אין קאָפּ די גאַנצע צייט, וואָס זי איז בייַ דעם טיש געזעסען אָנ-געשפּאַרט, און עפּיס אַ מאַטקייט פֿון דרעמלען האָט איהר דעם קאָפּ פֿערוויגט, זי קוקט זיך אום איבער דעם ליידיגען שטיבעל, אויף דעם קינד אין וויעגעל, און אַ שטילע בענקשאַפֿט צוגיעסט

זיך אויף איהר רויטלעכדיג אָבגעלעגען געזיכט , פיהלענדיג ווי אייגזאַם זי איז. זי פיהלט די שטילקייט וואָס דריקט אַרום איהר , און אויף די רויטליך בעלויכטעטע ווענד , דאַכט זיך איהר , שוועבט אויך אַרום אַזאַ שטילע בעקנשאַפט... זי הערט זיך צו צום קינדס שטילען אָטעמען , וואָס בעוועגט די ליפּלעך אין שלאָף פונקט , ווי עס וואָלט ערשט דער מוטערס ברוסט געזויגען , און זעהענדיג , ווי בלאַס דאָס פנימ׳ל איז , און די אייגעלעך אַזוי שטיל , פערמאַכט , נעהמט איהר אַ רחמנות אָן — עס דאַכט זיך איהר , אַז דאָס קינד ליידט דוחק , און אַז זי האָט עס גאָר ווענינג אין זינען ... לאַנגזאַם איז זי נאָך נעהנטער צוגעגאַנגען צום וויע־געל , און איהר שטילער אייַנהאָרכענדיגער בליק איז נאָך טיעפער געוואָרען איבער דעם קינדס פנים׳ל... יענע נאַכט , דאַכט זיך איהר , האָט עס זיך פון שלאָף אַרויסגעריסען , און זי איז אַזוי מיעד געוועען , אַז זי האָט געהערט , ווי דאָס קינד ווייַנט און ווייַנט, און נישט געקאָנט זיך אויפחאַפען... אַלץ דורך די שלעכטע געדאַנקען, וואָס מאַטערן זי גאַנצע נעכט — האָט זי געטראַכט — אין אַז מען ווערט שוין ענטשלאָפען , שלאָפט מען ווי געהרג׳ט ... און אַז זי האָט זיך נאָך דערמאַנט , ווי יענע נאַכט איז דער מאַן געקומען אַ הייַם צו געהן פאַרטאָג צו , עס האָט שוין אַרייַנגע־בלאָהט אין הויז אַרייַן. ווען זי האָט איהם די טיהר אויפגעמאַכט... איז איהר אַ ציטער דורכגעלאָפען איבערן גאַנצען לייַב ... ווער ווייַסט , ווען ער וועט די נאַכט קומען ?...— —

זי האָט העכער אַרויפגעדרעהט די לאָמפּ , געפּרובט אַ שאָ־קעל טהון די באַניע , דער נאַפט אינעוועניג האָט זיך בעוועגט און זי האָט צוריק אַראָבגעלאָזט , פריהער די האַנד , דערנאָך דעם קאָפּ ... איהר דאַכט זיך , אַז זי האָט נאָך עפּיס צו טהון ... נאָר וואָס , קען זי זיך נישט דערמאַנען ...

פון דרויסען האָבען זיך טריט געהערט , און זי איז שטעהן געבליבען מיט אָנגעשטעלטע אויערען צום פענסטער , וואו דאָס טישעל איז געשטאַנען , און אייַנגעהערט זיך מיט אייַן אָנגעשטרענגט ערנסט געזיכט ———

... די טריט שלאָגען הילכדיג אָב אין דער שטילקייט פון דער נאַכט , נאָר וואָס אַמאָל , הערט זי ווערען זיי מעהר דערווייַ־טערט פון הייַזעל ... מען הערט שוין נישט מעהר , ווי אַ שוואַכען

אָבקלאַנג. ווי אַ ווידער־קול פֿון ערגעץ אַ הוילקייט אַרויס, ביז עס ווערט אין גאַנצען שטיל. ———

זי קוקט זיך אום צום זייגער, זעהט ווי קאַלט און ערנסט ער קוקט מיט זיין ווייסען ציפֿער־בלאַט אויף דער שטוב אַרויס, הערט זיך איין אין זיין אייזערנעם גאַנג, און זי דערפֿיהלט עפּעס אַ פּוסטקייט, אַ קעלט אינ'ם האַרץ... און וואָס וועט זי איצט טהון, אַז דער נאַפֿט וועט אויסגעהן... טראַכט זי זיך איינקוקענדיג אין לאָמפּ אַריין.

און אַז זי דערזעהט נאָך דאָס בעט, וואָס שטעהט, ביי דער וואַנד קעגען־איבער — חאַפּט עס זי אָן ביי דעם האַרץ... זי זעהט ווי פֿערבעט עס שטעהט, אָנגעלאָדען הויך מיט דעם בעטגעוואַנד און מיט דעם ליילעך פֿערשפּרייט, ווי קיין האַנד וואָלט זיך קיינמאָל נישט דערצו צוגעריהרט... שוין די צווייטע נאַכט שטעהט עס אַזוי פֿערבעט... און ווי אַ קאַלטער קבר האָט עס יענע נאַכט אַריבערגעקוקט צו איהר אין בעט אַריין...

און דאָ וועט נאָך דער לאָמפּ אויך אויסגעהן, און זי האָט נאָך דאָס געפֿעס נישט אָבגעוואַשען... — האָט זי זיך דערמאַנט...

נאָר איידער זי האָט איינגעדרעמעלט איבערן קאַנט פֿון טיש האָט זי אַריינגעשטעלט אַ טעפּעל וואַסער אין הייץ־אייוועלע צווישען דעם פּריסיג אָנצעוואַרעמען, און דאָס געפֿעס האָט זי זיך נעבען דעם אייוועלע אָנגעגרייט...

זי האָט אַרויסגעצויגען אַ גאָרשטשיק שטרוי פֿון קינדס צו־פֿוסענס און מיט שטילע טריט אָבגעווענדט זיך צום אייוועלע.

קוים בלישצענדיגע פֿונקען האָבען נאָך שוואַך אַרויסגעשיינט פֿון אָפֿענעם אייוועלע, וואו זי האָט דאָס אַש אויפֿגערודערט מיט דעם טעפּעל אַרויסנעמען. און אַריינגיסענדיג דאָס וואַרעמע וואַסער מיט דער פּאַרע אין אַ גראָהען ערדענעם בעקען, וואו דער וויע־חיטש שטרוי איז שוין געלעגען — האָט זי די טעלער און לעפֿעל אַריינגעלעגט אַ הין און גענומען וואַשען אַ טעלער'ל, קוקלענדיג עס מיט דער האַנד אין וואַסער.

די פּאַרע פֿון וואַסער און פֿערווייקטען שטרוי און נאַסע הענד איז איהר איבער דעם פּנים אויפֿגעגאַנגען, נאָר זי האָט זיך זיצענדיג פֿערטראַכט איבער דעם בעקען, און ווי זי וואָלט עס אַליין נישט געפֿיהלט האָבען איהרע אויגען מיט אַ פֿייכטען בלישץ

געקוקט אין דעם רויטלעך שטילען פלעמעל פון ברענענדיגען לאמפ . איהר געזיכט האט זיך גערייטעלט קעגען דעם שטילען פייער׳ל , און די אויגען זענען געשטאנען אונבעוועגליך , עס האט זיך געדאכט, אז די גאנצע שטוב איז אויסגעלעדיגט , נאר א סודות־דיגע שטילקייט שוועבט אין דער טונקעל רויטליכער לופט ארום , איבער וואס דאס פייערעל שטעהט אזוי פערטראכט ... אפילו די פידעל אויף דער וואנד איבער זיין בעט הענגט אויך אזוי אבגעלאזט... א טונקעלע הוילקייט קוקט פון אונטער די סטרונעס ארויס, און די פערלארענע קלאנגען , האט זיך געדאכט , בלאנדזען ערגעץ אין דער לופט ארום און זענען אוועק זוכען זייער בעל הבית אין דער ווייטער נאכט אריין ...

זי ווייסט , אז היינט האט ער קיין חתונות נישט . און דאך קאן ער אין שטוב נישט איינזיצען ... באלד נאך דער חתונה פלעגט ער איהר אמאל עפעס שפיעלען ... ער פלעגט זיצען אין שטוב און היינט איז איהם דאס אלץ געוואָרען צוגעגעסען ...

שוין א לאנגע צייט אז ער פיהרט אזוי מיט איהר ... נאר זי האט נישט פאר וועמען די צרות פון הארץ ארויס צו רעדען ... און אין הארץ , דאכט זיך איהר , האט זיך שוין פיעל אנגעקליעבען . אזוי פיעל ... אז יעדעס מאל , ווען זי וויל איהם עפעס רעדען . דערצעהלען איהם—האט זי מורא , אז זי זאל זיך נישט צווייגען פון ביטערקייט , וואס קומט דעמאלט צו צום הארץ , ווי א גאנצער קוואל , נאר ער פערשטעהט דאס אליין און פרעגט זי נאך מיט א שמייכעל, וואס זי ווישט די טרערען ...

... אין דער פריה פערענטפערט ער זיך , און ביינאכט איז ווייטער דאס אייגענע ...

אנפאנגס פלעגט ער מיטנעהמען די פידעל ... איך דארף איינשפילען א שטיק ביי דער חברה ... פלעגט ער זאגען ... און ווייסט זי ... אפשר האט ער זי שוין נאך דעמאלט גענארט ... א פרוי האט לאנגע האר ..." — האט זי אנ׳ אבגעוואשען טעלע־רעל דערווייל אוועקגעשטעלט פון דער האנד און ווייטער געוואַ־שען ... און א חתונה, ווייסט זי , היט ער אויך נישט אב , ווי עס געהער צו זיין ... פון טיש אוועק ווערט ער פערפאלען , און די חברה לויפען איהם ארום זוכען , קוים מען געפינט איהם ביי מרדכי פעלדשער .

און זי ווייסט נישט וואָס ער האָט דאָרט צו טהון טאָג און גאַכט, און וואָס ער האָט אַזוינס דערזעהען אָן מרדכי'ן... — אַ חיבי צו דער שוואַרצער מויד זיינער... — האָט זי ווייטער געטראַכט רונצלענדיג דעם שטערען.

און נאָך מעהר טהוט איהר דאָס האַרץ וועה, וואָס ער היט זיך פאַר איהר... און וואָלט ער אַליין נישט געווען זי מיטגענומען אַ הין דעם שבועות, וואָלט זי חאָטש נישט געוואוסט, וואו זי האַלט אין דער וועלט... פונפציג מאָל אַ ודאַי איז יענע איבער דער צייט צום שפּיגעל צוגעשפּרונגען... איהם אין די אויגען... אַ פרעמדען מאַנספערשוין... און צו איהר אַליין נאָך געמאַכט מיט אַ שמייכעלע — חנה'לע... דיין אברהם זאָגט אַז אַזוי איז שענער צו געהן פערקעמט...

„מיין אברהם זאָגט"...

און וואָס האָט זי דעמאָלט געזאָלט טהון — פריווט זי זיך פערענטפערען פאַר זיך אַליין — הלואַי וואָלט זי בעסער נישט געווען געבוירען געוואָרען אויף דער וועלט, איידער אַזאַ קרענקונג צו צו זעהן...

און זי ווייסט גאַנץ גוט, אַז קיין לייטישע געלעכטער וואָלטען גאָר נישט געקענט איהר ביטער מזל פערערעכטען... זי וואָלט איהם נאָך אפשר ערגער געמאַכט...

„נאָר פאַר וואָס היט ער זיך פאַר איהר — פיינינגט איהר אַ געדאַנק...— איז דען דאָס נישט קיין רעכטער סימן אַז ס'איז אַזוי"...

און אַז זי דערמאָנט זיך נאָך, ווי אַזוי, און מיט וואָס פאַר אַ קונצען ער האָט זי דעמאָלט אַהיים גענאַרט מיט דעם קינד. ווייל מען האָט זיך דאָרט געלאַדעוועט צו געהן אויף שפּאַציר אין וואַלד אַריין... פיהלט זי, אַז זי וועט משוגע ווערען פאַר צרות — וואָס האָט ער זי געהאַט אַוועק צו נאַרען? ... און עס דאַכט זיך איהר, אַז דאָס האָט איהם די מויד אַזוי געהייסען...

„נאָר דאָס וועט זי איהם נאָך אַליין זאָגען... — האָבען זיך איהר די טרעהרען שוין געשטעלט אין די אויגען — זאָל ער נישט מיינען, אַז ער האָט זי געפונען אונטערן פלויט!..."

זי האָט זיך אויפגעשטעלט און פיהלענדיג אַ וועטהאָג אין רוקען פון זיצען די גאַנצע צייט איינגעבויגען איבער דער ערד, האָט זי זיך וועהטאָגליך געקרימט אויפ'ן געזיכט, און לאַנגזאַם

האָט זי דאָס געפֿעס צושטעלט איבערן שענקעל. דערנאָך ערשט צום קינד זיך אומגעקוקט.

„און וואָס וועט זי אַצינד טהון, אַז דער נאַפֿט וועט אויס-געהן?" — האָט זי ווייטער געקלערט קוקענדיג איבערן לאָמפּ, און דאָס פֿייער׳ל האָט זיך עפּעס ווי שטיל קרענקליך געקלאָגט פֿאַר איהר...

מעהר ווי אַ האַלבע נאַכט זיצט זי אין שטוב אַזוי אייגע אַלייַן. דער קאָפּ האָט זיך איהר שוין איבערגעדרעהט קלערענדיג וואָס פֿאַר אַנ׳ארבייט צו געפֿינען זיך דערווייַל ביז ער וועט קומען, און וואָס האָט זי שוין דען נישט איבערגעטהון... זי האָט שוין שקאַרפּעטקעס געזוכט צו פֿערצערעווען... וועטשערע אָבגעקאָכט און אָבגעגעסען—און איהם זעהט מען נאָך אַלץ נישט...

„זי וועט אפֿשר אַרויסגעהן דעם לאָדען פֿערמאַכען"...— איז איהר ווייטער אַ געדאַנק אייַנגעפֿאַלען, נאָר געבענדיג אַ קוק צום פֿענסטער, וואו דער לאָדען איז שוין פֿערמאַכט געוועען איז זי ווייטער שטעהן געבליבען אין מיטען שטוב מיט אַנ׳ אַראָבגע-לאָזטען קאָפּ. זי האָט שוין גאָרנישט וואָס צו טהון — האָט זי דערפֿיהלט, און די אייגענע פּוסטקייט אין האַרץ פֿון פֿריהער האָט זיך ווייטער אָנגערופֿען. זי האָט זיך ווייטער צוגעהערט צום גאַנג פֿון זייגער, צום שטילען קלאַפּען פֿון איהר אייגען האַרץ, און די שטילקייט האָט זי אַזוי אַרומגענומען — אַז זי האָט געפֿיהלט — אַז זי קאָן דאָ נישט זיין... אַז זי מוז איהם געהן זוכען...

אין דרויסען איז חנה׳לע געשטאַנען מיט דער פֿאַטשיילע אויפֿ׳ן קאָפּ. נאָר באַלד, ווען זי איז נאָר פֿון שטוב אַרויס זענען איהר אין קאָפּ אַרייַנגעקראָכען בייזע מחשבות, וועגען קעץ מיט הינד, וואָס וועלען זיך אין שטוב אַרייַנחאַפּען דורכ׳ן קוימען, ווי נאָר זי וועט אַוועקגעהן און לאָזען דאָס קינד אַלייַן... נישט ווי-לענדיג האָט זי זיך אונטערן לאָדען צוגערוקט און אייַנגעהערט זיך צו דער שטוב. איהר האָט זיך געדאַכט, אַז דאָס קינד ווייַנט: „מאַ-מע"... נאָר אין שטוב איז שטיל געוועען, און שרומפּענדיג דאָס געזיכט אין דער פאַטשיילע אייַנגעהילט, האָט זיך איהר בליק ווייטער איבערגעטראָגען איבער דער ווייטער גאַס. אַלע הייזער

ארום זענען שוין געשלאָפֿען מיט פֿערמאַכטע לאָדענס, נאָר ערגעץ ווו אויף אַ גאָרטן האָט נאָך א לעמפּל געבלישצט און רויטליכע שטראַהלען האָבען זיך דורך דעם פֿענסטער ארויס צוזייט. די לופֿט איז קיהל געווען. די לבנה האָט זיך אויבער צורייסענע שטיקער וואָלקען נעשוויפֿט, אלע מאָל ארויפֿשווימענדיג אויף אַ לויטער שטיק הימעל און וויטער פֿערפֿאלען וועריענדיג אונטער אַ שוואַרצער געדיכטער המאַרע. וואָלקענס און וואָלקענדליך זענען איבער די דעכער געלאָפֿען, די שאטענס האָבען די גאסען פֿערהילט און וויטער ענטלאָפֿען, און קיינען דעם שיין פֿון דער לבנה האָבען שטעהענדיגע וואַסערלעך אויפֿן ברוק געבלישצט, און אָבגעשלאָגען מיט שוואַכע צובראָכענע שטראַהלען אין דער טונקעלער נאַכט ארין. ציטענווייז האָט זיך א ווינד אויבער די דעכער אויפֿגעהויבען, לאָזענדיג זיך הערען מיט א פּנים איבער א קוימען און אַלע מאָל איז געקומען אָנצופֿליהען א גערויש פֿון ערגעץ וויטע בייטער. חנה'לע איז געשטאַנען אונטערן לאָדען אינגעהילט אין דער פֿאטשיילע און געציטערט מיט'ן גאַנצען קערפּער; וויט ערגעץ אין א ליכטיגע שטוב, דאַכט זיך איהר, זיצט איהר מאַן, און א מויד מיט שוואַרצע האָר און מיט א כשוף-שמייכעל אויף די ליפּען שטעהט קעגען איבער איהם. נאָר אין די לאַנגע האָר איהרע איהם ארײַנצופֿערפֿלעכטען — און דאָ אין איהר שטיבעל, דאַכט זיך איהר, רייסען זיך שוין קעץ ארײַן דורך דעם קוימען ... און דאָם קינד רופֿט „מא-מע" „מא-מע".

ר' יואל.

(אַ בילד).

פערזאָנען:
- ר' יואל שענקער.
- צירעלע זיין ווייב.
- דיענסט.
- פלעדער מויז, אַיונג.

ערשטעס בילד.

(קומט פאָר ביי ר' יואל'ן אין שטוב, שבת אין דער פריה. שבת'דיג אויפגערוימט מיט פאָרהאַנגען פאַר ביידע פענסטער און איבער דער טהיר רעכטס, וואָס געהט אַריין אין שענק. לינקס איז פערהאַן נאָך אַ טהיר אין גאַס אַריין).

ר' יואל. (זיצט ביי'ם טיש פערטיעפט איבער אַנ'אָפענער גמרא, האַלט אַ רויטע פאַטשיילע אויף דער שויס, וועלכען ער דערהויבט צייטענווייז צו דער נאָז, שנייצט אַריין אין איהר און צו-שאָקעלט זיך).

תא-שמע... יאָ-יאָ-יאָ... (ציהט לאַנג דעם טאָן. צוריק שטיל. פערשלאָפט).

צ י ר ע ל ע. (זײַן פֿרוי, טהוט זיך אָן בײַ דער אָפֿענער קלײַדער-שאַנק. צו דער דיענסט) זעה נאָר, מײַדעל, וואָס פֿאַר אַ תּל דו מאַכֿסט מיר פֿון די מלבּושים...

ד י ע נ ס ט. (בלײַבט שטעהן מיטין בעזעם אין מיטין שטוב) ווער איך, בעל-הבית-טע?...

צ י ר ע ל ע. אַוודאַי, מיט דײַן קלײַדעל אַרײַנהענגען צווישען מײַנע, האָסט דאָך אַ קויש דײַן אײַגענעם!...

ד י ע נ ס ט. אין קויש שימעלט, בעל-בית טע... ער שטעהט אין ווינקעל... ס'איז ווילגאָטש...

צ י ר ע ל ע, נעהם העקעל מיר צו...

ד י ע נ ס ט. (לאָזט דעם בעזעם און שפּילעוועט איהר צו דאָס קלײַד, דאָס קאַפֿטאַנדעל) קײַן עין הרע. בעל-בית'טעשי... עס קאָן נישט צו דאָס העקעלע...

צ י ר ע ל ע. האָסט לײַמערנע הענד —— אַ בעסער'ן ציה! (צו יואַל'ן) און דו געהסט נאָך נישט דאַוונען!

ר' י ו א ל. (וועקט זיך. האַפּט די פֿאַטשײַלע פֿון דער שוים, שנײַצט אַרײַן אין איהר) און אַ גלעזעל וואַרעמס?...

צ י ר ע ל ע. נו זעהסט דאָך —— די מויד קאָן גאָרנישט אויס-קומען מיט דער צײַט! בעהיט זאָל מען ווערען, אַז זי נעהמט עפּעס צו טהון...

ד י ע נ ס ט. געהן ערשט צום בעקער? (די טהיר פֿון גאַס עפֿענט זיך און פֿ ל ע ד ע ר מ ו י ז, אַ י ו נ ג אין אַ גראָבע מאַרינאַרקע מיט אַ פֿוטער'ן היטעל ביז איבער די אויגען און אין אַ פּאָר שטיוועל מיט לאַנגע האָליוועס, קומט אַרײַן אין שטוב עפּעס צוהאַלטענדיג מיט די האַנד אונטער'ן בוזעם).

ר' י ו א ל. (דערזעהענדיג איהם, מאַכֿט אַ ברוגז פּנים, אין דער גמרא אַרײַן) אָמר רֵיש לָקיש... האָט ריש לקיש געזאָגט...

פֿ ל ע ד ע ר מ ו י ז. גוט שבת, צירעלע...

צ י ר ע ל ע. (פֿערמאַכֿענדיג געשווינד דעם שראַנק) גוט שבת, גוט יאָהר...

פֿ ל ע ד ע ר מ ו י ז. (קוקט זיך אַרום) איך האָב עפּעס געדאַרפֿט צירעלע... (פֿערמאַכֿט זיך מיט דעם האַנד אונטער'ן בוזעם).

צ י ר ע ל ע. נו. זאָג...

פלעדערמויז. (ווייזט מיט אַ ווינק אויף דער מויד) זי איז דאָ...
צירעלע. נו קום אַרײַן אין שענק... (ציהט איהם אין דער צווייטער טיהר אַרײַן, וואָס איז פערהאַנגען מיט אַ פאָר־האַנג) ווילסט דאָך בראָנפען אַוודאַי, האַ!.. (ביידע אָב).
דיענסט. (קוקט נייגעריג נאָך מיט געשפאַנטע בליקען אונטער דער פאָרהאַנג) דאָרט מוז שוין עפּעס זײַן...
צירעלע. (בעווייזט זיך צוריק אין דער אָפענער טיהר, אַרויסשטעקענדיג דעם קאָפּ פון אונטער דער פאָרהאַנג) מײַדעל, פאַר וואָס געהסט דו שוין נישט נאָך דער באַנקע קאַווע?
ר׳ יואל. יאָ — יאָ — יאָ — כדתני...
דיענסט. (נעמט אַ פאַטשיילע איבערץ קאָפּ. געהט אַרויס פון שטוב).
צירעלע. (געהט צו אונטערווײַלעכס צום מאַן) יואל... יואל... איך האָב דיר עפּעס צו זאָגען...
ר׳ יואל. (בייזערדיג) וואָס ביזט דו מיך מבטל?!
צירעלע. איין מינוטקעלע... (בייגט זיך צו. הויך) דער יונג האָט אַ פאָר לײַכטער... זילבערנע... און ער ווייסט אַלײַן נישט, וואָס זיי זענען...
ר׳ יואל. (בעט זיך) טשעפּע דיך אָב פון מיר, אום שבת...
צירעלע. יואל, יואל, יואל׳שי... לאָז צו דיר רעדען, איך בעט דיך — פערטרײַב מיר נישט קיין מענשען פון שטוב אַרויס. הערסט, יואל... דו האָסט אַ שענק...
ר׳ יואל. (אָבגעריסען) שענק, שענק, שענק!... (טהוט זיך אַ וואָרף אויף דער שטוהל, דרעהט זיך אויס מיטין רוקען).
צירעלע. יואל, יואל! מאַך־זשע דיך נישט נאַריש... יואל. וועסט אַרויסלאָזען אײַנמאָל, וועט מען דאָס צווייטע מאָל אַלײַן ענטלויפען...
ר׳ יואל. אָבער, שבת...
צירעלע. אָבער, יואל... איך געה איהם אַרײַנרופען.
ר׳ יואל. נײַן... איהם אַלײַן נישט.
צירעלע. דו וועסט האָטש אַ קוק טהון אויף זיי... איך וועל זיי דיר אַלײַן אַרײַנברענגען...
ר׳ יואל. נײַן... מוקצה!... צירעל, אום שבת...
צירעלע. נאָר אַ בליק טהון...

ד׳ יוֹאֵל. איך פֿערלאָז מיך אויף דיר... געה דו אַלײַן אַרײַן צו׳ן איהם — — דאָרט! דאָרט!...

צירעלע. נײַן, נײַן, יוֹאֵל׳שי... (לויפֿט צו צו דער אָפֿענער טהיר) פֿלעדערמויז, זײַ־זשע מוֹחל...

פֿלעדערמויז. (רוקט זיך אַרײַן, נאָך אַלץ אונטערהאַלטענדיג מיט דער האַנד זײַן אונטער׳ן בוזעם).

ד׳ יוֹאֵל. (צו פֿלעדערמויזען) זײַ־זשע מוֹחל, ווי הײַסט דו!... געה דיר געזונדערהײַט. דאָ איז נישט קײַן אָרט...

פֿלעדערמויז. נו, איז נישט, בעדאַרף מען נישט!. (רוקט זיך אַראָב דאָס היטעל טיעפֿער איבער די אויגען, מאַכֿט זיך גרײַט צום אַוועקגעהן).

צירעלע. אוי, אַ דונער האָט מיך געטראָפֿען! יוֹאֵל, וואָס פֿערטרײַבסט דו מיר מענשען פֿון שטוב אַרויס (חאַפּט פֿלעדערמויזען בײַם אַרבעל) וואַרט, וואַרט! — — קינדלעב· וואָס טענהסט דו מיט איהם, ער האָט דאָך אַ משוגענע שעה אין זיך.. דו ווײַסט דאָך... ווײַז אַהער...

פֿלעדערמויז. (אָנגעבלאָזען) בײַ מיר געהט דאָס נישט. נישט איז נישט!... איך בעדאַרף מיך נישט אײַנ־בעטען... מען בעט מיך!... (נעהמט אַפֿער אַ פּאָר זילבערנע לײַכֿ־טער פֿון אונטער׳ן בוזעם. טהוט זיי אַ ווײַז אין דער הויך) אָט איז אַ פּאָר „שטעהער׳ס". עס בלאַנקט!..

ד׳ יוֹאֵל. פּלאַטעי...

פֿלעדערמויז. (קוקט צוטראָגען אונגלויקליך) פּלאַטעי, זאָגט איהר?... (ברוגזליך) און פּלאַטעי, מײַנט איהר, געהט צו־פֿוס, וואָס!!...

צירעלע. וואָס טהוט זיך מיט דיר, קינדלעב... דו היטסט זיך גאָרנישט!... האַלסט אַזוי אָפֿען!... נעהם חאָטש אונטער דער פּאָלע... די דיענסט קומט דאָך באַלד אָן...

פֿלעדערמויז. טאָ נעמט זיי צו — און אַ סוֹף!..

צירעלע. נו ווי אַזוי, מײַן יוֹאֵל זאָגט — פּלאַטעע...

ד׳ יוֹאֵל. איך זאָג!... איך זאָגט זי, זאָג... איך הײַס אין גאַנצען נישט האַנדלען אום שבת!... (וואַרפֿט אַרויף די פֿאַטשײַלע אויף דער אָפֿענער גמראָ. רוקט זי אָב אין אַ זײַט).

צירעלע. (צו פֿלעדערמויזען) פֿאָלג מיך, קינדלעב... ווי הײַסט

דו, פֿלעדערמויז, צו ווי אַזוי, די גוטע יאָהר ווייסען דיך ... פֿאָלג מיך, טענה נישט אַ סך מיט איהם, נאָר לאָז איבער די לייכטער און קום אַרייַן צו געהן, ווען מען צינדט נאָר פֿייער אָן ... וועלען מיר שוין אַ דורכקומען ...

פֿלעדערמויז. איך דאַרף געלד ...

ר׳ יואל. אום שבת? (קרעכצט).

צירעלע. יואל, וואָס ווילסט דו פֿון מיר האָבען! וואָס ווילסט דו מיר מענשען פֿערטרייבען? ..

ר׳ יואל. (קרעכצט).

פֿלעדערמויז. צירעלע, ווייל אייך, פֿערשטעהט איהר מיך, גיט מיר דערווייל עפּעס געלד, און איך וועל בייַנאַכט באַלד נאָך דער הבדלה אַרייַנקומען ... דערווייל גיט דרייַ רובל.

ר׳ יואל. (צו צירעלען) דאָס איז דערווייל? ... וויפֿיעל זענען זיי דאָס אין גאַנצען ווערט? ...

צירעלע. אויך מיין דאַגה ... ער איז דאָך אַ היימישער יונג ... וועל־מיר זיך מסתמאָ קיין עולה נישט טהון .. (צו פֿלעדערמויז׳ן) וואָס זאָגסטו, נישט אַזוי? ... וועסט דאָך מסתמאָ מיינס נישט פֿערלאַנגען? ... (גלעט איהם איבער׳ן אַרבעל) אַזאַ יאָהר אויף מיר, וואָס פֿאַר אַנ׳אָרענטליכער יונג ער איז אין דער טבע— דרייַ רובל ווילסט דו, האַ? ..

פֿלעדערמויז. דרייַ רובעל, אַסוף ...

צירעלע. נו שטעל אַוועק. — קריגסט — — נאָר גיכער, די מויד קומט באַלד אָן.

פֿלעדערמויז. (לעגט אַוועק די לייכטער אויף דער ערד בייַם פֿוס פֿון בעט). פֿאַרטיג אַנ׳עסק.

צירעלע. (רוקט רוהיג אויף דאָס טיש־לעדעל, ר׳ יואל רוקט זיך אָב אונטערווייַלעכטס מיט דער שטהול. פֿלעדערמויז קלויבט אַרויס פֿון דאָרט געלד).

ר׳ יואל. וויפֿיעל ליגט דאָ? ...

צירעלע. דרייַ רובל פּונקט. קופּער־געלד ... זאָל ער זיי אין גאַנצען צונעהמען ...

ר׳ יואל. (מיט אַ שמייכעלע) אין גאַנצען ...

צ י ר ע ל ע. מילא. וואָס דען קאָן איך מאַכען מיט איהם, אַז ער דאַרף... נישט קשה... גאָט וועט אונז אויך נישט פערלאָזען... (אויף פלעדערמויזען) אַ מוראָ. אַנ'אַנ'דערן גיב איך נישט קיין געלד אום שבת!...

ר' יואַל. און נאָך פאָראויס!...

פ ל ע ד ע ר מ ו י ז. (אַרײַנשיטענדיג דאָס געלד אין דער הויזען-קעשענע. קוקט זיך נאָך אַרום, צו צירעלען) אַ גוטען שבת, צירעלע!... (וויל געהן).

ר' יואַל. (מיט אַ לײַכטער בעוועגונג) צירעל — זאָג איהם. זאָל ער חאָטש די לײַכטער אַרײַנשטעלען אין דער שאַנק... דאָ איז דאָך נישט קיין אָרט...

פ ל ע ד ע ר מ ו י ז. (מאַכט די לײַכטער צו דער שראַנק צו, צירעל עפענט זי און ער וואַרפט זיי אַרײַן) אַ גוטען שבת! (געהט אַרויס).

צ י ר ע ל ע. (הויבט אויף די הענד צו גאָט. מיט אַ פרום פנים, געלויבט בימטו גאָט, פטור געוואָרען פון אַזאַ פגע רע).

(עס דערהערט זיך אַ קוויטש אונטער דער טיהר פון אַ פרויען-שטימע און די דיענסט קומט אַרײַן צולויפען צורודערט, נאָר בלײַבט באַלד שטעהן אין מיט'ן שטוב פאַרשעמט, מיט דער באַנקע אונטער דער פאַטשיילע).

צ י ר ע ל ע. וואָס איז דיר צוגעקומען? וועלכע שוואַרץ יאָהר?..

ד י ע נ ס ט. דער יונג, דער גנב דאָ...

ר' יואַל. ער האָט דיר געוואָלט די פאַטשיילע אַראָבחאַפּען?...

ד י ע נ ס ט. (אין פערלעגענהײַט) נײַן... נישט דאָס...

צ י ר ע ל ע. (מיט אַ שמײַכעלע) אויך אַ נײַעס... אַ יונג — — ווײַס איך דאָרט וואָס...

ד י ע נ ס ט. (שטעלט די באַנקע אויפ'ן טיש, גיעסט אָן ר' יואַל'ן קאַווע, ר' יואַל טרינקט, ווישענדיג די וואָנסען מיט דער פאַטשיילע און סמאַקעוועט).

צ י ר ע ל ע. (מאַכט ווײַטער די שאַנק אויף, נעמט אַרויס) זעהסט, יואַל — ט'האָסט דו דײַן אַטלאַסענע קאַפּאָטע (לעגט זי אויפן רוקען פון בעט און נעמט ווײַטער אַרויס) די זײַדענע גאַרטעל... (לעגט זי אויפ'ן בעט) יואַל, דאָס סאַמעטענע היטעל צי דאָס שטרײַמעל?... וואָס, יואַל?...

ר' יואַל. בײַדע...

צירעלע. (נעמט אַרויס, לעגט אויפ׳ן בעט).

ר׳ יואל. (טהוט זיך אָן, איבער דער צייט שטעהט שוין צירעלע גרייט מיט׳ן טלית אין דער האַנד. ער נעמט איהם צו, קושט פרום די מזוזה, געהט אַוועק דאַוונען).

צירעלע. (מיט אויפגעהויבענע הענד און אַ פרום-אָבשייִדענדיג פנים)

אוי, אַ מין ליכטיגער מאַן דאָס איז עס!...

אין דער שטיל.

(ערצעהלונג).

אויף דעם טיש אין מיט׳ן שטוב האָט געברענט אַ פאָרצע-לייַ-ווייַסער לאָמפּ מיט אַ גלעזערנע פערמאַכטע שיין איבער׳ן גלע-זעל, וואָס האָט אָבגעשלאָגען אויף די ווענד אַרום זיך אַ רוהיגע ליכטיגקייט. פון איין זייט טיש איז געזעסען דער בעל-בית — אַ לענגליך געזיכט, אַ רויטע אָבגעגלאַנצטע נאָז, ווי פון איינעם, וואָס זיצט שטענדיג אויף דער קעלנע מיט׳ן פנים קעגען ווינד, און פון אונטער זיין פלושען קיילעכדיג היטעל איבער׳ן שטערען האָבען אַפערגעקוקט אַ פאָר שטיעלע גלאַנציגע אויגען. געגענאי-בער איהם איז געזעסען נאָך איינער — אַ שעניִנקער מיט אַ ווייַס עדעל געזיכט, שוואַרצע אויגען, שוואַרצע, קורצע פאָה׳לעך מיט אַ טוכען היטעלע איבער׳ן קאָפּ. ער איז געווען אַרייַנגעטהון מיט׳ן גאַנצען פנים אין אַ קאָליערטין בויגען פאַפיר, וואָס איז געלעגען פאַר איהם אויפ׳ן טיש, שניצענדיג אין איהם מיט אַ מעסערל מיט אַ פעריל-מוטערנעם שטיהלכעל, וואָס האָט געבלישצעט צווישען זיינע פינגער, און דערבייַ איז ער געווען אַזוי פערטיעפט, אַז ער האָט נישט בעמערקט, ווי דעם בעל-הבית׳ס שטערען רונצעלט זיך יעדעס מאָל, קוקענדיג איבער דער טהיר פון קיך, און פון דאָרט הערט זיך אַ שאָרך פון דער בעל-בית׳טע און עס מיניעט פערבייַ איהר קרעטאָנען קליידעל פאַר דעם שפּאַלט פון דער פאָרטיערע. וואָס איז אַראָבגעלאָזט איבער יענער טיהר. דער גאַסט האָט אויך נישט בעמערקט מיט וואָס פאַר אַ פערביסענקייט און מיט וואָס

פֿאַר אַ פֿערשלאָסענע ליפּען דעם בעל־בית׳ס אויגען קוקען פֿון אונ־טער דעם שטערען אַפֿער אין יענער ריכטונג, זיצענדיג אין אַנ׳ אַרויסגעלאָזטער פּאָזע איבער דער שטוהל מיט די הענד אין די הויזען־טאַשען, און די פֿיס אַרויסגעוואָרפֿען פֿאַר זיך.

ער האָט אויך נישט בעמערקט ווי ביסלעכ׳ווײַז האָט ער אָנגעהויבען צו בײַסען שוין זײַן אונטערשטע ליפּ צווישען די צײַהן, ווי עס האָבען זיך גערודערט זײַנע קיהנ־באַקען און די ווינקלען שלעפֿען און מיט וואָס פֿאַר אַ שטעכ׳ענדיג אויג ער פֿלעגט נאָר צײַטענווײַז איבערטראָגען זײַן בליק פֿון דער פּאָרטיערע אויף איהם, דעם שענינקען, דעם ווײַסינקען.

די פֿאָרהאַנג איז געוואָרען אַוועקגעבויגען דורך אַ קלײַן ווײַ־בעריש הענדטעל, און עס האָט זיך בעוויזען אַ טאַץ אויסגעשטרעקט אין דער לופֿט מיט דרײַ אַרויפֿגעשטעלטע גלעזער טהע אויף איהר און אַ נאָכ׳קומענדיג קלאָר גערײַטעלט פּנים מיט אַ ליכ׳טיגען בליק פֿון אַ יונגער פֿרוי.

דאָס איז געוועזען דעם בעל־הבית׳ס ווײַבעל, אין גאַנצען אַלט אַ יאָהר 22. און מיט אַ שטיל בענעהמען, פּאַמעליכ׳ע טריט אוּ מיט לײַכ׳ט אַראָבגעלאָזטע ברעמען איבער די אָנגעגאָסענע גלעזער ביז אין ראַנד, וואָס האָבען געלאָזט אַ פּאַרע אויפֿגעהן איבער איהר פּנים — איז זי צוגעגאַנגען צום טיש, אַוועקגעשטעלט די טאַץ פֿאָרזיכ׳טיג, ווי האַלב זיך אַראָבזעצענדיג, כדי די גלעזער זאָלען זיך נישט אָנבײַגען, און דערבײַ איז אויסגעקומען איהר רונדיג פֿולע ברוסט בולט אַרויסגעשטעלט און דאָס גאָמבעלע אויפֿגעהויבען — מאָדנע שען אַזוי, אַז נישט ווילענדיג האָט דער גאַסט געמוזט וואַרפֿען אַ בליק אויף איהר גאַנצער אָנגעשטעלטער פּאָזע.

און דאָס טאַקי האָט דער בעל־בית געוואָלט בעמערקען...

ער האָט אַראָבגעלאָזט דעם קאָפּ, און די ברעמען האָבען זיך איהם פֿערחמאַרעט.

זי האָט צושטעלט די גלעזער טהעע פֿאַר זײַ בײַדע און פֿאַר זיך. נאָר ער איז אַלץ געזעסען פֿערביסען און געשוויגען, ווי געוואַרט אויף עפּעס.

— וואָס זיצט דו עפּעס הײַנט אַזוי... ווי נאָך אַ ברוגז־טאַנץ?.. — האָט זי געפֿרעגט.

— וואָס קוקסט דו מיך אַזוי אָן? — האָט ער זײַנע אויגען

אויפגעהויבען. נאָר באַלד זיי צוריק אַראָבגעלאָזט.

און נישט וואַרטענדיג אויף קיין ענטפער, האָט ער צוגערוקט זיין גלאָז טהעע האַרט צו זיך און גענומען מישען מיט דעם לע-פעלע, ווערענדיג וואָס אַ מאָל טיעפער פערזונקען אין געדאַנקען.

אַ שטיל געזופעריי האָט די שטוב אָנגעפילט. די פנימ'ער קעגען דער שיין פון לאָמפ האָבען זיך שטיל גערייטעלט, די ברע-מען שטיל געזונקען און אַ לייכטעדיגע פאַרע האָט זיך איבער די קעפ דערהויבען.

זי איז שווייגענדיג אויפגעשטאַנען פון טיש. אַוועק און גע-ברענגט נאָך אַמאָל טהעע.

ווען זי האָט איהם דאָס צווייטע מאָל טהעע צוגעשטעלט און ער האָט זיך אָבגעווענדט דערפון, האָט זי זיך ווי איינגע-קאָרטשעט און שטיל געבעטען, ער זאָל נישט זיין אַזוי... זיין פרייַנד צוליעב.

נאָר ביי איהם איז דאָס געזיכט שוין געווען גענוג פערביסען אַז ער זאָל אַצינד קענען צוליעב טהון.

— טרינקט — האָט זי נישט פועל'ענדיג ביי'ם מאַן אָבגע-ווענדט זיך צום פרייַנד.

דער פרייַנד האָט ווי פיהלענדיג זיך אין אַ פרעם שטיל איבערגעבויגען זיך איבער זיין גלאָז — און האָטש ער האָט שוין די אויגען געהאַט אויפגעהויבען איבער זיין פרייַנד צו פרעגען איהם, פאַר וואָס ער זיצט אַזוי, נאָר אַ קוק טהוענדיג אויף זיין אָנגעלאָדענקייט, איז איהם אַזוי נישט הייַמליך געוואָרען, אַז אַ ציטער איז דורכגעגאַנגען זיין ברעם און זיינע אַקסלען האָבען זיך פערקרעמפט מיט אַ לייכטען צאַפעל, ווי פון אַ פיבער-שוידער

— נו טרינקט! — האָט זי איהם נאָך אַמאָל געבעטען — איהם. אַז דער קאָפ טהוט איהם נאָר עטוואָס וועה — האָט זי אויף דעם מאַן אָנגעוויזען — זיצט ער שוין נישט דערעדעוודיג. איהר קענט דאָך איהם.

ער האָט געטרונקען און מוראָ געהאַט זיין בליק אויפצו-הייבען, אום ער זאָל זיך מיט דעם בעל הבית נישט בעגעגענען. ער האָט שוין אַצונד געפיהלט דעם גאַנצען ערנסט פון זיין שווייַ-גען. און די פרוי האָט שוין מיט אונגעדולד געוואַרט, אַז דער גאַסט זאָל אויסטרינקען זיין גלאָז טהעע. זי האָט שוין איהר'ס

נישט דערטרונקען און אויפגעשטאַנען אַראָב צו רוימען פון טיש און אַנ'ענדע צו מאַכען צו דעם שווײַגענדיגען זיצען.

נאָר שטעהענדיג שוין מיט דער טאַץ אין דער האַנד האָט זי נאָך אַמאָל געפּרובט — זיך בעטענדיג בײַ איהם — פרעגען, צי טהוט איהם טאַקי דער קאָפּ וועה, אָדער עפּעס אַנדערש? ...

ער האָט טעמפּ געקוקט אויף איהר: צו וואָס נאָך דאָס ביטערן זיך איבער איהם? איהר אָנגעשטעלט רחמנות-פּנים'ל, לויט ווי איהם האָט זיך געדאַכט, איז בלויז פאַלש, און ס'איז שוין בײַ איהם אַ צונד קיין שום ספק נישט געווען, ווי... ווי... אַז דאָס איז טאַקי נישט קיין עפּעס אַנדערש, נאָר דאָס טאַקי, וואָס ער דענקט... און איהם האָט זיך דאָס געזיכט נאָך מעהר אָנגעבלאָזען:

— מיר טהוט גאָרנישט וועה. — האָט ער צוריק דעם קאָפּ אַראָבגעלאָזט.

זי האָט אָבגעטרעטען הינטער דעם פאָרהאַנג אַוועק. און ער איז אויפגעשטאַנען, אַרומגעקוקט זיך איבערן פענסטער — דער לאָדען איז נאָך אָפען געשטאַנען. און מיט אַ נידעריג אַראָבגעהאַנ-גענעם קאָפּ אויף דער ברוסט איז ער באַלד אַרויסגעגאַנגען פון שטוב.

פון הינטער דער וואַנד האָט זיך געהערט זײַנע געזעצטע לאַנגזאַמע טריט. אין אַ ווײַלע אַרום האָט זיך בעוויזען זײַן ערנסט, קאַלט געזיכט איבער דער שויב און אַ שאָרכען פון אײַזענס און אַ רײַבען פון לאָדענס האָבען זיך געהערט.

עס האָבען זיך צוגעלעהנט צוויי האַלבע טהירלעך איבער'ן פענסטער, בעווײַזענדיג זייער ברוינליכען הילצערנעם טלוי אויף די שויבען, דערנאָך דאָס אַרײַנרוקען פון אַ פרענט — און שרה'לע איז אַפערגעקומען פון הינטער דער פאָרטיערע און איז צוגעגאַנגען פערשטעקען מיט דעם אײַזערנעם לעפעלע, ווי נאָר דער שפּלינט האָט זיך בעוויזען דורך דעם לאָך אין דער פיטרינע.

דער גאַסט איז די גאַנצע צײַט געזעסען אויף זײַן אָרט, און אַ שטיל שווײַגען איז אויף איהם געווען אויסגעגאָסען.

זי האָט פערמאַכט. מיט אַ רוהיגער בעוועגונג זיך אויסגע-דרעהט צו'ם טיש און אַוועקגעזעצט זיך אויף איהר פריהערדיג אָרט.

דער מאַן איז אַזוי גיך נישט צוריקגעקומען. אין שטוב איז

שטיל געוואָרען. זײַנע טריט פֿון הינטער דער וואַנד און דאָס רײַבען פֿון אײַזען איז ערגעץ ווי געבליבען הענגען פֿערגליווערט אין דער דרויסענדיגער שטומקײַט פֿון דער נאַכֿט, און נאָר ווי אַ שטיל סימיען האָט נאָך אין דער שטילער לופֿט זיך אַרומגעדרעהט און געסימיעט אין זײַערע אויערען.

בײַדע האָבען נישט געוואַגט זײַערע פּנים׳ער אויפֿצוהײַבען, דער לאָמפּ האָט אויף זײַ אָבגעשלאָגען, ווי אין שאָטען אײַנגעהילט— און נאָר וואָס איהר גאָמבעלע איז אויסגעקומען נידעריגער צו׳ם ליכֿט, וואָס האָט אַפֿערגעשלאָגען פֿון הינטער דער שײַן, און געוואָרען ווי בעגאָסען מיט אַרויטליכע ליכֿטיגקײַט.

נאָר זײַן שטערען האָט זיך אָנגעהויבען צו רונצלען וואָס אַמאָל אונרוהיגער, און אין דער גאַנצער אײַנגעהאַלטענער שטיל-קײַט האָט זיך אָנגעהויבען צו פֿיהלען אַנ׳אונרוהיגקײַט; ווי ער, איהר מאַן, האָט געקאָנט אַהינקומען?...

דער יונגער מאַן איז אויפֿגעשטאַנען פֿון טיש אַוועק, פֿער-קנעפּעלט דאָס אויבערשטע קנעפּעל פֿון פּאַלטאָ, אויסגעגלײַכֿט דאָס היטעל אויפֿ׳ן קאָפּ, און לײַכֿט פֿאַרבײַגעהענדיג קעגען איהר, געזאָגט אַ גוטע נאַכֿט, געגעבען איהר די האַנד, און צום לעצטען מאָל אָנקוקענדיג זי מיט ברײַט פֿונאַנדערגעפֿענטע אויגען — איז ער אַרויס פֿון שטוב.

דאָס נאַכֿט-ווינטעל אויף דער גאַס האָט געבלאָזען אויף איהם קיהל. און ער האָט דערשפּירט, ווי דאָס פּנים פֿלאַמט איהם, ווי דער קאָפּ איז איהם אָנגעגאָסען מיט אַלײַכֿט רוישען, ווי פֿאַר די אויגען שווינדעלט נאָך אַלץ דער לאָמפּ מיט בלאָהע נאַכֿט-פֿײַער-לעך, און אינערווײַניג איז איהם עפּיס דאָס האַרץ שטאַרק צוטראָגען.

די נאַכֿט איז שוין געווען שפּעט, די מאַרק-געוועלבער פֿער-מאַכֿט. די לאָדענס פֿון די אַרומיגע הײַזלעך, וואָס האָבען דעם מאַרק אַרומגעצוימט פֿיערעקעכֿדיג, ווי אַ קאַסטען, זענען שוין גע-ווען פֿערהעמערט, און נאָר זעלטען וואו האָט דורך אַ שפּאַלט פֿון אַ לאָדען אַרויסגעשטראַהלט אַ רויטליכער שײַן, ווי אַ ליכטיג פּאַסע-קעל אין דער פֿינסטערער נאַכֿט אַרײַן. שטאָק, שטום, נאָר ער אײַנער אַלײַן האָט געשפּאַנט איבער דעם שטײַנערנעם ברוק, אין ועלכֿען די לאַנגזאַמע טריט האָבען אָבגעהילכֿט איבער׳ן גאַנצען לעערען מאַרק מיט אַנ׳אָבקלאַנג אין דער שטילקײַט פֿון דער

נאַכֿט. און שפּרייזענדיג האָט ער זיך נישט אומגעקוקט — נישט לינקס און נישט רעכֿטס, נאָר פֿערטראָגען אין זיינע געדאַנקען, מיט אַ פֿערטהוענעם קאָפּ, האָט ער זיך אַלץ ווייטער געצויגען אין דער נאַכֿט=פֿינסטערניש איבער גאַסען און איבער געסלעך, ביז ער איז אַרויס הינטער דער שטאָדט. נאָך דעם לעצטען הייזעל פֿון קאָוואַל מיט דעם ברייטען שוואַרצען קוימען איבער דעם דעכֿעל פֿון דער קוזשנע.

און דאָ האָט ער זיך געפֿיהלט אַביסעל רוהיגער און אָנגע=הויבען נאָך לאַנגזאַמער צו שפּרייזען. זיי וואָהנען ביי דעם וועג אויף יענער זייט טייך, און איהם איז אויסגעקומען אַריבערצוגעהן די בריק.

ער האָט ערשט לייכטער אויפֿגעאַטעמט מיט אַ פֿולער ברוסט, און אַרומגעקוקט זיך איבער די ווייטע לאָנקעס, וואָס זענען ווי ערשט אַרויסגעשוואומען מיט זייער גראָה טונקלען זיך אין דער איינהיל פֿון דער נאַכֿט. אַ ווייטער און לעערער האָריזאָנט, און פֿון איהם אַרויס שוואַרצט זיך דער טייך מיט זיין שוואַרצער שפּיגעל=דעק פֿון אונטערן ווייטען האָריזאָנט אַפֿער, וואו דער הימעל רוהט קיילעכֿדיג אין דעם וואַסער אַריין אַראָבגעהאַנגען, און עס שוואַר=צען זיך קופּעס פֿינסטערניש פֿון אויבען און שפּיגלען זיך אונטען, ווי אין אַטיעפֿען שוואַרצען אָבגרונד. און אַהער=צו, ביי דער זייט, נאָהענט צו דער בריק שטעהען אַ שורה פֿאַרצייטישע ביימער אויפֿ'ן ברעג פֿון טייך, האַלב איבערגעבויגען מיט אַראָבהענגענדיגע צווייגען איבערן וואַסער, און צווייג צו צווייג קוקען זיך אָן אויסגע=שטרעקט פֿון איבער דעם וואַסער און פֿון אונטער דעם וואַסער ווי שוואַרצע לאַנגע הענד אין דער טיעפֿקייט פֿון וואַסער אַריינ=געהאַנגען. און אין די טונקעלע ערטער דערקענט זיך דאָס וויעגען זיך פֿון טייך און דאָס פֿאַלבען זיך פֿון די ברעקלעך הימעל פֿון אונטער דעם וואַסער, וואָס קוקען אַריין אין הפסק פֿון צווישען איין בוים און דעם צווייטען, אַ פֿערשאָלטענער ברעג, דאַכֿט זיך, מיט פֿערשאָלטענע מענשען פֿערוואַנדעלט אין ביימער, און זיי קוקען אַזוי וועהטאָגליך צום הימעל אַרויף, ווי זיי וואָלטען זיך געקלאָגט אויף עפּיס אין דער פֿינסטערער נאַכֿט.

און אַרום די גאַנצע וועלט איז אַזוי שטיל און הערט זיך, דאַכֿט זיך, אין עפּעס איין.

דער יונגער מאַן איז אָנגעקומען אויף דער בריק און שוין דערזעהען דאָס פֿייערל, וואָס האָט געלויכטען אין דעם פֿענסטער פֿון זיין הייִם, אויף יענער זייט טייך און זיך אָבגעשטעלט אַביסעל אָברוהען.

בייַ דעם פּאָרענשט פֿון דער בריק איז ער געשטאַנען אָנ-געלעהנט און אַריבערגעקוקט אין וואַסער אַראָב, וואָס האָט אונ-טען געפֿליסט. ער האָט געזעהען, ווי שטיל עס רעדלען זיך דינע זייַדענע חוואַליעס און צוגעהען זיך איבער דעם שוואַרצען וואַסער-שפּיגעל, און האָט נאָכגעקוקט מיט אַ שטילקייט, פֿערטראַכט, ווי עס ציהען זיך די רעדעלעך חוואַליעס מיט דעם וואַסער אַראָב און ווערען אַרונטערגעצויגען אונטער דער בריק.

דערווייַל האָט זיך עפּיס אַ וואָרף געטהון אויפֿ'ן ברעג פֿון צווישען די טונקעלע גראָזען מיט אַ פּלעסק אַראָב אין וואַסער.

ער האָט זיך אייַנגעהערט; אַ יעמערליך נאַכט-קול פֿון אַ וואַסער-וואָרם האָט געשריעגען און אונטערדריקט געוואָרען, ביס-לעכווייַס אָבשטאַרבענדיג אין דער פֿינסטערער נאַכט — און אייַדער ער האָט צייַט געהאַט צו בענעהמען וואָס דאָרט איז, האָט איהם אַ שטאַרקע האַנד פֿון הינטערווייַלעכס אַ שטופּ געטהון אין וואַסער — דאָס איז געווען אַנ'אָנפֿאַל פֿון צוויי בעשעפֿענישען אין אַ שטילער נאַכט...

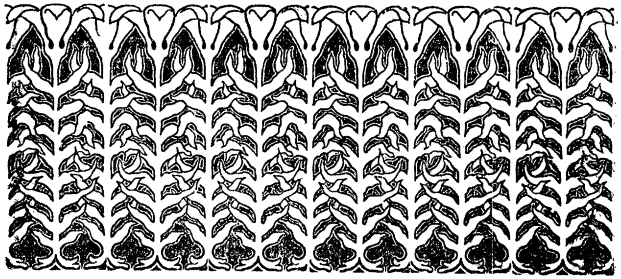

אַ מַעֲשֶׂה מִיט אַ ציִיגן.

— ווייסט דו וואָס, ניטעלשׁי, — האָט איין שוועסטער צו דער צווייטער געזאָגט. שוין ביידע זקנות'טעם מיט האָרינגע וואָרצלען אויף די נאָמבעס און איינגעפאַלענע מיילער, ווי די קברים, נור איינע האָט אַ בעסערע עלטער געהאַט. און די טאַקע האָט דאָס גע'טענה'ט — ווייסט דו וואָס; דו זאָלסט דאָך, אַז בין מיר אויפֿן טיש ליגט נישט מעהר ווי אַ ווייך שטיקעל ברויט, וואָס איך האָב אין וואַסער אײַנגעענדצט, אז מיינע ציין זאָלען עס קענען פֿערנעמען, און איך קען דאָך דיר נישט גלייבן, וואָס דו דערפֿסט, איז מיין עצה זאָלסט געהן איבער דער שטאָדט, קיינער וועט דיר נישט אָבזאָגן ...

— ווייסט דו וואָס, בייליקשי — האָט די אַנדערע ווידער גאָזאָגט — זאָל זיין ווי גאָטס ווילן, בעסטלען קען איך נישט גאַהן, און דעם טאָג וועל איך שוין ווי עס איז דורכקומען — נור בינאַכט, שוועסטער'שי, לאָז מיך אַריין צו דיר אין שטוב, גיב מיר אַנאָרט בי דיר אונטער'ן אויוועז דעם קאָפּ אָנצושפּאַרען, אונטערליגען וועל איך מיר מיין פּאַטשיילע. אבי נור אונטער אַ דאַך.

— איך וויים דאָך, אַז דו ביזט אַנ'אײַנגעשפּאַרטע — האָט די רייכערע גאָזאָגט — נאַ-וואָס דיר און זאַה, אַז דאָרט רעגענט אַריין ... — האָט זי אירה גלייוועז בי זיך אונטער'ן אויוועז, וואו זי אַליין האָט עֶרשט ניט לאַנג אומגעקערט די שאָפּ וואַסער און די נעץ איז נאָך נעלעגען אויף דער ערד.

די אַרימע האָט אָבגעזופּצט, אָבגעזופּצט, און האָט זיך קוים אַרויסגעטאָטשעט פֿון שטוב אַרויס, אַנהאַלטענדיג זיך אָן דער פֿיטרינע מיט ביידע הענד, ווייל זי האָט שוין פֿון דרײַ טעג קיין

לעפֿעל וואַרים וואַסער נישט געהאַט אין מויל. און ווייל זי האָט קיין דירה אויך נישט געהאַט, האָט זי זיך געלעגט אויף דער גאַס און איז געשטאָרבען איהר כשר'ן עהרליכֿען טויט.

מילא, אַז אַ מענשט שטאַרבט אויף דער גאַס, האָט עס יודען-רחמנים דורכֿגענומען, און מען האָט איהר געגעבען אומ-זיסטיגע תכריכים און פֿיער איילען ערד אויפֿ'ן בית-עולם אונטער אַ בוים.

נאָכֿגעגאַנגען נאָך דער מטה זענען עטליכֿע ווייבער און די שוועסטער, אויך פֿיער איילען פֿון דער שטוב אַוועק, האָבען צו צווייערס אין דער צדקה-פּושקע אַרייַנגעוואָרפֿען, וואָס אברהם שמש האָט געקליבען מיט איהר און אויסגערופֿען, פֿאָראויסגעהענדיג פֿאַר דער מטה: „צדקה תציל ממות". האָבען איהר נאָכֿגעזאָגט אַ גו-טען שבח, אַז זי איז געשטאָרבען ווי אַ כשר'ע צדיקת, און, אַז זי האָט קיינעם גאָר נישט מחסר געוועזן ביים לעבען (דאָס איז דער ליעבסטער שבח פֿון מענשען) האָבען איהר צוגעוואונשען, אַז גוטע מלאכים זאָלען איהר אַנטקעגען קומען, און יעדערע פֿאַר זיך האָט זיך באַלד צוריק אומגעקעהרט צו איהר שטוב, געהייסען זיך אַרויס-דערלאַנגען אַ שעפּ וואַסער פֿאַר דער טהיר — און פּטור, גאַנץ פּראָסט, ווי עס פֿיהרט זיך.

נור גאָט זיצט אויבען און קוקט אַראָב אונטען. האָט ער אַזאַ מעשה געמאַכֿט:

אַ פּויער האָט געהאַט אַ פֿערשייטע ציעג, וואָס האָט אַ שאָדען געמאַכֿט אין קאָרן. געהט דער פּויער, מאַכֿט זיך גאָרנישט ווי-סען, לעגט די ציעג אַרויף אויף אַ פֿוהר געבונדענערהייד, און ווען אין שטעדטעל איז געוועזן מאַרק-טאָג, פֿיהרט ער זי אַוועק צו די קצבים.

אין שטאָדט אָבער איז דער פּויער אַרייַנגעגאַנגען אין שענק אַרייַן שכּור'ן — און די ציעג איז געלעגען אויפֿ'ן וואָגען און גע-וואַרט אַ שעה, צוויי, און דער פּויער איז אַלץ ניט געקומען. האָט זי זיך מישב געוועזן, איבערגערייסען די שטרויענע פֿלעכֿטלעך פֿון איהרע פֿיס, און אויפֿשטעלענדיג זיך אויף איהרע דינע פֿיסלעך און אַ שאָקעל טהוענדיג מיט דער באָרד, האָט זי אַ טאַנץ אַראָב גע-געבען פֿון דער פֿוהר.

אַראָב איז אַראָב.

נור אין מאַרק זענען שוין געשטאַנען אָנגעשטעלט אַ סך פֿוהרען מיט אַ סך פֿערד, אויסגעדרעהט צווישען די האָלאָבלעס מיט די קעפּ אין די וועגעלעך אַריין און מיט די דוהעס אַראָבגעשטעלט בײַ דער זײַט ראָד — איז די ציעג פֿערבלאָנדזשעט געוואָרען צווישען די וועגען.

זי האָט געבלאָנדזשעט און געשפּרונגען איבער די וועגען מיט אַ תם'עוואַטען דערשראָקענעם בליק, מיט אַ האַרץ־רײַסענדיגען „מע—מע", אַזוי, אַז די פֿערד פֿלעגען חראָפּען מיט אויסגעשטעלטע נאָז־לעכער און פֿערלעגטע אויערען, קוקענדיג אויף דעם ווײַסען ווילדען בעשעפֿעניש מיט דער באָרד, וואָס טאַנצט אַרום צווישען די וועגען.

פֿאַרנאַכט. די פֿוהרען זענען זיך צו־פֿאָהרען. קופּקעלעך געל מיסט זענען אײַנזאַם געלעגען איבער'ן אָבגעלײַדיגטען מאַרק, בלײַבט די ציעג שטעהן: וואו געהט מען אַצינד? די נאַכט פֿאַלט צו — און די ציעג הויבט אָן, אַ פֿערבינטערטע, צו לויפֿען אַרום דער מויער פֿון די מאַרק־געוועלבען מיט אַנ'אויסגעשפּרײַטען מע—מע — און איהר ווײַנענדיג קול האָט אַזוי רחמנות'דיג געבלאָנדזשעט איבער'ן שטילען לערען מאַרק צווישען טאָג־און־נאַכט, אַז אײַן גאָט האָט זיך געמעגט דערבאַרמען.

דערווײַל האָט אָנגעהויבען אַרויסצושײַנען אַנ'אָנגעצונדען פֿײַערעל דורך אַ פֿענסטער. דאָרט האָט געוואָהנט די רײַכע שוועסטער, וואָס איז געזעסען שבעה נאָך דער אָרימער, און ווײַל זי איז געווען אַ זקנת'טע און דערצו נאָך אין די שבעה־טעג, האָט זי פֿריהער אָנגעצונדען פֿײַער ווי דער גאַנצער מאַרק.

און ווי די ציעג האָט דערזעהן דאָס בלישצעל דורך דער שויב, האָט זי זיך דערמאָנט, אַז איהר בעל־הבית פֿלעגט טײַלמאָל געהן בײַנאַכט אין שײַער אַרײַן מיט אַ לאַמטערן פֿײַער, און האָט געמײַנט, אַז דאָ איז איהר רעכט מקום־מנוחה, און זי האָט זיך אַהין פֿערקליבען.

באַלד אָבער האָט זי אײַנגעזעהן, אַז זי האָט אַ שטיקעל טעות געהאַט. זי זעהט דאָ אַ גלעזערנע טהיר, וואָס אין שײַער איז עס נישט געווען. און ווײַל זי האָט ווײַטער נישט בעגרײַפֿט, וואָס דאָ טהוט זיך — און אַנ'אָרט האָט זי פֿאָרט געדאַרפֿט זיך געפֿינען, איז זי אַרײַן אונטער דער הויז־טהיר.

נור אין הויז איז געוועזן טרעפּ אויף אַ בוידעם אַרויף — האָט זי זיך פֿערגאַפּיט אין דער הויך אַרויף, און, בּיסלעכֿווייז, אַרויפֿ-געקראָכֿען ...

און דאָ האָט זי אמת'דיג געפֿונען אַ בּינטעל גראָחיווינעס אין סאַמע ווינקעל אונטער'ן שינדעל-דאַך, האָט זי זיך אייַנגע-טוליעט דערינען אָברוהען איהרע פֿיס פֿון אַ גאַנצען טאָג אַרומ-לויפֿען ...

דאָס בּינטעל גראָחיווינעס איז דאָ געלעגען אָנגעגרייט פֿון דער בעל-הבית'טע, אַז טאָמער וועט זי עס ווען דאַרפֿען, אַזאַ שטייגער, ווי עס ליגט בּיי איהר אין קופֿערט אַ קנויט באַמוואָהל, כֿאָטש קיין זאַך האָט זי שוין ניט צוריסען פֿון צעהן יאָהר צייט, ווייל זי געהט זעהר פּאַמעליך מיט פֿאָרזיכֿטיגע טריט, האַלטענדיג די בריל'ען אויף דער נאָז, פֿערלעגט מיט אַ שטריקעל אויף די אויערען.

שפּעט בּיינאַכֿט. די טהיר און דער לאָדען זענען שוין פֿער-קייטעלט, אין שטוב ברענט אַ קלייַן גאַגעלע, וואָס צוגיעסט אַ רויטליכֿע שיין אויף די ווענד, — ליגט שוין די רייַכֿע שוועסטער אונטער'ן איבּערבּעט, צוגעבּונדען מיט אַ פֿאַטשיילכֿעלע דעם קאָפּ.

אין דעם דערהערט זיך אַ שאָרכֿען פֿון בוידעם ... און די שוועסטער שטעלט די אויערען אָן ... דאָס האָט זיך איהר נישט געדאַכֿט, מען האָט טאַקי אויף אַנ'אמת געשאָרכֿט — און דאָס האַרץ איז איהר ענטפֿאַלען געוואָרען. וואָס קען דאָס זיין? — פֿרעגט זי זיך אַליין, און וויל דעם קאָפּ אייַנטוליען אונטער'ן אי-בּערבּעט אַרונטער ... נור מעהר זי וויל דאָס, מעהר ציהט עס זי די אויערען אויפֿצושטעלען, און מעהר זי שטעלט די אויערן אויף, מעהר הערט זי דאָס שאָרכֿען.

„נישט גוט ... — טראַכֿט זי זיך — צייט די שוועסטער איז געשטאָרבּען, געהט אַנ'אימה אַרום אין איהר שטוב" ...

און אויפֿשטעהענדיג פֿון בּעט, האָט זי דאָס לעמפּעלע הע-כֿער אַרויסגעדרעהט, האָט זיך גענומען אַ פּעקעל ספרים מיט דעם טלית פֿון איהר מאַן, וועלכֿער איז שוין טויט געוועזן אַ יאָהר דרייַסיג אַוודאי — און אַרומלעגענדיג זיך מיט זיי ווי מיט אַ בּאַ-ריקאַדע האָט זי זיך צוריקגעלעגט אין בּעט אַריין: זאָל זיין ווי

גאָטס ווילען איז! ... מילא, פֿערפֿאַלען, אַז די שוועסטער ווילּ זיך אָן איהר נוקם זיין ...

דערווייל איז דער ציעג קאַלט געוואָרען צו ליגען אויפֿ'ן בוידעם, איז זי שטילענקערהייד אַראָבגעקראָכען פֿון די שטיגען, אַזוי, אַז די אַלטע האָט מיט פֿורכט אויסגעהערט, ווי דאָס אומ־גליק קריכט.

און עס דערהערט זיך אַ שטויס אין די טהירען אַריין, און די אַלטע איז אויפֿגעשפּרונגען מיט אַ ציטער אין די אויגען: „שוועס־טערשי, וואָס ווילסטו דו פֿון מיר האָבען?" ...

די ציעג איז אויף אַ מינוט שטיל געבליבען, און די אַלטע מיט'ן לעמפּעלע אין דער האַנד שטעהט אַ דערציטערטע אין מיט'ן שטוב, און קוקט און קוקט ...

און זי דערזעהט אַ ווייס גרויס אויג מיט אַנ'אויפֿגעריסענער ברעהם קוקט צו איהר אַריין דורך דעם אויסגעשניטענעם לעכעל אין לאָדען — איז זי אַנידערגעפֿאַלען אין מיטען שטוב מיט דעם לעמפּעלע אין דער האַנד און איז אויך געשטאָרבען ...

מילא, געשטאָרבען — קלערט מען וועגען בעגראָבען. האָ־בען שכנים אַרויסגערוקט אַ ציגעל פֿון איהר באַק־אויוועלע, גע־פֿונען דאָרט אויף תכריכים און פֿאַר אַ שטיקעל אָרט צו בעצאָה־לען, און ווייבער זענען אַ גאַנצען טאָג אונטער איהרע פֿענסטער געשטאַנען און מיט שאָקלענדיגע לעפֿצען איהר נאָכגעזאָגט גוטע שבחים, וואָס פֿאַר אַ כשר מענש זי איז געוועען, וואָס פֿאַר אַ גוט מענש זי איז געוועען, וואָס פֿאַר אַ גוט האַרץ זי האָט געהאַט — און אַז פֿאַר גרויס האַרץ־וועהטאָג צו דער געשטאָרבענער שוועסטער איז זי נעבעך געשטאָרבען.

זאָל זיין אַזוי. אַבי מען דאַרף זי בעגראָבען, ביינאַכט האָט מען זי שוין געטראָגען אויף דער מטה. אַרום — די חברה־לייט, און פֿאָראויס — אַברהם שמש מיט דער פּושקע אין איין האַנד און מיט דער לאַמטערן אין דער אַנדערער האַנד.

נאָר אַזוי ווי די ציעג האָט אַלץ נאָך געדענקט, אַז איהר בעל־הבית פֿלעגט געהן אין שייער אַריין מיט אַנ'אָגגעצונדענע לאַמטערן — איז זי אַצינד אַקעגען דער מטה געשפּרונגען, געלאָ־פֿען פֿאָראויס און זיך געגעבען אַלע ווייַלע אַ שטעל אָב מיט אַ

ציגענעם אויפגעהויבענעם קוק קעגען דער חברה — און ווייטער געלאָפען.

אַלע האָבען בעשיינפערליך געזעהן, אַז דאָ איז עפּיס נישט קיין גלאַטיגע זאַך, אַז דאָ האָט זיך עפּיס מדבק געווען, און דער עולם האָט זיך געשטאַרקט ניט צו קוקען אין יענער זייט, וואו די ציעג האָט אַקעגען געטאַנצט.

מילאָ, נישט טרעפען זאָל עס זיך. נישט איין מאָל מאַכט זיך, אַז אַ משחית טאַנצט אַ קעגען...

פונדעסטוועגען איז מען אַרויף אויפ'ן בית עולם, זאָל זיין ווי גאָט'ס ווילען, און מען האָט זיך אָבגעשטעלט מיט דער מטה איבער'ן אָפענעם קבר. נאָר די ציעג האָט שוין געקוקט פון צווישען די בוימער אַרויס, ווי מען לייכט צו מיט דער לאַמטערן איבער אַ בערגעל זאַמד, און קוקענדיג אַזוי, האָט זי זיך דער־מאָנט, ווי איינמאָל אין הערבסט־צייט האָט איהר בעל־הבית פערענדיגט ביי־נאַכט דעם גרוב קאַרטאָפלעס צו פערשיטען, און דעמאָלט האָט מען אויך אַזוי צוגעלויכטען איבער דעם בערגעל זאַמד. און איהר האַרץ, חאָטש אַ ציגען־האַרץ, איז געוואָרען פול מיט ערוואַרטונג, און איהר אויג האָט געקוקט דאָפעל גרויס פון צווישען די בוימער אַרויס, בפרט נאָך, אַז זי האָט שוין ניט געהאַט געגעסען פון דאָרף אָן.

און שפּעטער, ווען דער עולם איז צוריק אַראָב פון בית־עולם — איז זי צו צום קבר און צוקאָפּיעט עס און צואַקערט דאָס זאַמד מיט די הערנער, נאָר אַזוי ווי זי האָט פאָרט צו גאָרנישט געקענט צוקומען און איהר אַרבייט איז געווען אומזיסט — איז זי פאַר גרויס צרות אַוועקגעגאַנגען אין צדיק'ס אוהל אַריין, וואָס איז דאָרט געשטאַנען, און געלעגט זיך אָהן אַ וועטשערע.

אין דער פריה, דער קברן גיט אַ קוק איבער'ן פרישען קבר — אַנ'אומגליק האָט געטראָפען... און ער איז אַוועק צו דער חברה־קדישה אָנזאָגען, וואָס דאָ האָט געטראָפען.

דאָס גאַנצע שטעדטעל האָט זיך אָנגעהויבען צו שרעקען, אַלע האָבען געוואוסט, מיט וואָס אַזאַ מעשה שמעקט; אַז ביינאַכט זאָל אַ ציעג אַ קעגען טאַנצען דער מטה, און אין דער פריה זאָל מען געפינען דאָס קבר צעוואָרפען.

קינד־בעטאָרינס האָבען זיך אָנגעהויבען צו שרעקען, אין

שטעדטעל אין וועלכן א שטיל געזודער, א בסוד־סודות־דינג שרעקן, און ס׳איז געבליבן, אז דער רב מיט דיַ חשובים פֿון שטאָדט זאָלן געהן ערויף אויפֿן גוטן אָרט אָנזאָגן איהר: ראשית, אז זי זאָל ווײַסן זיַן, אז זי איז געשטאָרבן, און זי זאָל איַנרוהן. און צווײטענס: זאָגן אַ פּאָר קאָפּיטלעך תהילים איבער איהר קבר צו בעפֿרײַען איהר נשמה פֿון דעם משחית, וואָס האָט בײַנאַכט אַקעגן געטאַנצט קעגן איהר מטה און זיך אַווי געפֿרעהט מיט איהר״.

דער רב האָט אָנגענומען דיַ שופיצע מיט דעם ספּאָרינק, בעלי־בתים חשובים — דיַ סאַמעטענע הינטלעך און מען איז געגאַנגען ...

און אז מען געהט, וואַרפֿען שוין בעלי־מלאָכות אויך אַוועק יעדער זיַן אַרבײַט, דער שוסטער זיַן העמער׳ל, דער שניַדער זיַן שער, און מען לויפֿט, חאַפּענדיג דיַ כאַלאַטלעך אויף זיך.

מען האָט אַלץ געטהון פֿאַר איהר נשמה וועגן, וואָס מען האָט געקענט, נאָר אין מיט׳ן תהילים זאָגן, איז דיַ בלינדע צביהלע. וואָס מאַכט אל מלא רחמים׳ס אויפֿן בית עולם, פֿאַר־קראָכן מיט נאָך צוויי וויַבער צום צדיק׳ס אוהל, בעטען פֿאַר זיי דעם צדיק׳ס זכות צו דערווען, און ווי זיי האָבען דערזעהן דיַ ציג רויהען אונטער דיַ שטראַחיַטלעך — האָבען זיי זיך אַלע דרײַ אויפֿגענאַפּט מיט א געפֿילדער און מיט אויסגעשטרעקטע הענד געלאָפֿען צו דער עדה יודען.

און גאָט׳ס עדה האָט זיך דערשראָקען, ס׳איז געווארען א בהלה—און מען האָט זיך ווײַטער מישב געווען, אז דער רב מיט דער עדה פֿון גאַנץ קהל זאָל געהן גוזר זיַן אויף דער ציעג, אז זי זאָל ארויס פֿון דאָרט, און אָבגעבען איהר אַנ׳אָרט אין דער מדבר, וואו קיַן מענשען קומען נישט, אָרער אונטער א ברוק ערגעץ ...

האָט דער רב זיך איבערגעזעהן דיַ ציצות, און ער מיט דער גאַנצער עדה האָבען דאָס אוהל ארומגערינגלט, ער אין דער טהור:

— געה ארויס פֿון דאַנען — האָט ער צו דער ציעג גע־מענה׳ט, פֿריהער געלאָסען און מיט גוטען — דאָס בין איך אליין דיַר גוזר, אני שמואל הקטן, רב דק׳ק ... בהסכם כל הקהל ... און ארויסגעהן זאָלסטו פֿון דאַנען, נאָר דורך דעם שינדעל־טייַל אין

שפּיץ דאַך, אַז דו זאָלסט חלילה קיינעם ניט מזיק זיין...

און דער עולם איז געשטאַנען מיט מויל און אויערען אויפ־געשטעלט, און געוואַרט דעם רב'ס וואָרט זאָל געשעהן — נאָר די ציעג האָט זיך נישט געוואָלט ריהרען פון אָרט, האָט דער רב געחאַפּט דעם שטעקען זיינעם און געוואָלט זיך מיט איהר בעגעהן, ווי דער אַלטער קאָצקער זכרונו לברכה פלעגט זיך בעגעהן מיט דבוקים. — האָט זיך די ציעג דערשראָקען און געגעבען אַ שפּרונג מיט די הערנער דעם רב אין דער באָרד אַריין און איבערגעדרעהט איהם מיט דער זשופּיצע אַרויף, אַזוי, אַז די גאַנצע עדה, גאָט'ס חילות, האָבען זיך געגעבען אַ הייב אין דער הויך און אַוועקגע־פלויגען אין שטעדטעל אריין מיט אַ געפּילדער, ווי איין סטאַדע גענז. און מען האָט אָנגעהויבען צו פערהאַקען טהירען און לאָ־דענס: דער משחית לויפט!... און אַלע איינוואָהנער האָבען זיך אין די הייזלעך בעהאַלטען. פון שטעדטעל איז אַ אוהל געוואָרען, און די ציעג האָט אָנגעהויבען איבער די פראַנק־און־פרייע געסלעך אַרומצוגעהן מיט אַנ'אויפגעהויבענעם קאָפּ.

פון דעמאָלט אָן איז שוין גראָז אין מאַרק אָנגעוואַקסען, אויף די דעכלעך — גאַנצע גערטנער מאָך, — דער עולם ליגט נאָך אַלץ בעהאַלטען אונטער די לאָדענס — און זאָל קומען הייַנט אַ פרעמדער מענש מיט אַ גילדענעם קאָפּ אין דעם שטעדטעל אַריין, וועלען טהיר און טהויער זיין פערשלאָסען פאַר איהם.

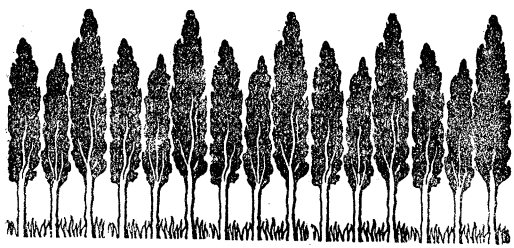

שריפטען.

פון

א. מ. ווייסענבערג.

דריטעס בוך

פערלאג „וועלט-ביבליאטעק".

וואַרשא, תר"ע.

Машино-наборная типографія Н. РОЗЕНФЕЛЬДА,

Типографія „Гацефира“ Пансіон 46

א וואלד=מיידעל.

מײַן לִיעבֿע פרוי מאַליע, איך ברעֶנג דיר פאַר אַ געשאַנק
פון מײַן אַרבײַט דאָס דאָזיגע קלײַנע ווערק.

א וואלד־מיידעל.

שרה׳לע האָט זיך אויפגעהאַפּט פון שלאָף, האָט אויפגעהויבען דעם קאָפּ קעגען פערהאַנגענעם פענסטער, און אַראָבּ־שפּרינגענדיג פונ׳ם בעטעל, האָט זי מיט אַנ׳אויסגעשטרעק־טער האַנד דערגרייכט צום ווייסען פאָרהענגעל, אַוועקגעשאַרצט עס און אַ קוק־אַרויס געטהון מיט אַ האַסטיג בעוועגליכען בליק. זי האָט דערזעהן די בלומען אונטער׳ן פענסטער, און דאָס ציקען פון איהר ברוין בלאַסליכען געזיכט און די אונרוהיגקייט פון די אויגען האָט אין איין אויגענבליק נאָכגעלאָזט און זי האָט ערשט לייכטער אָבגעאַטעמט. „אַלץ ווי געוועזן"... האָט זי שטיל געשעפּטשעט און צוויי לויטערע פעריל־טרעהרען האָבען זיך איהר געשטעלט אין די שוואַרצע פערטראַכטע אויגען. די בלומען אונטער׳ן פענסטער האָבען מיט די קעפּלעך צוגעשאָקעלט, איבערבייגענדיג זיך אויף די שטענגלעך מיט אַ לייכט גערויש און וויגענדיג זיך פאַר׳ן ווינטעל. די ערד האָט נאַס געבלישטשעט, און עס האָט געהויכט אַ פרישקייט פון אָבגעשווענק־טען קלאָרען זאַמד אַרויס נאָך דעם בייַנאַכטיגען רעגען. שטעהענ־דיגע טראָפּען וואַסער האָבען אויף די גרעזער געגלאַנצט, און די בייַמער אין וואַלד זענען געוועזן בעלויכטען איבער דער אייבערשטער העלפט מיט אַ רויטליך שטראַהלענדיגער קיהלקייט, און געפונקעלט האָבען זיי, ווי די צווייַגלעך וואָלטען געוועזן בעהאַנגען מיט קריסטאָלען־לויטערע אַרביסלעך, וואָס האָבען געבלישטשעט מיט אַ שטילע אויס־געפּייַניגטע טרייסט, ווי שטילע לויטערע טרעהרען אין אַ שטילען פריה־מאָרגען...

אַ שטילער פערטראַכטער מאָרגען איז בײַ שרה'לען אונטער'ן פענסטער געוועען און אַ שטילע, אַ פערטראַכטע איז זי בײַם פענסטער געשטאַנען. דאָס געזיכט איז בלאַס, שטיל און אונבעוועגליך. די רויטע ליפּלעך זענען ווי פערשלאָסען און אַ בונד שוואַרצע געדיכטע זאָר לאָזען זיך איהר פון קאָפּ אַראָב און פערהענגען די רונדיג ברו נליכע באַקען און דעם ווײַסען ווייכען האַלז, וואָס פעכעלט אַרויס פון העמד מיט די שפּיצעלעך — און זי שטעהט, קוים וואָס די ברוסטען בעוועגען זיך מיט אַ לײַכטען אָטעם־ציק, און דאָס ווײַסע העמד איבער זיי און אַרום די שלאַנקע ווייכע טאַליע בעוועגט זיך לאַנגזאַם אויף און אָב לויט דעם פאַלבען זיך אין די טונקעלע איינגעטיעפטע ערטער. זי האָט צוריק אַראָבגעלאָזט די האַנד פון פאָרהענגעל און אין צימער איז שטיל און טונקעל געוואָרען. זי האָט נאָר די בליקען אויפגעהויבען אויף דער טהיר פון צימער, און צוגעהענדיג האָט זי אויפגעלעגט זי און אַרײַנגעקוקט אין דער פאָרענדיגער גרויסער שטוב, דאָ איז אויך שטיל, קיינער איז נישט דאָ. די זון האָט אין פענסטער אַרײַנגעשײַנט, אַ זײַל ליכטיגקײַט האָט זיך אין שטוב אַרײַנגעגאָסען, וואַרפענדיג אַ זעקסגעקעסטעלט רײַם אויף דער פאָדלאָגע, וואו אַ שוואַרץ און ווײַס געפלעקטע קאַץ איז געלעגען מיט אונטערגעשפּרייטע פיסלעך אונטער'ן קעפּעל מיט די צוגעמרוזשעטע אייגלעך און געוואַרמט זיך קעגען דער זון. קיינער איז נישט דאָ, האָט זי זיך נאָך אַמאָל אומגעקוקט און צוריק אָבגעלאָזט די טהיר. זי איז צוריק צו צו איהר בעטעל און גענומען זיך אָנטהון.

באַלד איז זי געשטאַנען אין אַ קורץ בלוי האַלקעלע, וואָס דער פאָטער האָט איהר ערב ראש השנה געקויפט אין שטאָדט, און באַלד איז זי אַרויס פון שטוב.

אין דרויסען האָבען זיך איהר די לאָקען צולאָזט פון שגעלען גאַנג. דאָס ווינטעל האָט זיי אין דער לופט געוועהט און עס האָט זיך געדאַכט, אַז זי צוזאַמען מיט די לאָקען פליהט אין דער לופט. דאָס בלוזקעלע מיט'ן פאַרטוכעל פלאַטערען, און זי מיט אויפגעהויבענע אויגען אין עק וואַלד אַרײַן לויפט אַלץ ווײַטער און ווײַטער מיט די באָרפיסיגע ברוינע פיסלעך איבער'ן פײַכטען גראָז, ברעכענדיג מיט איהרע האַסטיגע פלינקע טריט די אָנגעוואָרפענע צווײַגלעך און שישקעס אונטער די בוימער.

צווישען די בוימער איז זי פאָרבײַגעלאָפען פאַר אַ בערגעל.

דאָרט איז דער פאָטער איהרער, אַ יוד מיט אַ שוואַרצער רונדיגע באָרד מיט קויל־שוואַרצע אויגען, און מיט די בלויזע העמד אַרבעל. ער האָט איינגעשטעלט אַ קופּע קיהן איבער'ן אויוען, וואו ער ברענט די סמאָלע.

— שרה'לע!... — האָט ער איהר נאָכגערופען, אויפהויבענדיג דעם קאָפּ מיט דער שפּיץ באָרד, און געבליבען שטעהען מיט'ן שטיק קיהן אין דער האַנד אַ פערגאַפטער.

שרה'לע האָט זיך אַ חאַפּ געטהון צוריק:

— טאַטע... — האָט זי אויסגערעדט מיט אַ קלינגענדער שטימע און אונרוהיג געביטען די בליקען אויף איהם — טאַטע... קיינער איז נישט געווען ביי אונז?...

— ניין — האָט דער פאָטער געענטפערט, — נאָר וואו לויפסט דו דאָס אַזוי צולאָזט?

— וואו? — האָט זי וואונדערליך געבליקט און מיט אַ פיינליכען אויסדרוק אַרום אָפענעם מוליכעל ווייטער אָנגעהויבען — מיר האָט זיך געדאַכט, אַז לעאָן דעם סוחר'ס זוהן איז געקומען צו מיר אונטער'ן פענסטער און האָט מיר אַלע בלומען אויסגעפליקט — אַלע בלומען!... — האָט זי אויסגעשריען, צונויף פאַטשענדיג איהרע קליינע ברוינע הענדלעך, און דעם פאָטער אָנגעקוקט.

— נאַריש קינד! — האָט ער אויסגערעדט גערידהרט, אויס־שפּרייטענדיג די האַנד — וואָס האָסט דו דיר גענומען אין קאָפּ אַריין?....

— ער איז דאָך אַזאַ גוטער, טאַטעלו... אַזאַ גוטער....

— נו יאָ... — האָט דער פאָטער געצויגען — אָבער נישט פאַר דיר! ער וועט דיר נאָר אומזיסט דעם קאָפּ פערדרעהען און דערנאָך וועסט דו איהם שוין אפילו נישט אָנקוקען אויך!—

— געה! ביזט אַ בייזער!— האָט זי אַ שפּרונג געטהון פון אָרט, און וואַרפענדיג אַ ברוגז'דיגען בליק אויף איהם, האָט זי זיך אַ חאַפּ געטהון ווייטער לויפען.

דער פאָטער האָט איהר נאָכגעקוקט, נאָכגעשאָקעלט מיט'ן קאָפּ און אַ לאַנגע צייט נישט געקענט די אויגען אָברייסען פון איהר, ביז זי איז אַוועק אונטער'ן בערגעל.

פון דאַנען האָט זי שוין אַרויסגעזעהן דעם קאַסירער'ס הויז, אַ גרויס הילצערן הויז מיט גרויסע פענסטער אויף אַ פרייען אָפע־

נעם פלאַץ אַרויס, וואָס לײַכט זיך דורך פון צווישען די בײַמער. קלאַפטער האָלץ ליגען, ברעטער, צעוואָרפענע אָפּאַלעס און קופּעס זעגעכץ, וואָס צושיטען זיך אַרום די אָבגעזעגטע שטאַמען, וואָס קוקען אַרויס אַיינגעזונקען פון דער ערד, ווי יונגע מצבות אויף אַ פריש בית־עולם. אַהער איז שרה'לע אָנגעקומען, און צולויפענדיג צום הויז האָבען איהרע בליקען שוין געפינטעלט איבער'ן פענסטער און באַלד איז זי אַרײַן אין שטוב.

— גוט מאָרגען! — האָט זי אויסגעקלונגען ווי מיט אַ זילבערנעם קול'כעל.

— גוט מאָרגען, גוט מאָרגען! — האָט מען איהר פון אַלע זײַטען געענטפערט.

דער קאַסירער, אַ יוד מיט אַ שענער געלער באָרד, האָט זיך נאָך אין מאָרגען־שלאָפראָק איבער'ן שטוב אַרומגעדרעהט. דאָס ווײַב, אין אַ ברייט פּליטשענקען פאַרטוך, איז געשטאַנען בײַ'ן קוימען, וואו דאָס פײַער האָט פרעהליך געקנאַקט אַרום אַ קופּערנער פאַן. און בײַ'ן טיש איז געזעסען נאָך אַ מיידעל, אַ בלאָנדע מיט אַ לענגליך בלאַס געזיכט, בלויע אויגען און אין אַ מאָרגען־שלאַפראָק פון דעם דינסטען געוועב, וואָס האָט איהר גאַנצען לאַנגען קערפּער ביז צו די קליינע שפּיץ פיסלעך צוגעדעקט. און אַז זי האָט זיך אויפגעשטעלט קעגען שרה'לען און אַ לײַכטע בעוועגונג געמאַכט, האָט זיך געדאַכט, אַז דער שלאַנקער ווייכער קערפּער איהרער שווימט אַרום אין דעם לײַכטען דינעם געוועב. ל ע אָ נ ' ס אַ שוועס־טער איז זי געוועען, אַ פרײַליין פון אַ גרויסער שטאָדט. זי איז געקומען מיט איהר צוזאַמען דאָ היע אַ גאַנעצן זומער צו פערברענגען, בײַ דעם קאַסירער זייערען, שרה'לע האָט אויף איהר איהרע קינדעריש גוטע אויגען אָבגעשטעלט און שטיל געפרעגט:

— לעאָן איז נאָך אַלץ נישטאָ?...

— ניין... האָט דאָס פרײַליין געענטפערט בעזאָרגט.

— נאָך אַלץ נישט... — האָט שרה'לע נאָך אַמאָל, ווי פאַר זיך איבערגע'חזר'ט, פערריכטענדיג זיך די צעוואָרפענע האָר איבער'ן קאָפּ; און אין די אויגען האָט זיך שוין אָבגעשפּיגעלט אַ בליש־טשענדיגע פײַכטקײַט.

אין שטוב איז שטיל געוואָרען. דער קאַסירער האָט זיך באַלד פערטיעפט בײַ דעם בוראָ אין די צעוואָרפענע פּאַפּירען, וואָס זענען

גאָלדענעם פּאַר אויהם, דאָס זײַנ אין זיך אידער וועגס בײַם קיימען
געשטאַנען, און שרה׳לע מיט דעם פרײַלין האָבען זיך אָנגעקוקט.
און איינע האָט דער אַנדערער נישט געוואוסט וואָס צו זאָגען.
— וואָס מאַכסט דו שרה׳לע? — האָט דאָס פרײַלין שטיל אויסגע־
רעדט — קום אַהער שרה׳לע... וועג דיך.
שרה׳לע האָט זיך געוואַצט.
— זי שען, וויַ וויַיך. — האָט דאָס פרײַלין מיט אַ בלאַסען
שמייכעל בעמערקט שרה׳לען אויף אירע לאַנגע צוליאָזטע האָ־
לאָ, שרה׳לע, וועל איך זיי דיר סערפלעכטען...
— פרוידקע׳ש... וואָן וועט שוין לעבן קומען? — האָט זיך
שרה׳לע זי קרענקליך געקרימט, און דערבײַ האָט זי אירער דעם קאָפּ
איבערגעבויגען און ארומגענומען זי אַרום דער טאַליע, צוטוליענדיג
זיך צו איר, וויַ אַ קינד צו אַ מוטער.
פרוידקע האָט אידער שטילערהייד אַ קוש געטהון אין קאָפּ
אַרײַן, און וויַ זי האָלט זיך סערשעמט פאַר די שטוב־מענשען האָט
זי זיך ארומגעקוקט:
— קום שרה׳לע... לאָמיר אַרײַנגעהן אין דער אַנדערער שטוב.—
האָט זי אידער אָנגעהויזען צו דער טהיר.
בײַדע זענען ארויס הינטער דער הויז־טהיר, וואו קיינער
איז נאָך אַ טהיר געוועזן, און אַהין זענען זיי אַרײַן.
דאָ איז אַ גרויסע שטוב. נאָר איין טישעל שטעהט בײַם
פענסטער, אַ קאַנאַפּע און אַ בעטעל, רײַן, ציכטיג, צוגעלעגט.
— וואָה נאָר, — האָט פרוידקע אָנגעהויבען — וואָה נאָר, שרה׳לע,
וויַ בלאַס דו וואָהסט הײַנט אויס.
— איך בין נישט געשלאָפען, — האָט זי געענטפערט — און
ערשט דרעהט זיך מיר אַזוי דער קאָפּ...
— דו קענסט נישט שלאָפען? — האָט פרוידקע אידערגע־
פרעגט.
— נײַן... — האָט שרה׳לע געענטפערט, און שטיל געבליבען.
— און וועָן וועט שוין לעבן קומען? — האָט זי ווייטער אָנגעהויי־
בען — שוין אַזוי לאַנג, אַזוי לאַנג...
פרוידקע האָט זי צערטליך איבערן קאָפּ גענומען און די
דינע ווייסע פינגער אין אירע לאָקען געבאָדעט, וויַ אין קוהלע וואַ־
סערלעך, וואָס גיסען זיך קוהל, און מוט אַ ריח, וויַ פון אַ שמע־

קענדיגען וואַלד אַרויס. שרה׳לע איז געשטאַנען אַזוי ווי אָהנמעכטיג, דעם קאָפּ אויף פריידקעס אָרעם אָנגעלעהנט, דאָס געזיכט—בלאַס, מיט טרויעריג אַראָבגעלאָזטע ברעמען, און שטיל, ווי אַ קינד, וואָס פערטראַכט זיך.

— לאָמיר זיך זעצען — האָט פריידקע איהר שטיל אָנגעוויזען אויף אַ שטוהל.

ביידע האָבען זיך געזעצט צוזאַמען אויף איין שטול, אַרומ־געהאַלטען זיך בײַ די טאַליעס און די קעפּ אָנגעלעהנט איינע אויף דער אַנדערערס אָרעם.

אַ ווײַלע איז שטיל געווען. דערנאָך האָט פריידקע ווײַטער אָנ־געהויבען:

— שרה׳לע... וואָס וועסטו מיר געבען, איך זאָל דיר עפּעס אויסזאָגען?...

— וואָס? — האָט זי שרה׳לע אָנגעקוקט מיט אַ וואונדערליך אויפגעלויכטענעם בליק.

— איך האָב אַ בריעף פון לעאָנ׳ען.

— פון לעאָנ׳ען? — איז זי אויפגעשפּרונגען צונויפפּאַטשענדיג ביידע הענדלעך — און פאַר וואָס האָסט דו געשוויגען?

— איך האָב דאָך דיר נישט געקאָנט ווײַזען פריהער... איך לײַד נישט דעם קאַסירערס ווײַב... האָט זי זיך פערענטפערט און דערלאַנגט איהר דעם בריעף.

שרה׳לע האָט איהם געהאַפּט מיט ציטערדיגע הענד, געבליקט אַ רגע, צוויי, מיט אונרוהיגע בליקען און צוריק איבערגעגעבען איהם פריידקען:

— נאַ, לייען — האָט זי אויסגעשריען, פערוואַרפענדיג די האָר איבער׳ן קאָפּ.

פריידקע האָט איהר דעם בריעף איבערגעלייענט וואָרט בײַ וואָרט, שרה׳לע האָט זיך איינגעהערט און פון דעם אַלעם אַרויס־גענומען נאָר דאָס, אַז לעאָן וועט קומען הײַנט, אָדער מאָרגען...

די גאַנצע צײַט האָבען איהרע אויגען געשאָסען מיט ליכט און פרייד, באַלד אָבער איז זי צוריק פערטראַכט געוואָרען:

— און פאַר וואָס זיצט ער דאָרט אַזוי לאַנג, אַזוי לאַנג? — האָט זי ווײַטער געפרעגט — ער האָט מיך שוין נישט ליעב?...

— נאַרישע שרה׳לע... האָט זי פריידקע געגלעט איבער׳ן קאָפּ—

נאַרישע שרה'לע... אַזעלכע זאַכען קאָן מען נישט וויסען... ער איז דאָך מיין ברודער און איך האָב דאָך אייך ביידע ליעב, דיך אַזוי גוט ווי איהם... נאָר איך ווייס דיר גאָר נישט וואָס צו זאָגען — נאָר ווער הייסט דיך איבערקלערען?...

— אָבער דאָרט, ביי אייך, איז דאָך אויך דאָ מיידלעך — און יענע זענען שענער פאַר מיר?...

פרייִדקע האָט אַ שמייכעל געטהון:

— שרה'לע... איז דען דאָס שען, וואָס שען הייסט? שען איז נאָר דאָס, וואָס מען ליעבט!...

— אָבער ער האָט מיך נאָך ליעב?

— פון וואַנען זאָל איך וויסען?...

שרה'לע האָט צוריק די אויגען אַראָבגעהאַנגען מיט אַ בלאַס פערזונקען געזיכט.

— איך קאָן דיר נאָר דאָס זאָגען — האָט פרייִדקע ווייטער גע-צויגען — אַז ווען איך וואָלט געוועען לעאָן, וואָלט איך נאָר דיך געוואָלט...

— אָבער ער קאָן נאָך הייַנט קומען?

— ער קאָן. אויב נישט הייַנט — מאָרגען זיכער. איך וועל איהם אַליין אַקעגענפאָהרען אויף דער סטאַציע. איך וועל הייסען איינשפּאַנען די בריטשקע...

— און די זאַכען האָט ער נישט מיטגענומען אַלע?...

— אודאי נישט. ער איז געפאָהרען אַזוי ווי ער שטעהט און געהט. ביסט דאָך געוועען ביי'ן געזעגענען...

שרה'לע האָט זיך פערטראַכט.

דערנאָך איז זי אויפגעשטאַנען בעפרייענדיג זיך פון פרייִדקע'ס אָרעמס, איז צוגעגאַנגען צו דער טהיר פון לעאָנ'ס בעזונדערן צימער, אויפגעמאַכט זי שטילערהייד און אַרייַנגעקוקט...

דאָס בעטעל זיינס איז געשטאַנען ביי דער וואַנד. דער ראָלעט אַראָבגעלאָזט איבער'ן פענסטער. און אַ טונקעלע קיהלקייט האָבען די בלויליך-אָבגעקאַלכטע ווענד אין זיך פערבאָרגען, אַ שטילע רו-היגקייט איז אין יעדען ווינקעל געלעגען אויסגעגאָסען. דאָס פער-שפרייטע ליילעך אויפ'ן בעטעל האָט געפעכעלט, קלאָר ווי שנעע, און אין די איינגעפאַלבטע קנייטשען בעהאַלט זיך די טונקעלע שטילקייט, וואָס האָט איבער'ן בעטעל אַרומגעשוועבט. קעגען איבער

שטעהט לעֲאנס קוים מיט דן זאכען ונטע, אין א וויס העמדעל מיט העקעלעך אונטערן קעלנערל העננט הינטער דער טהיר — עס אטעמט, דאכט זיך שרהלען, אוין עפּעס א פערפאַרגענע רוהיגקייט רוהט אין יעדען שפּעלטעל אוין אין יעדען פּעלבעל. עס שהיינט דאם צימער, וויַ א טיעפּער סוד וואלט זיך דא ארַיינגענאמען, אוין אלץ אהום הערט זיך איין מיט א פערוונקענע פערטראכטקייט איבער דער שטילקייט...

— שרהלע— וואם האסט דו דיך אזוי פערטראכט? — האט פרוידקע גענפערט צוקומענדיג שטילערהיַנד הינטער איהרע פליצעם.

— גלאט אזוי... איך האב מיך פערקוקט, וויַ דא איז אזוי שטיל... האט שרהלע גענענטפערט, אנקוקענדיג זי מיט איין אומערוקייט.

— דו בענסט?...

— ניין — נאר אזוי, טרויערינ איז מיר...

— זיַ זשע נישט טרויערינ, שרהלע... האט פרוידקע בעזאַרגט אנגענומען זי בייַ דן האנד.

— עס איז שוין אזוי לאנג, אזוי לאנג... דאם האַרץ איז מיר עפּעס אזוי שווער... מיר דאכט זיך, איך ווע איהם שוין מעהר נישט אנקוקען...

— רעד נישט קיין נאַרישקייט, שרהלע! — האט פרוידקע אונצופרידען אין גענינגט ארויסגעזאגט.

א ווייַע איז שטיל געווען, אוין פרוידקע האט דן אויגען אראפּ־געלאזט פאר שרהלעם געזיכט, ווי זי וואלט נישט געקאנט קוקען אויף איהר שטילען צער, וואם אין איהר שטילען פייכטען בליק האט זיך אבגעשפּיגעלט. ענדליך האט זי וויטער געבעטען:

— שמעה נישט שרהלע... גאה ערגעץ, אדער וואם... אוין אז עד וועט קומען, וועל איך באלד קומען צוליספען צו דיר אנזאגען... אין שרהלעם אויגען האט זיך א בלישצענדינג טרער בעוויזען, אוין זי איז באלד ארויס פון שטוב, אומקערענדיג זיך צו־רוק אהינם.

א שווארצער געדוכטער רויך האט זיך שוין איבער דער קופּע קוהן אויפגעהוקעלט אוין דערהויבען זיך איבער די שפּיצען בוימער ווי א וואלקען־זייל אוין דאם וויינטעל האט פון איהם גאנצע שטוקער אבגעריסען אוין צוטראגען איהם אויף אלע זייטען. קעגען־איבער איז געשטאנען דער פאטער אנגעלאהנט אן א בוים מיט פערלאנטע

הענד אויף דער ברוסט, און די שטילע, פערטראַכטע אויגען האָבען אָהן אַ צִיעל געקוקט איבער דעם זייל רויך וואָס האָט אין דער הויך אויפגעשטיגען. שרה'לע איז שטעהן געבליבען מיט אַ שטיל רחמנות פנים קעגען פאָטער.

— וואו ביסט דו שרה'לע! — האָט דער פאָטער ווי פון אַ חלום זיך אויפגעהאַפט.

— איך בין געווען ביי פרייִדקען. — האָט שרה'לע געענטפערט.

— זעה, דו קינד מיינס. — האָט דער פאָטער ווי אָבזיפ-צענדיג אָנגעהויבען — שוין דריי און דרייסיג יאָהר לעג איך קופּעס קיהן איבער דעם זעלבען בערגעל, שוין דריי און דרייסיג יאָהר דערהויבט זיך דאָ דער רויך פון צייט צו צייט, און וואָס האָב איך דאָ דערלעבט!....

— וואָס ווילסט דו, טאַטע! — האָט שרה'לע געפרעגט.

— איך וויל נאָר דו זאָלסט רוהיג זיין... איך זעה דאָך, אַז מיט דיר איז עפּעס, און, חלילה, אויף דיר איין האָר, צו וואָס טויג מיר מיין גאַנין לעבען? שוין געגוג קופּעס קיהן אויסגעברענט. איך קוק אין דעם רויך, וואָס וויקעלט זיך אונטערן הימעל, און מיר דאַכט זיך, אַז אין דעם רויך זענען אַלע מיינע טעג פערשוואונדען. און אַז דער רויך האָט מיר די בעסטע צייטען אַוועקגעטראָגען. דיין מאַמע לעבט שוין נישט, זי האָט מיך דאָ איבערגעלאָזט, און ווי אַ שאָטען דרעה איך מיך הייַנט אַרום דער קופּע קיהן... און אויב דיר זאָל חלילה עפּעס געשעהען, וואָס האָב איך נאָך דא צו טהון, פאַר וועמעס וועגען!...

שרה'לע האָט פערטראַכט געהאַלטען די אויגען אַראָב, און דער פאָטער האָט גענעהנט צו איהר, גלעטענדיג זי איבער'ן קאָפּ.

— שרה'לע... ווייסטו וואָס איך קלער... איך וויל פאָהרען אויף קבר אבות צו דער מאַמען...

— נו פאָהר... — האָט שרה'לע איהר ליכטיגען קינדערשען בליק אויפגעהויבען.

— און דו וועסט מיטפאָהרען שרה'לע? פאָהר מיט, פאָלג מיך — עס וועט דיר אַביסעל גרינגער ווערען אויפ'ן האַרץ... אַז גאָט וועט העלפען, איך וועל דעם אייווען אויסשעפּען, וועלען מיר פאָהרען אין שטאָדט אַריין, געהען צו דער מאַמעס קבר...

— שרה'לע איז געשטאַנען פערשטומט און דעם קאָפּ אַראָב-

געלאָזט אונטער דעם פאָטערס הענד, וואָס האָט איהרע ווייכע לאקען אַזוי צערטליך געגלעט.

דערנאָך איז שרה'לע אַוועק צו זיך הינטערן פענסטער און גע-זעצט זיך אין עק וואַלד קעגענאיבער דעם פענסטערעל פון איהר צימער. זי האָט געקוקט אויף דעם פענסטערעל ווי אויף אַ פרעמדס און פאָרגעשטעלט זיך, ווי שטיל, ווי איינזאַם דאָרט איז.

אַ גאַנצען טאָג איז זי אין שטוב נישט אַרייַנגעקומען, נאָר פאַרנאַכט, ווען די זון איז שוין אונטערגעגאַנגען און די שפּיצען ביימער האָבען זיך אין אַ פורפור-רויטקייט פערהילט, נאָכקוקענדיג מיט אַ פערזונקען שווייגען אויף די שטילע טונקעל-ברוינע וואָלקענדלעך, וואָס האָבען ווייט הינטערן וואַלד אַרומגעבלאָנדזעט און געזוכט זיך אַ נאַכט-לעגער — ערשט דעמאָלט איז שרה'לען נאָך שווערער גע-וואָרען אויפ'ן האַרצען, און זי האָט געזוכט איין אָרט, וואו פאַר דער נאַכט צו בעהאַלטען זיך. אַ שטילע אומעדיגקייט האָט זיך אויף איהר פערוואָלקענט פנים צולעגט און שרעקענדיג זיך פאַר דעם טיעפען פערזונקענעם גערויש צווישען די ביימער, איז זי אַרייַן צו זיך אין שטיבעל און אַנידערגעוואָרפען זיך אויפ'ן בעטעל, אַ מיעדע, אַ צע-בראָכענע. זי האָט זיך, ווי אַ שטילער, טונקעלער שאָטען איינגע-טוליעט און מיט'ן פנים אין קישען זיך איינגעגראָבען.

אין שטיבעל איז וואָס אַמאָל פינסטערער געוואָרען. שאָטענס האָבען זיך אין די ווינקלען ווענד געטוליעט. איהר טונקעלע פיגור אויפ'ן בעטעל האָט זיך קיין ריהר נישט געטהון. ווי פערגליווערט איז זי גע-לעגען אונטער דער שטילקייט, וואָס האָט איבער'ן בעטעל געלויערט. שפּעטער, ווען דער פאָטער איז אַרייַן אין איהר צימערל, האָט זי זיך נישט אָנגערופען. און אַז ער האָט אַ ליכטעל אָנגעצונדען און צוגעגאַנגען נעהנטער, אַ קוק צו טהון אין איהר פנים ווי זי שלאָפט — האָט זי איהם געבעטען, ער זאָל זי לאָזען אַליין אין דער פינסטער.

דער פאָטער האָט מיט רהמנות-אויסגעשטעלטע אויגען געפאָלגט זי, אַרויסגעהענדיג מיט דעם ברענענדיגען ליכט אין דער האַנד פון איהר צימער.

שרה'לע האָט דעם קייטעל אַרויפגעוואָרפען און צוריק געלעגט זיך אויף איהר בעטעל.

אַ גאַנצע נאַכט איז זי געלעגען אין האַלבען דרימעל ווי

אונטער אַ לײַכטען, טונקעל־אויסגעוועבטען שלייער און אַ גאַנצע נאַכט האָט זי נישט אויפגעהערט שטיל צו זיפצען.

ערשט פאַרטאָג, ווען דורך דער שפּאַרע פון לאָדען האָט אַ שמאָל פּאַסיקעל הימעל אַרײַנגעשײַנט, אויסציהענדיג זיך איבער דער פאָדלאָגע קעגען איהר בעטעל, האָט זי דעם קאָפּ פון געלעגער אויפגעהויבען, און אַרומגעקוקט זיך, ווי נאָך אַ לאַנגען שווערען חלום, און איז אַראָב פון בעטעל.

זי האָט לאַנגזאַם אַראָבגעלאָזט דעם קייטעל און שטיל אויף די שפּיצען נעגעל אַרײַן צום פאָטער אין שטוב, בלײַבענדיג שטעהן פאַר זײַן בעט.

דאָ האָט זיך אַ קליין לעמפּעל טונקעל געבּרענט אויפ'ן טישעל, וואָס איז געשטאַנען בײַ דער זײַט בעט, און אַ רויטע ליכטיגקײַט האָט זיך אויף דעם פאָטערס שלאָפענדיג געזיכט געגאָסען.

ער איז מיעד געשלאָפען, פערוואָרפען דעם קאָפּ, אויסגעשטעלט די רונדיג שוואַרצע באָרד, און די ברוסט האָט זיך פול געהויבען אויף און אָב. זי האָט איהם בײַ זײַן עלענבויגען אָנגעריהרט און דער פאָטער האָט די ברעמען אויפגעמאַכט אַרומקוקענדיג זיך מיט אַ צעוואָרפענעם בליק, און נאַכהער, ערשט שרה'לען דערזעהן ווי זי שטעהט פאַר איהם שטיל מיט צעוואָרפענע האָר און שטאַרק בלאַס.

אַ רחמנות איז איהם בעפאַלען:

— וואָס איז דיר שרה'לע? — האָט ער ווי צורודערט געפרעגט.

— גאָר נישט, טאַטע... מיר איז גאָר נישט... האָט זי איהם געענטפערט און לײַדענד געקוקט אויף זײַן אונרוהיג געזיכט.

— שלאָפסט נישט? — האָט זי דער פאָטער בײַ די האַנד אָנגענומען, צונעהמענדיג זי נעהנטער צו זיך.

— ניין, טאַטע... איך קען נישט... איך וויל דאָ זיצען, נעבען דיר... האָט זי איהם אָנגעוויזען אויפ'ן בענקעל, וואו זײַן אָנטהון איז געלעגען.

דער פאָטער האָט דאָס לעמפּעל אַרויסגעדרעהט, האָט איהר אָנגעדרעהט דאָס בענקעל קעגענאיבער דעם בעט, און זי האָט זיך געזעצט. בייִדע זענען פערזונקען געווען אין אַ שווערע שטילקײַט, און זי האָט אַלע ווײַלע די אויגען אויפגעהויבען אויף דעם פאָטער, נאָר ווי צוריק אַראָבגעלאָזט.

נאַכהער האָט זי שטיל אָנגעהויבען:

— טאַטע... טאַטע... דו געדענקסט דעמאָלט די ציגאַנקע אין וואַלד... די ציגאַנקע מיט דעם בייַדעל?

— וואָס זאָגסט דו שרה׳לע?

— איבער איהר קאָן איך נישט שלאָפען...

— שרה׳לע... דיר האָט זיך עפּעס גע׳חלומ׳ט...

— ניין טאַטע... דו געדענקסט דאָך יענע ציגאַנקע, וואָס איז אַרויסגעקומען פון בייַדעל מיט אַזוינע שטילע אויגען, און די שוואַרצע האָר?... אַזוי צולאָזט... געדענקסט נישט?...

דער פאָטער האָט אַ ווייַלע געקוקט אויף איהר צוטראָגען, אונגלויביג, און נאַכהער ערשט בערוהיגט געענטפערט.

— איך געדענק...

— און זי וועט מיר נישט צונעהמען מיין לעאָנ׳ען?...

— זי לעאָנ׳ען?... צו וואָס? שרה׳לע?...

שרה׳לע איז שטיל געבליבען, די אויגען אַראָבגעלאָזט.

— געדענקסט — האָט זי אין אַ ווייַלע אַרום אָנגעהויבען — ווען די מאַמע האָט נאָך געלעבט?...

— איך געדענק... האָט דער פאָטער טרויעריג צוגעשאָקעלט מיט דעם קאָפּ.

— האָט זי מיר איינמאָל אַ מעשה דערצעהלט, מיט אַ באָבעלע וואָס האָט געהאַט אַ הייַזעל אין מיטען וואַלד און אין דעם הייַזעל האָט זי געהאַט דריי טעכטער, איינע שענער פאַר דער אַנדערער, און אַלע האָבען געהאַט צו דריי גאָלדענע האָר אויף דער סאַמע מיט קאָפּ...

— שרה׳לע... האָט דער פאָטער אויסגערופען, און אויפזעצענדיג זיך האָט ער וועהטאָגליך געקוקט אין איהר געזיכט — שרה׳לע... ווייַז נאָר... האָט ער זיך צו׳ן איהר צוגעבויגען און אַרויפגעלעגט זיין האַנד אויף איהר שטערען — האָסט נישט קיין היץ?...

— איי, לאָז מיך אָב, טאַטע... האָט זי זיך געקרימט און ברוגז׳דיג אָבגעקעהרט דאָס געזיכט אָן אַ זייַט.

— נו, טאָכטערשי... נו, וואָס זאָל איך דיר טהון?... וואָס קען איך דיר העלפען, טאָכטערשי?.

ער איז אַראָב פון בעט, גענומען זי אונטער דער האַנד, און דאָס לעמפּעל פון טיש אַראָב אין דער אַנדערער האַנד און האָט זי

אונטערהאַלטענדיג, אָבגעפיהרט אין איהר צימער און צוריק געלעגט זי אויף איהר בעטעל.

— זעהסט, טאָכטערשי, — האָט ער איהר געוויזען אויפ'ן שפּאַלט פון לאָדען — זעהסט.... דער טאָג בלויעט שוין אַרײַן... עס ווערט שוין טאָג...

— און צו וואָס טויג ער מיר?... האָט שרה'לע אָבגעזיפצט, און אין אַ ווײַלע אַרום צוגעגעבען — פאַר וואָס, טאַטע, הערט מען נאָך די העהנער נישט קרעהען פון בוידעם?...

— קענסט נישט, שלאָפען, שרה'לע?... האָט דער פאָטער מיט רחמנות איבערגעפרעגט.

— ניין... איך וויל אויף זײַן. אפשר וועלען מיר די העהנער מיט זייער קרעהען אָנזאָגען אַ גוטע בשורה...

דער פאָטער האָט שטיל אָבגעזיפצט, און אין צימער איז שטיל געוואָרען. דאָס פײַערל פון ברענעדיגען לעמפּעל אויפ'ן טישעל האָט אַ טונקעל-רויטליכע ליכטיגקײַט צוגאָסען איבער זייערע קעפּ, די געזיכטער האָבען אויסגעזעהן פערזאָרגט און דאָס גאַנצע צימער, האָט זיך געדאַכט, אָטעמט מיט איין שטילען סוד, וואָס צוגיעסט זיך איבער אַלע טונקעל-בעשאָטענע ערטער און אין די ווינקלען פון צימער...

אַזוי האָט שרה'לע נאַכט בײַ נאַכט פערברענגט, און בײַטאָג פלעגט זי די שטוב פערלאָזען, פערקלויבען זיך ערגעץ אין וואַלד אונטערן שאָטען פון אַ בוים און דעם גאַנצען טאָג איבערזיצען איינע אַליין און שטום געקוקט מיט פײַכטע פערגליווערטע אויגען אויף די שפּיצען בוימער, ווי זיי וויעגען זיך איין אין זייער אייגען שטיל גערויש.

בימלעכווײַז איז איהר אייגען גערטענדעל אונטערן פענסטער אויך פרעמד געוואָרען איהר. פון דער ווײַטענס נאָר פלעגט זי קוקען אויף די שטומע בלומען-קעפּלעך, ווי זיי בייגען זיך איינס קעגען דעם אַנדערען אויף זייערע דינע הויכע שטענגלעך און ביקען זיך, פרעגענדיג איינס דאָס אַנדערע „וואו איז לעאָן, וואו איז לעאָן?"... און אין שרה'לעס אויגען פלעגען זיך צוויי ליכטיגע טרערען שטעלען און בימערליך האָט זי דאָס געזיכט אָבגעקעהרט פון די בלימעלעך, איהרע פערלאָזטע יתומים'לעך...

און אַז זי פלעגט אונרוהיג ווערען, פלעגט זי זיך אין טיעפען

וואַלד צווישען די געדיכטע ביימער אין טונקעל־טיעפען שאָטען פערבאָרגען. און וואָס טיעפער, וואָס געדיכטער עס איז דער וואַלד געוועען, אַלץ מעהר בעשײַנפערליך פלעגט זי פון דער ווײַטער טונ־קעלהײַט, אָדער פון צווישען די בלעטער איבער די געדיכטע צווײַ־גען — לעאָנ׳ס געשטאַלט זעהען אַרויסקוקען...

און איינמאָל איז זי, זוכענדיג לעאָנ׳ען, צו די שטיבלעך פון די וואַלד־העקער פערקראָכען... סאַמע ניעדריגע ערד־דעכלעך, אַראָב־געלאָזט צו דער סאַמע ערד, מיט אַ קליין פענסטערל אונטער דער זײַט דעכעל און אַ שמאָל קוימענדעל, וואָס שטעהט אין דער מיט דעכעל. פאַר יעדער טהיר, וואָס לאָזט זיך אַראָב, ווי בײַ אַ הייל אונטער דער ערד, ליגט אַ סטערדע האָלץ, אָדער אַ קופּע שטעכעכץ, הענגט אַ פאָר ווינדעלעך, אָדער ליעגט אַיין איבערגעדרעהטער קובעל צום טרוקענען, און אונטער יעדען הײַזעל זיצען אַ צוויי, דרײַ נאַקעטע קינדערלעך, ווי פון דער וועלט אַרויסגעזעצט און שפּיעלען זיך אין זאַמד.

דאָרטען פלעגען די קינדערלעך פון די וואַלד־העקער נאָכ־קוקען שרה׳לען, ווי אויף אַ שטילען סוד.

און זי פלעגט אַרומבלאָנדזשען צווישען די פערזעגטע שטאַמען אין דעם אויסגעהאַקטען שטיק וואַלד אַרום די הײַזלעך, שטיל, מיט אַ בלאַס געזיכט, פערטראַכט אין זיך, און נאָר זעלטען פלעגט זי אויפ־הייבען איהרע שענע שוואַרצע אויגען, און די פינסטערקײַט פון יאוש און פערלאָזטקײַט אויף אַלץ אַרום האָט זיך אין איהרע פײַכטע בליקען אָבגעשפּיגעלט...

פאַר די זעלבע ניעדריגע הײַזלעך פלעגט איהר לעאָן פאָרבײַ־פאָהרען, רײַטענדיג אויף זײַן פערד און זאָטעל, מיט אַ שפּיץ־רוט אין דער האַנד. מיט זײַנע בלויע געפּאַסטע הייזלעך און די גע־גלאַנצטע שטיוועלעך אויף די פיס פלעגט ער זיצען, ווי צוגע־גאָסען צום פערד, און זײַן שטאָלץ־אויסגעגלײַכטער קאָפּ פלעגט אויסקומען העכער איבער אַלע דעכלעך פון דאַנען. און טייל מאָל פלעגט ער זיך דאָ אָבשטעלען פאַר אַ טהיר פון אַ הײַזעל. און זײַן בריונעט געזיכט, שוואַרצע אויגען און די דינע שוואַרצע וואָנסעלעך האָבען שררה׳דיג אויסגעזעהן, און מיט אַ שטרענג קול פלעגט ער אַ רוף טהון „קאַשקין", אַראָבבייגענדיג זיך פון פערד צום ניעד־ריגען פענסטערל... אַ גלאָז וואַסער פלעגט ער זיך הייסען אַרויס־

דערלאַנגען אויפ'ן פערד אַרויף...

נאָר הײַנט איז ער נישט דאָ... נישט ער און נישט זײַן פערד... און שרה'לע זוכט האָטש „קאַשקין", האָטש דאָס הײַזעל אָנקוקען...

און אַז זי קוקט זיך אַרום, און דערזעהט, ווי פוסט דאָ איז הײַנט, לאָזט זי דאָס געזיכט אַראָב צו דער ערד און געהט אַוועק מיט שטילע טריט, און די קינדערלעך פון די וואַלד-העקער קוקען איהר נאָך מיט שטילע פנים'לעך, גרויע סודות'דיגע אויגעלעך, ביז זי פערשווינדעט צוריק אין וואַלד צווישען די ביימער...

אַיין אַנדער מאָל ווײַטער, פלעגט זי צוקומען צו דעם ראָוו, וואָס האָט זיך אין דער מיט וואַלד אַ דורכגעשניטען, טיעף צווישען די ביימער — פלעגט זי בלײַבען שטעהען אַ צוגעשמידטע צום אָרט. מיט איהרע שאַוורצע אויגען פלעגט זי זיך אַיינקוקען אין זײַן טונקעלער טיעפקײַט איבער דער גאַנצער לענג, וואָס איז בעוואַקסען געוועען מיט גרינעם פרישען מאָך, ווי אַ ווייך געלעגער, און זי האָט געקוקט און געקוקט... אַ זאַפטיגע קיהלקײַט פלעגט זיך אין דעם ראָוו פערבאָרגען. די ביימער בײַ די זײַטען הילען איהם אַריבער מיט זייערע אַראָבגעלאָזטע צווײַגען, ווי אונטער אַ גרינע סוכה, און שרה'לען פלעגט זיך דאַכטען, אַז אַלע גאָט'ס סודות, צוזאַמען מיט דעם לײַכטען גערויש פון די ביימער און גרעזער, גיעסען זיך דאָ אַהער צונויף און פערבאָרגען דאָ דעם וואַלד'ס שטילען סוד...

און דאָס פלעגט אַזוי שרה'לעס האַרץ ציהען אין דער טונקעלער קיהלקײַט, אין דעם ווייכען שטילען מאָך, אַז זי פלעגט זיך נישט איינמאָל פערגעסען, און נישט פיהלענדיג, אַליין אָנגעהויבען צו געהן גלײַך מיט דעם ראָוו, ביז דער וואַלד האָט זיך שוין אָנגעהויבען שיטער אַדורכצולײַכטען קעגען דעם בלויען הימעל, און זי איז אַרויסגעקומען אויף אַיין אונבעקאַנט נאַקעט פעלד...

און דאָ איז אויף אַ בערגעל אַ פערלאָזטער געשטאַנען, אַיינער אַליין, אַ „וויעטראַק" פון גאָר אַלטע צײַטען. די ווענד זײַנע זענען שוין געוועען אַרומגעשיילט, צוויי אויסגעשפרייטע פליגעל אין דער ברייט, ווי צוויי דאַרע אויסגעשטרעקטע הענד, און דאָס דעכעל אויף איהם האָט אויסגעזעהן, ווי אַ גרין מאָכען היטעל אויף אַ פערצײַטישען מכשף...

און אַז שרה'לע האָט דערזעהן די גאַנצע פוסטקײַט אַרום,

איז איהר דאָס האַרץ אויסגעלעהרט געוואָרען, און זי איז אויפ'ן גראָז אַנידערגעפאַלען מיט אַ געוויין און אַ רחמנות צו זיך אַליין— „לעאָן, לעאָן... וואו האָסט דו מיך געלאָזט איינע אַליין אין דעם פרייען פעלד?"...

און אין מיטען וואַלד אויף אַ קיילעכיג גראָזיג אָרט איז אַ טייכעל געוועען, וואָס שרה'לע פלעגט אַהין קומען טאָג-טעגליך, און אַרומ-דרעהען זיך אויף דעם ברעג איינע אַליין, ווי אַ שטילע פערוואָגעלטע טויב.

אַרום און אַרום ברעג איז דער וואַלד מיט זייַנע הויכע ביימער, וואָס שטעהען מיט איינגעשוויגענע קעפּ אונטערן בלויען הימעל, צופיסענס וואַשט דאָס טייכעל דאָס זאַמד אויף די ברעגעס, און שרה'לע דרעהט זיך אַרום איינע אַליין פערזונקען אין אַ שווערער שטילקייט. און אַז עס מאַכט זיך אַ ווינטעל, און די קעמפּע הויכע גראָזען אויף יענער זייט ברעג הייבען זיך אָן צו צעוויינען מיט אַ שרעק-ליך געוואַרפעריי אויף אַלע זייטען, איבערביינגענדיג זיך איבער'ן וואַ-סער, וואָס רינצעלט זיין שפּיגעל-גלאַטע אויבערפלעכע פאַר שרעק-דעמאָלט הייבט שרה'לע איהר פערשטיינערטען בליק אויף, און פון צווישען דער קעמפּע ענטפּלעקט זיך פאַר איהר איין אָנגעבונדען שיפעל צום ברעג, וואָס וואַרפט זיך צווישען די וועלען, אַזוי עלענד, אַזוי פערלאָזט, אַז זי מוז צוריק אָבקעהרען איהר געזיכט אָן אַ זייט און וויינט מיט אַ שטיל איינגעהאַלטען קול, אַז איין גאָט אין הימעל מעג איהר ענטפערען.

זי וויינט דאַרויף, וואָס זי האָט שוין הייַנט נישט נאָך וואָס אַהער צו קומען... און זי דרעהט זיך אַזוי לאַנג אַרום אויף די ברעגעס ביז זי געהט אַוועק אַ מיעדע, אַ צובראָכענע פון דאַנען.

נאָר צום מייסט בעפאַלט איהר אַ מרה-שחורה פרייטאָג פאַר-נאַכט, ווען די זון לאָזט זיך איבער די שפּיצען ביימער אַראָב אַ מיעדע, צופלאַקערט אין איהר אייגענעם שטילען טרויער, און די לעצטע רויטע שטראַהלען צוברענען זיך אויף שרה'לעס פענסטערעל. זי דערמאַנט זיך דעמאָלט אָן דער מוטער, ווי איהר געלב פּנים האָט מיט שטילע ליכטיגע אויגען פון קראַנקען-בעט אַראָבגעקוקט, ווי זי, שרה'לע, וועט דאָס ערשטע מאָל ליכט בענשען אָהן איהר... זי האָט די ליכט אָנגעצונדען און די מוטער האָט מיט איהר די ברכה געמאַכט... און פאַר וואָס האָט זי דעמאָלט אַזוי געוויינט, די

מאַמעֶ... און פאַר וואָס האָבּען די טרערען אַזוי געלויכטען?...
„שרה'לעֶ... — האָט זי איהר צום בעט צוגערופען און, גלעטענדיג זי איבער'ן קאָפּ, געזאָגט „שרה'לעֶ... בענש ליכט אָהן מיר, אַלעֶ פרייטאָג פאַרנאַכט, ווען גאָט שיקט דעם ליעבען שבת קודש אויף אונז יודען"...

און אַצונד, ווען דאָס האַר'ץ איז איהר אַזוי שווער געוועען פון בענקען נאָך לעאָנ'ען, האָט זי נישט געוואָלט, אַז דער פאָטער זאָל איהרעֶ טרעהרען זעהן בשעת זי צינדט אָן די ליכט. דער פאָטער איז איהר הינטער די פלייצעס געשטאַנען, און זי, אויסגע־דרעהט מיט'ן פנים צו די ליכט מיט די שטילעֶ פערטראַכטעֶ פלעמ־לעך, האָט זי מיט די הענד דאָס פנים פערשטעלט און איהרעֶ ליפלעך האָבּען געשעפּטשעט אַ שטיל געבּעט, וואָס האָט די גאַנצעֶ שטוב אָנגעפילט מיט אַ שטילען צער, צוזאַמעגיעסענדיג זיך מיט דער רויטער ליכטיגקייט פון די ברענענדיגעֶ ליכט.

— שרה'לעֶ... — האָט דער פאָטער מיט שטילען צער אין די אויגען געבּעטען — וויין נישט אַזוי פיעל... עס איז דאָך הייַנט שבת...

— וואָס זאָל איך נישט וויינען — האָט זי געענטפערט — אַז הייַנט צוויי וואָכען איז נאָך מיין לעאָן געוועען בּיי מיר...

— וועט גאָט העלפען, ער וועט ווייטער קומען, און וויין נישט...— האָט ער זי געטרייסט.

נאָר שרה'לעֶ האָט זיך קיין אָרט נישט געקענט געפינען.

— איך וויל, טאַטעֶ— זאָגט זי בעטענדיג — געהען צו לעאָנ'ס שוועסטער... אין דרויסען איז שוין נאַכט — ווייזט זי איהם דורכ'ן פענסטער — דאָס פעלד איז אַזוי שטיל, אַזוי לעדיג... און דאָ, אין שטוב, קען איך אויך נישט דערזיין...

— נו נעהם דאָס רויטעֶ פאַטשיילעכעל אויפ'ן קאָפּ, הייַנט איז שבת... געה נישט אַזוי מיט די האָר צולאָזט... און איך וועל דיך אונטערפיהרען.

האָט זי עס גענומען אויפ'ן קאָפּ, אונטערבינדענדיג זיך מיט בייידעֶ עקען אונטער דער גאָמבּעֶ, און איז שוין געשטאַנען בּיי דער טהיר. האָט זיך ערשט דער פאָטער אומגעקוקט איבער דער שטוב און אויף די אָנגעצונדענעֶ ליכט, און האָט אָבּגעזיפצט:

— שרה'לעֶ — בעט ער זיך — וואָס פערשטערסט דו דיר אַליין די שבתים?...

— איך קען נישט, טאַטע, איך קען נישט...— האָט זי ווי אָבגעהאַקט אין דער מיט, און דער פאָטער האָט זי געמוזט אונטערפיהרען.

זענען זיי אַ גאַנצען וועג געגאַנגען שטיל און פערטיעפט אין זיך, נאָר אונטער'ן בערגעל, אַז שרה'לע האָט דערזעהען די ליכטיגקייט פון צווישען די ביימער, וואו עס לייכטען אַרויס די ברענענדיגע שבתליכט פון דעם קאַסירערס פענסטער — האָט זי דעם פאָטער אָבגעשטעלט, געהייסען איהם שוין צוריק געהן און זי איז אַליין אַוועק צום קאַסירערס הויז.

אונטערן פענסטער פון פריידקע'ס בעזונדערער שטוב איז זי געבליבען שטעהען ווי צוגעשמידט. אויף דעם טישעל האָט געברענט אַ לאָמפּ אונטער אַ בלויער שיין, וואָס האָט אַזוי העל-בלוי אָבגעשלאָגען אויף די ווייסע געקאַלכטע ווענד. פריידקע איז געלעגען אויפ'ן בעטעל, די האַנד אונטער'ן פנים אונטערגעשפּאַרט, און פאַר איהר, אויף דעם קישען, איז אַיין אויפגעמישט בוך געלעגען...

נאָר אַזוי שטיל איז דאָ אַלץ אַרום אין דעם צעגאָסענעם שיין פון דער בלויער ליכטיגקייט, אַז עס דאַכט זיך שרה'לען — לעאָנס אַ שטילער בליק קוקט אויף דעם אַלעם פערבאָרגענערהייד פון ערגעץ אַ שפּאַלט אַרויס... זי געדענקט איין אָבענד, ווען ער האָט זיך אַרומגעדרעהט איבער דער שטוב, די האָר צעוואָרפען איבער'ן שטערען, די הענד פערלעגט אויף פאָרענט, און דאָס געזיכט געזונקען... פאַר דעם ברענענדיגען לאָמפּ זענען געלעגען אָנגעוואָרפען שאַכטלען פון גילזען, פּאַפּיראָסען, און אָן דער זייט אויף אַ שטוהל איז געלעגען זיין אָנגעפּאַקטער רייזעטאַש... נאָר ער האָט זיך נאָך אַלץ אַרומגעדרעהט אין בלויזען לייב-קאָלירענעם לייבעל... ער האָט עפּעס געטראַכט... און וואָס האָט ער געטראַכט... וואָס, ווייס זי נישט... אין זיין ברוינליך אַראָבגעהאַנגענעם געזיכט, אין זיין שטומען בליק און אין די ווינקלען אויגען איז עפּעס געלעגען אַ טונקעלע שטילקייט...

— גאָט ווייס, וואָס... האָט שרה'לע, שטעהענדיג אונטער'ן פענסטער, שטיל אָבגעזיפצט, און דערמאָנט זיך, אַז זי געהט צו פריידקע'ן...

זי איז אַריין אין שטוב.

אַ שטילער פריידקע'ס בליק האָט זי בעגעגענט, און שטיל ווי אונטער אַ ווייכען פּוכענעם פליגעל האָט זיך שרה'לע דערפיהלט,

און זי איז צוגעגאַנגען צו פריידקע'ס בעטעל מיט אַראָבגעהאָנגענע אויגען.

— פון וואַנען קומסט דו ערשט?... האָט זי פריידקע געפרעגט, קוקענדיג פערוואונדערט.

— איך קום פון דערהיים. — האָט שרה'לע געענטפערט.

— זיץ... האָט איהר פריידקע אָנגעוויזען נעבען זיך אויפ'ן בעטעל.

אַ לאַנגע צייט האָבען ביידע געשוויגען, און זייערע בלויע בע-לייכטענע פנים'ער מיט די אַראָבגעלאָזטע פערזאָרגטע ברעמען האָבען אויסגעזעהען, האַלטען דער שטוב'ס אַטעם איין...

— עס איז שוין גוט נאַכט?... האָט פריידקע די שטילקייט אי-בערגעריסען.

— יאָ... האָט שרה'לע אויפגעהויבען איהר בלאַס געזיכט, מיט פערגליווערט אויסגעשטעלטע בליקען צום פענסטער.

אויף דעם טיעפען בלויען הימעל האָבען געבלישצעט שטע-רענדלעך, ווי געשליפענע רובינדלעך, און פערשיעדענפאַרביג געפינ-קעלט אין דער טיעפער נאַכט.

— דו זעהסט... האָט שרה'לע, ווייזענדיג מיט אַ פינגער אויפ'ן פענסטער, געוועגדעט זיך צו פריידקען, שטיל אָנקוקענדיג זי, ווי זי וואָלט איהר עפּעס אַ סוד ענטפּלעקט— דו זעהסט, ווי פינסטער עס ווערט אין דרויסען...

פריידקע האָט געשוויגען, קוקענדיג אין איהר וואונדערליך בלאַס געזיכט, וואָס האָט ערשט אַזוי ערנסט און שטרענג אויסגע-זעהען...

— איך זעה... האָט זי ווי מיטגעזאָגט, נאָך מעהר פערוואונדערט אָנקוקענדיג זי.

שרה'לע האָט זיך עפּעס ווי פלוצלונג צוזאַמענגעשטויסען מיט פריידקע'ס פאָרשענדיגען בליק, און עפּעס האָט זיך פלוצלונג אין איהרע אויגען ווי אויסגעלאָשען. זי האָט פערשעמט אַראָבגעלאָזט די ברעמען און אַרום איהר מויל'כעל האָט זיך צולעגט איין אונ-געוועהנליכער אויסדרוק פון פּיין, ווי איינע וואָס האָט עפּעס אַ שמערץ דערפיהלט.

— שרה'לע... וואָס איז דיר?... האָט זי פריידקע געפרעגט— דו ביזט עפּעס נישט געזונד?...

— נייִן... האָט שרה׳לעֶ געעֶנטפערט — מיר איז נישט, גאָר נישט... נאָר אַז עֶס קומט בײַנאַכט — זעֶה איך ווי אין דרויסען ווערט אַזוי פינסטער... און איך ווייִס נישט וואו לעֶאָן איז, און ער ווייִס נישט וואו איך בין...

— נאַריש קינד... פאַר וואָס ווייִס ער נישט?... וואָס האָסט דו דיר אַזוי פיעל צום האַרץ צו נעהמען... ער וועט קומען צו דיר... ער ווייִס אַלץ... ער ווייִס גאַנץ גוט...

— און איך ווייִס נישט... הייבט שרה׳לעֶ ווײַטער אָן — איך ווייִס נישט... און טייל מאָל פלאָנטערן זיך מיר עֶפעֶס אַזוינעֶ חלומות אין קאָפּ...

פריידקעֶ האָט דאָס געזיכט אָבגעקעֶהרט אָן אַ זײַט, ווי זי וואָלט איהר עֶפעֶס נישט געקענט קוקען אין פנים אַרײַן פאַר רחמנות...

דערנאָך איז זי אויפגעשטאַנען פון בעֶטעֶל, מיט אַ רחמנות אין קול, געפרעֶגט שרה׳לעֶן, אפשר וועט זי דאָ נעכטיגען, וועט זי אפשר גיכער קענען שלאָפען... האָט איהר שרה׳לעֶ טרויעריג צו־געשאָקעֶלט מיט׳ן קאָפּ, און זי איז אַלייִן אַרויסגעגאַנגען פערמאַכען דעֶם לאָדען.

שפּעֶטער, האָבעֶן זיך בייִדעֶ געלעֶגט שלאָפען צוזאַמען אין בעֶטעֶל, דער לאָמפּ מיט דער בלויער שײַן אויפ׳ן טישעֶל האָט בעֶלויכטען זייערעֶ שטילעֶ בלאַסליכעֶ געזיכטער, וואָס האָבעֶן זיך געבאָדעֶן אין די אייגענעֶ צולאָזטעֶ האָר איבער׳ן קישעֶן. און בייִדעֶס שלאַנקעֶ פיגורעֶן האָבעֶן זיך מיט אַ בולט׳עֶ ווייִכקײַט פון אונטער דער לײַכטער צודעֶק אויסגעֶדריקט. שרה׳לעֶ האָט זיך צו פריידקעֶן צוגעֶ־טוליעֶט און מיט דער האַנד זי אַרומגעֶנומען, אַיינטיעפענדיג דאָס געזיכט אין איהר.

און דער לאָמפּ האָט אַזוי שטיל געבּרענט, אַ בלאַסליכעֶ פער־זאָרגטקײַט אויף פריידקע׳ס געזיכט געוואָרפען, און אויף דער בלויליך בעֶלײַכטענעֶ וואַנד איבער פריידקעֶס פלייצעֶס האָט זיך ווי אַ שטילער סוד צוגאָסען.

פריידקעֶ האָט לײַכט אָבגעאַטעֶמט, און די שטילקײַט איבער דער לעֶדיגער שטוב איז נאָך טיעפער געוואָרען.

— דו ווילסט אַזוי שלאָפען?... האָט זי שרה׳לעֶן שטיל געפרעֶגט, טוליענדיג זי צום האַרץ, ווי איין אָרעֶם פייגעֶלעֶ — דו ווילסט?...

— נייִן... האָט שרה׳לעֶ געעֶנטפערט — איך וויל נאָר ליעגען אַזוי... אַזוי איז בעֶסער...

— נו ליעג, שרה׳לע... ליעג... טוליע דיך צו... אָט אַזוי.— האָט זי זי צום האַרץ געדריקט.

— ווען די מאַמע האָט נאָך געלעבט... האָט שרה׳לע איהר דערצעהלט — בין איך אויך אַזוי געלעגען... און זי פלעגט מיר מעשה׳לעך דערצעהלען...

— דו געדענקסט נאָך עפּעס, שרה׳לע, געדענקסט?...— האָט זי פריידקע געפרעגט.

— איך געדענק... האָט שרה׳לע שטיל אָבגעזיפצט.

— דערצעהל מיר שרה׳לע... דערצעהל... איך האָב ליעב דייַנע מעשה׳לעך... האָט זי פריידקע געבעטען מיט אַ צערטליכער פערזאָרגטקייַט, ווי אַ מוטער איהר קינד.

— דערצעהלען? — האָט שרה׳לע איהר בליק אויפגעהויבען.

— דערצעהל...

— פון אַ באַבעלע מיט דרייַ טעכטערלעך?...

— פון אַ באַבעלע מיט דרייַ טעכטערלעך...

„אַמאָל איז געווען אַ באַבעלע, אַ כשוף־מאַכערין... האָט זי געהאַט דרייַ טעכטערלעך, איינע שענער פאַר דער אַנדערער, גאָר די יונגסטע איז געווען די שענסטע, און דרייַ גאָלדענע האָר האָט זי געהאַט אויפ׳ן סאַמע מיט קאָפּ... און דאָס באַבעלע האָט געהאַט אַ הייַזעלע אין מיטען וואַלד, און אַ גאָרטען קאַרטאָפליעס אַרום דעם הייַזעלע... פלעגען זיי אָבקאָכען קאַרטאָפליעס, ברענגען אַ קריגעלע וואַסער פון דעם טייַכעל, וואָס איז אין מיטען וואַלד געווען, און אַרייַנגערופען זיי אין שטוב עסען...

איז איינמאָל אין דעם וואַלד פערבלאָנדזשעט געוואָרען אַ קייַזערס אַ זוהן, וואָס איז געגאַנגען מיט זייַן שווערד אויף דער זייַט און אַ ביקס אויף די פלייַצעס צו פאַנגען חיות אויפ׳ן געיעג... האָט ער אַ גאַנצען טאָג נאָכגעיאָגט אַ הירש, ביז ער איז פערבלאָנדזשעט געוואָרען צו דעם טייַכעל. איז ער זעהר דורשטיג געווען און מיעד, נעהמט ער און לאָזט זיך אַראָב פאַר דעם טייַכעל אויף די קניע, טרינקט זיך אָן, און זעצט זיך אַנידער אויף דעם ברעג אָבצורוהען... קומט אָן דאָס באַבעלע, איינגעהילט אין איהר פאַטשיילע, און דאָס קריגעלע אין דער האַנד... דערזעהט זי דעם יונגען פרינץ, ווי ער געהט אָנגעטהון אין קייַזערליכע מלבושים, בלייַבט זי שטעהן פערוואונדערט איבער זייַן רייַכקייַט... קומט צו איהר צו דער יונגער

פרינץ און פרעגט זי, ווי אַרום מען קומט אַרויס פון דעם וואַלד... ענטפערט זי איהם, אַז זי האָט דרײַ טעכטער, וועט זי איהם שיקען איינע, וועט זי איהם אַ וועג אויסגעפינען... האָט איהר דער פרינץ איידעל געדאַנקט, און זי האָט אָנגעשעפט אַ קריגעלע וואַסער און איז אַוועק אַ הייִם.

דערזעהט זי איהרע דרײַ טעכטער זיצען אונטער'ן פענס-טער'ל, רופט זי זיי אין שטיבעל אַרײַן.

— קינדערלעך, איך דאַרף אַייך עפעס זאָגען...

שטעלען זיך די טעכטערלעך אויס פאַר איהר און זי פרעגט זיי.

— ווער פון אַייך וויל האָבען אַ פרינץ פאַר אַ מאַן?...

— איך!... שרײַט אויס די יונגסטע.

— געה — זאָגט זי — אויף דעם ברעג פון טײַכעל און ברענג איהם דיר אַהער...

איז זי געגאַנגען, די יונגסטע טאָכטער, און ווי זי קומט צו צום טײַכעל און דערזעהט דעם פרינץ אַרומדרעהען זיך אויף דעם ברעג, איז זי שטעהען געבליבען פאַר זיין שענהײַט...

— אדוני קעניג... — מאַכט זי צו איהם— דו ווילסט, איך זאָל דיך אַרויספיהרען פון דאַנען — און דער וועג איז אַ ווײַטער... און דו ביסט דאָך, זעה איך, אַזוי מיעד...

— נו, וואָס-זשע זאָל איך טהון?... — האָט דער יונגער פרינץ געפרעגט.

— נעהם— זאָגט זי — אַראָב פון דיר דײַן שווערד און דײַן ביקס... וועסט דו דיך קענען אָנלעהנען דאָ אויף דעם ווייכען גראָז...

האָט ער זי געפאָלגט, געגעבען איהר צו האַלטען דאָס געוועהר, און געלעגט זיך אויפ'ן גראָז... און זי האָט זיך געזעצט איהם צוקאָפענס, געגלעט איהם זײַנע ווייכע האָר און געקוקט איהם אין די אויגען אַרײַן אַזוי לאַנג, ביז זי האָט איהם פער'כשופ'ט, און ער איז איינגעשלאָפען מיט דעם קאָפ אין איהר שויס...

פאַרנאַכט, ווען די זון איז אונטערגעגאַנגען אונטער'ן וואַלד, און צווישען די ביימער איז טונקעל געוואָרען, איז ער שוין איהרער געווען... און זי האָט איהם פערנאַרט אין איהר הײַזעל אַרײַן, — און די ביקס מיט דעם שווערד האָט זי שוין געהאַט אין איהר האַנד...

שרה'לע האָט אָבגעזיפצט און איז שטיל געבליבען.

— און וואָס זיפצסט דו אַזוי? שרה'לע?... האָט זי פריידקע געפרעגט.

— איך זיפץ... האָט שרה'לע געענטפערט — ווער ווייס, צי מיט לעאָנ'ען איז אויך נישט געשעהען עפּעס אַזוינס...

— נאַריש שרה'לע... האָט זי זי צו גלעטען אָנגעהויבען—הייַנט געשעהען שוין נישט אַזוינע מעשיות... זאָג מיר, שרה'לע... זאָג מיר, אפשר שרעקסט דו פאַר עפּעס, און דו ווייסט פאַר וואָס?...

— איך ווייס — האָט שרה'לע געענטפערט — איך שרעק מיך זעהר פאַר דער ציגאַנקע, וואָס זיצט דאָ אין אַ בייַדעל אין מיטען וואַלד...

— נו, ווייסט דו וואָס, שרה'לע... האָט פריידקע געענטפערט ערנסט — אַז דו האָסט דיר דאָס יאָ אַזוי שטאַרק גענומען אין קאָפּ אַרייַן... וועל איך דיר זאָגען אַנ'עצה... וועלען מיר מאָרגען אין דער פריה געהען אָבזוכען די ציגאַנקע אין איהר בייַדעל, וועסט דו דיך אַרומקוקען... און עס וועט דיר לייַכטער ווערען...

שרה'לען האָבען זיך די טרעהרען געשטעלט אין די אויגען, און מיט אַ האַרצליך-בעטענדיג בליק אויף פריידקען, האָט זי זיך צו איהר שטיל און ציטערדיג צוגעבויגען, אויסגעקושט איהר יעדעס אַבר— — און אַרומגעהאַלזטערהייד זענען זיי בייַדע די נאַכט איינ-געשלאָפען...

פאַרטאָג האָט זיך פריידקע אויפגעהאַפּט. אין שטוב איז פינסטער געוועזען, נאָר דורך דעם שפּאַלט פון לאָדען האָט זיך דער הימעל אַרייַנגעבלויט, און אין שטוב האָט זיך אויסגעמישט די פינסטער-ניש מיט דער בלויער שייַן פון מאָרגען. שרה'לע איז נאָך געשלאָפען און איהר לייַכטער אָטעם האָט איבער'ן בעטעל געשוועבט.

פריידקע האָט זיך פאָרזיכטיג אויפגעזעצט, איינקוקענדיג זיך אין איהר בלאַסען געזיכט און פערשלאָסענע אויגען, צי וועקט זי זיך נישט פון שלאָף, און שטיל האָט זי זיך פון בעטעל אַרויסגע'גנב'עט, מיט איהרע באָרפיסע שטילע פיסלעך אויף דער בלויזער פאָדלאָגע.

זי האָט זיך אָנגעטהון און שטילערהייד, אויף די שפּיץ-נעגעל, איז זי צו דער טהיר צוגעגאַנגען און געעפענט זי...

דער פריה-מאָרגען האָט דורך דער אָפענער טהיר אַרייַנגעשלאָ-גען, די ליכטיגקייט האָט זיך אויף אַ רגע ענטפּלעקט און אַ פרישע

קִיהלקײַט האָט זיך אין שטוב אַרײַנגעריסען, נאָר באַלד איז פרײַדקע פערשוואונדען און די טהיר האָט זיך צוריק פערמאַכט.

איהרע גרינגע טריט האָבען זיך דורך דער וואַנד געהערט, זי איז הינטערן לאָדען אַרונטער. עס האָט זיך אַ קײַטלען דערהערט, און באַלד האָבען זיך די צוויי האַלבע טהירלעך פון לאָדען פונאַנ־דערגעפראַלט, און די שטוב איז פול געוואָרען מיט׳ן ליכטיגען מאָרגען...

באַלד איז פרײַדקע צוריק געקומען.

אַ בלאַסע, די האָר נאָך צולאָזט, אין איהר לײַכטען שלאַפ־ראָק און אין די שטעק־שיך, איז זי שטעהען געבליבען פאַר׳ן טישעל קעגען פענסטער.

אין מזרח־זײַט האָט זיך דער הימעל שוין גערײַטעלט, שטילע רויטע וואָלקענדלעך האָבען זיך פון הינטערן ווײַטען פעלד אויפ׳ן הימעל אַרויף בעוויזען, בעשטראַהלט פון די רויטע מאָרגען־שטראַה־לען, וואָס האָבען ערשט פון הינטערן עק פעלד אַרויפגעשפראָצט— און אַזוי שטיל, אַזוי פערטראַכט זענען די מאָרגען־וואָלקענדלעך גע־שטאַנען, ווי אַ סוד וואָלט עפּעס מיט דער ערד געשעהען איבער נאַכט, און אַצונד שטעהען זיי און הערען זיך איין אין איהר טויטער שטילקײַט אַרום און אַרום...

שטיל איז...

אין פרײַדקע, ווי זי וואָלט די שטילקײַט דערפיהלט אַרום זיך, האָט זיך איבער דער שטוב אומגעקוקט.

שרה׳לע איז נאָך אַלץ געשלאָפען.

פרײַדקע האָט זיך שטיל צוגעשלײַכט צו איהר בעטעל, און אַיינגעקוקט זיך אין איהר שלאָפענדיג געזיכט מיט אַ שטילען אַיינ־געהאַלטענעם אָטעם...

איהר דאַכט זיך, אַז שרה׳לע איז עפּעס קראַנק...

דאָס פנים איז אַזוי בלאַס... איין אומעדיגער צער ליגט דאַרויף אויסגעגאָסען... די אויגען פערשלאָסען, אַזוי מיעד... דער האַלז אַזוי פערוואָרפען... און די ליפּעלעך, דאַכט זיך איהר, ריהרען זיך עפּעס און קרימען זיך אַזוי שטיל, אַזוי קרענקליך, ווי זי וואָלט זיך אין שלאָף אויף עפּעס געקלאָגט...

זי האָט זיך איבערגעבויגען איבער איהר, אונטערשפּאַרענדיג זיך מיט דער האַנד אָן קאַנט פון בעטעל, און לײַכט, קוים וואָס

זי האָט די דורשטיג-אויסגעצויגענע ליפּעלעך אָן איהר שטערען בעריהרט, האָט זי איהר אַ שטילען קוש געטהון...

זי האָט זיך צוריק אויסגעגלייכט, נאָר בלאָנדזענדיג מיט איהר שטילען שמייכלענדיגען בליק אויף איהר שלאָפענדיג געזיכט, און שטיל זיך אָבגעריקט פון בעטעל...

...זי האָט ערשט לייכטער אָבגעאַטעמט.

נאָר באַלד האָט זיך איהר געזיכט בעצויגען מיט אַ טונקעלע מינע און מיט אַ שטילען זיפץ האָט זי צוגעגעבען, קוקענדיג אויף איהר פון ווייטענס:

— שלאָפסט נעבעך, שרה'לע... שלאָפסט...

זי האָט זיך געזעצט אויף דער שטוהל נעבען טישעל און שטום געקוקט אונטערן לעערען בעליק...

דער לענגליכער, בלאַסער שטערען האָט זיך, ווי אָהן איהר וויסען, גערונצעלט אין דינע יונגע קנייטשען, און אונבעוועגליך זענען איהרע בלויע אויגען געשטאַנען איבער איין אָרט.

פלוצים האָט זיך די שטילקייט איבערגעריסען. פון דער אַנ-דערער שטוב האָט זיך געהערט אַ טהיר אויפמאַכען, און פריידקע האָט איהרע בליקען אויף איהר טהיר אָנגעשטעלט.

... עס האָבען זיך שווערע טריט געהערט איבער'ן הויז, און ווידער זענען זיי שטיל געוואָרען, מיט אַ דערווייטערטען אָבקלאַנג אויף דער גאַס אַרויס...

פריידקע איז אויפגעשטאַנען, און לאָזענדיג אַ בליק צו שרה'לען, איז זי שטילערהייד אַרויס פון שטוב, פערמאַכענדיג שטיל די טהיר נאָך זיך— — —

דערווייל האָט דער מאָרגען אָנגעהויבען העלער צו ווערען. אין שטוב האָט זיך אַ שטילע ליכטיגקייט צוגאָסען, איבער שרה'לעס בעטעל האָט זי געשוועבט איבער איהר בלייך געזיכט, און די גאַנצע שטוב האָט זיך מיט אַ בלייכע רוהיגקייט אָנגעפילט.

אויף דעם טישעל איז דער אויסגעלאָשענער לאָמפּ מיט דער בלויער שיין געשטאַנען, און אַ מיעדער, אַ נעכטיגער, האָט ער קעגען דעם ליכטיגען פענסטער אויסגעזעהן.

אונטער דעם פענסטער האָט זיך שוין געטראָגען אַ ווייט פער-באָרגען געפּישטשעריי פון פייגעלעך. דער הימעל אין מזרח איז מיט אַ פורפור-רויטקייט פערגאַסען. אַ סאַמיט-בלויער וואָלקען-פאַס האָט

זיך צווישען הימעל אוּן ערד אוֹיסגעצויגען מיט אַ גאָלדענ־פּיינ־
דיגען זוֹים אוֹיפ'ן בלוֹיען רוקען, וויַ ער וואָלט זיך אָנגעקלייד־עט
אין אַ מאַנטעל פון קיוואָרם אוֹצרות אוּן טראָגט אַ גאָלדענע מתנה
פאַר דער וועלט, אָדער ווי גאָט וואָלט אידם פאַר זיין שליח געמאַכט,
אַ פּיינדיגען לאַמפּאַם אידם אָנגעטהוּן אוּן שיקט אידם די וועלט צו
טרייסטען... עס וועקט זיך דאָס פּעלד מיט זיסע פּיוגעל־גזואָנגען,
וואָס צוגיבעסען זיך אין פּריהען מארגען. אין דער שטילער לופט...
אַ שטילע ליכטיגע האָפנונג טראָגט זיך אונטערן בלוֹיען הימעל,
גיבסט זיך אוֹים אוֹיף יעדען בוימעל, אוֹיף יעדען גרעזעל, אוּן וועקט
זיי פון אינטערן פּאַרטאָגדיגען גרוֹיען נעבעל אוֹיפצושטעהן אוּן דער
ליכטיגער וזון אַקעגען צו גיהן מיט די בעדאַנגענע טראָפּען טוי,
וויַ אַרעמע געטריסטע קינדערלעך מיט שטילע ליכטיגע טרעהרלעך
אין די אויגען, וועַן די מאַמע גלעט זי איבערן קעפּעל. פון
אונטערן וואָלקען־פּאַס שיקען זיך שוין גאָלדענע הערנער אַרוים...
דאָס זעענען די הערנער, וואָס דער מאָג האָט מיט זיי נאָכט מנצח
געווען... די וועלט קוקט שוין מיט אַ צאפּעלדיג האַרץ קיין מורח זיט.
די הימלען שמייכלען... אוּן וועַן הַ זון האָט זיך שוין פון הינטערן
וואָלקען עטפּלעקט אוּן אָנגעהויבען פון איבער איהם אַרוֹיסצוקוקען
אוּן די ערשטע גאָלדענע שטראַהלען צו שרהלען אין שטוב געשיקט—
האָט זיך שרהלע אוֹיפגעהאַפּט, מיט שטילע אויגען בעמערקט די
ליכטיג־רויטע שטראַהלען, וואָס האָבען זיך אויף דער ווייס־גלעקאַלכטער
וואַנד איבער איהר בעטעל צוגאָסען, אוּן אומעדיג האָט זי גע־
פרעגט „וואו איז מיין לעמל?"

שפּעטער איז שרהלע מיט פריידקען געגאַנגען זוכען די צי־
גאַנקע אין איהר בייַדעל. אויף אַ לאָנקע אין דער אַנדערער זיט
וואַלד וענען זיי אַרוֹיסגעקומען פון צווישען די בוימער, ארומבלאָנדזע־
דיג מיט זייערע פלאַסע פערטראַכטע געזוכטער אוּן שטילע אויגען.
עס איז נאָך געניג פריה געווען. דער וואַלד האָט זיך נאָך מיט זיבע
געדיכטע צווייגען אין בלויליכען נעבעל גההילט. אויף דער לאָנקע
אונטערן שאָטען פון וואַלד האָט נאָך אַ וויסער מהוי גערוהט,
נאָר וויטער איז דאָס פעלד שוין בעשיט געווען מיט דער העלקייט
פון די זונען־שטראַהלען. די זון איז הינטער די שפּיצען בוימער
געשטאַנען, פון הינטער די גרינע בלעטער ארוֹיסגעפינקעלט, אוּן אַ
ליכטיגער אָנשיין פון צושלאָגענע בונדען שטראַהלען האָט זיך אוּן

דיִ שפּיצען צוזַיגען צושלאָגען אוּן וויִעזַ העלע ליכטיגקייט האָט זיך אין לאַנגע אויסגעצויגענע פּוּנאַנדערגעוואָרפען. וויִס האָט דער בלויער הימל דאָס פעלד ארומגעהילט. איבער אים האָבען אַ פּאָר וילבערנע צושוואָמענע וואָלקענדלעך ארומגעבלאָנדזעט. אַ שטילקייט, אַ פערבאָרגענע רוהיגקייט האָט זיך אין דער ליפט אויפגעהאַלטען. נאָר זעלטען בוען האָט זיך אַ שארפער פויגעלם־פּיף פון איבער דיִ שפּיצען בייַמער אין וואַלד דערהערט, אוּן אַ זילבערנער קלאַנג האָט זיך אין דער שטילער לופט צוגאָסען.

שרה׳לע האָט איהרע פערטראַכטע אויגען אויפגעהויבען אוּן דערוועהט בייַ דער זייט וואַלד אַ פּאָר צייגינערישע שוואַרצע פערד מיט פערמלאָכטען שוואַרצע גושיוועס. אונטער יונגע האַינע־בוימלעך זאָגען זיִ ארומגאַנגען מיט איינגעטיפטע מיַלער אוּן אַראָב־גלעלָוטע אויערען איבערן פּייכטען גראָז, וואָס האָט נאָך געהויכט מיט דער מאָרגען־פרישקייט אוּן געבלישצעט מיט טראָפען טהוי קעגען דער זון. אוּן דיִ בוימלעך, שטאַהענדיג, וויִ אויסגעשטעלט מיט זייַערע יונגע גרינע קעפעלעך איינס הינטער דאָס אַנדערע, האָבען אויסגעזעהן וויִ שטיגען אויפ׳ן וואַלד ארויף, אוּן זיִ האָבען אויף דעם וואַלד אַרויפגעקוקט, אוּן דער וואַלד האָט איבער זיִ אַראָבגעקוקט.

אַהין האָט שרה׳לע געצויגען פרייַדקעין מיט איהרע שטילע בליקען, אוּן זיִ זאָגען צוגאַנגען, אַיינקוקענדיג זיך שטיל צווישען דיִ בוימלעך אין דעם טונקעלען שאָסען. פון דער טיעפער טונקעלהייט האָט זיך אַוויַס בייַדעל ארויסגעבליכט, צווייַ גלעלע ברילשקעס, מיט רויטע שטרייפען ארום דיִ קעפ אין איבער דיִ ספּרעכעס פון דיִ רעדער, זאָגען געשטאַנען בייַ דער זייט בייַדעל. דאָגעגען האָט זיך אַביסעל צוריקדערט שטרוי געוואַלגערט אוּן אויסגעלאָשענע קויהלען אוּן אָבגעפרעסענטע העלצלעך ארום אַ שוואַרצען פלעק, וואָס איז געווען אויסגעברענט אויפ׳ן גראָז. נאָר אַ טיעפע שטילקייט האָט אויף אַלץ גערוהט, אוּן דער מאָרגען האָט זיִ ערשט אוּן דיִ טונקעל־פערבאָרגענע ערטער אוּן וואַלד געוועקט...

אַ שטילקייט האָט שרה׳לען ארומגעהאַפּט — אוּן שטיל, וויִ עמיצער וואָלט אויבער איהר מיט אַ פינגער בעס׳לען פאַרוויכטיג צו זיַן— האָט זיִ מיט שטילע ליכטע טריט אָנגעהויבען צווישען דיִ טיעפע בוימלעך ארייַנצוגעהן, אוּן פרייַדקע נאָך איהר, נאָך שטילער... מיט נאָך מעהר שטילע בולט אויסגעשטעלטע אויגען...

זיי זענען שוין פאָרבײַגעגאַנגען פאַר דעם אָבגעברענטען פלעק אויף דער ערד, און בײַ דער זײַט בײַדעל, וואו די פלאַכטע איז געווען אויפגעשאַרצט, זענען זיי שטעהען געבליבען און אַרײַנגעקוקט...

אינוועניג איז טונקעל. נאָר בלייכע פנים׳ער פון אויסגעמאַטערטע פרויען מיט שוואַרצע צולאָזטע האָר, און קינדערלעך בײַ די זײַטען, האָבען זיך פון טונקעלען בעטגעוואַנד אַרויסגעבלייכט... אַ מיעדער שלאָף האָט איבער זייערע פנים׳ער און פערמאַכטע אויגען אַרומגעשוועבט, און אַ טיעף אַיינגעהאַלטען שנאָרכען האָט דאָס בײַדעל אָנגעפילט.

שרה׳לע האָט באַלד דערבליקט איינע, אַיין עלטערע צינאַנקע, מיט אַ געל־פאַרמעטען געזיכט און שוואַרץ־גרויע האָר איבער׳ן געקנייטשטען שטערען, וואָס האָבען זיך ווי געוואַלגערט אויפ׳ן קאָפ, און געלעגען איז זי אין סאַמע ווינקעל אין שטרוי אַיינגעטיעפט און צונויפגעדרעהט אין אָנטהון.

— די איז זי... — האָט שרה׳לע שטיל מיט פרייִדקע׳ן זיך איבערגעבליקט, אָנווײַזענדיג מיט אַ פינגער אויף דער אַלטער...

— קום אַוועק... — האָט פרייִדקע געוואונקען צו שרה׳לען, אָננעהמענדיג זי פאַר די האַנד.

דערווײַל האָט זיך די אַלטע אַ רודער געטהון....

— שאַ...— האָט שרה׳לע דעם אָטעם אַיינגעהאַלטען און געבליקט צורודערט.

פרייִדקע האָט זי בײַ דער האַנד אַוועקגעצויגען, און שרה׳לע, געהענדיג אויף די שפיץ נעגעל, האָט זי נאָך צו פרייִדקע׳ן מיט די ליפעלעך פערביסען און אַ פינגער׳ל איבער׳ן מויל׳כעל צוגעלעגט...

— שאַ...

נאָר אַ פערשלאָפען קול האָט זיך שוין פון אונטער דער פלאַכטע דערהערט:

כטאָ טאַם?...

פרייִדקע איז שטעהן געבליבען:

— סוואוי... — האָט זי צוריק געענטפערט. און באַלד האָט זיך דאָס זעלבע געזיכט, מיט די זעלבע צושויבערטע גרויע האָר פון דעם בײַדעל אַרויסגערוקט און שטום איבערגעקוקט זיך מיט די צוויי מיידלעך...

זי האָט זיך איבערגע׳צלמ׳ט, אַראָבלאָזענדיג די אויגען, און

די ליפּען האָבּען שטיל געשׂשפּטשׂעט, ווי געכשופ'ט... דערנאָך האָט זי זיך אויסגעגליכט, אָבּגעשׂאָקעלט דאָס שטרוי, וואָס האָט זיך אײַנגעהעפּט אין אירה קלײד מיט די שוואַרצע אין רויטע שטרײַפּען, אין וויעדער אירער פּאַרשׂענדע, שטילע אויגען צו פרײַדקע'ן און שרה'לען אויפגעהויבען...

— וואָס איז אײַער בעגעהר, און מיט וואָס קאָן איך אײַך דינען, טעכטערלעך?... — האָט די צינאַנקע פּערריכטענדיג זיך די האָר אויפ'ן קאָפּ.

— מיר האָבּען גאָר נישט פּערלאַנגט... מיר וועלען דאָ פּאַרבײַגאַנגען און צוגעקומען... — האָט פרײַדקע געזאָגט.

— „אושעם"... — האָט די צינאַנקע געענטפּערט — און אַזוי האָט אירה נאָר נישט געדאַרפט?... — און וואָס איז יענע אַזוי בלאַס, וואָס איז מיט אירה?... — האָט זי אויף שרה'לען אָנגעוויזען.

שרה'לע האָט די בלויקען צוגענומען, צוגעריהרט זיך צו פרײַדקע'ן, און קרעענקליך דעם קאָפּ אויף פרײַדקע'ס אַקסל געלעגט...

— וואָס איז דיר, טאָכטער?... — האָט די צינאַנקע שרה'לען אָנגעקוקט, און שטיל, פּערוואונדערט, מיט'ן קאָפּ צוגעשאָקעלט...

אַוויילע איז שטיל געווען. דערנאָך האָט די צינאַנקע אַרויסגענומען אַ פּאַשׂ קאַרטען פון בייזעם, און נישט פרעגענדיג מעהר, האָט זי זיך אויפ'ן גראָז אַראָפּגעלאָזט פּאַר פרײַדקע'ס אין שרה'לעם פּנים:

— איך וועל דיר קאַרטען לעגען... — האָט זי איהרע בלויקען צו שרה'לען אויפגעהויבען, דערנאָך צו פרײַדקע'ן.

שרה'לע איז שטיל געווען, שטיל און בעשׂצערט, און פרײַדקע האָט געענטפּערט פאַר איהר:

— לעג איהר קאַרטען...

האָט די צינאַנקע דעם גראָבּען פינגער אן די ליפּען בעפײַכט און געמומלט מישען די קאַרטען. זי האָט זיך פונאַנדערגעוואַרפען אין דרײַ רייהען אײַנע אונטער דער אַנדערער, אין פון דאַנען צוריק האָט זי אָנגעהויבען צו זאָגען:

— וואָס ווײַנט עס אַזוי דײַן האַרץ אין דיר, טאָכטער שענע? וואָס פּאַר אַ גרויסע מרה־שחורה האָט זיך אין דײַן האַרץ בעזעצט — — און וואָס קורטשעט זיך דײַן האַרץ פון בייטערקײַט?...

— מיר איז בייטער — האָט שרה'לע געענטפּערט — אַז מײַן געליעבטער איז צוויק פון מיר?...

— „טשעמנא־בלאָנדין" האָט דיר דײַנע געדאַנקען צוגענומען... און דו בענגסט נאָך איהם, ווי דער נאַכטיגאַל אויפ'ן צווײַגעל אין אַ שטילע פריהלינגס־נאַכט צו די סאַמיט־בלויע הימלען... אין טיעפס־טען שלאָף, ווען דו האַלסט נאָך די אויגען צו, וואַכט שוין אַ זיסער רעיון אין דיר, און דײַן האַרץ וועקט זיך פון אַ ווײַט שטיל געזאַנג, ווי דער פויגעל אין זײַן נעסט פון דעם ערשטען זונען־שטראַהל... און פאַר וואָס געפינסט דו דיר קיין רוה נישט, פאַר וואָס איז דיר דער שלאָף פרעמד געוואָרען?...

— ווי אַזוי קאָן איך שלאָפען, אַז איבער מיר שטעהען שטענדיג מײַן געליעבטענס שענע אויגען? קיינער אין דער וועלט האָט נאָך אַזאַ געליעבטען נישט געהאַט, קיינער האָט נאָך נישט געזעהן אַזוינע ברענענדיגע אויגען, אַזאַ הויכען שטאַרקען האַלז, ווי ער האָט דעמאָלט, ווען ער זיצט אויף זײַן פערד מיט דער שפיץ־רוט אין דער האַנד...

— דײַן געליעבטער האָט פערד, דײַן געליעבטער איז אַ רײַכער און דו ביזט אַ וואַלד־מיידעל... ער וועט זיך זוכען אַ געליעבטע, וואָס געהט אין זײַד געוויקעלט און טרעט אויף פלוש... דײַן געליעבטער קאָן זיך אויף פיאַנע־שפיעלען... נאָר דער שטומער געזאַנג, וואָס ערוואַכט אין אַ האַרץ פון אַ וואַלד־מיידעל, איז איהם פרעמד. דאָס איז צו אָרעם...

— מײַן געליעבטער זוכט נישט קיין רײַכקייט. מײַן געליעבטער איז אַליין רײַך.

— און קיין שענע פאַר איהם ביסט דו אויך נישט... זאָלסט אפילו אַלע פריה־מאָרגען צונויפקלויבען די לויטערסטע טראָפען טהוי פון די גרעזלעך, ווען זיי בלישצען קעגען דער זון, און פון זיי דיר אַ האַלז פעריל אויפציהען, וועט ער דיר אויך זאָגען, אַז דאָס האָט קיין ממשות נישט... דײַן געליעבטער גלויבט נישט אין אַזאַ שענהייט...

— מײַן געליעבטער ליעבט דעם פריה־מאָרגען... ווען די טראָפען טהוי בלישצען אויף די גרעזער, דעמאָלט געהט ער שפאַצירען אין פעלד...

— ער ליעבט נאָר די לויטערע טרערען פון דעם יונגען מאָרגען, ווײַל זיי בלישצען שען... אָבער ער פערשטעהט זיי נישט, ווי ער פערשטעהט דיך נישט... — און הייבסט דו אויף דײַן בליק און

קוקסט אויף די ביימער, ווי זיי שאָקלען שטיל מיט די קעפּ און די בלעטלעך רוישען אומעדיג — דעמאָלט פערשטעהט נישט דיין גע־ליעבטער, וואָס דעם האַרץ פון אַ וואַלד־מיידעל פעהלט...

אומזיסט, „דזשעווטשינאַ", אומזיסט... ער האָט דיר נאָר דעם קאָפּ פערדרעהט, און אַ שווערער גורל וואַרט אויף דיר... — האָט די ציגאַנגע געענדיגט און אויפגעשטאַנען פון דער ערד.

שרה'לע האָט נישט געפיהלט, ווי די גאַנצע צייט זענען איהר צוויי ליכטיגע טרעהרען געשטאַנען אין די אויגען, נאָר פריידקע ערשט האָט זי דערמאַנט:

— וויין נישט, שרה'לע... וויש דיינע טרעהרען אָב...

— לאָמיר געהן — האָט זי מיט אַ צובראָכען האַרץ געענטפערט — לאָמיר אַוועקגעהן פון דאַנען... די ציגאַנקע איז אַ שלעכטע...

האָבען זיי זיך ביידע ביי די הענד אָנגענומען, און לאַנגזאַם, ווי אַ ווינטעל וואָלט מיט זיי אַרומגעבלאָנדזעט, זענען זיי צוריק אַהיים געגאַנגען דורך דעם טיעפען וואַלד, מיט בלאַסע פערטראַכטע פנים'ער, איינגעטיעפט אינ'ם שאָטען צווישען די געדיכטע צווייגען, וואָס האָבען איבער זייערע קעפּ געהאַנגען און פון טיעפען וואַלד צו זיי שטום אַרויסגעקוקט...

דערנאָך האָט זיך שרה'לע געזעגענט מיט פריידקע'ן און אַליין האָט זי זיך צוריק געזעצט אונטער איהר פענסטער, מיט'ן קאָפּ אָנגעשפּאַרט אָן אַ בוים, מיט האַלב־פערמאַכטע אויגען, ווי פון מיעד־קייט, און אַזאַ שטילקייט, אַזאַ בלאַסקייט האָט זיך אויף איהר געזיכט צוגאָסען, אַז ווען דער פאָטער האָט זי דערזעהן, איז איהם דאָס האַרץ איינגעפאַלען, און אונטער די אָרעמס האָט ער זי אין שטוב אַרייַנגעפיהרט, אויף איהר בעטעל אַרויף, און אַזוי איז זי שוין אָבגעלעגען דעם גאַנצען שבת'דיגען טאָג.

און צומאָרגענס אין דער פריה, ווען זי האָט די אויגען גע־עפענט, האָט זי געטראָפען פריידקע'ן זיצען נעבען איהר בעטעל.

אין צימער איז האַלב־פינסטער געוועען — נאָר דורך דער אָפענער טהיר פון דער פאָרענדיגער שטוב האָט זיך אַ זייל ליכטיגקייט אַרייַנ־געלעגט.

— וואָס מאַכסט דו, שרה'לע? — האָט זי פריידקע געפרעגט מיט אַ פערזאָרגט פנים און טרויעריג אויסגעשטעלטע אויגען:

— וואָס איז ערשט? — האָט זי שרה'לע געפרעגט — צי איז

ערשט אין דערפריה?...

— יאָ... — האָט פריידקע געענטפערט — פריה־מאָרגען... זאָל ער דיר אַרפואה שלמה ברענגען...

— און פאַר וואָס איז דער לאָדען נאָך צו?...

— דיין טאַטע האָט געהייסען אַזוי, אַז דו זאָלסט קאָנען שלאָפען...

— און וואו איז ער, דער טאַטע?...

— ער איז אין שטאָדט אַריינגעפאָהרען... דו ביסט אַגאַנצע נאַכט נישט געשלאָפען... דו ביסט זעהר אונרוהיג געווען, זאָגט ער... און ער האָט זיך שטאַרק געשראָקען...

— און ביי דער סטאַציע וועט ער אָבטרעטען?...

— זיי דיך נישט מצער, שרה'לע... לעאָן ווייס דאָך דעם וועג אָהן דיין טאַטען אויך... אפשר וועט גאָט העלפען און ער וועט נאָך היינט קומען...

— היינט... — האָט שרה'לע אָבגעזיפצט און שטיל געבליבען.

— פריידקע — האָט זי אין אַוויילע אַרום געבעטען זיך — מאַך מיר אויף דעם לאָדען... לאָמיך האָטש דעם ליכטיגען טאָג זעהן...

פריידקע האָט אַזוי געטהון, און די שטוב איז מיט אַ ליכטיגקייט אָנגעפילט געוואָרען.

שרה'לעס געזיכט איז היינט ווייס געוועען, ווי דאָס העמד אַרום איהר האַלז, אויף וועלכען, מען האָט ביי דער זייט געזעהן דאָס רודערן פון פולס. די ליפעלעך איהרע זענען פערברענט, די אויגען עטוואָס אַיינגעפאַלען און די הענד זענען אָהנמעכטיג געלעגען איבער דער צודעק.

אַ וויילע איז זי געלעגען שטיל, מיט אַ פערגליווערטען פייכטען בליק קעגען פענסטער, דערנאָך האָט זי פריידקע'ן געבעטען מיט אַ שוואַך קול:

— פריידקע'שי... איך בין אַזוי שוואַך... טאָמער וועט לעאָן אָנקומען, ווילאיך מיך אָנטהון...

— זיי נאָר געזונד, שרה'לע... וואָס טויג דיר ערשט זיך אָנ־צוטהון...

— פיהר־זשע מיך אַזוי אַביסעל אַרויס, האָטש דעם דרויסען אָנצוקוקען... — האָט זי זיך ווייטער געבעטען, אונטערהייבענדיג דעם קאָפ פון געלעגער.

פרייִדקע האָט איהר געהאָלפען זיך אָנצוטהון, און שרה'לע האָט איהר דערצעהלט, ווי שווער עס איז איהר דעם קאָפּ צו האַלטען, און אַז אין די אויגען עפּיס ברענט איהר, ווי מען וואָלט איהר זאַמד אָנגעשיט...

— עס וועט דיר, מיט גאָטס הילף, גאָר נישט זיין... — האָט זי פרייִדקע געטרייסט, און אונטערהאַלטענדיג זי אונטער'ן אָרעם, געהאָלפען איהר פון שטוב אַרויסצוגעהן.

די זון איז געשטאַנען אין מיטען בלויען הימעל. טייכען ליכטיג־קייט האָבען זיך צוגאָסען אַרום, און שרה'לע האָט די אויגען צו־געמרוזשעט און פערשטעלט זיך מיט דער האַנד איבער'ן שטערן.

דערנאָך האָבען זיך בייִדע אויף דער הויז־שוועל געזעצט און געקוקט אין פרייען פעלד אַריין...

אַ שטיל ווינטעל האָט געבלאָזען. דער וואַלד פון הינטער'ן הייזעל האָט זיך אַלע מאָל אויפגעחאַפּט מיט אַ לייכט גערויש, וואָס האָט די געדאַנקען פער'שכור'ט, און איבער די פעלדער קעגען־איבער מיט די הויכע העלע זאַנגען, וואָס האָבען זיך פאַר'ן ווינטעל געוויעגט און די קעפּלעך געבויגען, זענען פּאַסען ליכט געשוואומען, און דאָס האָט שרה'לעס בליק אַזוי ערמיעדעט, אַז זי האָט נישט־ווילענדיג אָנגעשפּאַרט דעם קאָפּ אָן דער זייט פון דער טהיר און דאָס געזיכט איז פערזונקען געוואָרען אין אַ מיעדע בלאַסקייט.

— פיהר מיך צוריק אין שטוב... — האָט זי פרייִדקע'ן געבעטען מיט אַ קרענקליכע מינע אַרום מויל'עכעל — פיהר מיך צוריק...

האָט זי אָבער אין שטוב אויך נישט געקאָנט אַיינזיצען, האָט זי זיך אַלע מאָל געלעגט און אויפגעהויבען פון בעטעל. איבער דער שטוב זיך אַרומגעדרעהט, און וויעדער זיך געלעגט.

— און וואָס וועט זיין, אַז לעאָן וועט קומען, און איך קאָן דאָך צו איהם נישט געהן, וועט ער קומען אַהער — און דאָ איז אַזוי פּראָסט... אַזוי גאָרנישט אויפגעפּוצט...

— זאָרג נישט, שרה'לע... ער ווייס דאָך... בייַ אַ דאָרפ'ס־יור אין שטוב... וואָס דאַרף מען...

— וועל איך אפשר מיט גרינע בייִמלעך מיין הדר'ל אויפפּוצען?..

— מען דאַרף נישט... — האָט פרייִדקע בלאַסליך געשמייכעלט — ער וועט נאָך מיינען, אַז ס'איז הייַנט שבועות...

— ער וועט נישט מיינען... איך וועל איהם זאָגען: אין שטאָדט

מען זאָל זײַן, פּוצט מען מיט עפּיס אַנדערש אויס... און דאָ, ווײַל ס׳איז אין וואַלד, קריגט מען גאָר נישט...

— דאַרף מען גאָר נישט... בּיסט אַ נאַרישע שרה׳לע... — האָט זיך פרייִדקע איבערגעבויגען איבער אִיהר און אָנגעקוקט זי מיט אַזוינע גוטע אויגען און מיט אַזאַ שמייכעל, פאַר וועלכען שרה׳לע האָט זיך פערשעמט און געמוזט די בליקען אַראָבלאָזען...

אַזוי האָט שרה׳לע מיט פרייִדקע׳ן שטילערהייד פערבּרענגט דעם גאַנצען טאָג צווישען זיך...

און פאַרנאַכט צו, ווען די זון האָט זיך שוין אָנגעהויבען אַראָבצולאָזען הינטער׳ן וואַלד, האָט שרה׳לע פרייִדקע׳ן פון שטוב אַרויסגעצויגען, אַקוק צו טהון איבער׳ן וועג, וואו דער פאָטער דאַרף אָנקומען...

דער צלם, וואָס איז געשטאַנען ווײַט איבער׳ן זאַמדיגען וועג, וואָס האָט זיך צווישען פעלד און הײַזעל אויסגעשפּרייט, איז שוין געווען בעלויכטען איבער דער אייבערשטער העלפט מיט די לעצטע שטראַהלען. אַ באַרעֶנ־בּוים, וואָס איז קעגען־איבער דעם הײַזעל גע־שטאַנען, האָט אויסגעזעהן ווי אונטערגעצונדען מיט אַ פּורפּור־רויטקײַט אויפ׳ן שפּיץ. אַ צוגאָסענע רויטקײַט האָט זיך אויך אָב־געשלאָגען אויף שרה׳לעס און פרייִדקע׳ס געזיכטער, שטעהענדיג פאַר׳ן הײַזעל. אויפ׳ן פעלד האָבען זיך שוין לאַנגע שאָטענס אויס־געצויגען, און אַ טונקעלע מרה־שחורה האָט זיך פון מזרח־זײַט אָנ־גערוקט, די גאַנצע וועלט אין איהרע טונקעלע אָרעמס אַרײַנצו־נעהמען, און געקראָכען איז זי קעגענאיבער די טונקעל־רויטע וואָל־קענדלעך, וואָס האָבען זיך מיט אַ געפּרעסט שטיל־שווײַגען איבער׳ן הימעל געצויגען.

— מען זעהט נאָך נישט קיינעם... האָט שרה׳לע שטיל אויס־גערעדט, און איהרע שטילע פײַכטע אויגען האָבען אָנגעהויבען איבער׳ן ווײַטען וועג אַרומצובלאָנדזען. דערנאָך איז זי צוגעגאַנגען צו׳ם באַרעֶנ־בּוים, וואָס איז בײַ׳ם פּלאָט געשטאַנען, האָט זיך אויף דעם פּלאָט אַרויפגעשטעלט, מיט׳ן קאָפּ אונטער די צווײַגען, און מיט נאָך מעהר פערצווייפלונג געקוקט איבער׳ן וועג אַראָב.

די זון איז שוין געהאַט אונטערגעגאַנגען, הינטער׳ן וואַלד האָט אָנגעהויבען טונקעל צו ווערען, דאָס פענסטער פון הײַזעל האָט בלינד געקוקט אויפ׳ן וועג אַרויס. און שרה׳לע איז נאָך אַלץ געשטאַנען

אויפ'ן וועג, אָנגעלעהנט אָן פרייִדקע'ס אַקסעל און געקוקט מיט דער זעלבער פערבימערטקייט אויפ'ן וועג אַרויס.

פון דער ווייטער טונקעלהייט האָט אַ שוואַרצער פלעק אָנגעהויבען אַרויסצושווימען, און שרה'לע האָט אָן זיין שאָקלען זיך דערקענט, אַז דאָס איז אַ פערד מיט אַ הוהע...

זי האָט פרייִדקע'ן געצויגען פאָר-אויס... נאָר פרייִדקע האָט זי אָבגעהאַלטען, ביז דאָס פערד-און-וועגעלע איז געקומען אָנצו-פאָהרען, און שרה'לע האָט שוין דערזעהן דעם פאָטער זיצען מיט די לייטשעס אין דער האַנד!...

— טאַטע!...

— שרה'לע!... — האָט שוין איינער דעם צווייטען, דער-זעהענדיג זיך, אויסגערופען.

דער פאָטער האָט באַלד צוריק דעם קאָפּ אַראָבגעלאָזט, האָט זיך מיט דעם פערד-און-וועגעלע צו'ם הייזעל צוגעשאָקעלט, אונטער'ן סאַמע פענסטער, און שרה'לע איז איהם שוין הינטען נאָכגעגאַנגען מיט אַ ביטערליך געוויין.

— נישט דאָ מיין לעאָן, נישט דאָ... און נאָך וואָס ביסט דו געפאָהרען?... האָט זי געקלאָגט אויפ'ן קול, אַזוי, אַז פרייִדקע איז געבליבען שטעהן אַ פערגליווערטע.

— טאָכטערשי... נו, וואָס זאָל איך דיר טהון?... האָסט די נאַכט אַזאַ שלעכטע נאַכט געהאַט, בין איך געפאָהרען צו'ם רבי'ן... ער האָט מיר געגעבען אַ סגולה פאַר דיינעטוועגען... און פון דאָק-טאָר, להבדיל, האָב איך דיר אַ פלעשעלע געברענגט אויף איינ-צושלאָפען...

נאָר שרה'לע האָט שוין קיין וואָרט נישט געהערט, און איין אונטערגעהאַקטע איז זי אויף דער ערד געפאַלען מיט אַ העפטיג געהעשערייַ און פערשטעלטע הענד פאַר'ן פנים...

פרייִדקע איז טאָג בייַ טאָג געקומען געוואָהר ווערען צו שרה'לען, וואָס זי מאַכט. טאָג בייַ טאָג פלעגט זי איהר טרעפען ליגען אויפ'ן בעטעל, די אויגען האַלב פערמאַכט, ווי פערזונקען אין אַ טיעפען חלום, פון וועלכען זי פלעגט זיך טיילמאָל בייַ אַ ליאַדע שאָרך אויפהאַפען מיט אַ צומישטען קוק איבער דער שטוב — אַ האַלבער טאָג האָט געהויערט עהדער זי פלעגט אַביסעל צו זיך קומען, און פון פרייִדקע'ס טרייסט-ווערטער פלעגט איהר אויך נישט גרינגער ווערען.

טרויעריג פלעגט פריידקע זיין צו'ן איהר קומען, און טרויעריג פלעגט זי פון איהר אוועקגעהן.

נאָר איינמאָל איז זי געקומען צולויפען שטאַרק אָבגעסאַפּעט און מיט בלישצענדיגע אויגען פאַר פרייד. און גלייך האָט זי געוואָלט אַריין צו שרה'לען אין צימער, נאָר שרה'לעס פאָטער האָט זי אָבגעשטעלט און געפרעגט, וואָס דאָס איז...

— לעאָן איז געקומען! — האָט זי אויסגעשריען.

— לעאָן... — האָט זי דער פאָטער ערשטוינט אָנגעקוקט. — דערבאַרם דיך.... זי וועט עס נישט אויסהאַלטען, ווי שוואַך זי איז...

און ער האָט פריידקע'ן צו דער טהיר פון צימער צוגעפיהרט, שטילערהייד אויפגעלעהנט זי און ביידע האָבען געקוקט צו שרה'לען איבער'ן בעטעל...

קוים וואָס מען האָט איהר אָטעם געהערט; דער קאָפּ מיט די לאָקען פערוואָרפען, די אויגען האַלב-אָפען, און אַזוי מיעד, אַזוי פער'חלש'ט, נאָר אַשפּריץ וואַסער צו געבען איהר איבער'ן פּנים, און אויף די פערברענטע ליפּעלעך אַטראָפען דערפרישונג אַרויפצו-לאָזען...

— זאָל איך געהן זאָגען איהר?.... — האָט פריידקע שטיל גע-פרעגט דעם אַלטען.

— ... איך האָב איהר איינגעגעבען אויף שלאָפען... — האָט דער אַלטער געענטפערט — און ס'איז נאָך נישט די צייט צו וועקען זי....

— דאַכט זיך, אַז זי קרימט עפּיס דאָס מויל'כעל... — האָט פריידקע מיט אַפינגער אָנגעוויזען.

— יאָ... זי קרימט זיך פון שלאָף...

— און די שטילקייט איבער'ן בעטעל... עפּיס אַזאַ מאָדנע שטיל-קייט...

— דאָס איז די מיעדקייט איהרע... מען פיהלט זי, דאַכט זיך, איבער דער גאַנצער שטוב... אין די ווינקעלעך שוועבט זי אַרום...

פריידקע איז שטיל געבליבען, און אין אַוויילע אַרום ווייטער געפרעגט מיט אַשטילע פערוואָרגטקייט:

— וויפעל קראָפּלעס האָט זי איינגענומען?...

— די שטאַרקסטע מאָס.... פינף....

— עפּיס שלאָפט זי צופיעל איינגעטהון....

— זאָל גאָט היטעֶן... — האָט דער אַלטער אַ רודער געטהון מיט דער האַנד.

— זי רודערט זיך... — האָט פריידקע זיך אָנגעהויבען איינ־צוקוקען.

— נייִן... דאָס איז איבער מיין רודער מיט דער האַנד... האָט דיר אַ שווינדעל געטהון פאַר'ן אויג...

— און אַז מען נעהמט מעהר ווי פינף קראָפּלעס?... האָט פריידקע שוין בעאונרוהיגט געפרעגט, מיט אויסגעשטעלטע אויגען איבער שרה'לעס געזיכט — איך וויל נאָר דעם אָטעם הערען. — זי האָט אַ שטילע בעוועגונג געמאַכט, און אויף די שפּיץ־נעגעל זיך צו'ם בעטעל צוגערוקט, איבערגעבויגען, און איינגעהערט...

שרה'לעס געזיכט האָט זיך אָנגעהויבען צו קרימען פון שלאָף, און געזעהן האָט מען ווי זי אַמפּערט זיך עפּיס אַ בעוועגונג אַרויס־צוברענגען, נאָר זי איז אָהנמעכטיג.

האָט פריידקע אויף איהר רחמנות געקריגען, און איבערגעוועקט זי:

— וואָס איז דיר, שרה'לע?...

— אוי, פריידקע'שי... — האָט שרה'לע ערשט, אַרומקוקענדיג זיך, שווער אָבגעאַטעמט.

— וואָס איז דיר אַזוי שווער... טאָכטערשי?... — האָט דער פאָטער געפרעגט.

— איך האָב מיך געוואָלט אויפהאַפּען... מיר האָט זיך גע־דאַכט אין שלאָף, ווי איך הער דורך דער וואַנד דיין קול, פריידקע... איך הער, דו רוימסט דעם טאַטע'ן איין, אַז לעאָן איז שוין געקומען... און עפּיס האָט זיך מיר געדאַכט, אַז מען מאַכט דאָס פאַר אַ סוד... און איך וויל מיך אויפהאַפּען און קאָן נישט... און עפּיס האָט איהר דאָ איבער מיין בעטעל געשמועסט... איך ווייס נישט וואָס... נאָר עפּיס האָט עס מיך געשראָקען, ווי דער טויט... פון טויט, דאַכט זיך מיר, האָט איהר געשמועסט... — — האַ, טאַטע?...

— נייִן, מיין טאָכטערשי... געה שוין... וואָס דיר האָט זיך דאָרט געפּלאָנטערט...

— און דערנאָך האָב איך דערפיהלט דיין פּנים, פריידקע... איבער מיינעם... און אַז דו האָסט דיך געוואָלט צוריק אָברוקען, און מיך אַזוי לאָזען... איז מיר אַזוי ביטער געוואָרען...

— און דו האָסט דיך געוואָלט אויפהאַפּען?... — האָט פריידקע געפרעגט.

— יאָ... און עס האָט זיך מיר געדאַכט, אַז לעאָן איז אויך דאָ ערגעץ דאָ...

— ווילסט דו צו לעאָנ'ען געהן?...

— פריידקע... — האָט שרה'לעס פאָטער איבערגעריסען.

— ס'שאַדט שוין נישט... האָט פריידקע געענטפערט, און צו שרה'לען מיט אַ שמייכעל זיך געוועגדעט — אמת דו ווייסט שוין, אַז לעאָן איז געקומען?...

שרה'לע איז עפּיס הייַנט געוועען מעהר ווי אַלע מאָל אויפגעלעגט. אַ רויזע פאַרב האָט וויעדער גענומען שפּיעלען אין איהרע באַקען, און אויף זיי האָט זיך אָנגעהויבען צוריק אַרויפצוהאַפּען איהר געוועהנליכע בריונעטע מראה. די אויגען האָבען געבלישצעט, ווי אין אַ פריידנ נאָך אַ לאַנגען שטילען פּיין, און קוים וואָס זי האָט זיך שוין אין שטוב איינגעהאַלטען צו קאָנען זיך האָטש אָנטהון, ווי עס איז...

— יאָג דיך נישט אַזוי... טהו דיך אָן, ווי אַ מענש... געהסט דאָך עפּיס צו לעאָנ'ען... — האָט פריידקע געשמייכעלט, קוקענדיג אויף איהר.

און אַז שרה'לע האָט שוין דערלעבט צו זיין פאַר דעם קאַסירער'ס הויז, האָבען שוין די באַקען איהרע גוט געפלאַמט, די לאָקען זענען ווייטער געפלויגען אין דער לופט, ווי אַמאָל... די אויגען האָבען מיט פייער געשאָסען און נאָך פון ווייטענס האָבען זיי איבער'ן פענסטער פון פריידקע'ס און לעאָנ'ס וואוינונג געצאַפּעלט... און דערזעהענדיג אַ פערשטויבטען ראָווער שטעהן אָנגעשפּאַרט אָן דער וואַנד פאַר דער הויז-טהיר — איז זי מיט אַ ווילדע צוטראָגענהייט און פייערשפּריצענדיגע אויגען אַריין אין שטוב, און בעגעגענענדיג זיך מיט לעאָנ'ען, איז זי ווי פערשטיינערט געוואָרען, און זיי זענען שטעהן געבליבען איינס פאַר דאָס אַנדערע מיט אַ לייכטע אָנגעצונדענקייט אין די בליקען.. נאָר באַלד האָט זי מיט אַ לייכטען אויסגעשריי פון האַרץ אַרויס זיך אַריינגעוואָרפען אין זיינע שטאַרקע אַרעמ'ס, ווי איין אויסגעפּייניגט פישעל פון איבער'ן זאַמדיגען ברעג אין אַ פרישער אָנגעקומענער הוואַליע אַריין...

. . . . . .

בייִדעֶנ׳ס געֶזיִכטעֶר האָבעֶן זיִך העֶפטיִג געֶקרימט, נאָר איִהר׳ס האָט נאָך מיִט אַ ווילדעֶ צופלאַקעֶרונג געֶברעֶנט, בליִצעֶנדעֶ חוואַליעֶס האָבעֶן פון דיִ אויגעֶן געֶשלאָגעֶן, און ציִטעֶרנדיִג מיִט׳ן גאַנצעֶן קעֶרפּעֶר, ווי פון אונבעֶהאָלפעֶנקייַט, איִז זיִ איִהם אויפ׳ן האַלז געֶ-בליִבעֶן ליִגעֶן מיִט דעֶם קאָפּ פעֶרוואָרפעֶן אויף זייַן אַקסעֶל, און נאָר אָהנמעֶכטיִג האָבעֶן זיִך איִהרעֶ העֶנד געֶהאַלטעֶן אַיינגעֶשלאָסעֶן אַרום זייַן געֶקרויזטעֶן קאָפּ און מאַרמאָר-שטאָלצעֶן האַלז און געֶצי-טעֶרט, ווי פון אַ פיִבעֶר אַרויס...

. . . . . .

— זיִ חלש׳ט!... — האָט אויסגעֶשריִעֶן פריִידקעֶ, וועֶלכעֶ איִז דיִ גאַנצעֶ צייַט געֶשטאַנעֶן הינטעֶר זייִעֶרעֶ פליִיצעֶס איִבעֶרראַשט, ווי פעֶרחאַפּט פון אַ שטורם...

— שרה׳לעֶ!... — האָט לעֶאָן דעֶרשראָקעֶן אַ געֶשריִי געֶטהון, און חאַפּעֶנדיִג זיִ בייַ׳ם פּנים אין זייַנעֶ בייִדעֶ העֶנד אַרייַן, האָט עֶר איִהר אין דיִ אויגעֶן אַרייַנגעֶקוקט מיִט אַ צוטראָגעֶנקייַט אויף זייַן שטרעֶנג אָנגעֶצונדעֶן געֶזיִכט און בולט אויסגעֶזעֶצטעֶ אויגעֶן.

— איִך חלש נישט... — האָט שרה׳לעֶ שוין עֶטוואָס לייַכטעֶר אָבגעֶזיִפצט, און אַ פעֶרשעֶמטעֶר מיִעדעֶר שמייִכעֶל, וואָס האָט פון איִהרעֶ ליִפּעֶלעֶך אַרויסגעֶטריִפט, האָט באַלד דעֶם ווילדעֶן גלאַנץ פון איִהר געֶזיִכט צוריִק אַראָבגעֶווישט.... און עֶרנסט, שטיִל, איִז זיִ צוריִק שטעֶהן געֶבליִבעֶן צווישעֶן זיִי בייִדעֶ מיִט לייַכט אַראָבגעֶלאָזטעֶ ברעֶמעֶן...

— עֶס שאַדט נישט... — האָט זיִ פריִידקעֶ געֶטרייִסט מיִט אַ שטיִלעֶן בעֶהאַלטעֶנעֶם שמייִכעֶל אין דיִ ווינקלעֶן פון איִהרעֶ גוטעֶ בלויעֶ אויגעֶן, און לעֶאָן, אויך מיִט אַ שמייִכעֶל אויף זייַן שררה׳דיִג געֶזיִכט מיִט דיִ שוואַרצעֶ וואָנסעֶן, האָט איִהר גוטמוטיִג געֶגלעֶט איִבעֶר׳ן אַראָבגעֶלאָזטעֶן קאָפּ...

— שעֶם דיִך נישט.... שעֶם דיִך נישט...

שרה׳לעֶ האָט דיִ אויגעֶן צוריִק אויפגעֶהויִבעֶן, פריִהעֶר אויף לעֶאָנ׳עֶן, דעֶרנאָך אויף פריִידקעֶ׳ן און אין זייִעֶר שוואַרצעֶר טיִעפקייַט האָט זיִך עֶפיִס ווי אַ שטיִלעֶר סוד אָבגעֶשפּיִגעלט... און לעֶאָן האָט אַלץ געֶשמייִכעֶלט און לאַנג פון איִהר קיִין אויג נישט אַראָבגעֶנומעֶן...

— נו, וואָס, שרה׳לעֶ, מאַכסטו? — האָט עֶר זיִ געֶפרעֶגט, וועֶן זיִ איִז שוין געֶוועֶן בעֶרוהיִגט.

— גאָר נישט... — האָט זי שטיל געענטפערט...

— זי האָט זיך פערשעמט... — האָט פריידקע צוגעשמייכעלט, קוקענדיג אַמאָל אויף איהר, אַמאָל אויף לעאָנ'ען — אין וואָס שעמסט דו דיך, שרה'לע?... שעם דיך נישט... איך האָב איהם שוין סיי ווי סיי אַלץ הערצעהלט... אפילו פון די קראָפּלעס אויך, וואָס דער טאַטע האָט דיר געברענגט אויף צו קענען איינשלאָפען...

— נו זעץ דיך, שרה'לע... — האָט לעאָן זי ביי דער האַנד אָנגענומען און צוגעפיהרט זי צו אַ שטוהל.

זי האָט זיך געזעצט.

— ביסט ערשט אָנגעקומען?... — האָט זי זיידענווייך געפרעגט.

— ערשט... — האָט ער ליעבליך מיט'ן קאָפּ צוגעניגט— איך געה מיך שוין אַרומוואַשען פון וועג, און וועל מיר אַביסעל איבער-געהן זיך...

— קום, לעאָן... — האָט די שוועסטער גערופען איהם — אין הויז שטעהט פריש וואַסער...

פריידקע מיט לעאָנ'ען זענען באַלד אַרויס, און שרה'לע איז געבליבען אין שטוב.

זי איז געזעסען ווי פערזונקען אין דער שטילקייט און האָט זיך קיין ריהר נישט געטהון. איהרע שטילע אויגען האָבען עפּעס אַ פערזאָרגטקייט אויסגעדריקט, און די שטילקייט אין שטוב איז אַזוי טיעף געוואָרען, ווי אַלץ פון פריהער וואָלט עפּעס דורך אַ חלום גע-שעהען — אַזוי זענען עפּעס שרה'לעס אויגען פערטראַכט געוואָרען, און אַ לייכטער שטילער זיפץ האָט טיעף פון איהר ברוסט אַרויסגע-ציטערט, געפרעסט, ווי פון אונטער אַ משא וואָס איז אויף איהר האַרץ געלעגען, און קוים וואָס ער האָט זיך דורך די האַלב פער-שלאָסענע ליפּלעך אַרויסגעשפּאַרט.

לעאָן האָט זיך דערווייל אָבגעוואַשען, איבערגעטהון און איז באַלד צוריקגעקומען מיט פריידקען.

זיין ברוין געזיכט האָט ערשט געשפּיעלט מיט אַ רויטליכע פרישקייט, און זיין גאַנצע ריעזיגע פיגור האָט געהויכט מיט אַ ליעב-ליכע אויפגערוימטקייט, ווי אַ בוים אין זומער בעגינען, ווען די זון געהט ערשט אויף און אויף זיינע גרינע בלעטער ליעגט נאָך דער מאָרגען-טהוי.

— נו וואָס זיצסט דו אַזוי, שרה'לע?... — האָט ער זי גע-פרעגט.

נאָר שרה׳לעֶן האָבעֶן זיך שׁוין צוויי ליכטיגע טרעֶרעֶן אין די אויגעֶן געשטעֶלט.

— דו ווייִנסט גאָר!... — האָט עֶר שמעֶרצליך דאָס געזיכט געקרימט און געקוקט אויף איהר ווי פעֶרוואונדעֶרט...

— זי בעֶנגט דאָך נאָך... — האָט פרייִדקעֶ ווי פעֶרצווייִפעֶלט אויס־געֶרעֶדט — אַ נאַרישעֶ שרה׳לעֶ...

— בעֶנג נישט... — האָט עֶר זי ביי דעֶר האַנד אָנגעֶנומעֶן און איבעֶר׳ן קאָפּ זי געֶגלעֶט — בעֶנג נישט... בעֶנג נישט...

און מעֶהר האָט איהר שׁוין נישט געֶפעֶהלט... זי האָט אַ ציטעֶר געֶטהון מיט׳ן גאַנצעֶן קעֶרפּעֶר, ווי אַ שטראָם וואָלט איבעֶר איהר אַדורכגעֶלאָפעֶן — — און אַצינד עֶרשט האָט זיך אַ קוואַל טרעֶהרעֶן אַ גאָס געֶטהון פון אונטעֶר איהרעֶ ציטעֶרדיגעֶ ברעֶמעֶן איבעֶר די באַקעֶן אַראָב, און אַ ציטעֶרדיג העֶשעֶן האָט זי אַרומגעֶהאַפּט...

פרייִדקעֶ האָט שׁוין דאָס געזיכט פעֶרבאָרגעֶן אין איהרעֶ קלאָרעֶ ווייַסעֶ העֶנטלעֶך, און לעֶאָן האָט מיט אַ רהמנות־צוגאָסעֶן פּנים געֶוואַרט און געֶשוויגעֶן, שטעֶהעֶנדיג פאַר איהר מיט אַראָבגעֶלאָזטעֶ אויגעֶן, ביז וואַנעֶן זי וועֶט צו זיך קומעֶן און אַליין זיך איינשטילעֶן.

אַ צייַט האָט עֶס געֶדויעֶרט, ביז זי האָט זיך מיט׳ן פאַרטיכעֶל אָנגעֶהויבעֶן די טרעֶהרעֶן אָבצוווישעֶן, און אַ סך שפּעֶטעֶר עֶרשט די אויגעֶן אויף לעֶאָנ׳עֶן אויפגעֶהויבעֶן, און מיט אָבגעֶהאַקטעֶ קלאַנגעֶן, ווי פון אַ צוריסעֶן האַרץ, אַרויסגעֶהעֶשעֶט:

— איך... איך... האָב... שׁוין... נישט גע... וואו.. סט וואָס... איבעֶר... צו... קלעֶרעֶן!...

עֶר האָט נאָר געֶקוקט אויף איהר מיט אַ פעֶרזאָרגטעֶן שמייִכעֶל אין די שטילעֶ אויגעֶן, און דעֶרנאָך עֶרשט זי אָנגעֶנומעֶן ביי דעֶר האַנד, און אָהן וועֶרטעֶר, געֶלאָזט זיך געֶהעֶן מיט איהר צו דעֶר טהיר...

צו פרייִדקעֶן האָט עֶר זיך נאָר אומגעֶקוקט און שטיל געֶ־פרעֶגט:

— ווילסט אויך געֶהן?...

— נייִן... נייִן... — האָט פרייִדקעֶ געֶענטפעֶרט, און לייַכט אַ מאַך געֶטהון מיט דעֶר האַנד — געֶהט אַליין... זי האָט דיר אַ סך צו דעֶרצעֶהלעֶן... איך וויל נישט...

לעֶאָן מיט שרה׳לעֶן זעֶנעֶן אַרויס אין דרויסעֶן.

ליכטיג, שעֶן. עֶס בלישצעֶט פון אַלעֶ זייַטעֶן. עֶס פלאַטעֶרן

גאַנצע בּונדען שטראַהלען פון דער זון אַרויס, וואָס ציטערט און פינקעלט פון בלויען הימעל אַראָב מיט אַ פלייסיגקייט, ווי זי וואָלט דעם גאַנצען פלאַץ געוואָלט אַרומהאַפּען. ברענענדיגע שטראַהלען טאַנצען איבער די קלאַפטערן האָלץ און איבער די ווייסע בזשעזינע ביימלעך, וואָס זענען ערגעץ וואו ווי נאַקעטע שומרים אונטערן פרייען אָפענעם הימעל געשטאַנען און מיט בענגשאַפט צו׳ם אַרומיגען גע־דיכטען וואַלד געקוקט.

... שטיל איז געוועען... און צו׳ם וואַלד צו איז שרה׳לע מיט לעאָנען געגאַנגען, איהר האַנד אין זיינע איינגעשלאָסען, אַזוי שטיל, אַזוי בלאַס, ווי אַ סוד וואָלט זי מיט איהם צוזאַמענגעוועבט, און שטיל, ווי אַ שטילען סוד, האָט ער זי אין טיעפען וואַלד אַריין געפיהרט... און אַרומגעבלאָנדזעט מיט איהר צווישען די ביימער איבער ווייכע גרע־זער, אין טיעפען שאָטען איינגעהילט, ביז זיי זענען צו׳ם טייכעל צו־געקומען — —

און דאָס טייכעל האָט זיך געוויעגט. די חוואַליעס האָבען זיך קעגען דער ליכטיגער זון געשפּיגעלט, איינע מיט דער אַנדערער זיך געשושקעט, איינע נאָך דער אַנדערער געקומען אָנצולויפען און געיאָגט זיך, נאָכבערגלענדיג זיך איינע נאָך דער אַנדערער, און אַ שטיל געפּלעשטערי האָט זיך אויף די ברעגעס אויסגעגאָסען און פער־מישט זיך מיט דעם לייכטען גערויש פון די אַלטע הויכע ביימער, וואָס זענען אַרום דעם טייכעלס ברעג ווי פערכשופט געשטאַנען און געוואַכט, ווי פאַרצייטיגע ריזען אַרום אַ בעטעל מיט אַ שלאָפענ־דיגער בת מלכה, איבער וועלכען דער הימעל האָט שטיל און גרויזאַם אַראָבגעקוקט.

— וואָס קוקט עס דער הימעל אַזוי ביין?... — האָט שרה׳לע מיט שטילען פורכט געפרעגט — און וואָס וויעגט זיך דאָס שיפעל אויף די חוואַליעס מיט כעס?...

— נישט ביין קוקט דער הימעל.... — האָט לעאָן געענטפערט, בלאָנדזענדיג מיט די בליקען איבערן טייכעל, און אויף זיינע עפּיל־באַקען און אַרום די רויזען־ליפּען האָט זיך איין אויסדרוק פון שמערץ צולעגט.

— וואָס איז דיר, לעאָנ׳שי?... — האָט שרה׳לע געבעטען איהם, און וואָס ביזט דו עפּעס אַזוי פערטראַכט?...

— זעה, שרה׳לע... — האָט ער איהר מיט אַ פינגער איבערץ

וואַסער אָנגעָוויזען — זעה, ווי פערטראַכט אין רעיונות דער הימעל קוקט אין טייכעל אַרײַן...

— נייִן, לעאָנ׳שי... — האָט שרה׳לע ווײַטער געענטפערט — דיר איז עפּעס טרויעריג אויפ׳ן האַרץ... און דו בעהאַלסט עפּעס פאַר מיר אַ סוד...

— וואָס זאָל מיר נישט טרויעריג זײַן... — האָט ער זי אָנגעקוקט מיט לײַדענדיגע אויסגעשטעלטע אויגען — אַז דאָס שיפעל, וואָס וויעגט זיך דאָרט צווישען דער קעמפּע, איז מײַן עדות, אַז איך בין קעגען דיר נישט עהרליך געוועען...

— וואָס רעדסט דו, לעאָן... דו האָסט דאָך מיך ליעב... און איך האָב דיך אויך אַזוי ליעב, ליעבער, ווי מײַן גאַנץ לעבען...

— דו האָסט מיך ליעב... און איך דיך אויך... נאָר אַמעהר וואָלטען מיר געוועען, ווי די ביימער אין וואַלד, וואָס צוגעהען זיך קיינמאָל נישט...

— וואָס רעדסט דו, לעאָן?.... — האָט זי זיך ציטערנדיג אָן זײַן האַנד אָנגעהאַפּט, — זאָג מיר לעאָנשי... ווער וויל דען, אַז מיר זאָלען זיך צוגעהען?...

— ווער עס וויל, שרה׳לע?... דו ביסט נאָך אַזוי יונג, און איך קען דיר נישט דערצעהלען דאָס אַלץ...

— דערצעהל מיר לעאָנ׳שי... דערצעהל... און מיר וועלען זיך ווײַטער, ווי פריהער, אונטער דעם שאָטען פון די ביימער זעצען...

— און אַז דו וועסט אפילו דײַן שענעם קאָפּ אויף מײַן ברוסט אָנלעהנען, וועסט דו מיר אויך מײַן שמערץ נישט לינדערן....

— קום־זשע, לאָמיר זיך אין שיפעל אַיינזעצען... זעה, ווי העל עס איז בעלויכטען קעגען דער זון... און דאָס וועט דיר דײַן שמערץ לײַכטער מאַכען...

— נייִן... שרה׳לע... נייִן... דער קאָפּ איז מיר מיעד, און שכור בין איך פון געדאַנקען... און איך קען ערשט נישט פערטראָגען דאָס פלעסקען פון די וועלען, בשעת דאָס שיפעל גליטשט זיך איבער זיי.

— קום־זשע, לאָמיר זיך האָטש אויף דעם גרינעם גראָז, קע־גען־איבער דעם שיפעל, זעצען...

— איך קען נישט, שרה׳לע... דאָס שיפעל דערמאַנט מיך אָן יענע טעג, ווען איך בין נאָך צו דיר אמת׳דיג געוועען...

— און הײַנט בּיסט דו דאָך אויך אמת׳דיג, לעאָנ׳שי... דו בּיסט דאָך נאָך דער אייגענער גוטער לעאָן...

— אָבּער די מענשען, פון וועלכע איך קום ערשט, האָבּען בּײַ מיר מײַנע פריהערדיגע געדאַנקען אַוועקגערויבט...

— נעהם, לעאָן, אַ האַלב פון מײַנע געדאַנקען און מיר וועלען זיך בעגנוגענען... — און וואָס טויגען דיר די מענשען, פון וועלכע דו קומסט... קום בּעסער מיט מיר צווישען די בּיימער, און אין טיעפען וואַלד וועלען מיר זיך אַ הײַזעל פון די גרינסטע צווײַגען אויספלעכטען און דאָרטען וועלען מיר זיצען...

ווי קען מען זיך, שרה׳לע, מיט געדאַנקען טיילען, און ווי קען מען לעבּען אין אַ וואַלד?... — — און דערנאָך, אַז די וואַלד־העקער וועלען זיך מיט זייערע העק און זעגען צו אונזער הײַזעל נעהנטער צוריקען — וואָס וועלען מיר דעמאָלט טהון?...

— דו וועסט זיי זאָגען, די וואַלד־העקער, אַז זיי זאָלען די בּיימער אַרום אונזער הײַזעל אויסמײַדען...

— ניין, שרה׳לע... איך קען אין קיין וואַלד נישט לעבּען... איך בּין פון אַ שטאָדט געבּוירען...

— נעהם־זשע מיך צו דיר... וואו דו וועסט זײַן, וועל איך אויך זײַן... און זאָל די גאַנצע וועלט וויסען, אַז איך קען אָהן דיר נישט לעבּען...

— דו קענסט אָבּער אין שטאָדט נישט זײַן...

— פאַר וואָס קען איך נישט, פאַר וואָס, לעאָנ׳שי?... ווען דו וועסט שוין שלאָפען, וועל איך נאָך וואַך זײַן, און ווען דו וועסט דיך פון שלאָף אויפחאַפּען, בּין איך שוין פון לאַנג אויפגעשטאַנען...

— בּײַ אונז אָבּער שלאָפט מען בּיז צוועלף אויפ׳ן טאָג. בּײַנאַכט קומט מען אין פערשיעדענע געזעלשאַפטען... יעדעס פרויענצימער, יעדע פרוי שפּיעלט „ראָיאַל״... און ווי אַזוי וועסט דו קעגען זיי אויסזעהען?...

— וועל איך זיי זאָגען, אַז בּײַ אונז אין וואַלד ווייס מען ניט פון אַזאַ שפּיעלען... און, אַז איך האָב קיין צײַט נישט געהאַט צו טראַכטען וועגען דעם, ווײַל פון בּעגינען בּיז די זון געהט אונטער פלעג איך מיך נאָר אַיינהערען אינ׳ם געזאַנג פון די פייגעל...

— אָבּער אין שטאָדט פערשטעהט מען נישט אַזוינע רער...

און זיי וועלען קוקען אויף דיר, ווי איך אויף דעם שיקסעל דאָ אין איהר רויטער „סוקענקע", וואָס האָט פאַר מיר באָרפיסערהייד רויטע יאַגדעס אַרייַנגעקליבען אין אַ געפלאָכטען קיישעלע פון קאָרע...

— וועל איך זיי זאָגען, די פרויען פון שטאָדט, אַז איך בין אַזוי שען ווי זיי, האָטש זיי זענען פון אַ שטאָדט און מיך האָט טאָג מיט נאַכט די זון אָבגעברענט, און דאָס הייסע זאַמד אויף די וועגען האָט אין דער האַלב-טאָגעדיגער היץ מייַנע באָרפיסע פיס געגליהט...

— דו ביסט שען, שרה'לע... דו ביסט שען... נאָר לעבען מיט דיר וועל איך מיר די יאָהרען פערזינדיגען... דיך וועט מען רופען „דאָר-פישע"... און איך וועל דאָס צוהערען און מוזען שווייַגען...

— וועל איך תמיד געהען הינטער דיר, אַז דו זאָלסט נישט זעהן נישט הערען, ווי מען פערשעמט מיך.. .

— בייַ אונז אין שטאָדט געהט מען אָבער נישט אַזוי... נאָר מען געהט געאָרעמט...

— וועל איך יעדערן, ווער עס וועט נאָר אַ קרום אויג אויף אונז אויפהייבען, מיט זאַמד עס איהם פערשיטען...

— ניין, שרה'לע... בייַ אונז אין שטאָדט פיהרט זיך נישט אַזוי... דאָס טהוען נאָר די האַלב-נאַקעטע שיקסלעך אויפ'ן דאָרף, ווען אַ פוהר מיט פערשוינען פאָרט פאָרבייַ פאַר זייערע הייזלעך..

— וואָס דען זאָל איך טהון... וואָס דען, לעאָנ'שי!... — האָט שרה'לע איהר קול אויפגעהויבען מיט אַ ביטערליך געוויין, און צי-טערנדיג מיט'ן גאַנצען גוף, האָט זי דעם קאָפּ אין לעאָנ'ס ברוסט אייַנגעטוליעט...

— און וואָס-זשע וויינסט דו, שרה'לע?.... — האָט ער איהר אין פּנים מיט רחמנות געקוקט — איך קען דאָך דיר גאָרניט העלפען, און וואָס וועט דיר שוין דעראויס-קומען דייַן קלאָגען?... — האָט ער זי געטרייסט.

— לאָז-זשע מיך האָטש וויינען... — האָט זי זיך געבעטען — וויינען — ביז מייַן האַרץ וועט אין גאַנצען צוריסען ווערען...

— שרה'לע.... וויין נישט אַזוי פיעל... — האָט ער זי ווייַטער געטרייסט — וויש דיר אָב דייַנע טרערען און לאָמיר צוריקגעהען... איך דאַרף הייַנט אָבנעהמען רעכנונג בייַ'ם קאַסירער...

— רעכנונג?... — האָט זי זיך אייַנגעקורטשעט, איבערפרעגענ-דיג שטיל... און איין אייַנגעהאַלטענקייט האָט אין איהר קול געקלונ-

גען, ווי זי וואָלט עס געוואָלט מיט די צעהן צובייסען, און אין איהרע שוואַרצע אויגען האָט זיך שוין אָנגעהויבען אַ פונק צו צוגליהען...

— ווייסט דו וואָס, שרה'לע... — האָט ער זי מיט גוטען איינ-גענומען — ווייסט דו וואָס... דו בלייב דאָ... און איך וועל דיר געהן אַרויסשיקען מיין שוועסטער פרייִדקע...

— ווילסט געהן?... — האָט זי נאָך אַמאָל איבערגעפרעגט.

— איך דאַרף... — האָט ער געענטפערט.

— נו, געה-זשע!... — האָט זי איהם אַ לאָז-אָב געטהון — אַזוי האָט מיר די ציגאַנקע אויך געזאָגט!... — האָט זי איהם נאָר איין בייזען בליק פון ווייטענס צוגעשיקט, און בייִדע זענען זיך צוגאַנגען, זי אויף דעם עק טייכעל, און ער אויף יענעם עק טייכעל... ער מיט איין אַראָבגעלאָזטען קאָפּ און זי מיט איין שטאָלץ-אויפגעהויבענעם, און מיט אַ ברענענדיגען בליק פאָראויס אין די טיעפע שוואַרצע אויגען, ביז בייִדע זענען אין צוויי בע-זונדערע זייטען צווישען די ביימער פערשוואונדען...

און שפּעטער איז שוין שרה'לע אונטער איהר פענסטערל געזעסען אין דעם גערטעל צווישען די בלומען. די אויגען אויס-געלאָשען, דאָס געזיכט פערשטיינערט, בלאַס, און די בלומען איבער איהר קאָפּ האָבען אָפט פון אַ שטיל ווינטעל אויפגעשוידערט, און טרויעריג האָבען זיך די קעפּלעך געניגט איינס קעגענאיבער דאָס אַנדערע און געוויעגט זיך שטיל, מאָנאָטאָנע, ווי אבלים אין איין אָבל שטוב.... זעלטען האָט זיך אַ לייכט גערויש צווישען די ביימער אין וואַלד דורכגעטראָגען, און די בלעטלעך האָבען אויף אַ רגע אויפגעציטערט און ווידער שטיל געבליבען... איבער'ן הימעל האָבען זיך גרויליכע וואָלקענדלעך געצויגען, אַרייַנקוקענדיג צווישען וואַלד און הייזעל, שטיל, פאָרשענדיג, און שרה'לע איז אויף איין אָרט געזעסען, שטום און אונבעוועגליך.

דער פאָטער, וואָס האָט נאָך בייַם אויסגעברענטען אויוען צו טהון געהאַט, האָט די אַרבייט אָבגעלאָזט און איז צוגעקומען צו איהר מיט אַ טרויעריג אַראָבגעלאָזטען קאָפּ:

— שרה'לע... — האָט ער זיך געבעטען — וואָס זיצסט דו שוין ווייטער אַזוי?...

— שרה'לע האָט נישט געענטפערט, און אַ שטומע, ווי פריהער, ווייטער געזעסען...

— שרה׳לע... וואָס ווילסט דו פון דײַן אַלטען טאַטען האָבען?... וואָס ווילסט דו פון זײַן לעבען האָבען?...

שרה׳לע האָט נאָר אַ שטומען פערגליווערטען בליק געוואָר־פען אויף איהם און ווײַטער נישט געענטפערט.

— שרה׳לע — האָט דער אַלטער מיט אַ ציטערן אין קול אַרויס־געפלאַצט — שרה׳לע! דו ווילסט, אַז דײַן טאַטע זאָל נאָך לעבען אויף דער וועלט — —— שרה׳לע, ענטפער מיר?...

— נו, וואָס ווילסט דו?... — האָט זי רוהיג און קאַלטבלוטיג דעם קאָפּ אויפגעהויבען און געפרעגט.

— וואָס פעהלט דיר שוין ווײַטער?... לעאָן איז דאָך שוין דאָ!... — האָט דער פאָטער געפרעגט. נאָר דאַרויף האָט זי ווײַטער נישט געענטפערט און צוריק אַראָבגעלאָזט דאָס געזיכט מיט דער זעלבער פערשטיינערטקײַט.

דער אַלטער האָט בעדויערענד מיט׳ן קאָפּ צוגעשאָקעלט, און אַ פינסטערער יאוש האָט פון זײַנע אויגען אַרויסגעקוקט.

— איך האָב דאָך דיך שטענדיג געוואָרענט — האָט ער ווײַ־טער מיט אַ מין קלאָגען זיך אָנגעהויבען — איך האָב דאָך דיר געזאָגט, אַז דו וועסט איהם דערעסען ווערען... און זעה, וואָס דו האָסט אויסגעפיהרט....

—געה אַוועק פון מיר!... — האָט זי בעהאַרצט געבעטען, אויס־שטעלענדיג די אויגען אויפ׳ן פאָטער און אין איהר קול איז שוין אַ בייזע פערביסענקײַט געלעגען.

און אַז דער אַלטער האָט נישט געפאָלגט, איז זי פון דער ערד אויפגעשטאַנען און פינקלענדיג מיט די אויגען אויסגעשריען:

— איך דאַרף נישט קיינעם... נישט לעאָנען, און נישט דיך אויך... אַוועק פון מיר!... אַליין וויל איך זײַן!...

און בײַ די ווערטער האָט זי דאָס געזיכט אָבגעקעהרט און איז אַוועק אין עק וואַלד און געזעצט זיך דאָרט אונטער אַ בוים....

— שרה׳לע.... אַזאַ קיהלער טאָג... — האָט דער אַלטער נאָך געפּרובט זיך פון דער ווײַטענס צו שרײַען — שרה׳לע... דער הי־מעל פערוואָלקענט זיך... און די לופט איז אַזוי פײַכט— האָט ער מיט אויסגעשפּרייטע הענד אין דער לופט אַרײַנגעוויזען, און שטיל, ווי פאַר זיך, דערענדיגט: — פון האַלבען טאָג אָן איז אַיין איבער־קעהרעניש געוואָרען אויף דער זון... און אויף אַלץ...

שרה׳לע האָט זיך שׁוין מעהר נישט אומגעקוקט און דער אַלטער איז צוריק אַוועק צו׳ם אויוועץ, וואָס האָט זיך נאָך איבער׳ן בערגעל גערייכערט מיט אַ נעבעל־שוואַרצען רויך, וואָס האָט זיך אָן דער ערד אָנגעשלאָגען, אַרומוואַלגערענדיג זיך אין דער גרויער פייכטער לופט.

פאַרנאַכט האָט די זון אַרויסגעקוקט פון אונטער אַ גרויע גע־דיכטע המאַרע מיט אַ געל־געשלאָגען געשטאַלט, און אַ טרויעריג בלייכער שיין האָט זיך איבער פעלד און וואַלד צוגאָסען. שרה׳לע איז נאָך אַלץ געזעסען הינטער איהר הייזעל, און קוקענדיג אויף דעם פענסטערל, וואָס האָט זיך אויף אַזוי בלייך רחמנות׳דיג אָבגע־שפּיגעלט קעגען דער אונטערגעהענדער זון — האָט זי זיך ווייטער פאָרגעשטעלט ווי שטיל, ווי אומעדיג אין איהר הדר מוז ערשט זיין.... נאָר אין איהרע אויגען, וואָס האָבען אַצונד אַזוי אויסגע־לאָשען געקוקט, איז שׁוין געלעגען אַ פערבאָרגענע קאַלטקייט צו דעם אַלעם, וואָס אַרום איהר און מיט איהר טהוט זיך.... און אַז די זון האָט זיך מיט אַ געל פערזונקען געשטאַלט נאָך מעהר אַפער־געריקט פון אונטער דעם וואָלקען, און דאָס גאַנצע הייזעל מיט דעם פענסטערל און די בלימעלעך אונטער׳ן פענסטערל זענען מיט אַ געלע ליכטיגקייט פערגאָסען געוואָרען, — איז שרה׳לע שטום פון איהר אָרט אויפגעשטאַנען, אַ פינסטערן בליק געוואָרפען צו דעם גערטעל און מיט אַ קאַלט פערשטיינערט געזיכט האָט זי זיך צווישען די בלומען אַרייַנגעשטעלט מיט איהרע לאַנגע צולאָזטע האָר ביז איבערן גאַרטעל, און איינציג־ווייז האָט זי די בלומען־קעפּלעך פון די שטענגלעך געריםען — אַ קעפּעל נאָך אַ קעפּעל, און אויף דער ערד זיי געוואָרפען...

איהר געזיכט האָט זיך געגעלט קעגען דער זון מיט אַ מורא׳־דיגער קאַלטער טויטקייט, און ווען זי איז אַזוי געשטאַנען פערטהון אין איהר אַרבייט, האָט זיך פון הינטערן וואַלד דערהערט איין אומעדיג שפּיעלען פון אַ „פויאַרקע״, ווי אַ פּאַסטוכעל וואָלט זיך ערגעץ געקלאָגט אויף זיינס אַ פערבלאָנדזשעט שעפּעלע אין וואַלד... די טענער האָבען זיך מעלאַנכאָליש געגאָסען אין דער שטילער פאַר־נאַכטיגער לופט, מיט איין אומעדיג בענגען אָנגעפילט. נאָר באַלד האָט זיך דער וואַלד מיט אַ לייכטען שׁוידער אויפגעהאַפּט, די טענער פון דעם פייפעל האָבען האַסטיגער און בייזער אָנגעהויבען אין דער

לופט אָבצושלאָגען און אַלץ, וואָס דאָ האָט זיך אָבגעטהון, האָט זיך ווי אין איין האַרמאָניע אויסגעגאָסען און אין איין טאַקט אַרײַנ-געקומען: די „פויאַרקע" האָט שנעלער און בייזער איהרע טענער געיאָגט, דער וואַלד האָט גערוישט און גערוישט און שרה'לע האָט די בלומען געפליקט און געפליקט!....

דערנאָך איז זי אַרײַן אין איהר בעזונדערן חדר'ל, האָט דאָס געלעגער אַראָבגענומען פון איהר בעטעל און האָט עס אויף דער ערד צולעגט מיט צוויי קישענס אונטערגעבעט, האָט פון אַ שענקעל אַראָבגענומען צוויי לײַכטער, געשטעלט זיי צוקאָפענס דעם געלעגער און צוויי ליכט האָט זי אין זיי אָנגעצונדען.

די ליכט האָבען געברענט. איבער די ווענד פון חדר'ל האָט זיך אַ רויטע שטילע ליכטיגקײַט צוגאָסען, און אין דער לופט האָט זיך דער טאָג מיט דער נאַכט צונויפגעמישט, די רויטע ליכטיגקײַט אין חדר'ל, און די בלייכע שטראַהלען פון דעם זון-אונטערגעהען, וואָס האָבען הורכ'ן פענסטערל אַרײַנגעשלאָגען.

שרה'לע האָט זיך נאָך אַמאָל איבער'ן שטילען רויט-בעלויכ-טענעם געלעגער אומגעקוקט, און באַלד האָט זי פון דער פאָרענ-דיגער שטוב אַרײַנגעברענגט אַ פיער-עקיגען פערשטויבטען שפיגעל, אויף וועלכען אַ שוואַרץ שטריקעל האָט איבער זײַן טונקעל בראָנזער רייִם נאָכגעהאַנגען. זי האָט דאָס שטריקעל אַראָבגעריסען, מיט אַ האַנדטוך האָט זי דעם שטויב פון איהם אָבגעווישט, און געשטעלט איהם צופוסענס דעם געלעגער, אָנגעשפּאַרט אָן דעם קלייִנעם טישעל, אַז ער זאָל אין זיך אָבשפיגלען די גאַנצע שטוב....

זי האָט אין דעם שפיגעל דערזעהען די ברענענדיגע ליכט און די לײַכטער, און דאָס ווײַסע געלעגער, וואָס גרענעצט זיך הינטערן שפיגעל מיט דעם צווייטען געלעגער אויף דער שטוב אַרויס — און אויף איהר בלאַס געזיכט האָט אַ טרויעריגער שמייכעל אָנגע-הויבען צו רוהען...

זי האָט זיך נאָך אַמאָל אין אַלע פיער ווינקעלעך פון איהר סודות'דיג רויט-בעלויכטענעם חדר'ל אומגעקוקט, און וואַרפענדיג אַ בליק צו'ם פענסטערל איז זי אַרויס פערמאַכען דעם לאָדען...

דער לאָדען איז שוין צו געווען, אין שטוב איז נאָך רויטער, נאָך ליכטיגער געוואָרען, און אַ טיעפע שטילקײַט האָט זיך אין חדר'ל

צוגאָסען, מען האָט געהערט, ווי די שטילע ליכט-פלעמלעך סימען איבער די אָנגעגרענטע שנויצען, אַזוי שטיל איז געוואָרען. און באַלד האָט זיך ווייטער דערהערט דורך דער וואַנד דאָס פריהערדיגע שפּיעלען פון דער „פויאַרקע", און די טענער האָבען זיך דייטליך אין הדר"ל אַרייַנגעגאָסען...

און אַז שרה'לע איז צוריק געקומען פון דרויסען האָט זי שוין אַ בינטעל בלומען אין איהר פאַרטוכעל געטראָגען... די אויגען האָבען געקוקט שרעקליך סודות'דיג, און איהרע טריט און איהרע לייכטע בעוועגונגען האָבען זיך שוין געהאַט ווי צונויפגעגאָסען אין איין טאַקט מיט דעם שפּיעלען פון הינטערן וואַלד....

זי האָט זיך געזעצט אויף דעם צוקאָפּענס פון איהר געלעגער, מיט די בלומען אויף איהר שויס, און שטיל פונאַנדערוואַרפענדיג די פיסלעך, מיט איין אויסגעשפּרייטער שויס, האָט זי גענומען פלעכטען זיך אַ קרענצעל, און דאָס פלעכטען, און יעדעס בלימעל אין זיין רייהע אַרייַנזעצען איז אויך געווען צום טאַקט און מיט איין איבערגעבענהייט נאָך דעם דרויסענדיגען שפּיעלען...

זי האָט זיך דאָס קרענצעל אויף דעם קאָפּ אָנגעמאָסטען, איינגעקוקט זיך מיט איהרע שטילע אויגען אין שפּיגעל און פערפעסטיגט עס צו די האָר:

„אַצונד, לעאָן, איז דיין שרה'לע אַ שענע"...— האָט זי שטיל, מיט אַ בלאַסען שמייכעל אויף די קראַנקע רויזען-ליפּעלעך צו יענער שרה'לען פון שפּיגעל צוגעשעפּטשעט...

און דאָס קלאָגען זיך פון דער „פויאַרקע" האָט זיך אין דער שטילער נאַכט, וואָס אַמאָל טיעפער צוגאָסען, און שרה'לע, מיט בעוועגונגען צום טאַקט, איז נאָך אַמאָל צום שענקעל צו מיט איין אויסגעשטרעקטער האַנד, אַראָבגעקריגען פון דאָרט דאָס פלעשעלע מיט דעם שלאָפגעטראַנק, פערריכט נאָך אַמאָל דאָס געלעגער מיט די ליכט צוקאָפּענס, און זעצענדיג זיך דאַרויף, מיט די פיסלעך צום שפּיגעל אויסגעצויגען, האָט זי דאָס פלעשעלע צו איהרע אָפענע ליפּעלעך צוגעטראָגען און אויף איין מאָל דאָס אויסגעטרונקען....

דאָס שפּיעלען אין דרויסען האָט זיך, ווי איבערגעריסען, און שרה'לע האָט זיך נאָך דאָס לעצטע מאָל אין שפּיגעל דערזעהען מיט דעם קרענצעל אויפ'ן קאָפּ, און אַ זיסער מיעדער שמייכעל האָט זיך

שוין איבער איהרע אויגען געוועבט... זי האט לאַנגזאַם דעם קאָפּ אויף דעם קישען געלעגט און איז איינגעשלאָפען איין עביג־זיסען שלאָף מיט אַ לייכטען שמייכעל אויפ'ן שטילען אויסגעפייניגטען געזיכט, און זי האָט די כשר'ע נשמה אויסגעגאָסען אין די שטילע פיער ווינקעלעך פון איהר הדר'ל, ווי אַ כשר'ע צדקת... און הינטער דער צוגעמאַכטער טהיר און לאָדען, אַז קיין שום זינדיג אויג אין דער וועלט זאָל זי נישט קענען בעפלעקען...

די זון.

די זון.

(פּאָעמאַ).

ווען די זון האָט זיך העכער אויף דעם טיעפען בלאָהען הימעל אַרויפגערוקט, און אויף דעם סאַמעט-בלאָהען ים האָט אַ יום-טוב'דיגע שטילקייט גערוהט — האָט זי זיך אייגע אַליין אין דער גאַנצער אַרומיגער בריטקייט דערזעהן — איין גאָלדען-פינקלענדיג טעלערעל אין דער גאַנצער אַרומיגער ווייטקייט. און זי האָט אָנגעהויבען אויף דער ערד אַראָבצוקוקען.

די שטראַהלען אַרום איהר האָבען אויפגעהערט אַרום צו פלאַטערן, נאָר שטעהן זענען זיי געבליבען, ווי גאָלדען-אויסגעשפּראָצטע שפּיזלעך אַרום איהר ברענענדיגען ראַנד. און אַראָבגעקוקט האָט זי אַזוי פאָרשענדיג, מיט איהר העל שימערענדיג געזיכט, אַז דעם גאַנצען הימעל האָט אַ שטילקייט פערהאַפּט, ווי ער וואָלט זיך אָנגעהויבען אייגצוהערען, וואָס דאָ טהוט זיך... זי, די זון, האָט עפּעס דערזעהן, און דאָס רעטעניש אויף איהר פערטראַכט געזיכט וואַקסט אונטען, אויף דער ערד זעהט זיך עפּעס אומגעלומפּערטס. אַ קופּע בלעכענע דעכער האַרט איינער צום אַנדערן שטעהען אויפ'ן רוקען פון דער ערד צוגעוואַקסען, שוויצען מיט גאַנצע טייכען גלאַנץ, אַז די לופט אַרום ווערט אַזש דערשטיקט, ווי פון אויסגעגעבעלטען שווייס. גאַנצע בונדען שטראַהלען פלאַטערן מיט אַ ברענענדיגער אָנגעגליהטקייט און צושלאָגען זיך אָן די דעכער, איבער זיי און צווישען זיי, אויף שטיינערנע ווענד, אויף בליצענדיגע שויבען און אָנגע-

גלידטען אספאלד, וואָס צוטראָגט אין דער לופט אַ ריח פון צוהיצטער סמאָלע. הויף און גאַסען ליעגען ווי אין רעמלעך איינגעשלאָסען, און פערפאַנצערט אונטער אַ גראָבע אָנגעגליהטער דעק, אַז מען זאָל קיין שטויבעלע ריינע ערד נישט אַרויסזעהן.

און אומעטיג איז דער זון געוואָרען! ווער האָט דאָס געמאַכט? ווער האָט דאָס אַזוי אויסגעבויעט, און וואָס לויפען דאָ די מענשען אַזוי איילענדיג, אַזוי וואַרפענדיג מיט די הענד און מיט אַזוינע רויטע פערפלאַמטע געזיכטער?... און פאַר וואָס בליצען זייערע אויגען מיט אַזוינע פערסמ׳טע בליקען, ווי אויף אַ געיעג?... וואָס זאָל דאָס בעדייטען!... שלינגט דאָ אפשר איינער דעם צווייטען איין?...

נאָר נישטאָ דאָ ווער עס זאָל דעם קאָפּ צום הימעל אויפהויבען און דער זון איין טרייסטבליק שענקען. אַלע איילען, אַלע האָבען נישט קיין צייט, און לויפען שאָרכענדיג מיט צופלאַטערטע פאָלעס אין דער לופט און שאָרווענדיגע טריט איבער די טראָטואַרען. און עס גאַרט די זון פון איבער די דעכער אַראָב מיט אַ פינסטערן בליק אין איהר רויט פלאַמענדיג געזיכט, האָטש צו קענען זיך אַראָבלאָזען נידעריגער איבער די גאַסען, צו קענען זיך בעסער איינקוקען אין די מענשענס צוהיצטע פנים׳ער, אין זייערע צאַפעלדיגע בליקען, אפשר וועט זי פערשטעהן, וואָס אַזאַ מין געיעג בעדייט.

נאָר וואָס מעהר זי גאַרט געוואָהר צו ווערען וואָס דאָ טהוט זיך, אַלץ מעהר פעריאָגט ווייזען זיך איהר אויס די מענשען, און עס הויבט זיך איהר אָן דאַכטען, אַז דאָס זענען נישט קיין מענשען, ווי מענשען פון אַ וועלט, נאָר מענשען וואָס האָבען זיך ערגעץ פלוצלינג פון אַ פערבאָרגען ווינקעל אַרויס אַ שיט געטהון און איצט לויפען זיי אַרום פער׳סמ׳ט, ווייל זיי האָבען זייערע נעסטען פערלוידען, זייערע לעכער אונטער די שטיינערנע ווענד.

נאָר פון דעם, וואָס די זון האָט זיך איינגעקוקט איבער די גאַסען, האָט דער ברוק אָנגעהויבען צו גליהען נאָך מעהר ווי פריהער, די טעלעגראַף־דראָטען האָבען שוין געבליצט מיט גאַנצע בונדען שטראַהלען, וואָס האָבען אין דער לופט אַרומגעפלאַטערט, און די מענשען האָבען זיך אָנגעהויבען די שטערענס צו ווישען פון שווייס און דערבייַ געקרימט זיך: וואָס פאַר אַ צרות מיר לייַדען פון דער זון... וואָס האָט זי זיך הייַנט אָנגעזעצט איבער אונז?!

דאָס ערשטע מאָל אין לעבען איז דער זון אויסגעקומען אַזוינע שטעכווערטער צו הערען, און אין דער ערשטער רגע האָט זי זיך גלייכגילטיג נאָך אַמאָל איינגעקוקט אין די פנים ער, וואָס אויף זייערע ליפען האָט נאָך דאָס זידעל־וואָרט אַרומגעשוועבט — און דערזעהען האָט זי, אַז דאָס שמעקט מיט דעם געוועהנליכען עקעל אויף זייערע מאוסע פערפעטסטע פנים׳ער, מיט וועלכען זיי ריכטען אַזוי אָפט איין די גרעסטע פון צווישען זיך אַליין, בלויז דערפאַר ווייל ער איז נאָר גרעסער פון זיי... און די זון האָט בעשלאָסען בײַ זיך, אַז נישט אַנדערש, נאָר מענשען איז דאָס אויף אַנ׳אמת... ווי נאָר מענשען קענען זיין; און זענען... און זי אַלס הערשערין אין אַזאַ טיעפ־בלאָהען הימעל האָט זי זיך גאָר נישט געמאַכט דעראויס, זאָלען זיי זיך דאָ ליגען פערטהון אין זייערע ד׳ אמות אונטער די שטיינערנע ווענד, אַרומלויפען טאָג מיט נאַכט, אָנפילען די גאַסען, וואו נאָר אַ לעדיג ווינקעלע, מיט שטיינערנע הייזער, און דאָס בית עולם, אַרויס פון די גאַסען — מיט שטיינערנע מצבות... מעהר דאַרפען זיי נישט, די בית הקברות לייט, וואָס לעבען, כדי עס זאָל זיין ווער עס זאָל נאָכגעהן נאָך אַ לויה... — — און די זון האָט אָבגעווענדט איהר געזיכט איבער אַ פרײַ גרין פעלד.

זי האָט זיך דערמאָהנט, ווי גאַנץ פריה, ווען זי האָט נאָר אָנגע־הויבען אויפצוגעהען, זענען רויטע וואָלקען־פאַסען געלעגען אויסגע־שפרייט פאַר איהר און אַרום דעם גאַנצען עק הימעל, ווי שיינענדיג פון גליק האָבען זיי אין זייער פורפורנער רויטקייט דעם יונגען מאָרגען געטוליעט און זי האָט זיך ווי אין אַ פרישען קוואַל לעבען אַרייַנגעשיפט אין זייער צוגאָסענער רויטקייט. גלייך מיט דעם יונגען טאָג האָט זי פון אונטערן עק הימעל אַפערגעשפראָצט. אַ פריש לע־בען האָט זיך אין דער לופט געוויעגט, אויף דער ערד איז דער רוי־טער אָבגלאַנץ געפאַלען און בעהויכט זי מיט דעם ערשטען הויך צום לעבען אויפצושטעהן, און זי, די זון, האָט דעמאָלט פון צווישען די וואָלקען־פאַסען אויף דער ערד אַראָבגעקוקט איינצוהערען זיך אין דעם ערשטען הלום־ציטער, וואָס די וועלט טהוט, אין דעם ערשטען לייכטען געדאַנקען־דרעמעל און ווי זי וועקט זיך און רייטעלט זיך אין שלאָף...

און ווען וואַלד און פעלד האָבען זיך נאָר אין דער פאַרטאָגע־דיגער טהוי געבאָרען האָט שוין די זון מיט אַ שטילער בענקשאַפט

אויף דער ערד אַראָבגעקוקט, זי האָט געבענקט נאָך דעם לעבען אויף דער וועלט, און געקוקט האָט זי אויף איהר מיט אַ שטומען וועה און פערטיעפט אין רעיונות ווי עס וואָלט איהר אַ שאָד געווען וואָס איבערנאַכט איז אַלץ אויף דער ערד אויסגעשטאָרבען... די בוי־מער האָבען נאָך פערסוד'עט פון דער נאַכטיגער שטילקייט מיט זייערע טונקעל־גרינע קעפּ צו די שטילע וואָלקענדלעך אַרויפגעקוקט, וואָס האָבען אויך אַזוי שטיל איבער דער וועלט אַרומגעבלאָנדזעט — און זי האָט שוין צו דער גרינקייט פון וואַלד געבענקט... זי האָט געבענקט, אַז זיין שווייגען זאָל דורך דעם געפּישטשעריי פון יונגע פויגעל־קול'כלעך, וואָס וועקען זיך בעגינען אין זייערע נעסטען — איבערגע־ריסען ווערען. אַ שטילער וועלט־שמערץ האָט זיך אין דער לופט צוגאָסען און דער בלאָהליכער נעבעל, וואָס האָט די בוימער פון וואַלד פערהילט, האָט אָנגעהויבען צו רינען ביי דעם ערשטען פלאַקערדיגען שטראַהל, וואָס האָט זיך אויפ'ן שפּיץ פון אַ צווייגעל אָנגעצונדען, דאָס שטילע מאָרגען־ווינטעל האָט אַ בלאָז געטהון, און די וועלט, בוימער, און גראָז האָבען שוין זייער ערשטען שטילען ציטער, ווי פון שלאָף אַרויס, געטהון. עס האָט זיך איינציגווייז אויפגעהאַפּט אַ פּישץ נאָך אַ פּישץ פון אַ יונג פויגעלע און די וועלט האָט אָנגעהויבען ביסלעכווייז צו זיך צוקומען.

אָן דעם אַלעם האָט זיך די זון דערמאָהנט, און בענקליך האָט זי אַצונד וויעדער אַמאָל אָנגעהויבען צו קוקען איבער יענעם געגענד. זי האָט זיך דערמאָהנט ווי גאַנץ פריה איז אַ פויער שוין נאָכגעגאַנגען אונטערן וואַלד נאָך אַ פאָר אָקסען אין אַקער געשפּאַנט, און זי איז אַ בעל'ן געווען צו זעהן, וואָס טהוט דער פויער אַצינד. זי האָט איהם געזוכט אונטער'ן שאָטען פון וואַלד, און איבער דעם פרייען פעלד, און האָטש דער פויער איז שוין דאָ נישט געווען, דאָך שטעהט ער פאַר איהר פאָר אינגאַנצען, און עס דאַכט זיך איהר, אַז זיין שטילער פערסוד'עטער בליק בלאָנדזעט נאָך ערגעץ אין דער לופט אַרום... און עס טהוט איהר זעהר באַנק, וואָס זי זעהט איהם שוין נישט, ווי ער וואַרפט אַרויס גאַנצע הוואַליעס שוואַרצע ערד מיט דעם בלאַנקען אַקער־אייזען און לעגט זיי אום אויף אַ זייט...

...און אַצינד ליעגען די שוואַרצע שורות ערד אויסגעטריקענט פון דער האַלב־טאָגעדיגער היץ, און שטיל איז אַרום...

נאָר ביי אַ קלאָר קריסטאַלען וואַסער'ל, וואָס האָט פון אונטער

אַ באַרג אַפּעָרגעָריזעָלט, האָט די זון דעָרזעָהן אַ מיידעָל זיצעָן אייגעָ אַליין, שטיל, ווי אַ סוד, און מיט ליכטיגעָ אויגעָן האָט זי אין דעָם וואַסעָר'ל געקוקט און געשפּיגעָלט זיך אַ לאַנגעָ צייט. דאָס וואַסעָר'ל קוקט צו איהר מיט טויזענדעָר בלישצענדיגעָ אויגלעָך, קליינעָ גע-שנירעָלטעָ פּעָריל-הוואַליעָס וועָלגעָרעָן זיך פאַר איהרעָ נאַקיטעָ נאַסעָ פיס וואַסעָר'ל אָב און וואַסעָר'ל אויף, אַוועָקשווימענדיג מיט'ן שטראָם, און זי שפּיגעָלט זיך איהר ברוינליך געזיכט, שוואַרצעָ פינקעָלדיגעָ אויגעָן און די לאַנגעָ לאָקעָן האָר, וואָס הענגעָן איהר דאָס געזיכט אַהום, און לאָזעָן זיך שלענגלענדיג מיט די שפּיצעָן צום וואַסעָר אַראָב און ציהעָן זיך צום בלאָהעָן הימעָל אונטערן וואַסעָר, פון דאָרט קוקט אויך אַרויס אַזאַ מיידעָל מיט אַזוינעָ האָר ווי איהרעָ. און דאָס וואַסעָר'ל ריעזעָלט שטיל, און זי זעָהט איהרעָ אייגענעָ נאַקעָטעָ פיס, וואָס פעָכעָלעָן פון וואַסעָר'ל אַרויס פון אונטער'ן קורצעָן קליידעָל אַפעָר, וואָס שפּיגעָלט זיך אין וואַסעָר'ל אָב מיט אַזאַ העָלעָ קלאָרקייט —

און פון איבעָר דעָם באַרג, וואו אַ „וויעטראַק" שטעָהט אויף זיין רוקעָן, האָט די זון געזעָהעָן אַ פּאַסטוכעָל, וואָס האָט זיך אין סאַמעָ שפּיץ פעָר'גנב'ט אַראָבצוקוקעָן צו דעָם מיידעָל, און אַפּאָר קליינעָ שיכלעָך, אויסגעָפלאָכטענעָ פון קאָרעָ, האָט עָר אין דעָר האַנד געהאַלטעָן; דאָס האָט עָר איהר די שיכלעָך אויסגעָפלאָכטעָן זיצענדיג אין דעָם שאָטעָן פון וויעטראַק; זאָל זי בעָגינעָן, וועָן די טהוי ליגט נאָך אויפ'ן פעָלד, האָבעָן אויף די פיס אָנצוטהון... און קוקעָנ-דיג אַזוי פון באַרג אַראָב האָט עָר זיך אָנגעָהויבעָן צו איהר אַראָבלאָזעָן מיט אינגעָלשעָ פלינקעָ טריט. דאָס מיידעָל איז איהם אַקעָגעָן גע-לאָפעָן און אַרייַנגעָוואָרפעָן זיך אין זייַנעָ אָרעָמס.

די זון האָט זיך שוין נישט פעָרגינעָן ווייַטעָר צו קוקעָן, און האָט איהר שטיל געזיכט אָבגעָוועָנדט איבעָר אַ שמאָל זאַמדיג וועָגעָל, וואָס איז געלעָגעָן פעָרוואָרפעָן צווישעָן די פעָלדעָר.

און דאָ האָט זי ווייַטעָר דעָרזעָהן אַיין אַלטעָ, מיט אַ גע-שרומפעָן פּנים און אין אַ פאַטשיילעָ אַיינגעָהילט, זיצעָן פאַר'ן צלם, וואָס איז אויף דעָם וועָגעָל געשטאַנעָן, נישט ווייַט פון אַ קופּקעָלעָ שטיינעָר. די אַלטעָ האָט געהאַלטעָן אַיין האַנד איבעָר'ן האַרץ, אין דעָר צווייטעָר האָט זי אַ קראַנץ געהאַלטעָן און מיט ליכטיגעָ

אויגען האָט זי צום בילד אַרויפגעקוקט. זי האָט אַ מתנה געבּרענגט פאַר דער „הייליגער מאַריאַ". די בלומען האָט זי אונטער איהר פענס־טער׳ל געפלאַנצט, טאָג בײַ טאָג מיט וואַסער בעגאָסען און אַצינד דאַנקט זי גאָט פאַר דעם הסד, וואָס ער האָט זי געלאָזט לעבען ביז דײַנט און בעט איהם פאַר ווײַטער.

די זון האָט געזעהען דער אַלטערס עהרליכע געדאַנקען, וואָס האָבען זיך אויף איהר שטילען פנים אין פרומע האַרציגע שטריכען צולעגט. און געטראַכט זיך, אַז אַזוינע שטילע גלויבענס, אַבי זיי זאָלען נאָר נישט איינשטעהן בײַ „יעזואיטען" אין די הענד, וואָלטען געמעגט עבּיג הייליג זײַן... און דער אַלטער האָט זי שטיל צוגעוואונשען — לעב גליקליך און שטאַרב רוהיג...

און די זון האָט ווײַטער געקוקט.

און ווי דערפרעהט האָט זי זיך, אַז זי האָט געפונען דעם אייגענעם פויער, וואָס זי האָט אין דערפריה געזעהען. אין עק דערפעל האָט ער נאָך אַ נײַ שטיבעל צוגעשטעלט צו די אַלטע צו. די ערשטע קראָקווע איז שוין געווען אויפגעשטעלט איבער די אויסגעבויטע ווענד, וואָס זענען געווען אין די שפּאַלטען מיט מאָך אָנגעשטאָפּט, און אויפ׳ן שפּיץ פון דער קראָקווע איז געווען אַ גרין בוימעלע אַרויפגעשטעלט פאַר אַ סימן פון אַ נײַ לעבען, וואָס וועט זיך דאָ ערשט אונטער דעם דעכעל אָנהויבען, ווי נאָר עס וועט פאַרטיג ווערען. דאָס האָט דער פויער דאָס שטיבעל געשטעלט פאַר זײַן טאָכטער, וואָס ער געהט איהר ערשט געבען אַ מאַן מיט אַ שטיק פעלד... ער זיצט אויפ׳ן דאַך מיט אַ שטרויענעם הוט מיט אַ ברייטען ראַנד איבער׳ן קאָפּ און שלאָגט צו אַ קראָקווע נאָך אַ קראָקווע, און איבער דעם גאַנצען דערפעל, פאַר אַלע פענסטערלעך און אין דער אַרומיגער שטילער לופט קלינגט אָב די בשורה פון אונטער דעם פויערס קלעפּ איבער דעם געהילץ — אַז אַ נײַ לעבען וועקט זיך דאָ, און ווען די אַלע שטילע איינגעשלאָפענע הײַזלעך וועלען זיך האָבען פון דער האַלבטאָגעדיגער היץ אויפגעהאַפּט, וועט דאָס דערפעל האָבען נאָך אַ הײַזעל צוגעקומען— — און די זון האָט זיך אָנגעהויבען פאָרצושטעלען, ווי אין איין פאַרנאַכט, ווען זי וועט שוין האַלטען בײַ זעצען זיך אויף מערב־זײַט, איהרע לעצטע שטראַהלען וועלען זיך אין די פענסטערלעך פון די שטילע הײַזלעך אָנצינדען, און

געזעגנען וועט זי זיך שוין דאַרפען מיט זיי אויף איבער נאַכט — וועט זי מיט איינמאָל דערזעהן אַ יונגע טאָכטער דעם דאָרפ'ס שטעהען אויף דער שוועל פון דעם נייעם הייזעל, און פערשטעלט מיט דער האַנד איבערן שטערען פאַר די לעצטע זונען־שטראַהלען וועט זי קוקען אין דער ווייטקייט איבער דעם ברייטען זאַמדיגען וועג פון וואַנען איהר מאַן וועט דאַרפען אָנקומען... זי וועט זעהן, ווי איבערן וועג דערהייבט זיך אַ זייל שטויב און טראָגט זיך ווייט און ברייט איבער'ן פעלד, און איינציגווייז וועלען אַ גאַנצע סטאַדע בהמות פון דעם וואָלקען־שטויב אַרויסשווימען, דערנאָך וועלען זיי אַלע אָנהויבען צו מ—ע—ע'קען, קומענדיג וואָס אַמאָל נעהנטער צו די הייזלעך. און וועלכע קיה עס וועט צום העכסטען אויסמ—ע—ע'קען, וועט פערריסען דעם עק אין דער הויך און האַפען דעם קאָפּ צווישען די פיס און שטעלענדיג זייטיג די הערנער, לאָזען זיך לויפען צו איהר שטיבעל, אַזוי, אַז אַ שטויב וועט אַזש פליהען פון אונטער איהרע קאָפּיטעס און וועט די ערשטע איהר די בשורה ברענגען, אַז איהר מאַן קומט — דער קיה וועט זי אַ גרין קרענצעל אויספלעכטען און אויף די הערנער איהר עס אָנטהון...

אַזוינע פאַרנאַכטען האָט זיך די זון פאָרגעשטעלט אין דעם דערפעל צו זעהען. און וואונדערליך, עפּעס, ווי דורך אַ כשוף האָט זי זיך ווייטער דערמאָנט אָן יענער קופּע בלעכענע דעכער, פערשוואַרצטע הויכע קוימענס — און טונקעל־טרויעריג איז איהר געזיכט געוואָרען, פאָרשטעלענדיג זיך וואָס פאַר אַ פאַרנאַכטען עס קען דאָרטען זיין — און אַז ווען זי געהט אונטער, קריכען דאָרט די מענשען צוריק אַריין אין זייערע לעכער און שפּאַרעס צווישען די שטיינערנע ווענד, עס ווערט שטיל, ווי אויף אַ בית־עולם. און אַז זי האָט זיך נאָך פאָרגעשטעלט, ווי יעדע האַלבע נאַכט, ווען די לבנה קוקט אַראָב אויף דער קופּע בלעכענע דעכער מיט אַ שטיל געלבליך פנים, ווי אויף אַ הורבה פון פאַר צוויי טויזענד יאָהר, וואָס אין איהר איז פערגליווערט געוואָרען די צייכענס פון אַמאָלעגען לעבען — האָט זי זיך בעשלאָסען, אַז אַלע אין דערפריה, ווען זי וועט אויפגעהן, זאָלען די מענשען פון דאָרט נישט קענען זעהען איהר פריש לויטער געשטאַלט, נאָר בייטאָג בלויז וועט זי אַליין צווישען זייערע מויערען מיט עקעל אַרייַנקוקען—און פאַרנאַכט, ווען זי וועט האַלטען ביי אונטערגעהן, [illegible] זי ווייטער איהר רויט פלאַמענדיג געזיכט פערבאָרגען פון זיי —

פאַר קיין בית הקברות־לײַט ווילּ זי דעמאָלט איהר שטילען צוועה־טעגטען טרויער נישט אויסגיסען — און זעהען זאָלען זי נאָר דעמאָלט אין איהר שטילען בענגשאַפט די, וואָס וואָהנען אויף די ברייטע פרײַע פעלדער אין פראָסטע הילצערנע הײַזלעך מיט איינציגע פענסטערלעך — דאָרט ווערען זיי געבוירען מיט ריינע אָפענע הערצער און נאָר יענע קענען זי אין איהר טיעפען שמערץ מיט־פיהלען !...

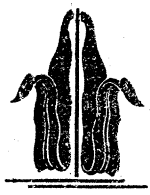

מיין פרוינד'ס ליעבע

מיין פריינדס ליעבע.

דאָס איז געוועען אין איינע פון די שענסטע נעכט — האָט מיר מיין פריינד אָנגעהויבען צו דערצעהלען — איך מיט מיין חבר׳טאָרין האָבען צוזאַמען שפּאַצירט הינטער דער שטאָדט, אין דער אַלעע, וואָס ציהט זיך פערביי דעם שטאָדט־גאָרטען. הינטער אונז זענען נאָכגע־גאַנגען נאָך עטליכע פון אונזערע גוט־בעקאַנטע בחורים מיט מיידלעך. און שפּאַצירענדיג האָבען מיר אפילו ניט געשפּירט, ווי מיר טיילען זיך אָב פּאָרלעך־ווייז און יעדעס געהט זיך אַוועק אין אַ בעזונדער ווינקעלע.

די לבנה האָט געשיינט איבער די שפּיצען בוימער פון איין זייט אַלעע און אָבגעשלאָגען אַ גרינליך בלאָהע ליכטיגקייט אויף דער ענטקעגען־איבערדיגער שורה בוימער אויף דער אַנדערער זייט, און מיר זענען געגאַנגען אין דערמיט טריט פאַר טריט אין דעם העלען געלב־ליכען לבנה־שיין, וואָס איז געוועען אויסגעשפּרייט פאַר אונז אויף דער ערד.

אַ שטילקייט איז דעמאָלט געוועען צווישען אונז ביידע, און דאָס האַרין איז מיר געוועען פערקלעמט. איך האָב דעמאָלט זי געוואָלט אָנ־נעהמען ביי אַ האַנד, עפּעס צו איהר שמועסען, אָדער זי זאָל מיר האָטש גלאַט קוקען אין די אויגען אַריין. אָבער איך האָב געשפּירט, ווי נאָר איך וועל מיך צו איהר ווענדען, וועט זי אין מיין בליק

און קול דערפיהלען אַזוינס, פון וועלכען עס וועט איהר אונהיימליך ווערען. און אפשר נאָך וועט אַ שוידער איבער איהר מיידליש לייב אַדורכגעהן און איך וועל דעם קאָפּ פערלירען.

און, אַך, ווי אַזוי קאָן מען פאַר אַ מיידעל דערצעהלען דאָס, וואָס עס דריקט אין מיין האַרץ! און איך האָב מיר מישב געוועזען, אָבגעשטעלט זיך אין דעם מיטען געהן. צו וואָס נאָך געהן, צו וואָס זיך נאָך ווייטער פערלאָזען אויף הויהלע נסים, וואָס וועלען אפשר געשעהען, אַז געהענדיג שפּיר איך דאָס פרעמדקייט צווישען אונז ביידע, וואָס צווינגט אונז אַזוי צום שווייגען און נישט פריי זיין, אַפילו אַנ׳איבערינגען ריהר טהון זיך.

אָך גאָט! צי וועל איך שוין נישט האָבען גענוג געגאַנגען מיט איהר? און פּונקט, ווי עס וואָלט געוועזען אָבגעשמועסט דערויף, זענען מיר ביידע שטעהען געבליבען אין דער זעלבער פּאָזע, ביידע מיט אַראָבגעלאָזטע קעפּ.

אַ פּייַנליכע שטילקייט האָט אונז ביידע אַרומגענומען. די לבנה האָט דערבייַ אַלץ געשיינט, און אונזערע אויגען און ברעהמען פערגאָסען מיט דעם זעלבען געלבליכען שיין. עס איז געוואָרען אונמעגליך אַזוי ווייטער צו שטעהן; קיין שאָרך און קיין אָטהעם האָט מען פון אונז ביידע נישט געהערט, פּונקט ווי די הערצער וואָלטען אין אונז פערגליווערט געוואָרען. איך האָב נאָר געפיהלט, ווי איבער מיר שורכען שטיל די בלעטלעך אויף די בוימער און די גאַנצע אומגעבונג, ווי זי וואָלט אין אַ שכור׳ע פערשטיינערונג אַרייַנגעפאַלען. נאָר ביסלעכווייז, האָב איך אָנגעהויבען צו דערזעהען, ווי איהרע אויגען דערהויבען זיך, פריהער מיט אַ בליק פון אונטערן שטערען און דערנאָך, שוין אויסגלייכענדיג דאָס גאַנצע פּנים. און זיי קוקען מיט אַזאַ שטימליך פייכטליכען גלאַנץ צו דער לבנה אַרויף, אַז מיר איז אַ קיהלער שוידער — צוזאַמען מיט אַ היץ, וואָס האָט מיר באַלד אַ שלאָג געטהון אין די ביינער, איבערן האַרץ דורכגעגאַנגען.

— און וואָס וועלען מיר שטעהען? — האָב איך געטראַכט.

און מיט אַנ׳אָהנמעכטיגקייט אין קול, כמעט מיט אַ פישטשען פון אַ געשלאָגען הינטעל, האָב איך זי ביי אַ פינגער אַ ציה געטהון:

— קומט, לאָמיר זיך זעצען...

איהר שטאָלצע פיגור, האָב איך אין דער רגע דערזעהען, — האָט זיך אַ בויג געטהון, איהר ווייסער האַלז האָט פאַר מיר אויפ־געמידנעט און מיט אַנ׳אַראָבגעלאָזטען קאָפּ האָט זי מיר צוליעב געטהון, אַרייַנשלייַכענדיג זיך מיט אַ שטיל שאָרכען פון איהר קלייד און עלאַסטישער פיגור, אין דער דונקעלהייט צווישען די בוימער.

איך האָב אַרויסגענומען מיין טאַשען־טיכעל און עס איהר אונטערגעשפרייט אויפ׳ן פייכטען גראָז. און מיר זענען שוין געזע־סען אַקסעל בייַ אַקסעל, און די שטילקייט האָט געהאַלטען שטאַרק, ווי פריהער.

ערשט, ווען צווישען די צווייַגען אין דער הויך האָט דורכגע־שטראַהלט אַ פּאַסיקעל לבנה־ליכט, אַראָבלאָזענדיג זיך צו דער ערד־צו, אויף דעם נידריגען טייל שטאַם פון בוים, בייַ וועלכען מיין הבר׳טאָרין איז געזעסען מיט דעם אַנדערען אַקסעל צוגעשפּאַרט, האָב איך געקענט זעהען, מיט וועלכער דונקעלהייט איהרע אויגען קוקען אויף דעם בעלויכטענעם וועג אַרויס; דאָס איז געוועזען ווי פון אַ פינסטערער הייהל אַרויס, ווען איינער קוקט. און איך האָב זי געפרעגט:

— פאַר וואָס, ליעבע פרייַנדין, זענט איהר אַזוי פערזאָרגט?

זי האָט נאָר אויף מיר אָנגעוועגדעט די בליקען און באַלד צוריק אַראָבגעלאָזט זיי. און שוין, דערמיט האָט זיך געענדיגט, ווי זי וואָלט זיך נישט גערעכט אויף מיר אַזוינס. און איך האָב מיר אינערליך אַ ביטערען פאָרוואורף געמאַכט.

— „גענוג שוין צו פרעגען!" און איך האָב געשפּירט, ווי מיין האַרץ קאָרטשעט זיך איין פון וועהטאָג.

דאָך זענען מיר נאָך אַ לאַנגע צייט געזעסען. נאָר דאָס איז שוין געוועזען פאַר מיר דאָס גרעסטע גיהנם. איך האָב מורא געהאַט דעם אָטעם צו לאָזען, און אין קאָפּ, און אין די בלוטען האָבען טויזענדער פייערלעך אַרומגעטאַנצט און פאַר די אויגען איז מיר ווי אַ פלאַם פייער געשטאַנען.

ענדליך האָב איך דערשפּירט, ווי דורך אַ פערוואָלקענטקייט, וואָס וואָלט מיך אינגאַנצען אַרומגעהילט — איהרס אַ צוק מיט דער פּלייצע, און איך האָב געזעהען, ווי זי שטעלט זיך אויף, אויפ־הויבענדיג דאָס טיכעל פון דער ערד.

גלייך בין איך אויך אויפגעשטאַנען, ווי נישט מיך וואָלט מען

געמיינט און שטילערהייד האָבען מיר זיך געלאָזט ביידע צוריק געהן, מיט דער אַלעע אַראָב.

זי האָט זיך איינינגע מאָל אומגעקוקט אויף די זייטען, צי זעהט מען נישט יענע פאָרלעך ערגעץ זיצען דאָ אין דער דונ-קעלהייט, און ענדליך איז זי שטעהען געבליבען.

איך האָב איהר נישט ווילענדיג נאָכגעטהון אַלץ, וואָס זי האָט געטהון, און פלוצלונג:

— קומט — האָט זי מיר געזאָגט — לאָמיר זיך צוריק זעצען. יענע זיצען נאָך אויך... — האָט זי מיר מיט אַ פינגער'ל אָנגעוויזען אויף אַ פאָר'ל קעפלעך, וואָס זענען געזעסען איינגעטיעפט אין דער דונקעלהייט צווישען די בוימער.

איך האָב קוים דעם אָטעם אָבגעהאַפט, אַזוי ליכטיג אין די אויגען איז מיר געוואָרען פון דעם איינעם וואָרט. און איך האָב אויף מיר גענומען אַצינד, זי שוין מעהר ניט צו פייניגען מיט קיין פראַגען, וואָס זי זיצט אַזוי געקוועלט. און אַפילו שוין נישט מעהר קיין הויך פון מויל אַרויס. איך האָב אַלץ אויף מיר גענומען, אַבי מיר זאָלען שוין צוריק זיצען, דען אין דעם שטיקעל גאַנג, האָב איך מיך געפיהלט זעהר ניידערגעשלאָגען, מיינענדיג, אַז זי געהט שוין אינגאַנצען אַהיים.

נאָר צו מיין גרויס פערוואונדערונג, האָט זי נאָך מיך אָנגעהוי-בען פרעגען, שוין צוריק זיצענדיג:

— וואָס האָט איהר פריהער געפרעגט — וואָס איך זיץ אַזוי פערזאָרגט?

— יאָ — האָב איך אָנגעהויבען צו זאָגען, און איך האָב געפיהלט, גלייך ווי מען וואָלט מיר צוריק אַריינגעשלאָגען אין האַלז אַריין די ווערטער.

זי האָט נישט מעהר ווי אַ קליינטשיק זיפצעלע געטהון דורך איהרע דינע ליפען, קוים פונאַנדערשפאַרענדיג זיי און באַלד צוריק פערשליסענדיג זיי. און מיר האָט זיך געדאַכט, אַז עס איז עפעס שרעקליכעס געשעהען.

— וואָס איז דאָס אייך, גוטע פריינדין? — האָב איך זי געבעטען...

— גאָר נישט, וואָס זאָל זיין? — האָט זי אַ שאָקעל געטהון מיט'ן קאָפ.

אַך בין געפליבענען וויצענען. אין האָב קיין נשמה ניט געפֿיהלט אין זיך:

— טאָ וואָס ושע דען קלאָגט איהר זיך אויף עפּעס?

— וואָס זאָל איך מיך נישט קלאָגען — האָט זי נאָך אמאָל געגעבען צו גרויסען העשע אין זיפּץ ארויס — אז איך בעדאַרף זען בין צו מיהמע...

— בין צו מיהמע... נו, פֿאַרוואָס זעגט איהר דאָרט? גוטע פֿיינגעלע: — האָב איך זי דאָס ערשטע מאָל אנגערופען בין דעם נאָמען — צי אייך נוט ווער דאָרט צו זען?

— נו, גוט מיר אַנ׳ארט, אדרבה... — האָט זי געענטפֿערט.

— איהר ווילט אַנ׳ארט? — האָב איך מיך שטיל אין אויפֿמערקזאם צוגעהערט צו איהרע רעד, און איך האָב געשפּירט, אז שוין צו לאַנג־ערוואַרטעטער אויפּפּליץ, וויז פון עפּעס צו גרויסער ליכטיגקייט, וואָס קומט דאָך וועלט צו גרויסע בשורה אנצוזאָגען, איז אין מיין הארץ ארין אין איך האלט עס געשלאָסען, עס זאל מיר נישט ארויספרינגען פאר אויפֿגעהולדיגקייט — איהר ווילט אנ׳ארט? און וואי צו שטיינער, וואָלט איהר געוואָלט זען?

זי האָט ארַאָפּגעלאָזט איהרע שטיל ברעמען.

איך האָב געפֿיהלט, וויז נאָך אמאָל האָט זיך שוין מיין הארץ פֿונאַנדערגעשפּרייט און צו האַסטיג וואָרט רייסט זיך שוין פון מיין מויספער אינערליכקייט זיך צו ענטפלעקען. נאָר איך האָב מיך איינגעהאלטען מיט אייערנע כחות און זי געפֿרעגט:

— נו, איך ווייס דאָך נישט, פיינגעלע, וואי איהר וואָלט געוואָלט זען... וואי עס וואָלט פאר אייך געפאסט...

— נו, און איך ווייס אויך נישט... — האָט זי שוין שטיל, כמעט מיט צו ברוגזליכקייט מאן געענטפֿערט און צוריק דעם קאָפּ ארַאָפּגעלאָזט, אין אויך אזוי שען, אזוי חנ׳עודיג, וויז דאָס האָט נאָך קיין מענש אין דער וועלט אזא ברוגזל נישט געזוהען.

איך האָב צו וויילע נאכגעשפּירט איהרע אויסדריקען אויפֿן געזיכט. איהר ארט בליקען אויף מיר, צי זענען זיי גינסטיגע, און איך האָב איהר געזאגט:

— זאדט איהר, טייערע פיינגעלע, איך וואָלט אזוי געגערען אייך עפּעס צ׳זאגט; מיט מיין גאנצען הארץ!... — האָט זיך בין מיר ארויס־גערוישען — נאָר איך האָב שרעקליך מורא פאר אייך.

— פאַרוואָס האָט איהר מורא? — האָט זי טרויעריגליך גע־פרעגט.

— פאַר גאָט נישט — האָב איך געענטפערט. און עס איז מיר אַזוי שווער געוואָרען אויפ׳ן האַרץ, אַז איך האָב געמוזט אויף אַ ווײַלע ענטשוויגען ווערען. און דערנאָך ערשט האָב איך ווײַטער אָנגעהויבען:

— אַייך איז שלעכט, איהר זענט עלענד, און מיר איז גוט...

— נו, איז וואָס זשע, און איהר וואָלט מיר דען געוואָלט עפּעס העלפען?

— אוי, פייגעלע... — האָב איך נאָר אַרויסגעשטאַמעלט. און זי האָט נידריגער דעם קאָפּ אַראָבגעלאָזט און צו מיר אַ מאַך געטהון מיט דער האַנד:

— לאָזט געמאַך, פאַר מיר איז שוין קיין הילף נישטאָ...

— פייגעלע, איהר ליעבט מיך דען נישט? — האָב איך זי שטיל און צאַרט געפרעגט.

אַ שטילקייט האָט אַיינגעטרעטען צווישען אונז ביידע און איך האָב געשפּירט, ווי דאָס האַרץ האָט זיך אין מיר אָבגעריסען, און אין דער מינוט פון איהר שווייגען, האָב איך געשפּירט, ווי מיין גאַנץ גליק הענגט אין דער לופטען, און מיט איין מאַך פון ברעהם פליהט עס, אָדער אין הימעל אַריין, אָדער פאַלט צו דער ערד אַראָב און איז שוין פערלוירען אויף אייביג.

אַזאַ צאַפּלען מיט דער נשמה האָב איך נאָך קיינמאָל ניט געפיהלט.

ענדליך האָט זי שטיל און סאָליד אַראָבגעלאָזט איהר גאָל־דענעם קאָפּ, מיט אַ שטילער און בע׳חג׳טער גאָמבע אָנגעשפּאַרט אויף איהר ברוסט, ווי צו׳ם בעקלערען זיך, און אויך מיט אַזאַ שטיל און בע׳חג׳ט קול האָט זי מיך, ווי פון אונטער דער גאָמבע אַפויד, געפרעגט:

— נו, און איהר זענט אין שטאַנד אַ פרוי צו געבען, וואָס זי דאַרף און אויסצוהאַלטען אַ שטוב?...

— פייגעלע, ווי וואַהר איך לעב! — בלייבט מיין עהרליכער נאָמען און מיין גאַנצע עהרליכע רענאָמע צו שאַנד און שפּאָט, אויב איך גיב דיר נישט אַוועק אַלץ, וואָס איך פערמאָג און פערדיען, אַבי דיר זאָל גאָר נישט פעהלען.

— און ווי̣פי̣על פֿערדי̣ענט אי̣הר? — האָט זי̣ אויך אַזוי שטי̣ל און בֿעשי̣ידֿען גֿעפֿרעגט.

— איך פֿערדי̣ען אַלס מֿענש בֿיי̣ יֿענעם, זֿעהר אַסך גֿעלד... ריי̣נעם גֿעהאַלט, אויסער פֿראָצֿענט פֿון יֿעדֿען אַרטי̣קֿעל... און ני̣ש'קשה, מֿען קאָן מאַכֿען אַלֿעבֿען... איך שטֿעל אַייך באַלד אַרי̣ין אַ גראַני̣טור מֿעבֿעל אי̣ן צווי̣י̣ גֿעמאָהלטֿע צי̣מֿערן מי̣ט אַנ'עֿרשט צי̣מֿער און אַ קי̣ך. איך שטֿעל אַייך אַרי̣ין צווי̣י̣ מצבה-בֿעטֿען.

— מי̣ט קֿעפֿ-שטי̣ק...

— זאָל זי̣ין... צווי̣י̣ די̣ענסטֿען, אי̣י̣נֿע אַ יודי̣שֿע און אי̣י̣נֿע אַ גוי'עֿשֿע... און ווי̣יטֿער וואָס נאָך?!

— אָבֿער, קאָנט אי̣הר דאָס אַלי̣ן גֿעבֿען אַ פֿרוי?

— פֿי̣י̣גֿעלֿע, ווי̣ אי̣הר זֿעהט מי̣ך לֿעבֿען, ווי̣ יאָ...

זי̣ האָט צו̣ים עֿרשטֿען אַראָבֿגֿעלאָזט אי̣הרֿע אויגֿען, און דֿער-נאָך מי̣ט אַ שטי̣לֿען און צופֿרי̣עדֿענֿעם בֿלי̣ק מי̣ר דֿערלאַנגט אי̣הר שֿענֿע, גלאַטי̣ג-ווי̣יסֿע האַנד.

איך האָב אַ צאַפֿעל גֿעטהון, צופֿאַלֿענדי̣ג צו̣ אי̣הר, און זי̣ האָט מי̣ר אויסגֿעשטרֿעקט אי̣הרֿע די̣נֿע לי̣פֿען און מי̣ר אַ קלי̣י̣נטשי̣ק קושֿעלֿע גֿעטהון. איך האָב מי̣ך גֿעלאָזט קושֿען, ווי̣ אַ קלי̣י̣ן קי̣נד, און בי̣ן אַפֿילו ני̣ט אי̣משטאַנד גֿעווֿען אי̣הר צוריק אָבֿצוקושֿען, ווי̣יל אַזוי פֿערלוירֿען האָב איך מי̣ך פֿון גרויס גלי̣ק און אי̣בֿער-ראַשונג.

נאַכהֿער האָב איך מי̣ר אויסגֿעווי̣שט אַ פֿאָר גרויסֿע טרֿערֿען, וואָס האָבֿען זי̣ך מי̣ר גֿעשטֿעלט אי̣ן די̣ אויגֿען.

אַצונד הי̣י̣סט עֿס, אי̣ז זי̣ שוי̣ן מי̣י̣נֿע! — לאַנג און שווֿער אי̣ז גֿעווֿען דאָס וואַרטֿען, דאָך, גוט בֿעצאָהלט, און איך האָב גֿע-שפֿי̣רט, ווי̣ מי̣ין האַרץ אי̣ז גֿעוואָרֿען אויפֿגֿעלאָזט, ווי̣ הונדֿערט שטרי̣ק וואָלטֿען דֿערפֿון אַראָבֿגֿעפֿאַלֿען.

אַך, אַזוינֿע שווֿערֿע נֿעכט און שלֿעכטֿע טֿעג, ווי̣ איך האָב אַדורכגֿעלֿעבֿט, און אַצונד וואָלט אי̣ך גֿעדאַרפֿט — ני̣שט אַנדֿערש, ווי̣ זי̣ך אויסצורוהֿען ערגֿעץ אי̣ן אַ שטי̣ל ווי̣נקֿעלֿע, אי̣ן אַנ'אי̣י̣נזאַם קלי̣י̣ן, ווי̣יס הי̣י̣זֿעלֿע, מי̣ט אַ קלאָר בֿעטֿעלֿע און מי̣ט דֿעם קאָפֿ אויף אי̣הר ברוסט...

— אַך, מי̣ין לי̣עבֿע, זי̣סֿע פֿי̣י̣גֿעלֿע — האָב איך מי̣ך צו̣ אי̣הר גֿעוועֿנדֿעט — ווי̣י̣סט צו̣ וואָס איך וואָלט עֿרשט גֿעשטרֿעבֿט? —

צו בעזעצען זיך מיט דיר אין אַנ'איינפאַך, קליין שטיבעלע, ער-
געץ אין אַ ווינקעל...

— וואו, אויף אַ זומער-וואָהנונג מיינסט דו?

— ניין, מעג זיין אפילו נישט אויף קיין זומער-וואָהנונג,
נאָר אַזוי אויף שטענדיג...

זי איז געבליעבען זיצען מיט אַנ'ערשטוינענד פרעגענדיגען
בליק:

— ווי איהר האָט דאָך ערשט געזאָגט, אַז איהר זענט אימ-
שטאַנד צו געבען אַ פרוי צוויי דיענסטען מיט עטליכע אויסגעמעבליִרטע
שטובען? — —

— פייגעלע... יאָ... איך האָב אַזוי געזאָגט, נאָר וואָס טויגען
אונז די אַלע געשעפטען — זעה נאָר, ווי דאָ איז שטיל און אַזוי
חונקעל...

— וואָס, איהר קאָנט נישט געבען?

— פייגעלע, ווי וואַהר איך לעב! איך קאָן דיר געבען אַלץ,
אַפילו פון פויגעלס-מילך.

— נו שוין, נו טאָ וואָס זשע דען רעדט איהר?

— ניין, איך רעד גאָר נישט, נאָר איך האָב געמיינט, אַז
עס וועט דיר אויך בעסער שמעקען אַזוי...

— ניין, מיר שמעקט נישט אַזעלכעס! האָט זי געזאָגט באַלד
פערשליסענדיג די ליפען.

— נו שוין, איך פערלאַנג דאָך נישט, איך טהו דיר אַלץ,
וואָס דו ווילסט און וואָס דו פערלאַנגסט.

— אַודאַי אַזוי, אַנדערש האָט מען ניט התונה. אויב מען קאָן
נישט טהון דאָס, וואָס אַ פרוי וויל, צו וואָס זאָל מען התונה האָבען?..
און מיין נישט — — מען דאַרף נאָך אַזוי אויך אָנגרייטען שפּאָר-
געלד, וואָרום גלאַט אַזוי צו דער חופה געהט מען נישט!

— ביזט זעהר גערעכט, פייגעלע — האָב איך זי אונטערטהע-
ניג אָנגענומען ביי דער האַנד און קוקענדיג איהר אין די אויגען
אַריין האָב איך זי שטיל און געלאַסען צוגעלעגט צו מיינע ליפען,
און איך האָב איהר אַ קוש געטהון.

זי האָט זיך מיר נישט דערוויעדער געשטעלט, און איך בין
געווען גליקליך, איבער גליקליך.

מיר זענען אויפגעשטאַנען. איך האָב איהר געהאַלטען אונטער

אַנ׳אָרעֶם און מיר זענען געגאַנגען זוכען אונזערע גוט־בעקאַנטע.

פון הינטער די בוימער אַרויס האָבען מיר זיי צונויפגערופען און איינגעזאַמעלט פאָרלעך־ווייז, יעדעס יונגעל און יעדעס מעדעל מיט שטילע בלאַסליכע פנימ׳ער קעגען דעם לבנה־שיין, און דונקעל־בעשאָטענטע אויגען, מיט נאַכט־סודות אָנגעהויכט, פון זי־צען אין דער שטילער דונקעלהייט פון דער אַלעע.

און צוריק זענען מיר שוין געגאַנגען אַלע צוזאַמען, איך מיט אַנ׳אויפגעהויבענעם קאָפּ נעבען מיין שטאָלצער פרינצעסין. זי מיט קליינטשיקע דראָבנע טריטעלעך, מיט אַ שטייפער פיגוד, אַרויסגעשטעלטען ביוסט און גלייכען האַלז. און קיינער האָט גאָר נישט בעמערקט, ווי גליקליך איך בין דעמאָלט געווען. און אפשר זענען זיי געווען פאַר זיך אויך גליקליך, און איך האָב עס אויך גאָר נישט בעמערקט.

די גאַסען זענען שוין געווען שטיל און לעער, איבערהויפט, וואו זיי זענען ברייט און הילצערן געפלאַסטערט, און וואו אַ סך גאַסען צעשיידען זיך — האָט זיך אין דעם מיטעל־פונקט גע־פיהלט דאָס פוסטקייט.

פון דערווייטענס האָט זיך נאָר געהערט דאָס טשלאַפען פון די שטיוועל מיט פאָדקאָוועס איבער׳ן טראָטואַר, פון אַ הויכען נאַכט־סטרוזש, און דאָס צוקלאַפען פון זיין שטעקען אין דעם אַספאַלט.

די לאַמטערנעס פלעמלעך, אונטער די שמאָלע פאַסיקלעך שויבען פון די אַכט־קאַנטיגע לאַמטערנעס, האָבען געברענט שטיל און העל, אויסשיינענדיג אַ זילבערנעם ליכטיגען שטויב אַרום זיך, וואָס האָט די העל־ליכטיגע צינגלעך אַרומגעהילט, ווי מיט אַ שיי־נענדיגער לבנה, און איבער די ווענד פון די געלע מויערען זענען אויפגעשטיגען רויטליך שפיזעלדיגע שטראַהלען.

און אַך, וואָס פאַר אַ שענע, שטיל־שווייגענדע נאַכט דעמאָלט איז דאָס געווען!

איך בין נאָך, אַהיים־קומענדיג, אָבגעשטאַנען שעה׳ן־לאַנג ביי דעם אָפענעם פענסטער פון מיין שטוב, און אַרויסגעקוקט איבער יענער שטאָדט־טייל, איבער יענער קופע זילבער־געשטראַהלטע בלע־כענע דעכער פון דעם לבנה־שיין, צווישען וועלכע אונטער איינעם פון יענע דעכער האָט מיין געליעבטע גאַנץ בעשטימט גערוהט און מיט איהר ליעבען, וואַרמען אָטהעם, פול געמאַכט דאָס שטיבעל

מיט דעם געשמאַק פון איהר פרויענליכען, שמעקענדיגען קער־פער.

איך וואָלט דעמאָלט אין כשוף געקאָנט גלויבען, אַזוי האָט דאָס מיר געשמעקט און געצויגען אַהין. נאָר גאָט צו דאַנקען, וואָס מיין גורל האָט אַזוי אויך גוט אויסגעשפּיעלט, האָטש אַביסעל אַ פערשפּעטיגטער און האָט מיך געלאָזט צו לאַנג בענקען נאָך זיך, נאָר גאָט צו דאַנקען!

און איך האָב עס פאַר ליעב אָנגענומען. די גאַנצע וועלט האָט ביי מיר אויסגעזעהן, ווי אין שטילען גנאָד אַיינגעוויעגט. איך האָב געפיהלט דעם חסד וואָס זי האָט מיט מיר געטהון, און שטיל און דאַנקבאַר האָב איך זי דעמאָלט בעטראַכט, ווי זי זעהט אויס אין איהר טיעפען שלאָף, נאָך האַלבער נאַכט, געוואונשען אַלע איהרע מענשען אַ גוטע נאַכט און מיך אָבגעקעהרט פון פענסטער צו מיין בעט און געגאַנגען שלאָפען.

נאָר אין מיטען אויסטהון זיך האָב איך נישט ווילענדיג דערטאַפּט דאָס רינגעל אויף מיין פינגער, און מיר איז אַדורכגע־פלויגען אַ געדאַנק: „אַך! פאַר וואָס האָב איך עס איהר נישט געשענקט?"

דאָס האָט מיך אַפילו אַביסעל בעאונרוהיגט, גוט, זי וואָלט געהאַט אַ צייכען און אַנ'אָנדענקונג, אין וועלכע די ליעבע זוכט אַזוי אָפט סמנים פון איהר פעסטקייט, האָטש אין גאָר נאַרישע קליינינקייטען, נאָר פונדעסטוועגען האָב איך מיר שטאַרק נישט גענומען צו'ם האַרצען דערפאַר. ליעבע קאָן אויסקומען אָהן נאַרישקייטען און אָהן קליינליכע בעפעסטיגונגען אויך — און איך בין מיר געגאַנגען שלאָפען:

— אַ גוטע נאַכט אייך אַלע מענשען, און דיר מיין גע־ליעבטע!

———

צו מאָרגענס אין דער פריה, איך בין אויפגעשטאַנען און אַרומגעוואַשען זיך, האָב איך צו מיין געליעבטער גלייך אַוועק־געטראָגען דאָס רינגעל.

איך בין אַריין אין שטוב, און גלייך צוגעגאַנגען צו דער טהיר

פון איהר פערמאַכטען שלאָף־צימער — און טרעפט, וואָס איך האָב דאָרט געפונען פאַר מיין אַיילען זיך, איהר צו ברענגען אַ מתנה אויף איהר שענעם פינגער'ל? — האָט זיך מיין פרייַנד אָבגעשטעלט אין מיטען דערצעהלען און מיך שאַרף אָנגעקוקט.

— אַפאָר גרויסע מענער־קאַמאַשען שטעהען נעבען איהר בעטעל, וואו זי איז נאָך געלעגען און געשלאָפען און אַ וועסטעל דערצו אַריבערגעהאַנגען איבער'ן רוקען פון אַ שטוהל.

— מעהר האָב איך אַייך גאָר נישט וואָס צו דערצעהלען — האָט מיר מיין חבר אויסגעלאָזט מיט זעהר אַ בימטערליכקייט אין זיין קול, און איז ענטשוויגען געוואָרען, רונצלענדיג דעם שטערען, ווען די אויגען זענען איהם שוין געהאַט פערלאָפען מיט אַ פייכט־קייט. און דאָס פנים איז איהם בעגאָסען געוואָרען מיט אַ גרינעם און געלען קאָליר, וואָס האָט געהאַט די פאַרבלאָזיגקייט פון אַ געלען מענש, וואָס מען שלעפט איהם ערשט פון קבר אַרויס.